

# DUMAS ALEXANDRE

MONTE-CRISTON KREIVI

Александр Дюма  
**Monte-Criston kreivi**

«Public Domain»

**Дюма А.**

Monte-Criston kreivi / А. Дюма — «Public Domain»,

## Содержание

1. Marseille – Tulo	5
2. Isä ja poika	11
3. Katalonialaiset	16
4. Salaliitto	22
5. Kihlajaiskemukset	26
6. Prokuraattorin sijainen	33
7. Kuulustelu	39
8. Ifin linna	46
9. Kihlajaispäivän ilta	52
10. Pieni työhuone Tuileries-palatsissa	56
11. Korsikalainen ihmissusi	61
12. Isä ja poika	66
13. Satapäiväinen keisarikunta	70
14. Raivoisa vanki ja hullu vanki	75
15. Numero 34 ja numero 27	82
16. Italialainen tiedemies	91
17. Apotin huone	97
18. Aarre	108
19. Kolmas taudinkohtaus	115
20. Ifin linnan hautausmaa	120
21. Tiboulenin saari	123
22. Salakuljettajat	130
23. Monte-Criston saari	134
24. Lumouksen vallassa	138
25. Tuntematon	143
26. Gardin sillan majatalo	147
27. Kertomus	154
28. Vankilan luettelot	162
29. Morrelin kauppahuone	166
30. Syyskuun viides päivä	174
31. Italia – Merenkulkija Sindbad	183
Конец ознакомительного фрагмента.	186

# Alexandre Dumas

## Monte-Criston kreivi

### 1. Marseille – Tulo

Helmikuun 27. päivänä 1815 Notre-Dame de la Garden tähystäjä antoi merkin, että satamaan oli tulossa kolmimasto Pharaon paluumatkallaan Smyrnasta, Triestistä ja Napolista.

Tavalliseen tapaan läksi heti luotsi satamasta, pujahti Ifin linnan ohi ja nousi laivaan Morgionin niemen ja Rionin saaren välillä.

Tavalliseen tapaan täytti myöskin heti utelias joukko Saint-Jeanin linnoituksen rantavallin, sillä laivan tulo oli aina tärkeä tapaus Marseillessa, varsinkin kun laiva, niin kuin oli laita Pharaonin, oli rakennettu, varustettu ja lastattu vanhan Phocéén veistämöllä ja oli erään marseillelaisen laivanvarustajan oma.

Alus pujahti onnellisesti salmesta, jonka joskus tulivuorenpurkaus on muodostanut Caleseragne-saaren ja Jarros-saaren väliin, sivuutti Pomèguen ja läheni kolmine märssypurjeineen, keula- ja mesaanipurjeineen, mutta niin hitaasti ja surullisen juhlallisesti, että uteliaat katsojat alkoivat aavistaa onnettomuuden sattuneen ja kyselivät toisiltaan, mitähän aluksessa oli tapahtunut. Mutta purjehdukseen perehtyneet huomasivat heti, että jos jokin onnettomuus oli tapahtunut, niin se ei ollut kohdannut alusta, sillä se totteli täydellisesti ruoria, sen ankkurit riippuivat paikallaan valmiina laskeutumaan veteen, vantit oli päästetty irti, ja luotsin vieressä, joka valmistautui ohjaamaan Pharaonin Marseillen sataman kapeasta suusta sisään, oli nuori, vilkasliikkeinen ja tarkkasilmäinen mies, joka valvoi aluksen jokaista liikettä ja toisti kaikki luotsin määräykset.

Väkijoukon epämääräinen levottomuus oli siinä määrin tarttunut erääseen katsojaan, että hän ei voinut odottaa aluksen saapumista satamaan, vaan hyppäsi pieneen veneeseen, käski soutaa Pharaonia vastaan ja saavutti sen Réserven lahdelman kohdalla.

Nähdessään miehen tulevan jätti luotsin vieressä seisonut nuori mies paikkansa ja tuli hattu kädessä nojaamaan aluksen laita vastaan.

Hän oli noin kahdeksantoista- tai kaksikymmenvuotias mies, pitkä, solakka, mustasilmäinen ja mustatukkainen. Hänen olemuksestaan uhkui rauhallisuutta ja päättäväisyyttä, kuten ainakin ihmisestä, joka on lapsuudestaan asti tottunut taistelemaan vaaroja vastaan.

– Tehän siinä olette, Dantès! huudahti veneessä oleva mies. – Mitä on tapahtunut ja miksi laivassa vallitsee tuollainen alakuloisuus?

– Suuri onnettomuus, herra Morrel, vastasi nuori mies, – suuri onnettomuus, varsinkin minulle. Civita-Vecchian kohdalla menetimme kunnan kapteenimme Leclèren.

– Ja miten on lastin laita? kysyi kiihkeästi laivanisäntä.

– Se on hyvässä kunnossa, herra Morrel, – ja olette varmasti tyytyväinen siinä suhteessa. Mutta kapteeni Leclère parka...

– Mitä hänelle on sitten tapahtunut? kysyi laivanisäntä huomattavasti tyyntyneenä. – Mitä tuolle kunnan kapteenille on tapahtunut?

– Hän on kuollut.

– Pudonnutko mereen?

– Ei, kuollut aivokuumeeseen kärsittyään pelottavan kovia tuskia.

Sitten hän kääntyi laivaväen puoleen:

– Hohoi, kaikki paikoilleen! huusi hän. – Valmiina laskemaan ankkurit!

Laivaväki totteli. Samassa ne kahdeksan, kymmenen merimiestä, jotka olivat laivan väestönä, riensivät jaluksiin, toiset kurenuoriin, toiset rasseihin, toiset keulapurjeen rakkiköysiin, muutamat taas jalustouveihin.

Nuori merimies loi silmäyksen näihin toimiin, ja kun hän huomasi käskyjensä toteltavan, kääntyi hän jälleen laivanisännän puoleen.

– Ja mitenkä tämä onnettomuus on tapahtunut? kysyi laivanisäntä jatkaen keskustelua siitä, mihin nuori mies sen oli lopettanut.

– Hyvä Jumala, aivan odottamattomalla tavalla. Keskusteltuaan kauan sataman komendantin kanssa kapteeni Leclère lähti Napolista hyvin kiihtyneenä. Vuorokauden päästä tuli kuume. Kolme päivää myöhemmin hän oli kuollut... Panimme tavalliset hautajaiset toimeen, ja hän lepää, kauniisti purjeeseen kiedottuna, kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen kuula pään puolella ja toinen samanlainen jalkopäässä, El Giglio – saaren kohdalla. Me tuomme hänen vaimolleen hänen kunniamerkinsä ja miekkansa. Kannatti todellakin, jatkoi nuori mies alakuloisesti hymyillen, – sotia kymmenen vuotta englantilaisia vastaan kuollakseen aivan samoin kuin muutkin vuoteessaan.

– Niin, minkä sille voi, herra Edmond, vastasi laivanisäntä, joka näytti yhä enemmän rauhoittuvan, – olemmehan kaikki kuolevaisia, ja täytyyhän vanhojen tehdä tilaa nuoremmille, sillä eihän heillä muuten olisi mahdollisuutta edistyä virassa. Ja koska vakuutatte lastin olevan...

– Hyvässä kunnossa, herra Morrel, sen voin taata. Tämä matka tuottaa teille voittoa vähintään kaksikymmentäviisituhatta frangia.

Kuljettiin juuri pyöreän tornin ohitse.

– Valmiina laskemaan kaikki purjeet! huusi nuori merimies. – Pitäkää kiirettä!

Käsky pantiin täytäntöön melkein yhtä täsmällisesti kuin sotalaivassa.

– Purjeet alas!

Kaikki purjeet laskeutuivat, ja laiva kulki tuskin huomattavasti eteenpäin, liikkuen enää vain vanhan vauhdin vaikutuksesta.

– Ja nyt, jos tahdotte nousta laivaan, herra Morrel, sanoi Dantès huomattaessaan laivanisännän levottomuuden, – niin tässä on tilinpitäjänne, Danglars, joka parhaillaan tulee kajuutasta ja voi antaa teille kaikki toivomanne tiedot. Mitä minuun tulee, täytyy minun valvoa ankkuroimista ja valmistaa alus suruasuun.

Laivanisäntää ei tarvinnut kahdesti kehottaa. Hän tarttui Dantèsin heittämään köyteen ja nokkelasti kuin parhain merimies kapusi laivan kuperaan kylkeen lyötyjä tikapuita myöten kannelle. Dantès palasi peränpitäjän luo paikalleen jättäen puheenvuoron sille miehelle, jota oli nimittänyt Danglars'iksi ja joka asteli laivan isäntää kohden.

Tämä henkilö oli noin kaksikymmentäviisi- tai – kuusivuotias, jokseenkin synkän näköinen, esimiestensä edessä mateleva ja alaisiaan kohtaan työkeä. Paitsi sitä, että hän oli tilinpitäjä, jota virkamiestä merimiehet eivät katsele suojein silmin, eivät merimiehet hänestä yleensäkään pitäneet, jota vastoin kaikki rakastivat Dantèsia.

– No, herra Morrel, sanoi Danglars, – tiedätte jo, mikä onnettomuus meitä on kohdannut. Tiedättehän?

– Tiedän, tiedän. Kapteeni Leclère parka! Hän oli hyvä ja kunnon mies!

– Hän oli oivallinen merimies, vanhentunut taivaan ja meren välillä, niin kuin tuleekin miehen, jolla on luottamustoimi sellaisen liikkeen kuin Morrelin ja pojan palveluksessa, vastasi Danglars.

– Mutta, väitti laivanisäntä seuraten katseillaan Dantèsia, joka etsi sopivaa ankkuroimispaikkaa, – mutta minun mielestäni ei tarvitse olla niin perin vanha merimies, kuin te väitätte, Danglars, ennen kuin tuntee ja tietää tehtävänsä. Katsokaahan ystäväämme Edmondia, hän tekee tehtävänsä niin kuin ainakin mies, jonka ei tarvitse kysyä neuvoa keneltäkään.

– Niin, sanoi Danglars luoden Dantèsiin silmäyksen, jossa välähti vihan liekki, – niin, hän on nuori ja luulee pystyvänsä vaikka mihin. Tuskin oli kapteeni kuollut, kun hän otti johdon käsiinsä, kysymättä neuvoa keneltäkään, ja sai meidät heittämään hukkaan puolitoista päivää viipymällä Elban saaren luona palaamatta suoraan Marseilleen.

– Mitä tulee laivan johdon ottamiseen, sanoi laivanisäntä, – niin se oli hänen velvollisuutensa perämiehenä; mitä tulee puolentoista päivän hukkaamiseen Elban luona, niin hän teki siinä väärin, ellei ollut kysymys joidenkin vikojen korjaamisesta laivassa.

– Laiva oli yhtä hyvässä kunnossa kuin minä olen ja kuin toivon teidänkin olevan, herra Morrel. Ja tuo puolitoista päivää hukattiin vain oikun tähden, hänen kun teki mieli nousta maihin, siinä kaikki.

– Dantès, sanoi laivanisäntä kääntyen nuoren miehen puoleen, – tulkaahan tänne.

– Anteeksi, sanoi Dantès, – heti kohta tulen.

Sitten kääntyen laivaväen puoleen:

– Ankkuri alas! hän huusi.

Heti ankkuri putosi, ja ketjut valuivat kalisten alas. Vaikka luotsi olikin saapuvilla, pysyi Dantès paikallaan siksi, kunnes tämä kaikki oli tapahtunut; sitten hän huusi:

– Laskekaa viiri ja lippu puolitankoon ja pankaa aivot ristiin!

– Katsokaahan, sanoi Danglars, – hän luulee toden totta jo olevansa kapteeni.

– Niin hän onkin, vastasi laivanisäntä.

– Niin, ei puutu muuta kuin teidän ja liiketoverinne allekirjoitus, herra Morrel.

– Miksikä emme antaisi hänelle tuota paikkaa? sanoi laivanisäntä. – Hän on nuori, sen tiedän kyllä, mutta hän näyttää rakastavan ammattiaan ja olevan siihen sangen perehtynyt.

Pilvi nousi Danglars'in otsalle.

– Anteeksi, herra Morrel, sanoi Dantès lähestyessään. – Nyt, kun laiva on ankkurissa, olen valmis palvelemaan teitä. Huusittehan äsken minua?

Danglars astui askelen taaksepäin.

– Tahdoin kysyä teiltä, miksi pysähdyitte Elban saaren luo?

– Sitä en tiedä. Täytin kapteeni Leclèrin viimeisen määräyksen, hän kun kuollessaan antoi minulle käärön vietäväksi marsalkka Bertrandille.

– Tapahteko siis hänet, Edmond?

– Tapasin.

– Marsalkkanko?

– Niin.

Morrel katsahti ympärilleen ja vei Dantèsin syrjään.

– Ja kuinka keisari voi? kysyi hän kiihkeästi.

– Hyvin, sen mukaan mitä omin silmin saatoin huomata.

– Näitte siis keisarinkin?

– Hän tuli marsalkan luo minun siellä ollessani.

– Ja puhuitteko hänen kanssaan?

– Hän puhui kyllä minulle, sanoi Dantès hymyillen.

– Ja mitä hän sanoi?

– Hän kyseli laivasta yhtä ja toista, milloin lähdemme Marseilleen, missä olemme purjehtineet ja mitä oli lastina. Luulen, että jos se olisi ollut tyhjä ja olisin ollut sen omistaja, hän olisi tahtonut ostaa sen. Mutta sanoin olevani ainoastaan perämies ja että aluksen omistivat Morrel & poika. "Ahaa", sanoi hän, "tunnen hänet. Morrelit ovat olleet useita sukupolvia laivanomistajia, ja eräs Morrel palveli samassa rykmentissä kuin minäkin ollessani Valencessa."

– Se on todellakin totta! sanoi laivanisäntä iloisesti. – Se on Policar Morrel, setäni, josta sittemmin tuli kapteeni. Dantès, kertokaahan sedälleni, että keisari muisti hänet, ja saatte nähdä tuon vanhan karhun itkevän. No niin, no niin, sanoi laivanisäntä taputtaen Dantèsia ystävällisesti olalle, – teitte oikein noudattaessanne kapteeni Leclèren määräyksiä ja poiketessanne Elbaan, vaikkakin jos tiedettäisiin teidän vieneen käärön marsalkalle, siitä voisi teille koitua ikävyyksiä.

– Mitenkä siitä voisi minulle koitua ikävyyksiä? sanoi Dantès. – Enhän edes tiedä mitä vein, ja keisari on kysynyt minulta sellaista, jota hän olisi voinut kysyä keneltä muulta tahansa. Mutta anteeksi, sanoi Dantès, – tuossa tulevat terveys- ja tullitarkastajat. Sallittehan minun poistua?

- Menkää, menkää, rakas Dantès.
- Nuori mies poistui, ja hänen mentyään lähestyi Danglars.
- No, sanoi hän, – hän näyttää tyydyttävästi vastanneen teille, miksi hän laski maihin Porto-Ferrajon luona?
- Aivan tyydyttävästi, herra Danglars.
- Sitä parempi, vastasi tämä, – sillä ikäväähän on nähdä toverin rikkovan velvollisuutensa.
- Dantès teki velvollisuutensa, vastasi laivanisäntä, – eikä siinä ole mitään muistuttamista.
- Kapteeni Leclère oli käskenyt hänen poiketa.
- Mitä tulee kapteeni Leclèreen, niin eikö hän ole jättänyt teille erästä hänen kirjettään?
- Kuka?
- Dantès.
- Minulle, ei! Oliko hänellä sellainen?
- Minä luulen, että paitsi kääröä kapteeni jätti hänelle kirjeen.
- Mistä kääröstä te puhutte, Danglars?
- Siitä, jonka Dantès jätti Porto-Ferrajoon.
- Kuinka te tiedätte, että hänellä oli käärö vietävänä Porte-Ferrajoon?
- Danglars punastui.
- Kuljin kapteenin raollaan olevan oven ohitse ja näin hänen jättävän käärön ja kirjeen Dantèsille.
- Hän ei ole maininnut siitä mitään, sanoi laivanisäntä, – mutta jos hänellä sellainen on, niin hän antaa sen minulle.
- Danglars mietti hetkisen.
- Pyydän teitä, herra Morrel, olemaan puhumatta tästä Dantèsille mitään, sanoi hän. – Olen varmaankin erehtynyt.
- Samassa nuori mies palasi; Danglars siirtyi loitommalle.
- No, rakas Dantès, oletteko vapaa? kysyi laivanisäntä.
- Olen.
- Eipä se kestänyt kauan.
- Ei, annoin tullimiehille luettelon tavaroistamme, ja mitä miehistöön tulee, jätin luettelon sille henkilölle, joka lähetettiin alukseen samalla kuin luotsikin.
- Teillä ei siis ole mitään enää täällä tehtävää?
- Dantès vilkaisi nopeasti ympärilleen.
- Ei, kaikki on kunnossa, sanoi hän.
- Voitte siis tulla syömään päivällistä meidän kanssamme?
- Anteeksi, herra Morrel, anteeksi, mutta minun pitää ensiksi käydä isäni luona. Kiitän osoittamastanne kunnia.
- Se on oikein, se on oikein, Dantès. Tiedän kyllä, että olette hyvä poika.
- Ja ... kysyi Dantès hetkisen arkailtuaan, – oletteko kuullut, että isäni voi kai hyvin?
- Luullakseni voi, rakas Edmond, vaikkakaan en ole häntä nähnyt.
- Niin, hän pysyttelee omassa pikku huoneessaan.
- Se ainakin todistaa, että poissa ollessanne ei häneltä ole puuttunut mitään.
- Dantès hymyili.
- Isäni on ylpeä, ja jos häneltä olisikin puuttunut jotakin, niin hän ei olisi pyytänyt keneltäkään muulta kuin Jumalalta.
- No, tämän käyntinne jälkeen odotamme teitä.
- Anteeksi vielä, herra Morrel, mutta tämän käynnin jälkeen on minun tehtävä toinen, joka on yhtä rakas.
- Sehän on totta, Dantès; unohdin, että Catalansissa on eräs, joka odottaa teitä yhtä kärsimättömästi kuin isänne. Kaunis Mercedes.

Dantès hymyili.

– Ahaa, sanoi laivanisäntä, – en enää kummastele, miksi hän on kolmasti käynyt kysymässä uutisia Pharaonista. Teitä, Dantès, voi toden teolla onnitella, kun teillä on niin kaunis rakastajatar!

– Hän ei ole rakastajattareni, sanoi nuori mies vakavasti. – Hän on morsiameni.

– Toisinaan se on sama asia, sanoi laivanisäntä nauraen.

– Ei meille, vastasi Dantès.

– No niin, rakas Edmond, jatkoi laivanisäntä, – en enää pidätä teitä. Olette hoitanut siksi hyvin minun asioitani, että annan teille niin paljon lomaa kuin tahdotte hoitaaksenne omianne. Tarvitsetteko rahaa?

– En. Minulla on koko matkapalkkani tallella, kolmen kuukauden palkka.

– Olette säästäväinen poika, Edmond.

– Muistakaahan, että minulla on köyhä isä, herra Morrel.

– Niin, niin, tiedänhän, että olette hyvä poika. Rientäkää siis katsomaan isääänne. Minullakin on poika, ja olisin hyvin vihainen, jos joku estäisi häntä kolmen kuukauden matkan jälkeen tulemasta minua tervehtimään.

– Siis sallitte minun mennä? sanoi nuori mies kumartaen.

– Sallin, ellei teillä ole minulle mitään muuta sanottavaa.

– Ei.

– Eikö kapteeni Leclère kuollessaan jättänyt teille kirjettä minulle tuotavaksi?

– Hän ei olisi jaksanut kirjoittaa. Mutta nyt muistan, että minun täytyy pyytää teiltä kahden viikon lomaa.

– Mennäksenne naimisiin?

– Ensiksikin sen vuoksi; ja sitten mennäkseni Pariisiin.

– Hyvä, hyvä, ottakaa niin paljon lomaa kuin tarvitsette, Dantès. Laivan purkaminen kestää ainakin kuusi viikkoa, emmekä lähde merille ennen kuin kolmen kuukauden päästä... Mutta kolmen kuukauden päästä teidän täytyy olla täällä. Pharaon, sanoi laivanisäntä taputtaen nuorta miestä olalle, – ei voi lähteä ilman kapteeniaan.

– Ilman kapteeniaan! huudahti Dantès ilosta välkkyvin silmin. – Ajatelkaahan, mitä sanotte, tähän täytätte hartaimmat toivomukseni.

Onko tarkoituksenne nimittää minut Pharaonin kapteeniksi?

– Jos olisin yksin määräämässä, niin ojentaisin käteni teille, rakas Dantès, ja sanoisin: "Asia on päätetty"; mutta minulla on liikekumppani, ja muistattehan italialaisen sananlaskun: *Che a compagne, a padrone*.<sup>1</sup> Mutta puoliksi ainakin on asia päätetty, sillä kahdesta äänestä olette saanut toisen. Mitä tulee toisen hankkimiseen, niin luottakaa siinä suhteessa minuun, teen parhaani.

– Oh, herra Morrel, sanoi nuori mies tarttuen kyynelsilmin laivanisännän molempiin käsiin. – Herra Morrel, minä kiitän teitä isäni ja Mercedeksen puolesta.

– Hyvä on, hyvä on, Edmond, taivaassa on Jumala, joka valvoo kunnon miesten etuja. Menkää isääänne tapaamaan, menkää Mercedestä tapaamaan ja tulkaa sitten luokseni.

– Saanko ensin soutaa teidät maihin?

– Ei, kiitos. Jään päättämään tilit Danglars'in kanssa. Oletteko matkanne kuluessa ollut häneen tyytyväinen?

– Riippuu siitä, mitä tuolla kysymyksellä tarkoitatte. Jos tarkoitatte toverina, niin en ole, sillä hän luullakseni ei ole pitänyt minusta sen päivän jälkeen, jolloin tyhmydessäni kehotin erään riidan johdosta häntä laskemaan maihin Monte-Criston saaren luo ja siellä selvittämään asiamme. Tein tyhmästi ehdottaessani sellaista, ja hänellä oli täysi oikeus kieltäytyä siitä. Jos kysytte samaa hänestä tilinpitäjänä, niin ei minulla siinä suhteessa ole mitään moitittavaa, ja olette varmaankin tyytyväinen siihen tapaan, jolla hän on hoitanut tehtävänsä.

---

<sup>1</sup> Kenellä on kumppani, hänellä on herra.

– Mutta katsokaahan, Dantès, jatkoi laivanisäntä, – jos olisitte Pharaonin kapteeni, niin pitäisittekö Danglars'in mielellänne toimessaan?

– Kapteenina tai perämiehenä, herra Morrel, vastasi Dantès, – kunnioitan aina sitä miestä, joka nauttii esimiesteni luottamusta.

– Huomaan teidät joka suhteessa kunnon mieheksi. En enää pidätä teitä.

Menkää, sillä näen teidän seisovan aivan kuin tulisilla hiilillä.

– Pääsen siis lomalle? kysyi Dantès.

– Johan sen sanoin.

– Saanko ottaa veneenne?

– Saatte.

– Näkemiin asti, herra Morrel, ja tuhannet kiitokset.

– Näkemiin asti, rakas Edmond, ja onnea matkalle.

Nuori merimies hyppäsi veneeseen, istui perätuhdolle ja käski soutamaan Cannebièrelle. Kaksi merimiestä tarttui heti airoihin, ja vene kiiti niin nopeasti kuin oli mahdollista satojen muiden veneiden lomassa pitkin kaduntapaista kaitaa solaa, joka kahden laivarivin välitse vie sataman suulta Orleansin rantakadulle.

Laivanvarustaja katseli hymyillen hänen jälkeensä, kunnes näki hänen nousevan maihin, hyppäävän rantalaiturille ja katoavan siihen kirjajaan joukkoon, joka aamusta kello viidestä iltaan kello yhdeksään asti täyttää kuuluisan Cannebière-kadun. Tuosta kadusta nykyajan merenkulkijat ovat niin ylpeitä, että he sanovat hyvin vakavasti ja aivan erikoisella äänenpainolla: Jos Pariisilla olisi Cannebière, niin Pariisi olisi pieni Marseille.

Kääntyessään laivanisäntä näki takanaan Danglars'in, joka näköjään odotti hänen määräyksiään, mutta oikeastaan seurasi häntä katseellaan nuorta merimiestä.

Mutta suuri oli ero näissä molemmissa katseissa.

## 2. Isä ja poika

Jättäkäämme Danglars vihan hengettären yllyttämänä kuiskailemaan laivanisännän korvaan kaikenlaisia ilkeämielisiä otaksumisia ja seuratkaamme Dantèsia, joka kuljettuaan Cannebièren toiseen päähän kääntyy Noailles-kadulle, astuu pieneen taloon Meilhan-puistokäytävän vasemmalle puolelle, rientää pimeitä portaita viidenteen kerrokseen ja pidellen toisella kädellä portaitten kaidepuusta, toisella hilliten sydämensä kiivasta sykintää, pysähtyy raollaan olevan oven eteen, josta näkee pienen huoneen perälle asti. Tässä huoneessa asuu Dantèsin isä.

Tieto Pharaonin tulosta ei vielä ollut ennättänyt vanhuksen luo. Tämä seiso i parhaillaan tuolilla ja hoiteli vapisevin käsin kapusiinihernettä, joka yhdessä metsäköynnöksen kanssa kierteli rautalankaa pitkin hänen ikkunaansa.

Äkkiä hän tuns i käsivarsien kietoutuvan ympärilleen, ja tuttu ääni hänen takanaan huusi:

– Isä, rakas isä!

Vanhus huudahti ja kääntyi; sitten hän nähdessään poikansa vaipui tämän syliin vapisten ja aivan kalpeana.

– Mikä sinun on, isä! huudahti nuori mies levottomana. – Oletko sairas?

– En, en, rakas Edmond, poikani, lapseni, en. Mutta en odottanut sinua, ja ilo, mielenliikutukseni nähdessäni sinut näin odottamatta ... oi, hyvä Jumala, tuntuu aivan kuin kuolis i!

– Toinnu toki, isä, minähän tässä olen, minä! Sanotaan aina, että ilo ei tee pahaa, ja siksi minä näin äkkipäätä tul i sisäin. Hymyilehän minulle äläkä katso tuolla tavoin harhailevin silmin. Olen palannut, ja me tulemme onnellisiksi.

– Sitä parempi, poikani, sitä parempi, sanoi vanhus. – Mutta mitenkä me tulemme onnellisiksi? Etkö enää lähde luotani! Kerrohan onnestasi minulle.

– Jumala antakoon minulle anteeksi, kun iloitsen onnesta, jonka olen saanut toisen perheen surun kustannuksella. Mutta Jumala tietää, etten olisi toivonut tätä onnea. Se tulee osakseni, eikä minulla ole voimia surra. Kunnon kapteeni Leclère on kuollut, ja luultavasti herra Morrelin suositukselta minä saan hänen paikkansa. Ymmärrättekö, isäni? Kapteeni kaksikymmenvuotiaana, sata louisdoria palkkaa ja osa voitosta! Eihän köyhä merimies saattaisi todellakaan sen parempaa toivoa.

– Niin, poikani, niin, toden totta, sanoi vanhus, – se on onni.

– Sen vuoksi tahdonkin, että ensimmäisillä rahoilla, jotka nostan palkastani, ostan teille pienen talon ja puutarhan, jossa voitte kasvattaa kapusiiniherneitä, kuusamia ja metsäköynnöksiä... Mutta mikä teitä vaivaa, isä? Voitteko pahoin?

– Rauhoitu, rauhoitu, ei se ole mitään.

Ukon voimat loppuivat, ja hän lyyhistyi maahan.

– Mitä tämä on? sanoi nuori mies. – Lasillinen viiniä, isä; se virkistää teitä; missä säilytätte viiniänne?

– Ei, kiitos, älä etsi. En minä tarvitse, sanoi vanhus koettaen pidättää poikaansa.

– Kyllä, kyllä, isä, sanokaa, missä sitä on?

Hän avasi pari kolme kaappia.

– Tarpeetonta, sanoi vanhus, – viini on loppunut.

– Mitä, viini loppunut! sanoi Dantès vuorostaan kalveten, katsahtaen vuoroin ukon laihtuneisiin poskiin ja tyhjiin kaappeihin. – Mitä, onko viini loppunut! Oletteko, isä, kärsinyt puutetta?

– En kärsi mitään puutetta, kun sinä olet täällä, sanoi vanhus.

– Mutta, sanoi Dantès kuivaten otsaltaan valuvaa hikeä, – jätinhän teille kaksisataa frangia lähtiessäni kolme kuukautta sitten matkalle.

– Niin, niin, Edmond, se on kyllä totta. Mutta olit unohtanut pienen velan naapurillesi Caderousselle. Hän muistutti siitä minua ja sanoi, että ellen minä sitä maksa, hän menee perimään sen herra Morrelilta. Ymmärräthän, että minä silloin, peläten siitä tulevan sinulle ikävyyksiä...

– Mutta, huudahti Dantès, – minähän olin Caderousselle sataneljäkymmentä frangia velkaa.

– Niin olit, sopersi vanhus.

– Ja te maksoitte ne teille jättämistäni kahdestasadasta frangista?

Vanhus nyökkäsi.

– Joten olette elänyt kolme kuukautta kuudellakymmenellä frangilla! mutisi nuori mies.

– Tiedäthän, että minä tarvitsen niin vähän, sanoi vanhus.

– Hyvä Jumala, hyvä Jumala, antakaa minulle anteeksi! huudahti Edmond ja heittäytyi polvilleen vanhuksen eteen.

– Mitä vielä, sanoi vanhus hymyillen. – Sinä olet täällä, ja kaikki on unohdettu, kaikkihan on hyvin.

– Niin, minä olen täällä, edessäni kaunis tulevaisuus ja hiukan rahaa taskussani. Tuossa, isä, sanoi hän, – ottakaa, ottakaa ja lähettäkää heti joku ostamaan ruokaa.

Hän tyhjensi pöydälle taskunsa, jossa oli toistakymmentä kultarahaa, viisi tai kuusi viiden frangin rahaa ja joukko pientä rahaa.

Vanhan Dantèsin kasvot kirkastuivat.

– Kenenkä nämä ovat? sanoi hän.

– Minun tietysti ... sinun ...! meidän...! Ota, osta ruokaa, ole onnellinen, älä hätäile, huomenna saadaan lisää.

– Älä hätäile, älä hätäile, sanoi vanhus hymyillen. – Sinun luvallasi käytän rahoja säästävääsesti. Jos ostaisin liian paljon yhdellä kertaa, luultaisiin, että minun oli pakko odottaa sinun paluutasi voidakseni ostaa jotakin.

– Tee niin kuin tahdot. Mutta ennen kaikkea ota itsellesi palvelijatar. En tahdo, että sinä olet yksin. Olen kätkenyt tullimiehiltä kahvia ja erinomaista tupakkaa laivan ruumaan, huomenna ne saat. Mutta vaiti, joku tulee!

– Se on varmaankin Caderousse, joka on kuullut sinun tulevan ja saapuu toivottamaan onnea paluusi johdosta.

– Hyvä, siinäkin yksi, jonka huulet sanovat toista kuin sydän ajattelee, mutisi Edmond. – Mutta hän on naapuri, joka aikoinaan on tehnyt meille palveluksia, olkoon hän tervetullut.

Samassa ilmestyi ovelle Caderoussen musta ja parrakas pää. Hän oli noin kahdenkymmenenviiden tai – kuuden vuoden ikäinen. Hänen kädessään oli kankaankappale, jonka hän, räätäli, aikoi muuttaa takin etukappaleeksi.

– Kas, sinähän olet palannut, Edmond, sanoi hän ja veti suunsa leveään hymyyn paljastaen norsunluunvalkoiset hampaansa.

– Niin kuin näette, naapuri Caderousse, ja valmiina palvelemaan teitä kaikin tavoin, vastasi Dantès, salaten huonosti kylmäkiskoisuutensa.

– Kiitos, kiitos. Kaikeksi onneksi en tarvitse mitään, vaan päinvastoin toisinaan muut tarvitsevat minua. (Dantès liikautti.) En tarkoita sinua. Olen lainannut sinulle rahaa, sinä olet maksanut sen takaisin. Sellainen on tavallista hyvien naapurusten kesken, ja me olemme kuitit.

– Ihminen ei koskaan ole kuitti niiden suhteen, jotka ovat tehneet meille palveluksia, sanoi Dantès; – sillä kun ei ole enää heille velkaa rahaa, on heille velkaa kiitollisuutta.

– Älkäämme suotta puhuko siitä! Mikä on mennyt, on mennyt. Puhukaamme sinun onnellisesta paluustasi, poika. Olin mennyt satamaan hankkimaan itselleni kappaleen tätä kastanjanruskeata kangasta, kun tapasin ystäväni Danglars'in. "Sinä Marseillessa?" – "Niin, minä itse", vastasi hän – "Luulin sinun olevan Smyrnassa." – "Olin kyllä siellä, sillä palaan juuri sieltä." – "Ja Edmond, missä se poika on?" – "Isänsä luona epäilemättä", vastasi Danglars. Ja silloin minä tulin, jatkoi Caderousse, – saadakseni puristaa ystävän kättä.

– Tuo hyvä Caderousse, sanoi vanhus, – kuinka hän pitää meistä.  
– Varmasti minä teistä pidän, ja kuinka minä teitä kunnioitan, sillä kunnan ihmiset ovat harvinaisia! Mutta sinähän, poika, näytät tulevan rikkaaksi! sanoi räätäli vilkaisten Dantèsin pöydälle asettamiin kulta- ja hopearahoihin.

Nuori mies huomasi ahneuden liekin leimahtavan naapurin mustista silmistä.

– Enhän toki, sanoi hän, – nämä rahat eivät ole minun. Sanoin tässä isälle pelänneeni hänen kärsineen poissa ollessani puutetta, ja rauhoittaakseen minua hän tyhjensi kukkaronsa pöydälle. Pistäkäähän, isä, rahat jälleen laatikkoon, jatkoi Dantès, – ellei naapurimme Caderousse vuorostaan niitä tarvitse, jolloin rahat ovat hänen käytettävissään.

– En, poikaseni, sanoi Caderousse, – en tarvitse mitään, sillä, Jumalan kiitos, toimeni elättää miehen. Pidä rahasi, pidä. Eihän ihmisellä niitä ole koskaan liikaa. Se ei estä minua olemasta tarjouksestasi sinulle yhtä kiitollinen, kuin jos olisin sitä käyttänyt hyväkseni.

– Hyvästä sydäimestä sen tein, sanoi Dantès.

– Sitä en epäilekään. Mutta sinähän, veitikka, olet päässyt hyviin väleihin herra Morrelin kanssa?

– Herra Morrel on aina ollut minulle hyvin hyvä, vastasi Dantès.

– Siinä tapauksessa teit väärin, kun kieltäydyit syömästä päivällistä hänen luonaan.

– Kieltäydyitkö menemästä hänen luokseen päivälliselle? sanoi vanha Dantès. – Kutsuiko hän sinua päivälliselle?

– Kutsui, isä, vastasi Edmond hymyillen nähdessään, miten isä kummastui poikansa osaksi tullutta suurta kunniaa.

– Ja miksi, poikani, kieltäydyit menemästä? kysyi vanhus.

– Tullakseni sitä pikemmin teidän luoksenne, vastasi nuori mies. – Minulla oli kova kiire luoksenne.

– Herra Morrel olisi voinut helposti loukkaantua sellaisesta, sanoi Caderousse. – Ja kun pyrkii kapteeniksi, niin on tyhmää loukata laivanisäntää.

– Selitin hänelle, miksi en voinut tulla, jatkoi Dantès, – ja uskon hänen ymmärtäneen syyni.

– Päästäkseen kapteeniksi täytyy hiukan mielistellä esimiehiään.

– Toivon pääseväni kapteeniksi muullakin tavoin, vastasi Dantès.

– Sitä parempi, sitä parempi! Kaikki entiset ystäväsi iloitsevat siitä. Erityisesti eräs, joka asuu Saint-Nicolas'in linnoituksen takana.

– Mercedeskö? sanoi vanhus.

– Niin, isä, vastasi Dantès, – ja nyt, kun olen teidät nähnyt, kun tiedän, kuinka voitte, ja kun teillä on kaikki mitä tarvitsette, pyydän saada mennä Catalansiin.

– Mene, poikani, sanoi vanha Dantès, – ja Jumala siunatkoon sinua vaimossasi, niin kuin hän minua on siunannut pojassani.

– Hänen vaimossaan, sanoi Caderousse. – Kylläpä te pidätte kiirettä, ukko Dantès. Ei hän vielä ole minun tietääkseni Edmondin vaimo.

– Ei, mutta hyvin luultavasti ei kestä kauankaan ennen kuin hän siksi tulee.

– Olkoon kuinka tahansa, sanoi Caderousse, – niin viisaasti teet pitäessäsi kiirettä, poikaseni.

– Miksi niin?

– Siksi, että Mercedes on kaunis tyttö, eikä sellaisilta puutu ihailijoita. Tusinakaupalla on niitä hänen kintereillään.

– Todellako, sanoi Edmond hymyillen, mutta hymyn takaa kajasti levottomuus.

– Niin, jatkoi Caderousse, – hänelle on tehty hyviäkin tarjouksia. Mutta ymmärräthän, sinusta tulee kapteeni, ja silloin ei kannata sinua hylätä.

– Se tietää, sanoi Dantès koettaen hymyllä peittää levottomuuttaan, – että ellen olisi kapteeni...

– No, no! sanoi Caderousse.

– Olkoon kuinka tahansa, sanoi nuori mies, – minulla on paremmat ajatukset naisista yleensä ja Mercedesistä erittäin, ja olen varma siitä, että, olenpa kapteeni tai en, hän pysyy minulle uskollisena.

– Sitä parempi, sitä parempi! sanoi Caderousse. – Hyvähän on olla luottavainen naimisiin mennessään. Mutta olkoon kuinka tahansa, usko minua, poika, kiirehdi ilmoittamaan hänelle tulostasi ja hyvistä tulevaisuuden toiveistasi.

– Minä menen, sanoi Edmond.

Hän syleili isäänsä, nyökkäsi Caderousselle ja meni.

Caderousse jäi vielä hetkiseksi. Sitten, sanottuaan hyvästi vanhalle Dantèsille, hänkin läksi ja meni tapaamaan Danglars'ia, joka odotti häntä Senac-kadun kulmassa.

– No, sanoi Danglars, – tapasitko hänet?

– Tulen juuri hänen luotaan, sanoi Caderousse.

– Onko hän puhunut kapteeniksi tulemisestaan?

– Hän puhui siitä aivan kuin jo olisi kapteeni.

– Parasta on odottaa! sanoi Danglars. – Hän hätiköi mielestäni liikaa.

– Hitto vieköön, Morrel näyttää luvanneen sen hänelle.

– Hän on kai sitten hyvin iloinen?

– Hän on tullut siitä hävyttömäksi. Hän tarjosi jo minulle palveluksiaan, aivan kuin olisi suuri herra. Hän tarjosi minulle rahaa lainaksi, aivan kuin olisi suuri pankkiiri.

– Ja sinä kieltäydyit ottamasta vastaan?

– Tietysti. Vaikka olisinhan varsin hyvin voinut ottaa vastaan, sillä minä olen hänelle antanut ensimmäiset kultarahat, joita hän on käsissään pidellyt. Mutta nyt ei Dantès tarvitse enää ketään, hänestä tulee kapteeni.

– Mitä vielä, sanoi Danglars. – Hän ei ole vielä kapteeni.

– Se olisi hyvä asia, sanoi Caderousse, – sillä muuten tästä lähin tuskin saa puhuaakaan hänen kanssaan.

– Jos me oikein tahdomme, sanoi Danglars, – niin hän pysyy sinä, mikä hän on, ehkä tulee vähäpätöisemmäksi.

– Mitä sillä tarkoitat?

– En mitään, puhun itsekseni. Ja onko hän yhä vielä rakastunut kauniiseen katalonialaistyttöön?

– Ihan hulluna. Hän läksi juuri tytön luo, mutta ellen erehdy, niin hän saa siltä taholta ikävyyksiä.

– Selitähän.

– Minkä tähden?

– Asia on tärkeämpi kuin tiedätkään. Ethän sinä pidä Dantèsista?

– Minä en pidä röyhkeistä miehistä.

– No niin, kerro siis, mitä tiedät tuosta työstä.

– En tiedä mitään varmaa. Mutta sen mukaan, mitä olen huomannut, uskon, että tulevalle kapteenille koituu ikävyyksiä, niin kuin jo mainitsin.

– Mitä olet nähnyt? Kerrohan.

– No niin, olen nähnyt, että joka kerta kun Mercedes tulee kaupunkiin, on hänen seurassaan pitkä katalonialainen poika, mustasilmäinen, punanaamainen, hyvin tumma ja tulinen. Tyttö sanoo häntä "serkukseen".

– Todellakin. Ja uskotko, että tuo serkku mielistelee häntä?

– Otaksun niin. Mitä muuta tekemistä olisi kaksikymmenvuotiaalla pojalla ja kahdeksantoistavuotiaalla työllä keskenään?

– Ja sanoitko Dantèsin menneen Catalansiin?

– Hän läksi ennen minua.

– Jos me lähdemme samaan suuntaan, niin pysähdymme Réserven luo ja viiniä juodessamme odottelemme uutisia.

- Kuka niitä meille tuo?
- Olemmehan tien varrella ja näemme Dantèsin kasvoista, mitä tapahtuu.
- Olkoon niin, sanoi Caderousse, – mutta sinä saat maksaa.
- Kyllä maksan, sanoi Danglars.

Ja molemmat läksivät nopein askelin kulkemaan mainittua paikkaa kohden.

Tultuaan perille he käskivät tuomaan pullon viiniä.

Ukko Pamphile oli nähnyt Dantèsin kulkevan noin kymmenen minuuttia sitten ohitse.

Tietäessään varmasti, että Dantès oli Catalansissa, he istuivat puhkeavien plataanien ja sykomorien suojaan, joiden oksilla iloinen lintuparvi lauloi. Oli kevään ensimmäinen kaunis päivä.

### 3. Katalonialaiset

Sadan askelen päässä siitä paikasta, jossa ystävykset istuivat tarkkaavina katsellen ja kuulostellen ja samalla maistellen hehkuvaa La Malue – viiniä, oli kalliolla Catalansin kylä.

Salaperäinen ihmisjoukko oli muinoin lähtenyt Espanjasta ja laskenut maihin tuolle niemekkeelle, jossa heitä vieläkin on. Heidän johtajansa, joka osasi provencelaista murretta, pyysi Marseillen kaupungilta tätä alastonta ja karua niemekettä, jolle he muinaisajan merimiesten tavoin olivat vetäneet purtensa maihin. Heidän pyyntöönsä suostuttiin, ja kolme kuukautta myöhemmin syntyi kylä noiden kahdentoista tai viidentoista purren ympärille, jotka olivat heidät tuoneet.

Tässä kylässä, joka oli rakennettu omituiseen ja hauskaan, puoliksi maurilaiseen, puoliksi espanjalaiseen tyyliin, asuu vieläkin näiden miesten jälkeläisiä, ja he puhuvat isiensä kieltä. Kolme tai neljä vuosisataa he ovat pysyneet uskollisina tälle niemekkeelle, jolle he olivat asettuneet aivan kuin merilinnut, sekaantumatta millään tavoin Marseillen asukkaisiin, rakentaen avioliittoja keskenään ja säilyttäen isänmaansa tavat ja puvut, samoin kuin olivat säilyttäneet sen kielenkin.

Lukija seuratkoon meitä kylän ainoata tietä pitkin ja astukoon kanssamme pieneen taloon, jolle aurinko on antanut tuon erikoisen, kuihtuneen lehden värin, mikä on niin ominaista tämän maan rakennuksille, joiden sisäseinien ainoana koristuksena on kellahtava rappaus.

Seinän vieressä seiso i nuori tyttö. Hänen tukkansa oli musta kuin kivihiili ja silmät säteilivät kuin gasellin silmät. Hän poimi hienoilla, jalomuotoisilla sormillaan rikki niittykukkaa, jonka lehtiä oli hänen edessään lattialla. Hänen kyynärpäihin asti paljaat, ruskettuneet käsivartensa, kauniit kuin Venuksella, värisivät kuumeentapaisesta kärsimättömyydestä, ja hänen notkea ja kauniisti muodostunut jalkansa polki maata.

Kolmen askelen päässä hänestä istui tuolilla, kyynärpää vanhaan madonsyömään pöytään nojaten, kahdenkymmenen tai kahdenkymmenen kahden vuoden ikäinen nuorukainen katsellen häntä samalla sekä levottomasti että vihaisesti. Hänen silmänsä kysyivät, mutta nuoren tytön terävä ja varma katse hillitsi häntä.

– Kuulehan nyt minua, Mercedes, sanoi nuori mies. – Tulee pääsiäinen, ja silloin on sopiva viettää häitä. Vastaahan minulle!

– Olenhan vastannut sinulle satoja kertoja, Fernand, ja mahdat suorastaan vihata omaa rauhaasi, kun kyselet yhä uudestaan samaa minulta!

– Sano se kerta vielä, sano se kerta vielä, jotta oikein sen uskoisin. Sano että hylkäätkä rakkauteni, jonka äitisi hyväksyi. Pane minut uskomaan, että leikit onnellani ja että elämäni ja kuolemani eivät merkitse sinulle mitään. Hyvä Jumala, hyvä Jumala, olen kymmenen vuotta uneksinut pääseväni mieheksesi, Mercedes, ja kadotan näin tämän toiveen, joka oli elämäni ainoa sisällus!

– Minä en vähääkään ole yllyttänyt sinussa tätä toivoa, Fernand, vastasi Mercedes. – Ethän voi syyttää minun kertaakaan keimailleen sinulle. Olen aina sanonut sinulle: Rakastan sinua kuin omaa veljeäni, mutta älä koskaan vaadi minulta muuta kuin tätä sisaren rakkautta, sillä sydämeni on toisen oma. Enkö aina ole sanonut niin?

– Olet, tiedän sen kyllä, vastasi nuori mies. – Olet ollut minua kohtaan julman suora. Mutta unohdatko, että katalonialaisten keskuudessa vallitsee pyhä laki, jonka mukaan avioliitot solmitaan oman heimon keskuudessa?

– Erehdyt, Fernand, se ei ole mikään laki, vaan ainoastaan tapa, siinä kaikki. Ja seuraa neuvoani, älä vetoa omaksi eduksesi tähän tapaan. Sinut on määrätty sotaväkeen. Vain toistaiseksi olet vapaa. Minä päivänä tahansa voit saada kutsun sotapalvelukseen. Kun kerran olet sotilas, miten voit enää tukea minua, köyhää orporaukkaa, jolla ei ole mitään omaisuutta, ei muuta kuin tämä melkein rappiolle joutunut maja ja muutamia kuluneita verkkoja, jotka äitini peri isältäni ja minä häneltä. Vuosi on kulunut äitini kuolemasta, ja minä elän melkein ihmisten armoilla. Toisinaan vakuuttelet, että voisin auttaa sinua, ja teet sen ainoastaan, jotta voisit jakaa kalansaaliisi minun kanssani. Suostun

siihen, koska olet isäni veljenpoika, koska meidät on kasvatettu yhdessä, ja koska kieltäytymiseni tuottaisi sinulle liian paljon surua. Mutta tunnen, että nuo kalat, joita myymällä saan rahaa ostaakseni hampua kehrättäväkseni, ovat armolahja.

– Vähät tuosta kaikesta, Mercedes, kun sinä, köyhä ja yksinäinen, miellytät minua enemmän kuin Marseillen rikkaimman laivanisännän tai pankkiirin tytär! Mitä kaipaa minunlaiseni mies? Kunniallista vaimoa ja hyvää talonemäntää. Kenessä muussa tapaisiin nämä ominaisuudet kauniimmin yhtyneinä kuin sinussa?

– Fernand, vastasi Mercedes pudistaen päätään, – naisesta tulee huono vaimo ja hän pysyy vaivoin kunniallisena, kun rakastaa toista miestä kuin omaansa. Tyydy ystävytyteeni, sillä sanon sen kerta vielä, se on ainoa, mitä voin sinulle antaa.

– Ymmärrän tarkoituksesi, sanoi Fernand. – Kestät kärsivällisesti oman köyhyytesi, mutta pelkää minun köyhyyttäni. No niin, Mercedes, jos rakastaisit minua, niin koettaisin onneani. Sinä tuottaisit minulle menestystä, ja minusta tulisi rikas. Voin laajentaa kalastustani, voin mennä kirjuriksi johonkin liikkeeseen, jopa ruveta kauppiaksikin!

– Et voi ryhtyä ainoankaan noista puuhista, Fernand; olet sotilas, ja olet tässä kylässä vain siksi, ettei ole sotaa. Pysy siis kalastajana. Älä haudo mielessäsi unelmia, jotka tekevät todellisuuden entistä vaivalloisemmaksi, ja tyydy ystävytyteeni, koska en voi sinulle muuta tarjota.

– No niin, olet oikeassa, Mercedes, rupean merimieheksi. Silloin minulla on isiltämme perityn puvun sijasta, jota sinä halveksit, kiiltävä hattu, raitainen paita ja sininen takki, jossa on ankkurin kuvilla koristetut napit. Sellaisessahan puvussa pitää olla miellyttääkseen sinua?

– Mitä sillä tarkoitat? kysyi Mercedes katsahtaen tuimasti häneen. – Mitä sillä tarkoitat? En ymmärrä sinua.

– Sanon vain, Mercedes, että olet minulle sen vuoksi niin tyyli ja armoston, että odotat erästä, jolla on sellainen puku. Mutta tuo odottamasi onkin ehkä epäluotettava, ja ellei hän ole, niin on meri sitä enemmän.

– Fernand, luulin sinua hyväksi, mutta erehdyinkin! Sinulla on paha sydän, sillä pyydät Jumalan vihaa kateellisuutesi avuksi. No niin, en salaa, odotan ja rakastan sitä miestä, josta puhuit, ja ellei hän palaa, niin en syytä häntä uskottomuudesta niin kuin sinä, vaan sanon, että hän on kuollut rakastaen minua.

Nuori mies teki raivoa ilmaisevan liikkeen.

– Minä ymmärrän, jatkoi Mercedes, – sinä vihaat häntä sen vuoksi, etten minä rakasta sinua. Aiot koettaa, voittaako katalonialainen puukkosi hänen tikarinsa. Mitä hyötyä siitä olisi? Menetät ystävytyteni, jos häviät, näet sen muuttuvan vihaksi, jos voitat. Ei, Fernand, älä anna valtaa huonoille ajatuksillesi. Minä rakastan Edmond Dantèsia, eikä kukaan muu kuin Edmond ole oleva mieheni.

– Ja rakastat häntä aina?

– Niin kauan kuin elän.

– Mutta jos hän on kuollut?

– Jos hän on kuollut, niin kuolen minäkin.

– Mutta jos hän unohtaa sinut?

– Mercedes! huusi iloinen ääni ulkoa. – Mercedes!

– Ah! huudahti nuori tyttö punehtuen ilosta ja sävähtäen rakkaudesta, – näethän, ettei hän ole minua unohtanut, koska hän on tuolla.

Hän riensi ovea kohden, avasi sen ja huusi:

– Edmond, tässä olen!

Fernand sävähti kuin käärmeen nähdessään ja lysähti tuoliin.

Edmond ja Mercedes vaipuivat toistensa syliin. Marseillen kirkas aurinko sulki heidät valovirtaansa. Ensi aluksi he eivät nähneet mitään ympärillään. Voimakas onni erotti heidät kaikesta muusta maailmasta, he puhuivat vain katkonaisia sanoja, jotka ilmaisivat niin suurta tunnetta, että sitä olisi voinut luulla tuskaksi.

Äkkiä Edmond huomasi Fernandin synkän muodon, uhkaavan ja kalpean. Vaistomaisella liikkeellä tarttui nuori katalonialainen vyöhönsä pistettyyn puukkoon.

– Anteeksi, sanoi Dantès rypistäen silmäkulmiaan, – en huomannutkaan, että meitä oli kolme. Sitten kääntyen Mercedesen puoleen:

– Kuka on tuo herra?

– Tästä herrasta tulee paras ystäväsi, Dantès, sillä hän on ystäväni, serkkuni, veljeni. Hän on Fernand, mies, jota lähinnä sinua rakastan eniten maailmassa. Etkö tunne häntä?

– Tunnen kyllä, sanoi Edmond.

Ja irroittautumatta Mercedesestä, jonka kättä hän piti kädessään, hän ojensi toisen kätensä sydämellisesti katalonialaiselle.

Mutta sen sijaan että olisi vastannut tähän ystävälliseen liikkeeseen, Fernand pysyikin vaiti ja liikkumattomana aivan kuin kuvapatsas.

Silloin Edmond loi kysyvän katseen levottomasta ja vapisevasta Mercedesestä synkkään ja uhkaavaan Fernandiin.

Tämä ainoa katse selitti hänelle kaiken.

Suuttumus nousi hänen otsalleen.

– En tietänyt kiirehtiessäni luoksesi, Mercedes, että tapaan täällä vihollisen.

– Vihollisen! huudahti Mercedes luoden suuttuneen katseen serkkuunsa. – Vihollisen, sanot, Edmond! Jos uskoisin sanojasi, niin tarttuaisin käsivarteesi ja lähtisin kanssasi Marseilleen jättäen taloni ainiaaksi.

Fernandin katse salamoit.

– Ja jos onnettomuus kohtaa sinua, Edmond, jatkoi tyttö säälimättömän tyynesti todistaen Fernandille lukeneensa hänen salaisimmat ajatuksensa, – jos onnettomuus kohtaa sinua, niin kiipeän Morgionin kallioille ja heittäydyn suin päin syvyyteen.

Fernand kävi pelottavan kalpeaksi.

– Mutta sinä erehdyt, Edmond, jatkoi Mercedes, – täällä ei ole vihollisiasi. Täällä ei ole muita kuin Fernand, veljeni, joka puristaa kättäsi kuin uskollisin ystävä ainakin.

Tämän sanoessaan nuori tyttö loi käskävän katseensa katalonialaiseen, joka aivan kuin tämän katseen lumoamana lähestyi hitaasti Edmondia ojentaen hänelle kätensä.

Hänen vihansa näytti korkeana, voimattomana aaltona särkyvän sitä vaikutusta vastaan, joka tytöllä oli häneen.

Mutta tuskin hän oli koskettanut Edmondin kättä, kun hän jo tunsu tehneensä kaiken voitavansa ja syöksyi talosta pois.

– Voi! huudahti hän juostessaan aivan kuin mielipuoli ja tarttuessaan molemmin käsin tukkaansa. – Voi, kuka pelastaa minut tuosta miehestä? Minä olen onneton, sanomattoman onneton.

– Hoi, katalonialainen! Hoi, Fernand! Minne sinä juokset? kuului ääni.

Nuori mies pysähtyi äkkiä, katsoi ympärilleen ja näki Caderoussin istuvan Danglars'in kanssa eräässä lehtimajassa.

– Hoi! sanoi Caderousse. – Miksi et tule tänne? Onko sinulla niin kova kiire, ettet jouda sanomaan hyvää päivää ystävillesi?

– Varsinkin kun heillä on vielä melkein täysinäinen pullo edessään, lisäsi Danglars.

Fernand katsoi hämmästyneenä miehiin sanomatta sanaakaan.

– Hän näyttää aivan nololta, sanoi Danglars töytäisten polvellaan Caderoussea. – Olisimmekohan erehtyneet, olisikohan Dantès vastoin luuloamme päässyt voitolle?

– Hitto vieköön, siitä on päästävä selville! sanoi Caderousse.

Ja kääntyen nuoren miehen puoleen hän sanoi:

– No, Fernand, minkä päätöksen teet?

Fernand kuivasi hien otsaltaan ja astui lehtimajaan, jonka siimes näytti hiukan tyyntyttävän hänen kiihtynyttä mieltään ja rauhoittavan hänen uupunutta ruumistaan.

– Päivää, sanoi hän, – huusitteko minua?

Ja hän melkein putosi istumaan tuolille pöydän ääreen.

– Huusin sinua sen vuoksi, että juoksit aivan kuin hullu ja pelkäsin sinun syöksyvän mereen, sanoi Caderousse nauraen. – Perhana, kun ihmisellä on ystäviä, niin ne tarjoavat lasillisen viiniä.

Fernandin rinnasta nousi nyhkytyksen tapainen huokaus, ja hän painoi päänsä pöydällä ristissä olevia käsiänsä vastaan.

– Sanonko sinulle jotakin, Fernand, lausui Caderousse iskien raa'asti asiaan, niin kuin rahvaan miehillä on tapana, kun uteliaisuus saa heidät unohtamaan kaiken varovaisuuden. – Näytät rakastajalta, joka on saanut potkut.

Ja hän säesti tätä kompaansa rämäkällä naurulla.

– Joutavia, sanoi Danglars, – tuon näköinen nuori mies ei ole luotu onnettomasti rakastamaan. Sinä lasket leikkiä, Caderousse.

– Enkä laske, sanoi tämä. – Kuuntelehan, kuinka hän huokaa. Kas niin, kas niin, Fernand, sanoi Caderousse, – nostahan nokkaasi ja vastaa meille. Täytyyhän vastata ystäville, kun nämä kysyvät mitä kuuluu.

– Minulle kuuluu hyvää, sanoi Fernand puristaen kätensä nyrkkiin, mutta nostamatta päätään.

– Katsohan, Danglars, sanoi Caderousse vilkuttaen silmää ystävälleen, – asian laita on seuraava: Fernand, jonka näet tässä ja joka on hyvä ja kunnan katalonialainen ja Marseillen paras kalastaja, on rakastunut kauniiseen Mercedes-nimiseen tyttöön. Mutta pahaksi onneksi tyttö näyttääkin rakastuneen Pharaonin perämieheen, ja kun Pharaon juuri tänään on tullut satamaan, niin ymmärräthän?

– En, minä en ymmärrä? sanoi Danglars.

– Fernand-parka on saanut lähtöpassit, jatkoi Caderousse.

– No niin, entä sitten? Fernand kohotti päätään ja katsoi Caderousseen ikään kuin etsien kohdetta vihalleen. – Eihän Mercedes ole riippuvainen kenestäkään, vai onko? Ja onhan hänellä täysi vapaus rakastaa ketä tahtoo.

– Jos sinä otat asian siltä kannalta, sanoi Caderousse, – niin se on aivan toista! Mutta luulin sinua katalonialaiseksi. Ja olin kuullut, että katalonialaiset eivät anna toisen miehen tulla tielleen ja että varsinkin Fernand olisi pelottava kostossaan.

Fernand hymyili sääliväisesti.

– Rakastunut ei koskaan ole pelottava, sanoi hän.

– Poikaparka! jatkoi Danglars ollen säälivinään nuorta miestä sydämensä pohjasta. – Minkä sille mahtaa? Hän ei odottanut Dantèsin palaavan niin pian. Hän luuli kai hänen kuolleen, tulleen uskottomaksi, tiesi mitä!

– Missään tapauksessa, sanoi Caderousse, joka puhellessaan koko ajan joi ja johon väkevä viini alkoi vaikuttaa, – missään tapauksessa Fernand ei ole ainoa, jolle Dantèsin palaaminen on vastenmielistä. Eikö niin, Danglars?

– Ei, olet oikeassa, ja uskallanpa melkein vakuuttaa, että se tuottaa hänelle onnettomuutta.

– Mutta mitä siitä, sanoi Caderousse kaataen Fernandin lasiin viiniä ja täyttäen oman lasinsa kahdeksannen tai kymmenennen kerran, jota vastoin Danglars oli tuskin maistellutkaan omastaan. – Mitä siitä, Dantès menee Mercedesen, kauniin Mercedesen kanssa naimisiin. Hän palaa nimenomaan sitä varten.

Danglars katseli terävästi nuorta miestä, jonka sydämeen Caderoussen sanat putoilivat kuin sula lyijy.

– Ja milloin häät ovat? kysyi Danglars.

– Niitä ei ole vielä vietetty! mutisi Fernand.

– Ei ole, mutta vietetään, sanoi Caderousse, – yhtä varmasti kuin Dantèsista tulee Pharaonin kapteeni. Vai mitä, Danglars?

Danglars vavahti saadessaan tämän odottamattoman iskun ja kääntyi Caderousseen, jonka kasvoja hän nyt vuorostaan tarkasti nähdäkseen, oliko tämä isku edeltäpäin harkittu. Mutta hän näki ainoastaan kateutta noilla kasvoilla, jotka olivat jo melkein veltostuneet humalan vaikutuksesta.

– No niin, sanoi hän täyttäen lasit, – juokaamme siis kapteeni Edmond Dantèsin, kauniin Mercedesen puolison kunniaksi!

Caderousse nosti veltosti lasin huulilleen ja tyhjensi sen yhdellä siemauksella, Fernand tarttui omaansa ja heitti sen maahan rikki.

– Hm, hm, hm, sanoi Caderousse, – mitä näenkään tuolla mäen töyryllä Catalansin puolella? Katsohan, Fernand, sinulla on terävämmät silmät kuin minulla. Näenkö kaikki kahtena, viinihän on petollinen juoma? Ne näyttävät kahdelta rakastuneelta, jotka astelevat rinnatusten ja käsi kädessä. Jumala varjelkoon, he eivät arvaakaan meidän näkevän heidät ja syleilevät toisiaan!

Danglars huomasi Fernandin tuskan.

– Tunnetteko heidät, herra Fernand? kysyi hän.

– Tunnen, vastasi tämä käheällä äänellä, – ne ovat Edmond ja Mercedes.

– Kas, sanoi Caderousse, – ja minä kun en heitä tuntenut! Hoi, Dantès, hoi korea tyttö! Tulkaahan hiukan tänne ja sanokaa, milloin häät ovat, sillä Fernand ei tässä itsepäisyydessään ilmaise sitä meille.

– Pidätkö suusi kiinni! sanoi Danglars ollen estelevinä Caderoussea, joka itsepäisenä kuin juopunut ainakin kurottautui lehtimajan ulkopuolelle. – Pysy alallasi ja jätä rakastavat rauhaan. Ota esimerkkiä Fernandista, hän pysyy rauhallisena.

Fernand oli aivan suunniltaan, sillä Danglars'in sanat olivat ärsyttäneet häntä aivan kuin härkätaistelija ärsyttää härkää. Hän nousi jo ja näytti kokoavan voimansa iskeäkseen kilpailijaansa, mutta Mercedes nosti hymyillen kauniin päänsä, ja silloin Fernand muisti, mitä tyttö oli luvannut tehdä, jos Edmond kuolisi, ja hän vaipui murtuneena takaisin tuolilleen.

Danglars katseli vuoroin kumpaakin miestä, toista, joka oli viinin herpaisema, ja toista, joka oli hulluna rakkaudesta.

– Minulla ei ole mitään hyötyä näistä tyhmelieineistä, mutisi hän, – ja pelkäänpä olevani tässä juopon ja pelkurin seurassa. Tuossa on kateellinen mies, mutta humaltuu viinistä eikä vihasta, niin kuin pitäisi. Ja tuossa on tyhmeliini, jonka rakastettu riistetään aivan hänen nenänsä edessä ja joka tyytyy itkemään ja valittamaan kuin lapsi. Ja yhtä kaikki hänellä on nyrkit, joilla voisi lyödä härän kuoliaaksi yhtä varmasti kuin teurastajan nuijalla. Kohtalo näyttää todellakin suosivan Edmondia. Hän menee tuon kauniin tytön kanssa naimisiin, pääsee kapteeniksi ja tekee meistä pilkkaa, ellen ... kamala hymy väikkyi Danglars'in huulilla ... – ellen minä sekaannu asiaan, lisäsi hän.

– Hohoi, huuteli Caderousse puoliksi nousten ja nyrkeillään nojaten pöytään, – hohoi! Edmond, etkö näe ystäviäsi, vai oletko jo niin ylpeä, ettet tahdo puhella heidän kanssaan?

– En, rakas Caderousse, vastasi Dantès. – En ole ylpeä, mutta olen onnellinen, ja onni tekee ihmisen sokeammaksi kuin ylpeys.

– Hyvä on, se selitys kelpaa, sanoi Caderousse. – Kas, hyvää päivää, rouva Dantès.

Mercedes tervehti juhlallisesti.

– Se ei vielä ole nimeni, sanoi hän, – ja kotimaassani väitetään ennustavan onnettomuutta, jos tyttöä mainitaan sulhasensa nimellä, ennen kuin tämä on hänen miehensä. Sanokaa minua Mercedeseksi.

– Kunnon Caderousselle täytyy antaa anteeksi, hän erehtyy vain pikkuisen, sanoi Dantès.

– Häät vietetään siis aivan kohdakkoin, herra Dantès? sanoi Danglars tervehtien molempia nuoria.

– Mahdollisimman pian, herra Danglars. Tänään päätetään asia lopullisesti isä Dantèsin luona, ja huomenna tai ylihuomenna viimeistään pidetään täällä Réservessä kihlajaiskemukut. Ystäväni tulevat tietysti niihin, toivoakseni, ja kutsun teidätkin, herra Danglars. Sinä tulet luonnollisesti myöskin, Caderousse.

- Entä Fernand? kysyi Caderousse käheästi nauraen, – pääseekö Fernandkin niihin?
- Vaimoni veli on minunkin veljeni, sanoi Edmond, – ja Mercedestä ja minua surettaisi suuresti, jos hän sellaisena päivänä pysyisi meidän seurastamme loitolla.
- Fernand avasi suunsa vastatakseen, mutta ääni petti.
- Tänään kihlajaiset, huomenna tai ylihuomenna kihlajaiskemut ... hitto vieköön, kylläpä pidätte kiirettä, kapteeni.
- Danglars, sanoi Dantès hymyillen, – sanon teille samaa kuin Mercedeskin sanoi äsken Caderousselle: älkää antako minulle nimeä, joka ei vielä minulle kuulu, se tuottaa onnettomuutta.
- Anteeksi, vastasi Danglars. – Sanoin siis ainoastaan, että teillä on hitonmoinen kiire. Onhan meillä aikaa, eihän Pharaon lähde merille ennen kuin kolmen kuukauden päästä.
- Ihmisellä on aina kiire onneensa, herra Danglars, sillä kun on kauan kärsinyt, niin tuskin uskoo onneaan. Mutta ei pelkkä itsekkyyys pakota minua toimimaan, minun täytyy matkustaa Pariisiin.
- Todellako, Pariisiin, lähdettekö ensi kertaa sinne, Dantès?
- Lähden.
- Onko teillä asioita?
- Ei omiani. Minun on toimitettava kapteeni Leclèren viimeinen minulle antama asia siellä. Ymmärrättehän, Danglars, se on pyhä velvollisuus. Mutta olkaa rauhassa, en viivy siellä, menen vain ja tulen.
- Niin, niin, ymmärrän kyllä, sanoi Danglars ääneen.
- Mutta hän ajatteli:
- Pariisiin, epäilemättä viemään perille kirjettä, jonka marsalkka hänelle antoi. Hitto vieköön, tuo kirje herätti minussa tuuman, oivallisen tuuman! Dantès, etpä ole vielä Pharaonin miehistön luettelossa ensimmäisellä sijalla.
- Sitten kääntyen poistuvan Edmondin puoleen hän huusi:
- Onnellista matkaa!
- Kiitos, vastasi Edmond kääntäen päätään ja viitaten ystävällisesti.
- Ja rakastavaiset jatkoivat matkaansa tyyninä ja iloisina kuin kaksi armoitettua, jotka nousevat taivaaseen.

## 4. Salaliitto

Danglars seurasi silmillään rakastavia, kunnes he olivat kadonneet Saint-Nicolas'in linnoituksen kulmauksen taakse. Kääntyessään hän näki Fernandin vaipuneen kalpeana ja vapisten tuolilleen ja Caderoussen sopertelevan erään juomalaulun sanoja.

– Kuulkaahan, hyvä herra, sanoi Danglars Fernandille, – tuo avioliitto ei näy tekevän kaikkia onnellisiksi?

– Se saattaa minut epätoivoon, sanoi Fernand.

– Rakastitte siis Mercedestä?

– Olen rakastanut häntä siitä asti kun häneen tutustuin.

– Ja nyt revitte hiukset päästänne, sen sijaan että keksisitte jonkin keinon! Hitto vieköön, en luullut teidän kansanne miehiä tuollaisiksi.

– Mitä minä sitten tekisin? kysyi Fernand.

– Mistä minä sen tiedän? Enhän minä tietääkseni ole rakastunut Mercedekseen, vaan te. Etsikää, sanoo evankeliumi, niin te löydätte.

– Minä olin jo löytänyt keinon.

– Minkä?

– Tahdoin tikarillani lävistää *miehen*, mutta nainen sanoi tappavansa itsensä, jos miehelle tapahtuu onnettomuus.

– Joutavia! Sellaista sanotaan, mutta sitä ei tehdä.

– Ette tunne Mercedestä. Hän panee kyllä uhkauksensa täytäntöön.

– Tyhmeliini! mutisi Danglars. – On yhdentekevää, tappaako hän itsensä vai ei, kunhan Dantès ei vain pääse kapteeniksi.

– Ja ennen kuin Mercedes kuolee, jatkoi Fernand äänellä, josta huomasi hänen tehneen horjumattoman päätöksen, – kuolen itse.

– Se on rakkautta, se, sanoi Caderousse yhä humaltuneemmalla äänellä.

– Kuulkaahan, sanoi Danglars, – te näytätte kunnan pojalta, ja tahtoisin, hitto vieköön, pelastaa teidät, mutta...

– No, sanoi Caderousse, – jatkahan.

– Rakas ystävä, sanoi Danglars, – sinä olet jo kolme neljännestä humalassa. Juo pullo loppuun asti, niin olet kokonaan. Juo, äläkä sekaannu siihen, mitä me teemme. Meidän toimissamme täytyy pään pysyä selvänä.

– Minäkö humalassa? sanoi Caderousse. – Joutavia! Joisin vielä vaikka neljä pulloasi, nehän eivät ole hajuvesipulloja isommat! Ukko Pamphile, lisää viiniä!

Ja todistaakseen väitteensä Caderousse löi lasiaan pöytään.

– Mitä tarkoittitte? sanoi Fernand kiihkeästi.

– Mitäkö sanoin? En muista enää. Tuo humalainen Caderousse sotki ajatusteni juoksun.

– Olkoon menneeksi humalainen. Sitä pahempi niille, jotka pelkäävät viiniä, heillä on huonoja ajatuksia ja he pelkäävät viinin tuovan ne ilmi.

Ja Caderousse alkoi laulaa siihen aikaan hyvin yleisen laulun kahta viimeistä säettä:

Ain kaikki pahat vettä käyttää, sen vedenpaisumus jo näyttää.

– Sanoitte haluavanne pelastaa minut pulasta, lausui Fernand, – mutta, sanoitte...

– Niin, sanoin mutta ... pelastaakseni teidät pulasta ei Dantès saa mennä naimisiin sen naisen kanssa, jota rakastatte. Ja minun mielestäni avioliitto voi helposti jäädä sikseen Dantèsin tarvitsematta silti kuolla.

– Vain kuolema voi heidät erottaa, sanoi Fernand.

– Teet, ystäväiseni, johtopäätöksiä aivan kuin simppu, sanoi Caderousse, ja Danglars, tuo veijari, konna, loihtija, todistaa sinun olleen väärässä. Todistahan se, Danglars. Sanohan hänelle, ettei

Dantèsin tarvitse kuolla. Ikäväähän olisi, jos hän kuolisi. Hän on hyvä poika, minä pidän Dantèsista. Terveyksesi, Dantès!

Fernand nousi kärsimättömänä.

– Antakaa hänen lörpötellä, sanoi Danglars pidättäen nuorta miestä, – ja sitä paitsi, vaikka hän onkin humalassa, ei hän niinkään pahasti erehdy. Poissaolo erottaa yhtä hyvin kuin kuolemakin. Ja ajatelkaahan, jos Edmondin ja Mercedesen välillä olisi vankilan muuri, niin he olisivat yhtä varmasti erossa toisistaan, kuin jos heidän välillään olisi hautakivi.

– Se on kyllä totta, mutta vankilasta pääsee pois, takertui Caderousse keskusteluun, – ja kun kerran pääsee vankilasta ja kun on Edmond Dantès, niin kostaa.

– Vähät siitä! mutisi Fernand.

– Sitä paitsi, jatkoi Caderousse, – minkä tähden Dantès joutuisi vankilaan? Eihän hän ole varastanut, ei tappanut, ei murhannut.

– Pidä suusi kiinni! sanoi Danglars.

– Minä en tahdo pitää suutani kiinni, sanoi Caderousse. – Tahdon kuulla, minkä tähden Dantès joutuisi vankilaan. Minä pidän Dantèsista! Terveyksesi, Dantès!

Ja hän joi taas lasillisen viiniä.

Danglars näki räätälin himmeistä silmistä, miten humala nousi nousemistaan, ja hän kääntyi Fernandin puoleen.

– No niin, ymmärrättekö, sanoi hän, – ettei häntä tarvitse tappaa?

– Ei kai, jos voi, niin kuin äsken mainitsitte, toimittaa hänet vankilaan. Mutta tiedättekö millä keinoin?

– Kun oikein etsii, niin ehkä löytääkin, sanoi Danglars. – Mutta, jatkoi hän, – mitä hittoa minä siihen sekaannun, kuuluuko tämä asia minuun?

– En tiedä, kuuluuko asia teihin, sanoi Fernand tarttuen hänen käsivarteensa, – mutta sen tiedän, että te jostakin erityisestä syystä vihaatte Dantèsia. Se, joka itsekin vihaa, ei erehdy toisen tunteista.

– Mitä syytä minulla olisi vihata Dantèsia? Ei mitään, toden totta. Onnettomuutenne vain herätti sääliäni, siinä kaikki. Mutta siitä hetkestä alkaen, kun luulette minun toimivan omaksi edukseni, sanon hyvästi, ystäväiseni. Selviytykää asiasta omin neuvoin.

Ja Danglars oli vuorostaan nousevinaan.

– Ei, sanoi Fernand pidättäen häntä, – jääkää! Vähät siitä, vihaatteko Dantèsia vai ettekö. Minä vihaan, tunnustan sen rehellisesti. Keksikää keino, ja minä panen sen täytäntöön, kunhan mies vain ei kuole, sillä Mercedes on uhannut tappaa itsensä, jos Dantès kuolee.

Caderousse, jonka pää oli painunut pöytää vastaan, kohotti otsansa ja katsoi raskain ja harhailevin silmin Fernandiin ja Danglars'iin.

– Tappaa Dantès, sanoi hän. – Kuka puhuu täällä Dantèsin tappamisesta? Minä en sitä salli. Hän on minun ystäväni. Tänä aamuna hän tarjoutui jakamaan rahansa minun kanssani, niin kuin minäkin olen jakanut hänen kanssaan. Minä en tahdo, että Dantès tapetaan.

– Ja kuka täällä puhuu hänen tappamisestaan, tyhmeliini, sanoi Danglars. – Mehän laskimme täällä ainoastaan leikkiä. Juo hänen terveydekseen, sanoi hän täyttäen Caderoussin lasin, – ja jätä meidät rauhaan.

– Niin, niin, Dantèsin terveydeksi! sanoi Caderousse tyhjentäen lasinsa.

– Hänen terveydekseen ... hänen terveydekseen ... noin!

– Mutta mikä on keino ... se keino? sanoi Fernand.

– Ettekö vielä ole sitä keksinyt?

– En, teidän sen lupasitte keksiä.

– Se on totta, jatkoi Danglars. – Ranskalaiset voittavat siinä suhteessa espanjalaiset, että espanjalaiset hautovat, mutta ranskalaiset keksivät.

– Keksikää siis, sanoi Fernand kärsimättömänä.

– Viinuri, huusi Danglars, – kynä, mustetta, paperia!

– Kynä, mustetta, paperia! mutisi Fernand.  
– Niin, olen tilinpitäjä. Kynä, muste ja paperi ovat minun työkalujani. En osaa tehdä mitään ilman työkalujani.

– Kynä, mustetta ja paperia! huusi Fernand vuorostaan.

– Kaikki, mitä tarvitsette, on tuolla pöydällä, sanoi viinuri, osoittaen pyydettyjä esineitä.

– Tuokaa ne sitten tänne.

Viinuri otti paperin, kynän ja musteen ja laski ne lehtimajan pöydälle.

– Minä ajattelen, sanoi Caderousse ja laski kätensä paperin päälle, – että näiden avulla voi tappaa miehen varmemmin, kuin jos väijyisi häntä metsässä surmataksaan hänet! Olen aina pelännyt kynää, mustepulloa ja paperiliuskaa enemmän kuin miekkaa tai pistoolia.

– Tuo hupsu ei ole vielä niin humalassa kuin näyttää, sanoi Danglars.

– Kaatakaa hänelle lisää viiniä, Fernand.

Fernand täytti Caderoussen lasin, ja juopporatti otti kätensä paperin päältä ja tarttui lasiinsa.

Katalonialainen seurasi tätä liikettä siksi, kunnes Caderousse tämän uuden ponnistuksen jälkeen laski tai oikeammin pudotti lasinsa pöydälle.

– No? jatkoi Fernand nähdessään, että Caderoussen järjen viimeiset rippeet katosivat tähän viimeiseen viinilasiin.

– No niin, sanoin siis, jatkoi Danglars, – että jos tällaisen matkan jälkeen, jonka aikana Dantès on poikennut Napoliin ja Elban saarelle, joku antaa hänet ilmi kuninkaalliselle prokuraattorille bonapartelaisena kätyrinä...

– Minä annan hänet ilmi, minä! sanoi nuori mies kiihkeästi.

– Niin, mutta silloin saatte kirjoittaa nimenne syytöksen alle tai kuulustellaan teitä vastakkain syytetyn kanssa. Voin hankkia teille ainekset syytteeseen, sen tiedän. Mutta eihän Dantès voi ikiajoiksi jäädä vankilaan, jonakin päivänä hän pääsee sieltä pois, ja voi silloin miestä, joka hänet on sinne saattanut!

– En muuta toivokaan, sanoi Fernand, – kuin että hän etsii riitaa kanssani!

– Mutta entäs Mercedes! Mercedes vihaa teitä, jos vedätte naarmunkaan hänen rakkaan Edmondinsa ihoon!

– Se on totta! sanoi Fernand.

– Ei, ei, jos turvautuu sellaiseen keinoon, sanoi Danglars, – niin on parasta yksinkertaisesti pistää kynä tällä tavoin mustepulloon ja kirjoittaa vasemmalla kädellä, jottei käsialaa tunne kukaan, ja laatia seuraava ilmianto.

Ja Danglars pisti kynän mustepulloon ja kirjoitti vasemmalla kädellään ja taaksepäin kallistuvalla käsialalla, joka ei vähääkään ollut hänen tavallisen käsialansa näköistä, seuraavat rivit. Fernand luki ne puoliääneen:

Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès – niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'ltä kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartelaiselle komitealle.

Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa.

– Hyvä on, sanoi Danglars. – Sillä tavoin kostossanne on jotain järkeä, sillä siitä ei voi olla vahinkoa teille, ja kaikki menee aivan itsestään. Ei tarvitse enää tehdä muuta kuin taivuttaa kirje tällä tavoin ja kirjoittaa päällekirjoitus: "Herra kuninkaallinen prokuraattori." Siinä kaikki.

Danglars kirjoitti osoitteen aivan kuin leikillään.

– Niin, siinä on kaikki, huudahti Caderousse, joka ponnistaen ajatuksiaan oli seurannut kirjeen lukemista ja joka vaistomaisesti ymmärsi, että sellainen ilmianto voi tuottaa onnettomuutta. – Niin, siinä on kaikki, mutta se on halpamaista.

Ja hän ojensi kätensä tarttuakseen kirjeeseen.

– Tämähän onkin vain leikkiä, sanoi Danglars estäen häntä saamasta kirjettä. – Ja minä ensimmäisenä olisin hyvin pahoillani, jos Dantèsille, tuolle kunnan Dantèsille, tapahtuisi jotakin pahaa! Sen vuoksi, katsohan...

Hän tarttui kirjeeseen, rypisti sen ja heitti lehtimajan nurkkaan.

– Hyvä on, sanoi Caderousse, – Dantès on ystäväni, enkä minä salli hänelle tehtävän pahaa.

– Kuka hitto tässä aikoo hänelle pahaa tehdä, en minä eikä Fernand, sanoi Danglars nousten ja katsellen nuorta miestä, joka jäi istumaan ja salavihkaa piti silmällä nurkkaan heitettyä ilmiantokirjettä.

– Siinä tapauksessa tuotakoon meille viiniä, sanoi Caderousse. – Minä tahdon juoda Edmondin ja kauniin Mercedeksen onneksi.

– Olet jo liikaakin juonut, juopporatti, sanoi Danglars, – ja jos jatkat, niin sinun täytyy jäädä tänne maata, sillä et kestä enää koivillasi.

– Minäkö, sanoi Caderousse ja nousi itserakkaana niin kuin juopuneet ainakin. – Minäkö en kestäisi enää koivillani! Voin lyödä vetoa siitä, että nousen Accoules'in torniin ihan horjumatta!

– Minä lyön siitä vetoa, mutta vasta huomenna, sanoi Danglars. – Mutta nyt on jo aika mennä kotiin, anna minulle käsivartesi ja lähtekäämme.

– Lähtekäämme, sanoi Caderousse, – mutta en tarvitse sitä varten sinun käsivarttasi. Tuletko sinä, Fernand? Palaatko meidän kanssamme Marseilleen?

– En, sanoi Fernand, – minä palaan Catalansiin.

– Siinä teet väärin. Tule meidän kanssamme Marseilleen, tulehan.

– Minä en tarvitse Marseillea enkä tahdo sinne tullakaan.

– Mitä sanoitkaan? Et tahdo, no hyvä, olkoon jokaisella vapautensa. Tulehan, Danglars, ja annetaan herran palata Catalansiin, koska hän sitä tahtoo.

Danglars käytti hyväkseen tilaisuutta ja lähti viemään Caderoussea Marseilleen. Mutta päästääkseen Fernandin kulkemaan sinne lyhyempää ja mukavampaa tietä hän ei palannutkaan Rive-Neuve-rantakatua pitkin vaan Saint-Victorin sataman kautta. Nojautuen hänen käsivarteensa Caderousse seurasi häntä hoiperrellen.

Astuttuaan parikymmentä askelta Danglars kääntyi ja näki Fernandin sieppaavan paperin ja pistävän sen taskuunsa. Heti sen jälkeen hän riensi lehtimajasta ja kääntyi Pilloniin päin.

– No, mitä hän tekee? sanoi Caderousse. – Hän valehtelikin meille. Hän sanoi menevänsä Catalansiin ja lähteekin kaupunkiin! Hoi, Fernand, sinä menet väärään suuntaan!

– Sinä erehdyt, sanoi Danglars, – hänhän kulkee suoraan Vieilles-Infirmieries-katua.

– Se on totta, sanoi Caderousse. – Olisin voinut vaikka vanhoa, että hän kääntyi oikealle. Viini toden totta panee pään sekaisin.

– Kas niin, kas niin, mutisi Danglars, – luulenpa, että asia on hyvällä alulla, ja parasta on nyt antaa kaiken kehittyä itsestään.

## 5. Kihlajaiskemat

Seuraavana päivänä oli kaunis sää. Aurinko nousi kirkkaana ja säteilevänä, ja ensimmäiset purppuranhohtavat säteet kimaltelivat kuin rubiinit aaltojen harjalla.

Kihlajaiskemat pidettiin saman Réserven toisessa kerroksessa, jonka lehtimajaan jo olemme tutustuneet. Huone oli avara, ja siinä oli viisi kuusi ikkunaa, joiden yläpuolelle oli (miksi, arvatkoon ken voi!) kirjoitettu yhtä monen Ranskan suurimman kaupungin nimi.

Puinen parveke ulottui kaikkien ikkunoiden ohitse.

Vaikka kemat oli päätetty pitää kello kaksitoista, oli tällä parvekkeella jo joukko levottomia kävelijöitä. Ne olivat Pharaonin laivamiehiä ja muutamia sotilaita, jotka olivat Dantèsin ystäviä. Kaikki olivat kihlajaisien kunniaksi pukeneet parhaat vaatteet ylleen.

Vieraiden kesken kerrottiin, että Pharaonin isäntä oli luvannut läsnäolollaan kunnioittaa perämiehensä kihlajaiskemuja. Mutta sehän oli niin suuri kunnia, että kukaan ei sitä vielä ottanut oikein uskoakseen.

Mutta Danglars, tullessaan paikalle Caderoussen kanssa, vakuutti uutisen todeksi. Hän oli samana aamuna tavannut herra Morrelin ja herra Morrel oli itse sanonut hänelle tulevansa aterioimaan Réserveen.

Vähän sen jälkeen herra Morrel tuli huoneeseen, ja Pharaonin miehistö otti hänet eläköönhuudolla vastaan. Laivanvarustajan läsnäolo vahvisti huhua, että Dantèsista tulee kapteeni. Ja kun laivassa paljon pidettiin Dantèsista, niin kunnan merimiehet halusivat osoittaa laivanvarustajalle kiitollisuutta siitä, että tämä oli valinnut heidän toivomustensa mukaisen kapteenin. Tuskin oli Morrel astunut sisään, kun kaikkien yhteisestä toivomuksesta lähetettiin Danglars ja Caderousse kiirehtimään sulhasta. Heidän tuli ilmoittaa, että juhlan kunniavieras oli jo saapunut.

Danglars ja Caderousse läksivät matkaan juoksujalkaa, mutta he olivat päässeet tuskin sataa askelta, kun näkivät pienen joukon saapuvan ruutikellarin kohdalla.

Tähän joukkoon kuului neljä nuorta katalonialaista tyttöä, Mercedesen ystäviä, morsiuspari käsitysten ja Dantèsin isä, joka kulki morsiamen rinnalla. Joukon takana tuli Fernand ilkeästi hymyillen.

Ei Mercedes enempää kuin Edmondkaan huomannut Fernandin ilkeätä hymyä. Nuo lapset olivat niin onnellisia, että he eivät nähneet mitään muuta kuin toisensa ja kirkkaan taivaan, joka heitä siunasi.

Danglars ja Caderousse toimittivat asiansa. Kun he sitten olivat ystävällisesti ja voimakkaasti kätelleet Edmondia, liittyivät he joukkoon. Danglars meni Fernandin viereen ja Caderousse ukko Dantèsin rinnalle, joka oli yleisen huomion kohteena.

Lähestyessään Fernandia Danglars loi hylättyyn kosijaan terävän katseen. Fernand asteli joukon viimeisenä. Mercedes oli nuoren, ihanan rakkautensa itsekkyydessä unohtanut hänet ja näki ainoastaan Edmondin. Fernand oli vuoroin kalpea, vuoroin punainen. Tavan takaa hän loi silmänsä Marseilleen päin ja värisi hermostuneesti. Fernand näytti odottavan tai ainakin aavistavan jotakin tärkeätä tapahtuvaksi.

Koska Dantès kuului kauppalaivastoon, oli hänen pukunsa puoleksi sotilaallinen, puoleksi siviili. Tämä puku soveltui hyvin hänen komeaan ulkomuotoonsa, jota vielä kaunisti ilo ja morsiamen ihanuus.

Mercedes oli kaunis kuin Kypros- tai Khios-saaren neito hehkuvan tummine silmineen ja korallinpunaisine huulineen. Hän asteli joustavan kepeästi niin kuin astuvat Arles'in ja Andalusian naiset. Kaupunkilaistyttö olisi epäilemättä koettanut salata ilonsa harson taakse tai ainakin silmäluomiensa suojaan, mutta Mercedes hymyili ja katsoi kaikkiin ympärillä oleviin, ja hänen hymynsä sanoi yhtä avomielisesti kuin hänen sanansa olisivat sanoneet: Jos olette ystäviäni, niin iloitkaa kanssani, sillä minä olen todellakin hyvin onnellinen!

Niin pian kuin kihlatut ja heidän saattojoukkonsa tulivat Réserven näkyviin, meni Morrel vuorostaan heitä vastaan, ja hänen jäljestään tulivat merimiehet ja sotilaat, joille hän jo oli kertonut Dantèsille antamastaan lupauksesta, että tämä nimittäin pääsee kapteeni Leclèren seuraajaksi. Nähdessään hänen tulevan päästi Edmond morsiamensa käsivarren luovuttaaksensa hänet herra Morrelin huostaan. Laivanisäntä ja morsian nousivat muiden edellä pitosaliin johtavia portaita, jotka natisivat viiden minuutin ajan vieraitten astuessa niitä.

– Isä, sanoi Mercedes, pysähtyen pöydän keskustan kohdalle, – te istutte oikealle puolelleni. Ja vasemmalle puolelleni tahdon hänet, joka on ollut veljenäni, sanoi hän niin hellällä äänellä, että se koski Fernandin sydämeen aivan kuin tikarin pisto.

Dantès oli asettanut oikealle puolelleen herra Morrelin, vasemmalle Danglars'in. Sitten hän viittasi jokaista valitsemaan paikkansa oman mielensä mukaan.

Jo tarjottiin pöydässä arlesilaisia makkaroita, joiden sisusta on tummanruskea ja tuoksu väkevä, merirapuja loistavine kuorineen, ruusunpunaisia simpukoita, merisiilejä, jotka muistuttivat piikkisiä kastanjoita, clovisseja, eräänlaatuisia ostereita, jotka Etelä-Ranskassa ovat herkkusuiden ruokana samoin kuin osterit Pohjois-Ranskassa, sanalla sanoen kaikkia noita herkullisia ruokia, joita laine tuo hiekkaiselle rannalle ja joita kiitolliset kalastajat sanovat meren hedelmiksi.

– Kylläpä on tavattoman hiljaista, sanoi vanhus ryypäten topaasinkeltaista viiniä, jota ukko Pamphile omassa persoonassaan oli tuonut Mercedesen eteen. – Kuka uskoisi, että täällä on kolmekymmentä ihmistä, joiden kovasti tekee mieli nauraa.

– No, eihän aviomies aina ole iloinen, sanoi Caderousse.

– Asian laita on niin, sanoi Dantès, – että olen tällä hetkellä liian onnellinen voidakseni olla iloinen. Jos sitä, naapuri, tarkoittatte, niin olette oikeassa! Ilo vaikuttaa toisinaan omituisesti, se tukahduttaa samoin kuin tuskakin.

Danglars piti silmällä Fernandia, jonka kasvoissa kuvastuivat kaikki mielialat.

– Joutavia, sanoi hän. – Pelkäätekö jotakin? Minun mielestäni kaikki näyttää käyvän toivomustenne mukaan.

– Sehän juuri minua kauhistuttaakin, sanoi Dantès. – Minun mielestäni ei ihminen ole luotu olemaan näin helposti onnellinen! Onni on aivan kuin tuollainen lumotun saaren palatsi, jota lohikäärmeet vartioivat. Täytyy taistella saavuttaakseen onnensa, enkä todellakaan tiedä, mitä olen tehnyt päästäkseni Mercedesen mieheksi.

– Mieheksi, mieheksi, sanoi Caderousse nauraen, – et vielä, kapteeni. Koetahan hiukan esiintyä aviomiehenä, niin näet, miten sinut otetaan vastaan.

Mercedes punastui.

Fernand vääntelehti tuolillaan, hän sävähti jokaista kolinaa ja pyyhki otsaltaan hikihelmiä, jotka päilyivät siinä aivan kuin ukkossateen ensimmäiset pisarat.

– Ei kannata todellakaan, naapuri Caderousse, huomauttaa minulle niin pienestä erehdyksestä, sanoi Dantès. – Mercedes ei vielä ole vaimoni, se on kyllä totta... (Hän katsoi kelloaan.) Mutta puolentoista tunnin päästä hän on.

Jokainen huudahti hämmästyksestä, paitsi ukko Dantès, joka nauroi ääneen, niin että hänen vielä kauniit hampaansa näkyivät. Mercedes hymyili eikä enää punastunut. Fernand tarttui suonenedontapaisesti puukkoonsa.

– Tunnin päästä! sanoi Danglars kalveten. – Kuinka se on mahdollista?

– Niin, ystäväni, vastasi Dantès, – siitä saamme kiittää herra Morrelin vaikutusvaltaa, hänen, jota lähinnä isääni saan maailmassa eniten kiittää kaikesta hyvästä. Hän on poistanut kaikki vaikeudet. Olemme saaneet kuulusajan lyhennetyksi, ja puoli kolmelta odottaa määri meitä kaupungintalossa. Koska kello jo on lyönyt neljänneksen yli yhden, niin en paljoakaan erehdy sanoessani, että tunnin ja kolmentoista minuutin päästä on Mercedesen nimi rouva Dantès.

Fernand sulki silmänsä. Tulinen polte oli hänen silmäluomillaan. Hän nojautui pöytänsä, jotta ei kaatuisi, eikä voinut pidättää kumea huokausta, joka hukkuu läsnäolevien nauruun ja onnitteluihin.

– Se on reipasta toimintaa, sanoi ukko Dantès. – Sitä se on, kun ei heitä aikaansa hukkaan, vai mitä? Saapui eilen aamulla ja on tänään puoli kolmelta naimisissa! Sanokaa sitten, että merimies ei sukkelasti toimita asioitaan.

– Mutta muut muodollisuudet, huomautti Danglars arasti, – naimakirja, allekirjoitukset...?

– Naimakirja on helposti tehty, sanoi Dantès nauraen. – Mercedeksellä ei ole mitään, eikä minullakaan! Me pidämme pesän yhteisenä, siinä kaikki! Pian sen sellaisen kirjoittaa, eikä se maksa paljoakaan.

Tämä leikinlasku herätti riemua ja uusia hyvä-huutoja.

– Siis, tämä ateria, jota pidimme kihlajaisateriana, sanoi Danglars, – onkin hääateria.

– Ei suinkaan, sanoi Dantès. – Ette te silti mitään menetä. Huomisaamuna lähdén Pariisiin. Neljä päivää tarvitsen matkalla sinne ja neljä päivää takaisin, päivän toimittaakseni tarkkaan sen, mikä on tehtäväni, ja maaliskuun yhdeksäntenä päivänä palaan. Seuraavana päivänä on oikea hääateria.

Kun saatiin tietää, että uudet pidot olivat tiedossa, karttui iloisuus siinä määrin, että ukko Dantès, joka aterian alussa oli valittanut hiljaisuutta, koetti nyt yleisen keskustelun aikana turhaan saada ääntään kuuluville toivottaessaan nuorille onnea ja menestystä.

Dantès arvasi isänsä ajatuksen ja vastasi siihen hymyillen. Mercedes alkoi katsella huoneessa olevaa kelloa ja antoi pienen viittauksen Edmondille.

Pöydässä vallitsi meluava hilpeys ja huolettomuus, kuten ainakin rahvaan ihmisissä aterian lopulla. Ne, jotka olivat tyytymättömiä paikkoihinsa, nousivat pöydästä ja etsivät itselleen toisia naapureita. Kaikki alkoivat puhua yht'aikaa, eikä kukaan huolinut vastata, vaan selitteli ainoastaan omia ajatuksiaan.

Fernandin kalpeus oli melkein tarttunut Danglars'iin. Mitä Fernandiin tulee, hän tuskin enää eli, vaan oli aivan kuin ikuisessa tulikivijärvässä kärsivä tuomittu. Hän nousi ensimmäisten mukana ja käveli edestakaisin salissa koettaen olla kuulematta lauluja ja lasien kilinää.

Caderousse lähestyi häntä samassa kun Danglars, jota hän näytti karttavan, sai hänet eräässä salin nurkassa käsiinsä.

– Toden totta, sanoi Caderousse, josta Dantèsin ystävällisyys ja varsinkin ukko Pamphilen hyvä viini olivat karkottaneet vihan, jonka Dantèsin odottamaton onni oli hänessä synnyttänyt, – toden totta, Dantès on kunnan poika. Ja kun näen hänen istuvan morsiamensa vieressä, niin sanon, että vahinko olisi ollut, jos olisi tehty hänelle ilkimielistä kujetta, niin kuin eilen tuumiskelitte.

– Näithän, sanoi Danglars, – ettei asiasta tullut mitään. Fernand-parka oli alussa niin onneton, että hän säählitti minua. Mutta sen jälkeen kun hän suostui tulemaan ensimmäiseksi sulhaspojaksi kilpailijansa häihin, ei siitä ole enää mitään sanottavaa.

Caderousse katsahti Fernandiin. Tämä oli kalmankalpea.

– Uhraus on sitäkin suurempi, jatkoi Danglars, – kun tyttö on toden totta kaunis. Perhana vieköön, tuleva kapteenini on sentään onnen poika. Kunhan saisin olla edes kaksitoista tuntia hänen sijassaan.

– Joko lähdemme? kysyi Mercedeksen lempeä ääni. – Kello lyö jo kaksi, ja meitä odotetaan neljänneksen yli.

– Niin, niin, lähtekäämme! sanoi Dantès nopeasti nousten.

– Lähtekäämme! sanoivat kaikki vieraat.

Samassa Danglars, joka piti silmällä ikkunalaudalla istuvaa Fernandia, näki hänen alkavan tuijottaa, nousevan suonenedontapaisesti ja vaipuvan sitten ikkunanpieltä vastaan. Samassa kuului kumeata ääntä portailta. Raskaitten askelten kopina, sekavat äänet, joihin liittyi aseitten kalinaa, kaikuiivat voimakkaammin kuin vieraiden meluavat huudot. Syntyi jännittynyt äänettömyys.

Melu läheni. Oveen kolkutettiin kolme kertaa. Kaikki katsoivat kummastuneina toisiinsa.

– Lain nimessä! huusi ääni, johon ei kukaan vastannut.

Samassa ovi aukeni, virkapukuinen komissaari astui saliin ja hänen jäljestään neljä korpraalin johtamaa aseellista sotilasta. Levottomuuden sijaan tuli kauhu.

– Mitä nyt? kysyi laivanvarustaja mennessään komissaaria vastaan, jonka hän tunsi. – Tässä on varmaankin tapahtunut erehdys.

– Jos erehdys on tapahtunut, sanoi komissaari, – niin uskokaa, herra Morrel, että se heti paikalla korjataan. Mutta minulla on vangitsemiskäskeä. Ja vaikka vastenmielisesti panenkin sen täytäntöön, niin minun täytyy se tehdä. Kuka herroista on Edmond Dantès?

Kaikkien katseet suuntautuivat nuoreen mieheen, joka kiihtyneenäkin säilytti arvokkuutensa ja astui pari askelta eteenpäin sanoen:

– Minä olen. Mitä minusta tahdotte?

– Edmond Dantès, sanoi komissaari, – lain nimessä vangitsen teidät!

– Vangitsette minut! sanoi Edmond hiukan kalveten. – Miksi vangitsette minut?

– Sitä en tiedä, mutta kuulustelussa saatte sen tietää.

Herra Morrel huomasi, että asioita ei voinut millään muuttaa. Virkapukuinen komissaari ei enää ole ihminen, hän on lain patsas, kylmä, kuuro, mykkä.

Vanhus sen sijaan riensi komissaarin luo. On asioita, joita isän tai äidin sydän ei koskaan ymmärrä.

Hän pyysi ja rukoili. Kyynelet ja rukoukset eivät mitään auttaneet.

Mutta hänen epätoivonsa oli niin suuri, että komissaarin mieli heltyi.

– Rauhoittukaa, sanoi hän. – Ehkä poikanne on lyönyt laimin joitakin tulli- ja terveystarkastusmuodollisuuksia, ja luultavasti hän pääsee vapaaksi, kun on antanut tarvittavat selitykset.

– Mitä tämä merkitsee? kysyi Caderousse silmäkulmiaan rypistäen Danglars'ilta, joka oli olevinaan hämmästynyt.

– Mistä minä sen tiedän? sanoi Danglars. – Olen samassa asemassa kuin sinäkin, näen mitä tapahtuu, mutta en ymmärrä mitään ja olen aivan ymmällä.

Caderousse etsi Fernandia; tämä oli kadonnut. Koko eilinen kohtaus selveni silloin hänelle täydellisesti. Tämän päivän tapaus aivan kuin veti syrjään sen verhon, jonka humala oli luonut hänen ja muistin väliin.

– Oho, sanoi hän karkealla äänellä, – onko tämä seuraus eilen suunnittelemastanne kepposesta, Danglars? Paha silloin periköön teidät, sillä tämä on todellakin hyvin surullinen tapaus.

– Tällä ei ole mitään tekemistä sen kanssa, sanoi Danglars. – Tiedäthän, että revin tuon paperin.

– Sinä et sinä repinyt, vaan heitit sen nurkkaan, siinä kaikki, sanoi Caderousse.

– Ole vaiti, sinä et nähnyt mitään, olit humalassa.

– Missä Fernand on? kysyi Caderousse.

– Mistä minä tiedän! vastasi Danglars. – Hoitamassa kai omia asioitaan. Mutta viis hänestä, menkäämme lohduttamaan noita onnettomia.

Tämän keskustelun aikana Dantès oli hymyillen puristanut kaikkien vieraiden kättä ja antautunut vangiksi sanoen:

– Olkaa rauhassa, erehdys kyllä selviää, ja ehkä minun ei tarvitsekaan mennä vankilaan asti.

– Ei suinkaan, siitä minä vastaan, sanoi Danglars, joka tällä hetkellä lähestyi pääryhmää.

Dantès astui portaita alas edellään komissaari ja ympärillään sotilaat. Ajoneuvot, joiden ovi oli auki, odottivat häntä pihalla, hän nousi vaunuihin, kaksi sotilasta ja komissaari seurasivat häntä. Ovi sulkeutui, ja vaunut lähtivät Marseilleen päin.

– Hyvästi, Dantès! Hyvästi, Edmond! huusi Mercedes kumartuen parvekkeen kaidepuun yli.

Vanki kuuli tämän viimeisen huudon, joka aivan kuin nyyhkytys pusertui hänen morsiamensa tuskaisesta sydäimestä. Hän pisti päänsä vaunujen ikkunasta ja huusi: "Hyvästi, Mercedes!" ja katosi Saint-Nicolasin linnoituksen kulman taakse.

– Odottakaa minua täällä, sanoi laivanisäntä, – otan ensimmäiset ajoneuvot, mitkä kohtaan, riennän Marseilleen ja lähetän teille tietoja.

– Lähtekää, huusivat kaikki, – lähtekää, ja palatkaa pian.

Kun nämä molemmat olivat lähteneet, vallitsi seurassa kaamea hämmennys.

Vanhus ja Mercedes pysyttelivät hetkisen erillään, kumpikin omaan suruunsa vaipuneena. Mutta lopulta heidän silmänsä kohtasivat toisensa. He tunsivat, että sama kamala isku oli heitä kohdannut ja heittäytyivät toistensa syliin.

Tällä välin tuli Fernand sisään, kaatoi itselleen lasillisen vettä, joi sen ja istuutui tuolille.

Sattumalta oli tuoli sen tuolin vieressä, jolle Mercedes vaipui erottuaan vanhuksen syleilystä.

Vaistomaisesti Fernand siirsi tuolinsa loitommalle.

– Hän on sen tehnyt, sanoi Danglars'ille Caderousse, joka koko ajan oli pitänyt Fernandia silmällä.

– Sitä en usko, vastasi Danglars, – hän on siksi typerä. Joka tapauksessa tulkoon rangaistus sille, joka sen on tehnyt.

– Et maininnut sen ihmisen nimeä, joka häntä neuvoi, sanoi Caderousse.

– Mitä vielä, sanoi Danglars, – onko ihminen vastuussa kaikesta, mitä sattuu puhumaan.

– On, jos hänen puheensa tekee vaikutuksen.

Tällä aikaa muut seurassa pohtivat eri tavoilla vangitsemista.

– Entä te, Danglars, sanoi joku, – mitä te ajattelette tästä tapauksesta?

– Luulen, sanoi Danglars, – että hän on tuonut jonkin kielletyn tavarat.

– Jos niin on asian laita, niin teidänhän tulisi se tietää, joka olette tilinpitäjä.

– Se on kyllä totta. Mutta tilinpitäjä tuntee vain ne tavarat, jotka hänelle ilmoitetaan. Minä tiedän, että lastinamme on villoja, että otimme lastin Aleksandriassa Pastret'ita ja Smyrnassa Pascaliita. Mutta muuta en tiedä.

– Nyt muistan, sanoi isä raukka takertuen tähän viimeiseen toivonkipinään, – että hän eilen sanoi tuoneensa minulle laatikollisen kahvia ja laatikollisen tupakkaa.

– Siinähan se on, sanoi Danglars. – Meidän poissa ollessamme ovat tullimiehet käyneet tarkastamassa laivaa ja löytäneet nuo laatikot.

Mercedes ei uskonut sitä laisinkaan, ja hänen tuskansa, joka tähän asti oli ollut hillitty, puhkesi nyt kyyneliin.

– Toivokaamme, toivokaamme, sanoi ukko Dantès, itsekään tietämättä mitä sanoi.

– Toivokaa! sanoi Danglars.

– Toivokaa! koetti Fernand mutista.

Mutta tämä sana tukahdutti hänet. Hänen huulensa liikkui, mutta mitään ei kuulunut.

– Hyvät herrat, sanoi eräs kutsuvieras, joka oli jäänyt parvekkeelle odottamaan, – hyvät herrat, minä näen jonkun ajavan tännepäin. Se on herra Morrel! Rohkeutta, rohkeutta! Hän ehkä tuo meille hyviä uutisia.

Mercedes ja vanha isä juoksivat laivanvarustajaa vastaan, jonka he kohtasivat portilla. Herra Morrel oli hyvin kalpea.

– No? huudahtivat molemmat yht'aikaa.

– No niin, ystäväni, sanoi laivanvarustaja pudistaen päätään, – asia on vakavampi kuin luulimmekaan.

– Oh, huudahti Mercedes, – hän on syytön!

– Niin minäkin uskon, vastasi Morrel, – mutta häntä syytetään...

– Mistä? kysyi ukko Dantès.

– Että hän on bonapartelaisten kätyri.

Tuohon aikaan se oli mitä kamalin syytös.

Mercedes kiljahti, vanhus vaipui tuolille.

– Ah, mutisi Caderousse, – te olette pettäneet minua, Danglars, ja olette panneet kujeenne toimeksi. Mutta minä en anna tuon vanhuksen ja tuon nuoren tytön kuolla suruun, minä kerron heille kaiken.

– Ole vaiti, onneton! huudahti Danglars tarttuen Caderoussen käteen, – tai muuten en takaa hengestäsi. Kuka sanoo sinulle, ettei Dantès ole todellakin syyllinen? Laiva poikkosi Elban saarelle, hän meni maihin, hän viipyi kokonaisen päivän Porto-Ferrajossa. Jos häneltä löydetään jokin vaarallinen kirje, niin kaikki ne, jotka ovat häntä puolustaneet, ovat hänen rikostovereitansa.

Itsekkyuden vaistolla Caderousse ymmärsi heti, kuinka oikea tämä väite oli. Hän katsoi Danglars'iin, ja hänen silmissään kuvastui pelko ja tuska, ja astuttuaan äsken askelen eteenpäin hän nyt peräytyi kaksi.

– Odottakaamme siis, mutisi hän.

– Niin, odottakaamme, sanoi Danglars. – Jos hän on syytön, niin hän pääsee vapaaksi. Jos hän on syyllinen, niin on tarpeetonta tehdä itseään rikostoveriksi.

– Lähtekäämme, en voi enää jäädä tänne.

– Niin, tule, sanoi Danglars hyvillään saadessaan toisen kanssa lähteä, – tule ja antakaamme heidän suoriutua siitä niin hyvin kuin voivat.

He poistuivat. Fernand, josta jälleen oli tullut nuoren tytön tuki ja turva, tarttui Mercedeksen käteen ja vei hänet Catalansiin. Dantèsin ystävät veivät vuorostaan puolipyörtyneen vanhuksen pitkin Meilhan-puistokatua kotiin.

Pian levisi koko kaupunkiin tieto siitä, että Dantès oli vangittu bonapartelaisena kätyrinä.

– Olisitteko te voineet uskoa sitä? sanoi herra Morrel saatuaan matkalla kiinni tilinpitäjänsä ja Caderoussen, sillä hän riensi kaupunkiin saadakseen suoranaisia tietoja Dantèsin prokuraattorin sijaiselta, herra Villefort'ilta, jota hän hiukan tunsu. – Olisitteko uskoneet sitä?

– Hitto vieköön, vastasi Danglars, – kerroinhan teille, että Dantès ilman mitään syytä kävi Elban saarella, ja tiedättehän, että tämä käynti tuntui minusta epäilyttävältä.

– Mutta olitteko maininnut epäluuloistanne kenellekään muulle kuin minulle?

– En tietenkään, vastasi Danglars aivan hiljaa. – Tiedättehän, että setänne, Policar Morrelin vuoksi, joka palveli tuota toista hallitsijaa ja joka ei suinkaan peittele mielipiteitään, epäillään teidänkin suosivan Napoleononia. Enhän toki tahtonut vahingoittaa Edmondia ja teitä. Palvelijan pitää sanoa eräitä asioita esimiehelleen, mutta salata ne muilta.

– Se on oikein, hyvä on, sanoi laivanisäntä, – olette kunnon poika.

Olin jo edeltäpäin ajatellut teidän asemaanne siinä tapauksessa, että Dantès tulee Pharaonin kapteeniksi.

– Kuinka niin?

– Niin, kysyin Dantèsilta, mitä hän teistä arvelee ja pitäisikö hän vastenmielisesti teidät palveluksessa, sillä olin huomaavinani, että teillä oli kireät välit.

– Ja mitä hän vastasi?

– Että hän todellakin luulee eräässä tapauksessa, jota hän ei tarkemmin maininnut, tehneensä väärin teitä kohtaan, mutta että jokainen henkilö, joka nauttii laivanvarustajan luottamusta, nautti hänenkin.

– Tekopyhä! mutisi Danglars.

– Dantès-parka! sanoi Caderousse. – Hän on todellakin kunnon poika.

– Niin kyllä, sanoi herra Morrel, – mutta tällä hetkellä ei Pharaonilla ole kapteenia.

– Koska emme lähde matkaan ennen kuin vasta kolmen kuukauden päästä, toivokaamme että Dantès siksi on päässyt vapaaksi, sanoi Danglars.

– Mutta entä siihen asti?

– No niin, sanoi Danglars, – olenhan minä olemassa. Tiedättehän, että osaan johtaa laivaa minäkin. Teillä on tästä sekin etu, että Edmondin päästyä vankilasta ei teidän tarvitse ketään erottaa; hän ottaa oman paikkansa ja minä palaan omalleni, siinä kaikki.

– Kiitos, Danglars, sanoi laivanvarustaja. – Siten asia todellakin järjestyy. Ottakaa siis laivan päällikkyyks huostaanne ja valvokaa purkamista. Tapahtukoon yksityisille mitä onnettomuuksia tahansa, liike ei saa siitä kärsiä.

– Olkaa rauhassa, herra Morrel. – Mutta pääseekö kunnon Edmondia edes näkemään?

– Sen ilmoitan kohta teille, Danglars. Koetan puhella herra Villefort'in kanssa ja tehdä jotakin vangitun hyväksi. Tiedän kyllä, että prokuraattorimme on kiivas kuningasmielinen, mutta hän on toki ihminen eikä luultavasti mikään huono mies.

– Ei, sanoi Danglars, – mutta olen kuullut, että hän on kunnianhimoinen, ja se on melkein sama asia.

– No, huokasi herra Morrel, – saammehan nähdä. Menkää edeltä laivaan, tapaanhan teidät siellä sitten myöhemmin.

Ja hän jätti ystävykset mennäkseen oikeuspalatsiin.

– Näethän, sanoi Danglars Caderousselle, – minnepäin asia kääntyy.

Tekeekö vieläkin mielesi mennä puolustamaan Dantèsia?

– Ei suinkaan, mutta yhtä kaikki on kamalaa tehdä kepposia, joista on tällaiset seuraukset.

– Hitto vieköön, kuka siihen on syyppää? Et sinä enkä minä, vai mitä? Sehän on Fernandin syy. Mitä minuun tulee, niin tiedäthän, että heitin kirjeen nurkkaan, luulin sen repineenikin.

– Niin, sanoi Caderousse, – siitä olen aivan varma. Näin sen lehtimajan nurkassa rypistyneenä, ja toivoisinpa, että se olisi vieläkin siellä.

– Minkä sille mahtaa? Fernand otti sen, kopioi sen, ehkä ei nähnyt edes sitä vaivaa. Ja minä ajattelen ... hyvä Jumala, hän lähetti ehkä minun kirjeeni! Kaikeksi onneksi olin väärentänyt käsialani.

– Mutta tiesitkö Dantèsin olevan salaliittohommissa?

– En tiennyt yhtään mitään. Niin kuin jo sanoin, kujeilin vain hiukan. Mutta näyttääpä siltä, että olen ilveillessäni tullut sanoneeksi totuuden.

– Olkoon kuinka tahansa, sanoi Caderousse, – antaisin hyvin paljon, jos tämä ikävä asia ei olisi laisinkaan tapahtunut tai jos minä ainakaan en olisi siihen sekaantunut. Saatpahan nähdä, että se tuottaa meille onnettomuutta, Danglars!

– Jos se kenellekään tuottaa onnettomuutta, niin kai sitten oikealle syylliselle, ja oikea syyllinen on Fernand emmekä me. Mikä onnettomuus meitä voisi kohdata? Kunhan pysymme hiljaa, emme hiisku tästä sanaakaan, niin myrsky kulkee ohitse eikä salama iske meihin.

– Amen! sanoi Caderousse viitaten Danglars'ille hyvästiksi ja lähtien kulkemaan Meilhan-katua pitkin pudistellen päätään ja puhellen itsekseen, niin kuin ainakin ihminen, jonka pää on ajatuksia täynnä.

– Hyvä, sanoi Danglars, – asiat kääntyvät sinnepäin kuin olen tahtonutkin. Nyt olen väliaikaisesti kapteeni, ja jos tuo typerä Caderousse osaa pitää suunsa kiinni, olen vakinaisestikin. Paitsi siinä tapauksessa, että oikeuslaitos päästää Dantèsin vapaaksi. Mutta oikeus on oikeus, ja minä turvaan siihen, sanoi hän hymyillen.

Ja näin sanoen hän hyppäsi veneeseen ja käski soutajaa viedä hänet Pharaoniin, jonne laivanvarustaja, niin kuin muistamme, oli luvannut tulla häntä tapaamaan.

## 6. Prokuraattorin sijainen

Grand-Cours-kadun varrella, vastapäätä Medusa-suihkulähdettä, eräässä Puget'n rakentamassa ylimystyylisessä vanhassa rakennuksessa, vietettiin samana päivänä ja samana hetkenä myös kihlajaisia.

Mutta sen sijaan että äskeisen juhlan osanottajat olivat alempaa säätyä, merimiehiä ja sotilaita, kuuluivat ne toisessa juhlassa Marseillen ylhäisimpiin piireihin. Länä oli vanhoja virkamiehiä, jotka olivat luopuneet viroistaan kruununanastajan aikana, vanhoja upseereja, jotka olivat karanneet mennäkseen Condén armeijaan, nuoria miehiä, jotka eivät olleet varmoja siitä, saivatko jäädä vanhempiansa luo, vaikka nämä olivat jo palkanneet viisi kuusi miestä heidän puolestaan armeijaan, ja jotka olivat oppineet vihaamaan tuota miestä, josta viiden vuoden maanpako teki marttyyrin ja viidentoista vuoden restauraatio jumalan.

Oltiin ruokapöydässä, ja keskustelu hehkui kaikkia aikakauden intohimoja, jotka olivat Etelä-Ranskassa sitä pelottavampia, kiivaampia ja kestävämpiä, kun viidensadan vuoden uskonnollisten vainojen lisäksi olivat tulleet poliittiset vainot.

Keisarista, Elban kuninkaasta, joka oli hallinnut puolta maailmaa ja kuullut sadankahdenkymmenen miljoonan huutavan kymmenellä eri kielellä: Eläköön Napoleon! – hänestä puhuttiin aivan kuin miehestä, joka ainiaaksi oli menettänyt Ranskan ja valtaistuimen. Virkamiehet puhuivat hänen poliittisista erehdyksistään, sotilaat keskustelivat Moskovasta ja Leipzigista, naiset hänen avioerostaan Joséphin kanssa. Tämä kuningasmielinen seura, joka iloitsi ja riemuitsi, ei yksityisen miehen sortumisesta, vaan kokonaisen periaatteen kumoutumisesta, tunsu elpyvänsä aivan kuin uuteen eloon ja heräävänsä pahasta unesta.

Vanhus, jolla oli Pyhän Ludvigin risti, nousi ja kehotti läsnäolijoita juomaan kuningas Ludvig XVIII: n maljan. Hän oli markiisi Saint-Méran.

Tämän puheen jälkeen, joka samalla johdatti mieliin Hartwellin maanpakolaisen ja Ranskan rauhankuninkaan, syntyi suuri innostus, lasit kohosivat englantilaiseen tapaan, naiset hajoittivat kukkakimppunsa ja sirottivat kukat pöydälle.

– Jos he olisivat täällä, kaikki nuo vallankumoukselliset, sanoi markiisitar Saint-Méran, terävisilmäinen, kapeahuulinen, ylhäinen ja viidestäkymmenestä ikävuodestaan huolimatta vielä komea nainen, – nuo vallankumoukselliset, jotka karkottivat meidät ja joiden me vuorostamme annamme rauhassa vehkeillä vanhoissa linnoissamme, mitkä he ovat ostaneet polkuhinnasta hirmuvallan aikana, jos he olisivat täällä, niin huomaisivat, että todellista uskollisuutta oli meidän puolellamme. Me pysyimme kiinni kukistuvassa kuningaskunnassa, jota vastoin he liittyivät nousevaan aurinkoon ja katsoivat omaa etuaan silloin, kun me menetimme kaikki etumme. He huomaisivat, että meidän kuninkaamme oli todellakin Ludvig Rakastettu, jota vastoin heidän kruununanastajansa ei koskaan ole ollut muuta kuin Napoleon Vihattu. Eikö niin, Villefort?

– Mitä sanoittekaan, markiisitar...? Suokaa anteeksi, en seurannut keskustelua.

– Jättäkäähän nuoret rauhaan, markiisitar, sanoi vanhus, joka oli ehdottanut maljan, – nuo nuoret menevät naimisiin, ja silloin heillä tietysti on muutakin puhuttavaa kuin politiikkaa.

– Anteeksi, äiti, sanoi kaunis nuori neiti, jolla oli vaalea tukka ja sametinvälkkyvät silmät. – Minä luovutan teille herra Villefort'in, jonka anastin vähäksi aikaa. Herra Villefort, äitini taatoo puhua kanssanne.

– Olen valmis vastaamaan armolliselle rouvalle, jos hän suvaitsee uusia kysymyksensä, sillä kuulin huonosti, sanoi herra Villefort.

– Saat anteeksi, Renée, sanoi markiisitar, ja hänen huulilleen levisi hellä hymy, jota ei olisi odottanut näkevänsä tuon kuivakiskoisen naisen kasvoilla, sillä naisen sydän on sellainen, että olkoon se kuinkakin kuivettunut ennakkoluulojen vaikutuksesta ja hovitapojen vaatimuksista, niin siinä on aina hedelmällinen ja hymyilevä kolkka: se on se, minkä Jumala on pyhittänyt äidinrakkaudelle. – Saat

anteeksi... Sanoin, että bonapartisteilla ei ollut meidän vakaumustamme, ei meidän innostustamme, ei meidän uhrautuvaisuuttamme.

– Oh, armollinen rouva, heissä on ainakin jotain, joka korvaa sen kaiken: heissä on yltiöpäisyyttä. Napoleon on lännen Muhammed. Noiden laumaihmissen silmissä, joilla on voimakas kunnianhimo, hän ei ole ainoastaan lainsäätävä ja valtiassaan, vaan perikuva, yhdenvertaisuuden perikuva.

– Yhdenvertaisuuden! huudahti markiisitar. – Napoleon yhdenvertaisuuden perikuva! Ja mitä sitten teettekään Robespierrestä? Minun mielestäni riistätte häneltä hänen paikkansa antaaksenne sen korsikalaiselle. Minun mielestäni kruununanastajan nimi riittää täydellisesti.

– Ei, minä annan jokaiselle hänen jalustansa. Robespierre, Ludvig XV: n torilla, mestauslavalla; Napoleon, Vendome-torilla, patsaan päässä. Edellinen on luonut yhdenvertaisuuden, joka alentaa, jälkimmäinen sen, joka kohottaa. Edellinen on vetänyt kuninkaat mestauslavan tasalle, jälkimmäinen nostanut kansan valtaistuimen tasalle. Se ei estä, sanoi Villefort nauraen, – että molemmat ovat inhoittavia vallankumouksellisia ja että thermidorin yhdeksäs päivä 1814 on Ranskan onnenpäivä, ja että sitä kannattaa jokaisen järjestyksen ja kuningaskunnan ystävän juhliä. Se selittää myöskin, kuinka Napoleon on voinut säilyttää kaikki sokeat puoluelaisensa, vaikka hän onkin sortunut eikä koskaan voi enää nousta. Minkä sille voi, markiisitar? Cromwell oli vain puolet Napoleonina, mutta hänelläkin oli omat liittolaisensa.

– Tiedätkö, mitä nyt sanoitte, Villefort, sananne haiskahtavat vallankumoukselta pitkän matkan päähän. Mutta annan teille anteeksi. Kun kerran on girondistin poika, niin jää aina jäljelle hiukan rakkautta hirmuvaltaan.

Tumma puna nousi Villefort'in otsalle.

– Isäni oli girondisti, sanoi hän, – se on kyllä totta. Mutta isäni ei äänestänyt kuninkaan kuolemaa. Sama hirmuvalta ajoi isäni maanpakoon kuin teidätkin, ja vähältä piti, että hänen päänsä ei joutunut samalle mestauslavalle, jossa putosi isänne pää.

– Niin kyllä, sanoi markiisitar, eikä tuo verinen muisto hiukkaakaan kalventanut hänen kasvojaan. – Mutta he olisivat nousseet mestauslavalle aivan päinvastaisten mielipiteiden vuoksi, ja todistuksena on se, että perheemme on pysynyt uskollisena maanpakoon ajetuille prinsseille, mutta isänne liittyi kiireimmän kautta uuteen hallitukseen, ja kun kansalainen Noirtier oli ollut girondisti, niin kreivi Noirtier'sta tuli senaattori.

– Äiti, äiti, sanoi Renée, – olemmehan sopineet, ettemme puhu enää noista ikävistä muistoista.

– Armollinen rouva, sanoi Villefort, – minä liityn neiti Saint-Méraniin ja pyydän nöyrimmästi unohtamaan menneisyyden. Miksi suotta riitelisimme asioista, joissa Jumalakaan ei voi mitään saada aikaan? Jumala voi muuttaa tulevaisuuden, mutta ei menneisyyttä. Me voimme ainakin heittää verhon sen yli. No niin, minä en ole ainoastaan hylännyt isäni mielipiteitä, vaan vieläpä hänen nimensäkin. Isäni on ollut ja on ehkä vieläkin bonapartisti, ja hänen nimensä on Noirtier; minä olen kuningasmielinen, ja nimeni on Villefort. Antakaa tuon vanhan vallankumouksellisen mahlan kuivua vanhaan runkoon ja katsokaa vain nuorta oksaa, joka erottautuu rungosta, voimatta ja melkein tahtomattakaan siitä kokonaan irtaantua.

– Hyvä, Villefort, sanoi markiisi, – hyvä, hyvin vastattu! Minäkin olen aina saarnannut markiisittarelle menneisyyden unohtamista, onnistumatta siinä kuitenkaan koskaan. Toivoakseni te onnistutte paremmin.

– Niin, sanoi markiisitar, – unohtakaamme menneisyys, en minäkään mitään sen hartaammin toivo. Mutta olkoon Villefort ainakin vastaisuudessa horjumaton. Älkää unohtako, että me olemme vastanneet teistä Hänen Majesteetilleen, että Hänen Majesteettinsakin on tahtonut unohtaa sen meidän suosituksistamme (hän ojensi kätensä), niin kuin minä unohdan sen teidän pyynnöstänne. Mutta jos salaliittolainen joutuu käsiinne, niin muistakaa, että teitä pidetään sitäkin ankarammin silmällä, kun kuulutte perheeseen, joka ehkä on jäänyt tekemisiin salaliittolaisten kanssa.

– Armollinen rouva, sanoi Villefort, – virkani ja varsinkin aika, jossa elämme, vaativat minulta ankaruutta. Olen jo hoitanut muutamia poliittisia asioita ja osoittanut, mitä miehiä olen. Pahaksi onneksi ei kaikki ole vielä loppunut.

– Niinkö luulette? sanoi markiisitar.

– Minä pelkään. Napoleon Elban saarella on liian lähellä Ranskaa. Hän on melkein Ranskan rantojen näkyvässä, ja se ylläpitää toiveita hänen puoluelaisissaan. Marseille on täynnä lakkautuspalkalla eläviä upseereita, jotka joka päivä jollakin tekosyillä etsivät riitaa kuningasmielisten kanssa. Siitä johtuvat kaksintaistelut ylhäisten keskuudessa, siitä murhat alemmissa piireissä.

– Niin, sanoi kreivi Salvieux, Saint-Méranin vanha ystävä ja kreivi Artois'n kamariherra, – mutta tiedättehän, että Pyhä Allianssi siirtää hänet kauemmaksi.

– Niin, siitä oli kysymys ennen Pariisista-lähtöäni, sanoi herra Saint-Méran. – Ja minne hänet lähetetään?

– Sainte-Helenaan.

– Sainte-Helenaan! Mikä se on? kysyi markiisitar.

– Eräs saari, joka on tuhannen peninkulman päässä täältä ja päiväntasaajan toisella puolella, vastasi kreivi.

– Sepä on hyvä! Suuri hulluushan oli, niin kuin Villefort sanoikin, jättää sellainen mies lähelle Korsikaa, jossa hän on syntynyt, lähelle Napolia, jossa hänen lankonsa vieläkin hallitsee, ja vastapäätä Italiaa, jonka hän aikoi tehdä poikansa kuningaskunnaksi.

– Pahaksi onneksi, sanoi Villefort, – ovat olemassa vuoden 1814 sopimukset, eikä Napoleoniin voi koskea loukkaamatta näitä sopimuksia.

– Loukattakoon niitä, sanoi herra Salvieux. – Pitikö hän itse niin perin tarkkaa lukua sopimuksista, kun ammutti onnettoman Enghienin herttuan?

– Niin, sanoi markiisitar, – päätetty asia on, että Pyhä Allianssi vapauttaa Euroopan Napoleonista ja Villefort Marseillen hänen puoluelaisistaan. Kuningas hallitsee tai ei hallitse. Jos hän hallitsee, niin hänen hallituksensa olkoon luja ja hänen virkailijansa olkoot taipumattomia. Siten voidaan onnettomuudet estää.

– Pahaksi onneksi, sanoi Villefort hymyillen, – joutuu prokuraattorin sijainen aina vasta silloin perille, kun onnettomuus jo on tapahtunut.

– Silloin hänen on palautettava kaikki entiselleen.

– Rohkenenko teille vielä huomauttaa, armollinen rouva, että me emme palauta mitään entiselleen, me rankaisemme. Siinä kaikki.

– Herra Villefort, sanoi nuori ja suloinen tyttö, kreivi Salvieux'n tytär ja neiti Saint-Méranin ystävätär, – koettakaahan saada aikaan jokin kaunis oikeusjuttu meidän Marseillessa ollessamme. En ole koskaan nähnyt tuomioistuinta, ja sitä sanotaan hyvin hauskaksi.

– Hyvin hauska se todella onkin, neiti, sanoi Villefort, – sillä tekaistun murhenäytelmän sijasta onkin siellä oikea, näyteltyjen tuskien sijasta todellisia. Sen sijaan että yleensä näyttelijä esiripun laskeuduttua menee kotiinsa, syö illallista perheensä kanssa nukkuakseen yönsä rauhallisesti, hän siellä meneekin vankilaan, jossa kohtaa pyövelin. Huomaattehan, että hermostuneet ihmiset, jotka etsivät tärisyttäviä mielenliikutuksia, eivät mistään löydä sen parempia. Olkaa rauhassa, neiti, jos tilaisuus tarjoutuu, annan kyllä teille tiedon.

– Hän panee meidät värisemään ... ja hän nauraa! sanoi Renée kalveten.

– Minkä minä sille voin ... se on kaksintaistelua... Olen jo viisi kuusi kertaa hankkinut kuolemantuomion poliittisille rikollisille ja muille ... no niin, kuinkahan montaa tikaria tälläkin hetkellä salassa hiotaan minua varten tai on jo suunnattuna minuun?

– Hyvä Jumala, sanoi Renée synkistyen yhä enemmän. – Puhutteko oikein täyttä totta, herra Villefort?

– Kukaan ei voi vakavammin puhua kuin minä, jatkoi nuori virkamies hymyhuulin. – Ja ne suuret oikeusjutut, joita neiti toivoo tyydyttääkseen uteliaisuuttansa ja minä tyydyttääkseni kunnianhimoani, tekevät asemani vain vaarallisemmaksi. Luuletteko Napoleonin sotilaiden, jotka ovat tottuneet menemään sokeasti vihollista vastaan, luuletteko heidän miettineen laukaistessaan pyssyinsä tai tarttuessaan pistimeen? No niin, miettisivätkö he sen enempää tappaessaan miehen, jota pitävät persoonallisena vihamiehenään, kuin tappaessaan venäläisen, itävaltalaisen tai unkarilaisen, joita eivät koskaan olleet nähneet? Mitä minuun tulee, niin nähdessäni vihan liekehtivän syytetyn silmistä tunnen rohkeuteni kasvavan, innostun, se ei ole enää mikään oikeusjuttu, se on kaksintaistelu, taistelen häntä vastaan, hän pistää, minä vastaan, ja taistelu loppuu, niin kuin kaikki taistelut, joko voittoon tai tappioon. Sellainen on yleisen syyttäjän asema, vaara tekee kaunopuheiseksi. Jos syytetty puheeni jälkeen hymyilee, uskon puhuneeni huonosti, olleeni heikko, voimaton, puutteellinen. Ajatelkaahan, mikä ylpeyden tunne valtaa prokuraattorin, kun hän on varma rikollisen syyllisyydestä, kun hän näkee syytetyn kalpenevan ja painavan päänsä alas todistusten taakan alla ja syyttäjän kaunopuheisuuden salaman iskemänä! Jos pää painuu alas, se myöskin putoaa.

Renée kirkaisi.

– Noin pitää puhua, sanoi eräs vieras.

– Tuollaisia miehiä tarvitaan nykyaikana! sanoi toinen.

– Te olittekin viimeisessä jutussanne suorastaan suurenmoinen, herra Villefort, sanoi eräs kolmas. – Muistattehan tuon miehen, joka oli tappanut isänsä; suoraan sanoen te tavallaan tapoitte hänet jo ennen kuin pyöveli koski häneen.

– Mitä vanhempiensa murhaajiin tulee, vähät niistä, sanoi Renée, – mikään rangaistus ei ole kyllin ankara heille. Mutta nuo onnettomat poliittiset rikolliset...

– Mutta nehän ovat vieläkin vaarallisempia, Renée, sillä kuningas on valtakunnan isä, ja joka tahtoo kukistaa kuninkaan tai tappaa hänet, tahtoo siis tappaa kolmenkymmenenkuuden miljoonan ihmisen isän.

– Ei puhuta tästä enää, sanoi Renée, – mutta lupaattehan, herra Villefort, olla suopea niille, joiden puolesta pyydän sitä.

– Olkaa rauhassa, sanoi Villefort herttaisesti hymyillen, – me laadimme yhdessä syytöskirjat.

– Rakas lapsi, sanoi markiisitar, – pidä huolta kolibreistasi, sylikoiristasi ja puvuistasi ja anna tulevan miehesi hoitaa virkansa.

Aseet lepäävät tällä hetkellä, ja virkapuku on korkeassa arvossa.

Muistan tämän johdosta erään syvämietteisen latinalaisen lauseen.

– *Cedant arma togae*, sanoi Villefort kumartaen.

– En uskaltanut lausua sitä latinankielellä, vastasi markiisitar.

– Mieluimmin näkisin varmaankin, että olisitte lääkäri, jatkoi Renée. – Rangaistuksen enkeli, niin enkeli kuin hän onkin, on aina minua kauhistuttanut.

– Rakas Renée, mutisi Villefort luoden tyttöön hellän katseen.

– Tyttäreni, sanoi markiisi, – herra Villefort on tämän seudun moraalinen ja poliittinen lääkäri. Usko minua, se ala on kaunis toimiala.

– Ainakin hän siinä toimessa saa meidät unohtamaan sen, mikä hänen isänsä on ollut, sanoi markiisitar.

– Armollinen rouva, jatkoi Villefort alakuloisesti hymyillen, – minulla on jo kerran ollut kunnia huomauttaa teille, että isäni, ainakin toivoakseni, on luopunut menneen elämänsä erehdyksistä, että hänestä on tullut järjestyksen ja uskonnon ystävä ja että hän on ehkä kuningasmielisempi kuin minä olenkaan, sillä hän on antautunut siihen katuvana, minä taas intomielisenä.

Tämän siron lauseen jälkeen Villefort loi katseen kuulijakuntaansa nähdäkseen, minkä vaikutuksen hänen sanansa olivat saaneet aikaan, aivan samoin kuin hän olisi tehnyt oikeussalissa luodessaan katseensa yleisöön.

– Juuri samaa, rakas Villefort, jatkoi kreivi Salvieux, – lausuin Tuileriessa toissa päivänä kuninkaalliselle ministerille, kun hän pyysi saada hiukan tietoja kummallisesta avioliitosta girondistin pojan ja Condén armeijan upseerin tyttären välillä. Ja ministeri ymmärsi sen varsin hyvin. Ludvig XVIII koettaakin sulattaa yhteen eri puolueet. Aavistamattamme oli kuningas kuunnellut keskusteluamme ja keskeytti meidät lausuen: "Villefort" – huomatkaa, että hän ei käyttänyt nimeä Noirtier, ja hän panikin erikoisen painon sanalle Villefort – "Villefort", sanoi siis kuningas, "tulee menemään hyvin pitkälle. Hän on kypsynyt mies, joka kuuluu minun piiriini. Ilokseni näen markiisi ja markiisitar Saint-Méranin ottavan hänet vävykseen, ja olisinkin ehdottanut heille tätä avioliittoa, elleivät he itse olisi ennättäneet tulla pyytämään minulta lupaa siihen."

– Niinkö kuningas sanoi? huudahti Villefort ihastuksissaan.

– Se on totta, sanoi markiisi.

– Olen siis kaikesta velassa tuolle kunnon hallitsijalle. Olen valmis tekemään kaiken palvelukseni häntä!

– Tuollaisena, sanoi markiisitar, – rakastan teitä. Jos nyt ilmestyisi salaliittolainen, niin hänen kävisi huonosti.

– Ja minä, äiti, sanoi Renée, – rukoulen, ettei Jumala kuulisi teitä ja että hän lähettäisi herra Villefort'in tuomittavaksi pikkuvarkaita, kurjia vararikkolaisia ja raukkamaisia konnia, silloin ainakin voin nukkua rauhassa.

– Sehän on aivan samaa kuin toivoisitte lääkärin saavan hoitaa ainoastaan päänsärkyä, tuhkarokkoa ja mehiläisen pistoksia, jotka eivät vahingoita muuta kuin ihoa, sanoi Villefort nauraen. – Jos tahdotte nähdä minut prokuraattorina, niin toivokaa, että saisin hoitaa niitä kamalia tauteja, jotka tuottavat lääkärille kunniaa.

Tällä hetkellä – aivan kuin kohtalo olisi vain odottanut Villefort'in toivomusta täyttääkseen sen – astui palvelija sisään ja kuiskasi muutamia sanoja herra Villefort'in korvaan. Villefort nousi pöydästä ja pyysi anteeksi. Hetken kuluttua hän palasi loistavin kasvoin ja hymyhuulin.

Renée loi häneen hellän katseen, sillä sinisine silmineen ja mustine poskipartoineen hän oli todellakin komea ja kaunis mies. Tyttö näytti koko sielullaan odottavan, että hän selittäisi, miksi niin äkkiä oli poistunut.

– No, sanoi Villefort, – te tahdoitte, neiti, äsken saada lääkärin mieheksenne; siinä suhteessa ainakin olen Aeskulapiuksen oppilaiden kaltainen (näin puhuttiin vielä vuonna 1815), että aikani ei koskaan kuulu minulle, vaan että minua häiritään teidänkin luonanne, kihlajaispidoissanikin.

– Ja minkä vuoksi teitä häiritään? kysyi tyttö hiukan levottomana.

– Sairaan vuoksi, joka kaikesta päättäen on viimeisillään. Tällä kertaa on tauti arveluttava ja hipaisee mestauslavaa.

– Hyvä Jumala! huudahti Renée kalveten.

– Onko se totta! sanoi eräs läsnä olevista.

– On aivan yksinkertaisesti päästy selville bonapartalaisesta salaliitosta.

– Onko se mahdollista? sanoi markiisitar.

– Tässä on ilmiantokirje.

Ja Villefort luki:

Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès – niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'ltä kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartalaiselle komitealle.

Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa.

– Mutta, sanoi Renée, – tuo kirje joka sitä paitsi on nimetön, on osoitettu kuninkaalliselle prokuraattorille eikä teille.

– On kyllä, mutta kuninkaallinen prokuraattori on poissa, ja hänen poissa ollessaan on hänen sihteerillään oikeus avata kaikki kirjeet. Hän on siis avannut tämän ja lähettänyt minua hakemaan ja, kun ei löytänyt minua, antanut vangitsemiskäskyn.

– Syyllinen on siis vangittu! sanoi markiisitar.

– Syytetty, tahdotte sanoa, oikaisi Renée.

– On, vastasi Villefort, – ja niin kuin äsken sanoin neiti Renéelle, jos kirje löydetään, niin sairas on todellakin sairas.

– Ja missä tuo onneton on? kysyi Renée.

– Hän on luonani.

– Menkää, ystäväni, sanoi markiisi, – älkääkään lyökö laimin velvollisuksianne jäämällä meidän luoksemme nyt, kun kuninkaan palvelus kutsuu teitä toisaanne. Menkää siis sinne, missä kuninkaan palvelus teitä odottaa.

– Herra Villefort, sanoi Renée pannen kätensä ristiin, – olkaa lempeä, onhan tänään kihlajaispäivämme.

Villefort kiersi pöydän ja nojautui tytön tuolin selkänojaan.

– Rauhoittaakseni teitä teen kaiken voitavani, sanoi hän. – Mutta jos syytös on tosi, jos asia voidaan todistaa, niin tuo bonapartelainen rikkaruoho on niitettävä.

Renée vavahti kuullessaan sanan "niitettävä".

– Mitä vielä, sanoi markiisitar, – älkää kuunnelko tuota pikku tyttöä, Villefort, kyllä hän sellaiseen tottuu.

Ja markiisitar ojensi Villefort'ille kuivan kätensä suudeltavaksi.

Villefort katsoi Renéehen sanoen silmillään:

"Teidän kättänne suutelen tai ainakin tahtoisin tänä hetkenä suudella."

## 7. Kuulustelu

Tuskin oli Villefort ennättänyt sulkea ruokasalin oven, kun hän jo otti kasvoiltaan hymyilevän naamion. Nyt hän oli vakava niin kuin tuleekin virkamiehen, joka kutsutaan päättämään lähimmäisen hengestä ja elämästä. Vaikka hänen kasvonsa olivatkin hyvin liikkuvat ja vaikka hän oli, niin kuin taitavan näyttelijän tulee, usein tutkinut kasvojensa ilmeitä peilin edessä, niin tällä kertaa hänen oli vaikea rypistää kulmiaan ja synkistää piirteitään. Gérard de Villefort oli tällä hetkellä niin onnellinen kuin kuolevainen saattaa olla. Hän oli rikas, oli seitsemänkolmattavuotiaana päässyt huomattavaan virka-asemaan, sai vaimokseen nuoren ja kauniin naisen, jota hän rakasti, ei intohimoisesti, mutta järkevästi, niin kuin kuninkaallisen prokuraattorin sijainen saattaa rakastaa. Paitsi sitä, että hänen morsiamensa Renée de Saint-Méran oli harvinaisen kaunis, hän myös kuului sen ajan huomattavimpaan aatelissukuun. Hänen isänsä ja äitinsä, joilla ei ollut muita lapsia, saattoivat käyttää suuren vaikutusvaltansa yksinomaan vävynsä hyväksi, ja Renée toi myötäjäisinä miehelleen viisikymmentätuhatta écutä, jonka lisäksi kerran tulisi puolen miljoonan perintö.

Kaikki nämä seikat yhdessä tekivät siis Villefort'in onnen niin häikäisevän kauniiksi, että aurinkokin sen rinnalla näytti olevan täynnä pilkkuja.

Ovella odotti häntä poliisikomissaari. Nähdessään tämän mustapukuisen miehen hän putosi heti kolmannesta taivaastaan alas maan päälle, jolla me liikumme. Hän muutti kasvojensa ilmeen, niin kuin olemme maininneet, ja lähestyi oikeudenpalvelijaa.

– Tässä olen, sanoi hän, – olen lukenut kirjeenne, ja olette tehnyt oikein vangitessanne miehen. Antakaa nyt minulle kaikki tiedot hänestä ja hänen salaliitostaan.

– Salaliitosta emme tiedä vielä mitään. Kaikki häneltä löydetyt paperit on sidottu yhteen kääröön ja asetettu teidän pöydällemme. Mitä syytettyyn tulee, niin näittehän ilmiantokirjeestä itse, että hän on nimeltänsä Edmond Dantès, perämies kolmimastoisessa laivassa, joka käy villakauppaa Aleksandriassa ja Smyrnassa ja jonka omistaa kauppahuone Morrel ja poika Marseillessa.

– Onko hän aikaisemmin palvellut sotalaivastossa?

– Ei, herra, hän on aivan nuori mies.

– Minkä ikäinen?

– Yhdeksäntoista tai enintään kahdenkymmenen.

Tällä hetkellä, kun Villefort, astellessaan pitkin Grand-katua, oli saapunut Conseils-kadun kulmaan, astui hänen luokseen mies, joka näytti odottaneen häntä. Mies oli Morrel.

– Herra Villefort, huudahti tuo kunnan mies nähdessään prokuraattorin sijaisen, – kuinka onnellinen olenkaan kohdatessani teidät. Ajatelkaahan, kummallinen ja ennenkuulumaton erehdys on tapahtunut, on vangittu laivani perämies, Edmond Dantès.

– Tiedän kyllä, sanoi Villefort, – ja olen juuri menossa häntä kuulustelemaan.

– Hyvä herra, sanoi Morrel innoissaan puolustamaan suosimaansa miestä, te ette tunne syytettyä, mutta minä tunnen hänet. Hän on kunnollinen ja hiljainen mies, uskallan sanoa, mies, joka parhaiten tuntee toimensa koko kauppalaivastossa. Herra Villefort, suljen hänet kaikesta sydämestäni suosioonne.

Villefort kuului, niin kuin on huomattu, kaupungin ylhäisöön ja Morrel alhaisoon. Edellinen oli jyrkkä kuningasmielinen ja jälkimmäistä epäiltiin salaiseksi bonapartistiksi. Villefort katsoi ylenkatseellisesti Morreliin ja vastasi halveksivasti:

– Tiedättehän, että yksityiselämässään voi olla lempeä, kauppasuhteissaan rehellinen, viisas omalla alallaan, mutta se ei estä toimimasta rikollisesti valtiollisissa asioissa. Tiedättehän sen?

Ja virkamies pani erikoisen painon näille viimeisille sanoille, ikään kuin tahtoen sillä viitata laivanvarustajaan. Uskalsiko tämä tulla puhumaan toisen puolesta, vaikka itse oli suopeuden tarpeessa?

Morrel punastui, sillä hän ei tuntenut sydäntään aivan puhtaaksi valtiollisissa asioissa. Ja muistellessaan, mitä Dantès oli hänelle kertonut, kuinka hän oli tavannut marsalkan ja mitä keisari oli hänelle sanonut, hän tunsu joutuvansa hämilleen. Hän jatkoi kuitenkin äänellä, jossa kuvastui sydämellinen osanotto:

– Minä rukoilen teitä, olkaa oikeudenmukainen, niin kuin teidän tulee olla, hyvä, niin kuin olette aina, ja antakaa meille takaisin tuo Dantès-parka.

Tuo "antakaa meille" kaikui kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen korvissa vallankumoukselliselta.

– Kas, kas, ajatteli hän, – antakaa meille ... kuuluisikohan tuo Dantès johonkin salaiseen karbonaariliittoon, koska hänen suosijansa käyttää huomaamattaan hänestä puhuttaessa monikkomuotoa? Muistaakseni komissaari sanoi hänen tulleen vangituksi ravintolassa, keskellä suurta seuraa. Sehän on voinut olla kokous.

Sitten hän lausui ääneen:

– Voitte olla aivan rauhassa, ettekä suotta ole vedonnut oikeudentuntooni, jos syytetty on viaton. Mutta jos hän sitä vastoin on syyllinen, niin elämehän vaikeata aikaa, ja armahtaminen olisi vaarallinen esimerkki. Minun on pakko tehdä velvollisuuteni.

Näin puhuessaan hän oli saapunut talonsa kohdalle, joka oli aivan oikeuspalatsin vieressä; ja hän meni sisään hyvästeltyään jääkylmästi laivanvarustajan, joka jäi aivan kuin jähmettyneenä seisomaan siihen, mihin Villefort oli hänet jättänyt.

Esihuone oli täynnä santarmeja ja poliiseja. Heidän keskellään, vihamielisten ja säkenöivien silmien ympäröimänä, seisoivat vanki aivan rauhallisena ja tyynenä.

Villefort astui esihuoneen halki, vilkaisi Dantèsiin ja otettuaan paperikäärön, jonka eräs virkamies hänelle ojensi, meni huoneeseensa sanoen:

– Tuokaa vanki sisään!

Niin nopea kuin olikin Villefort'in katse, hän ennätti saada käsityksen vangista. Hän oli huomannut älyä tuossa leveässä ja avoimessa otsassa, rohkeutta terävässä katseessa ja suoruutta täyteläisissä huulissa, joiden välistä näkyi lumivalkoinen hammasrivi.

Ensimmäinen vaikutelma oli Dantèsille edullinen. Mutta Villefort oli kuullut lausuttavan syvänä viisautena, että ihmisen tulee epäillä ensimmäistä vaikutelmaansa, varsinkin jos se oli hyvä.

Hän tukahdutti siis sydämeensä tulvehtineet hyvät ajatukset, jotka pyrkivät vaikuttamaan hänen mielipiteisiinsä, asettui peilin eteen, otti juhlallisen muodon ja istuutui synkkänä ja uhkaavana pöytänsä taakse.

Vähän sen jälkeen Dantès astui sisään.

Nuori mies oli kalpea mutta rauhallinen ja hymyili. Hän tervehti tyynen kohteliaasti tuomariaan ja etsi sitten silmillään tuolia, aivan kuin olisi herra Morrelin vastaanottohuoneessa.

Vasta silloin hän kohtasi Villefort'in katseen. Se oli tuomarin katse, sen piti salata ajatukset, se oli kuin kiiltävää lasia. Tästä katseesta Dantès huomasi seisovansa oikeuden uhkaavan kummituksen edessä.

– Kuka olette ja mikä on nimenne? kysyi Villefort selailen poliisin hänelle jättämiä tiedonantoja, jotka hän tullessaan oli saanut ja jotka tunnin kuluessa olivat kasvaneet laajoiksi, sillä turmeltunut vakoilu takertuu nopeasti onnettomaan, jota sanotaan syytetyksi.

– Nimeni on Edmond Dantès, vastasi nuori mies tyynellä ja sointuvalla äänellä. – Olen perämies Pharaon-laiivassa, jonka omistaa toiminimi Morrel ja poika.

– Ikänne? jatkoi Villefort.

– Yhdeksäntoista, vastasi Dantès.

– Mitä teitte sinä hetkenä, jona teidät vangittiin?

– Olin viettämässä omia kihlajaisiani, sanoi Dantès hiukan vapisevalla äänellä. Villefort'in kolkon muodon rinnalla muistivat Mercedeksen säteilevät kasvot hänen mieleensä entistä kirkkaampina.

- Olitte viettämässä omia kihlajaisianne? sanoi Villefort vavahtaen vastoin tahtoaan.
- Niin, olen menossa naimisiin naisen kanssa, jota olen rakastanut kolme vuotta.

Niin tunnoton kuin Villefort tavallisesti olikin, niin tämä yhteensattuma ja keskeltä onneaan riistetyn Dantèsin väräjävä ääni herätti hänessä myötätuntoa. Hänkin oli menossa naimisiin, hänkin oli onnellinen, ja hänen onneaan häirittiin, jotta hän hävittäisi ilon mieheltä, joka samoin kuin hänkin oli aivan lähellä onneaan.

"Tämä filosofinen yhteensattuma", ajatteli hän, "tekee suuren vaikutuksen palatessani Saint-Méranin salonkiin." Ja Dantèsin odotellessa uusia kysymyksiä Villefort mietti mielessään vertauksia, joiden avulla suosiota tavoitteleva puhuja voisi tehdä lauseensa uskottavan kaunopuheisiksi.

Kun pikku puhe oli valmis ja Villefort varma sen vaikutuksesta, hän hymyili ja kääntyi Dantèsin puoleen.

- Jatkakaa, sanoi hän.
- Mitä minun pitää jatkaa?
- Antaa tietoja oikeuslaitokselle,
- Jos oikeuslaitos tahtoo ilmoittaa minulle, minkälaituisia tietoja se haluaa, niin kerron kaiken minkä tiedän. Mutta, lisäsi hän vuorostaan hymyillen, – minä ilmoitan jo edeltä käsin, etten tiedä paljoakaan.
- Oletteko palvelleet kruununanastajaa?
- Olin juuri joutumaisillani meriväkeen, kun hän kukistui.
- Teidän poliittisia mielipiteitänne sanotaan uhkarohkeiksi, lausui Villefort, jolle ei ollut kerrottu niistä mitään, mutta joka mielellään antoi kysymyksilleen syytteen muodon.
- Mitä minun poliittisiin mielipiteisiin tulee, täytyy minun häpeäkseni tunnustaa, että minulla ei ole juuri laisinkaan niitä ollut. Olen vasta yhdeksäntoistavuotias, niin kuin minulla oli kunnia teille ilmoittaa; en tiedä mitään, en ole määrätty mihinkään huomattavaan asemaan maailmassa. Siitä vähästä, mitä olen ja mitä minusta voi tulla, jos yleensä rohkenen hautoa kunnianhimoisia unelmia, saan kiittää herra Morrelia. Kaikki mielipiteeni, en tarkoita poliittisia, vaan yksityisiä, supistuvat näihin kolmeen tunteeseen: rakastan isääni, kunnioitan herra Morrelia ja jumaloin Mercedestä. Siinä on kaikki, mitä voin oikeuslaitokselle ilmoittaa. Näettehän, ettei siinä ole mitään sille tärkeätä.

Dantèsin puhuessa Villefort katseli hänen lempeitä ja avonaisia kasvojaan ja muisti Renéen sanat, hän kun tuntematta syytettyä oli pyytänyt armoa tämän puolesta. Villefort oli tottunut rikoksiin ja rikollisiin ja huomasi Dantèsin jokaisesta sanasta hänet syyttömäksi. Nuori mies, voisi melkein sanoa lapsi, yksinkertainen ja luonnollinen, kaunopuheinen tuossa sydämen kaunopuheisuudessa, jota ei koskaan silloin tapaa, kun sitä etsii, joka rakasti kaikkia siksi, että hän itse oli onnellinen, herätti tuomarissaankin saman hellän hyvyuden, jota hänen oma sydämensä oli täynnä. Edmondin katseissa, äänessä, liikkeissä ei ollut muuta kuin hyvyyttä ja suopeutta kuulustelijaa kohtaan, vaikka tämä oli ollut hänelle tyly ja ankara.

- Toden totta, ajatteli Villefort, – tuo on kunnan poika, eikä minun ole vaikeata tehdä Renéen mieliksi ja täyttää hänen ensimmäistä pyyntöään. Palkakseni saan siitä sydämellisen kädenpuristuksen kaikkien nähden ja suudelman jossakin nurkassa.

Näiden suloisten ajatusten vaikutuksesta kirkastuivat Villefort'in kasvot. Kun hän jälleen loi katseensa Dantèsiin, niin tämäkin hymyili.

- Tiedättekö, onko teillä vihamiehiä? kysyi Villefort.
- Minullako vihamiehiä? sanoi Dantès. – Kaikeksi onneksi on asemani niin vähäpätöinen, ettei minulla niitä voi olla. Vaikka luonteeni onkin hiukan kiivas, olen aina koettanut sitä hillitä. Minulla on komennettavanani kahdeksan tai kymmenen merimiestä. Jos heiltä kysytään, niin he sanovat kunnioittavansa ja rakastavansa minua, ei isänä, sillä olen siksi liian nuori, vaan veljenä.
- Ellei teillä ole vihamiehiä, niin on kai teillä kadehtijoita. Teidät nimitettiin kapteeniksi yhdeksäntoistavuotiaana, se on huomattava asema teidän iällänne. Olitte menossa naimisiin kauniin

naisen kanssa, joka rakastaa teitä, se on harvinaista kaikissa maailman valtioissa. Kun kohtalo näin on teitä suosinut, niin on teillä mahdollisesti kadehtijoita.

– Olette oikeassa. Mahdollisesti tunnette ihmiset paremmin kuin minä. Mutta jos nuo kadehtijat kuuluvat ystäviini, niin mieluummin olen heistä tietämättä, ettei minun tarvitsisi heitä vihata.

– Olette väärässä. Ihmisen täytyy aina nähdä selvästi ympärilleen. Ja te näytätte olevan niin perin kunnan mies, että tahdon poiketa tavallisista oikeusmuodoista ja auttaa teitä totuuden ilmitulemisessa näyttämällä teille kirjeen, jolla teidät on annettu ilmi. Tässä on ilmiantokirje, tunnetteko käsialan?

Ja Villefort otti taskustaan kirjeen ja ojensi sen Dantèsille. Dantès luki sen. Pilvi nousi hänen otsalleen, ja hän sanoi:

– En tunne tätä käsialaa. Se on väärennetty ja kuitenkin hyvin selvä. Joka tapauksessa se on taitavalla kädellä kirjoitettu. Olen onnellinen, sanoi hän katsahtaen kiitollisena Villefort'iin, – ollessani tekemisissä teidänkaltaisenne miehen kanssa, sillä kadehtijani on todellakin vihamieheni.

Ja salama välähti nuoren miehen silmistä hänen lausuessaan nämä sanat.

Villefort näki, mikä kiivaus oli tämän näennäisen lempeyden takana.

– Ja nyt, sanoi prokuraattorin sijainen, – vastatkaa minulle suoraan, ei niin kuin syytetty vastaa tuomarille, vaan niin kuin kieron asemaan joutunut mies vastaa toiselle, joka huolehtii hänen kohtalostaan. Mikä on totta tässä nimettömässä syytöksessä?

Ja Villefort heitti halveksivasti pöydälle kirjeen, jonka Dantès oli antanut hänelle takaisin.

– Kaikki eikä mitään. Kautta merimieskunniani, kautta rakkauteni Mercedekseen, kautta rakkauteni isääni, totuus on seuraava.

– Puhukaa, sanoi Villefort ääneen.

Sitten hän jatkoi itseksensä:

– Jos Renée nyt näkisi minut, niin hän olisi varmaankin tyytyväinen eikä sanoisi minua kaulankatkaisijaksi.

– No niin, lähtiessämme Napolista sairastui kapteeni Leclère aivokuumeeseen. Kun ei laivassamme ollut lääkäriä eikä hän tahtonut poiketa mihinkään rannikkokaupunkiin, vaan rientää Elban saarelle, tuli hänen tautinsa niin pahaksi, että hän kolmantena päivänä, tuntiessaan kuolevansa, kutsui minut luokseen. "Rakas Dantès", sanoi hän, "vannokaa kunnianne kautta tekevänne sen, mitä teiltä nyt pyydän. Tärkeät asiat riippuvat siitä." – "Minä vannon", vastasin. – "Kun kuolemani jälkeen laivan johto kuuluu teille, niin ottakaa johto huostaanne, menkää Elban saarelle, laskekaa maihin Porto-Ferrajoon, kysykää marsalkkaa ja antakaa hänelle tämä kirje. Ehkä silloin saatte toisen kirjeen ja teille annetaan tehtävä. Tämän tehtävän, joka olisi joutunut minulle, täytätte, ja kunnia siitä tulee teille." – "Minä teen sen, kapteeni, mutta ehkä en pääsekään marsalkan luo niin helpolla kuin te luulette." – "Ottakaa sormukseni ja lähettäkää se hänelle", sanoi kapteeni, "ja kaikki esteet häviävät". Näin sanoen hän antoi minulle sormuksensa. Tämä tapahtui viimeisellä hetkellä, sillä kahden tunnin päästä hän houraili ja oli seuraavana päivänä vainaja.

– Mitä silloin teitte?

– Tein velvollisuuteni, sen, minkä jokainen olisi minun sijassani tehnyt, sillä ovathan kuolevan rukoukset aina pyhiä, mutta merimiehille ovat lisäksi esimiehen pyynnöt käskyjä, jotka on toteutettava. Purjehdin siis Elban saarta kohden, jonne saavuin seuraavana päivänä, käskin kaikkia jäämään laivaan ja läksin yksin maihin. Niin kuin olin aavistanut, ei minua tahdottu päästää marsalkan luo, mutta lähetin hänelle sormuksen, jonka piti olla suositukseni, ja kaikki ovet aukenivat. Hän otti minut vastaan, kyseli kapteeni Leclèren viimeisistä hetkistä, ja niin kuin tämä oli ennustanut, hän antoi minulle kirjeen vietäväksi Pariisiin. Lupasin sen hänelle, sillä täytinhän siten kapteenini viimeisen tahdon. Tulin tänne, järjestin kiireesti kaikki asiat laivassa. Sitten kiiruhdin tapaamaan rakastettuani, jonka kohtasin kauniimpana ja viehättävämpänä kuin koskaan ennen. Herra Morrelin

avulla voitimme kaikki kirkolliset vaikeudet. Olin juuri, niin kuin teille kerroin, kihlajaisissani, minun piti mennä tunnin päästä vihille, ja aioin huomenna lähteä Pariisiin, kun minut vangittiin tuon ilmiannon perusteella, jota minä nyt halveksin yhtä paljon kuin tekin näytätte sitä halveksivan.

– Niin, niin, mutisi Villefort, – tuo kaikki näyttää todenmukaiselta, ja jos olette syyllinen, niin se on johtunut ajattelemattomuudesta. Mutta ajattelemattomuutta puolustaa se, että täytitte kapteeninne viimeisen tahdon. Antakaa minulle tuo kirje, jonka saitte Elban saarella, luvatkaa kunniasanallanne saapua heti kutsuttaessa kuulusteltavaksi ja saatte mennä tapaamaan ystäviänne.

– Minä olen siis vapaa! huudahti Dantès riemuissaan.

– Olette, antakaa minulle vain tuo kirje.

– Se on varmaankin edessänne, sillä se otettiin minulta muiden papereitteni ohella, ja näen niitä tuossa pakassa.

– Odottakaahan, sanoi prokuraattorin sijainen Dantèsille, joka otti hattunsa ja hansikkaansa. – Kenelle tuo kirje oli osoitettu?

– *Herra Noirtier'lle, Coq-Héron-katu, Pariisi.*

Jos salama olisi iskenyt herra Villefortiin, ei se olisi tehnyt niin nopeaa ja odottamatonta vaikutusta. Hän vaipui tuoliinsa, josta hän oli puoliksi noussut tarttuakseen Dantèsilta otettuihin papereihin, ja selailtuaan niitä nopeasti hän otti niiden joukosta kirjeen, johon loi sanomattoman suurta kauhua ilmaisevan katseen.

– Herra Noirtier, Coq-Héron-katu n: o 13, sopersi hän tullen yhä kalpeammaksi.

– Niin, vastasi Dantès kummastuneena, – tunnetteko hänet?

– En, vastasi Villefort nopeasti. – Kuninkaan uskollinen palvelija ei tunne salaliittolaisia.

– Kysymys on siis salaliitosta? huudahti Dantès, joka luultuaan pääsevänsä vapaaksi alkoi nyt tuntea entistään suurempaa kauhua. – Joka tapauksessa, sanoinhan teille, etten tiennyt mitään kirjeen sisällöstä.

– Niin kyllä, sanoi Villefort kumealla äänellä, – mutta tiesitte, kenelle kirje oli osoitettu!

– Täytyihän minun se tietää antaakseni sen hänelle itselleen.

– Ettekö ole näyttänyt tätä kirjettä kenellekään? kysyi Villefort lukien sitä ja kalveten yhä enemmän.

– En kenellekään, kautta kunniani.

– Ei kukaan tietänyt, että toitte kirjeen Elban saarelta ja että se oli osoitettu herra Noirtier'lle?

– Ei kukaan muu kuin se, joka sen minulle antoi.

– Se on liikaa, sekin on jo liikaa! mutisi Villefort.

Villefort'in otsa synkistyi sitä enemmän, mitä lähemmäksi hän tuli kirjeen loppua. Hänen verettömät huulensa, vapisevat kätensä, hänen palavat silmänsä herättivät Dantèsissa pahoja aavistuksia.

Luettuaan kirjeen Villefort painoi päänsä käsiinsä ja oli hetkisen aivan murtunut.

– Hyvä Jumala, mitä on tapahtunut? kysyi Dantès arasti.

Villefort ei vastannut. Mutta vähän ajan kuluttua hän nosti kalpeat ja tuskan vääntämät kasvosensa ylös ja luki kirjeen uudelleen.

– Ja sanoittehan, ettette tunne tämän kirjeen sisällystä? kysyi Villefort.

– Kautta kunniani, sanon kerta vielä, etten sitä tunne, vastasi Dantès. – Mutta mikä teidän on, hyvä Jumala, voitteko pahoin?

Tahdotteko, että soitan kelloa, että kutsun tänne jonkun?

– Ei, sanoi Villefort nousten nopeasti, – älkää liikkuko paikaltanne, älkää sanoko sanaakaan. Minä täällä annan määräyksiä ettekä te.

– Kysyin vain auttaakseni teitä, sanoi Dantès loukkaantuneena.

– En tarvitse mitään, päätäni hiukan huimasi, siinä kaikki. Pitäkää huolta itsestänne älkääkä minusta ja vastatkaa.

Dantès odotti kyselyä, jonka hän arveli tämän lauseen jälkeen seuraavan. Villefort vaipui tuolille, vei kätensä hikiselle otsalleen ja alkoi kolmannen kerran lukea kirjettä.

– Jos hän tietää tämän kirjeen sisällyksen, ajatteli hän, – ja jos hän joskus saa tietää, että Noirtier on Villefort'in isä, niin olen hukassa, hukassa ainiaaksi!

Aika ajoin hän katsoi Edmondiin, aivan kuin hänen katseensa olisi tahtonut murtaa sen näkymättömän esteen, joka sulkee sydämeen ne salaisuudet, jotka suu säilyttää.

– Älkäämme epäilkökään enää! huudahti hän äkkiä.

– Mutta taivaan nimessä, huudahti onneton nuori mies, – jos minua epäilette, niin kuulustelkaa, olen valmis vastaamaan.

Villefort hillitsi vaivoin itsensä ja lausui äänellä, jonka koetti tehdä niin tyyneksi kuin mahdollista:

– Mitä raskauttavimpia seikkoja on tullut kuulustelussamme ilmi; en siis voikaan päästää teitä vapaaksi, niin kuin alussa toivoin. Minun täytyy ensin keskustella tutkintotuomarin kanssa. Mutta näettehän, millä tavoin olen teitä kohdellut.

– Näen kyllä, huudahti Dantès, – ja minä kiitän teitä, sillä olette ollut minulle pikemmin ystävä kuin tuomari.

– No niin, pidätän siis teidät vielä jonkin aikaa vankilassa, niin vähän aikaa kuin suinkin on mahdollista. Raskauttavin syytös teitä vastaan on tämä kirje, ja näettehän, miten sen suhteen menettelen...

Villefort lähestyi uunია, heitti kirjeen tuleen ja seisoi uunin vieressä siksi, kunnes paperi oli palanut tuhaksi.

– Oh, hyvä herra, sanoi Dantès, – olette enemmän kuin oikeus itse, olette hyvyys!

– Mutta kuulkaa minua, jatkoi Villefort, – tällaisen teon jälkeen kai ymmärrätte, että voitte luottaa minuun?

– Kyllä, käskekää, ja minä tottelen.

– Ei, sanoi Villefort lähestyen nuorta miestä, – ei minulla ole teille määräyksiä annettavana, vaan neuvoja.

– Sanokaa ne, ja minä mukaudun niihin aivan kuin määräyksiin.

– Pidätän teitä tähän iltaan asti täällä oikeuspalatsissa. Ehkä tulee joku toinen kuin minä kuulustelemaan teitä. Sanokaa silloin kaikki, mitä olette minulle sanonut, mutta älkää sanaakaan tuosta kirjeestä.

– Sen lupaan.

Villefort näytti kärsivän ja syytetty lohduttavan häntä.

– Ymmärrättehän, sanoi hän luoden katseen tuhkaan, joka vielä säilytti paperin muodon ja liiteli liekin yläpuolella. – Nyt tuo kirje on hävitetty, vain te ja minä yksin tiedämme siitä. Sitä ei enää teille näytetä. Kieltäkää se siis, jos siitä teille puhutaan, kieltäkää rohkeasti, ja te olette pelastettu.

– Minä kiellän, olkaa rauhassa, sanoi Dantès.

– Hyvä, hyvä, sanoi Villefort tarttuen kellon nuoraan.

Sitten hän pysähtyi, ennen kuin soitti.

– Oliko se ainoa kirje, mikä teillä oli? kysyi hän.

– Oli, ainoa.

– Vannokaa se.

Dantès ojensi kätensä.

– Vannon, sanoi hän.

Villefort soitti.

Poliisikomissaari astui sisään.

Villefort lähestyi poliisikomissaaria ja kuiskasi muutaman sanan hänen korvaansa. Komissaari vastasi nyökkäämällä.

– Seuratkaa tätä herraa, sanoi Villefort Dantèsille.

Dantès kumarsi, loi viimeisen kiitollisen katseen Villefort'iin ja poistui.

Tuskin oli ovi sulkeutunut heidän jälkeensä, kun Villefort'in voimat pettivät ja hän vaipui melkein pyörtyneenä tuoliin.

– Oi, hyvä Jumala, kuinka vähästä elämä ja onni riippuu... huokasi hän. – Jos kuninkaallinen prokuraattori olisi ollut Marseillessa, jos tutkintotuomari olisi kutsuttu minun sijastani, niin olisin ollut hukassa, ja tuo kirje, tuo kirottu kirje olisi syössyt minut turmioon. Oi isäni, oletteko aina onneni esteenä tässä maailmassa, ja täytyykö minun ikuisesti taistella teidän menneisyyttänne vastaan!

Sitten äkkiä odottamaton valo näytti kirkastavan hänen kasvonsa. Hymy levisi hänen vielä vääntyneille huulilleen, harhailevien silmien katse terästyi.

– Niin juuri, sanoi hän. – Tuo kirje, joka olisi syössyt minut turmioon, luokin ehkä onneni. Nyt, Villefort, toimeen!

Ja tarkastettuaan, ettei syytetty enää ollut esihuoneessa, prokuraattorin sijainen vuorostaan poistui ja läksi morsiamensa kotia kohden.

## 8. Ifin linna

Astuessaan esihuoneen halki viittasi poliisikomissaari kahdelle santarmille, jotka asettuivat toinen Dantèsin oikealle, toinen hänen vasemmalle puolelleen. Avattiin ovi, jonka kautta päästiin kuninkaallisen prokuraattorin asunnosta oikeuspalatsiin. Sen jälkeen he jonkin aikaa kulkivat pitkin noita synkkiä käytäviä, jotka saavat jokaisen niissä kulkijan vapisemaan, vaikka hänellä ei olisikaan mitään syytä vapista.

Samalla tapaa kuin Villefort'in asunto oli oikeuspalatsin yhteydessä, oli oikeuspalatsi puolestaan yhteydessä vankilan kanssa. Vankila oli synkkä rakennus vastapäätä Accoules-kirkkoa.

Dantèsia kuljetettiin pitkin mutkikasta käytävää, kunnes hän näki edessään rautaristikolla varustetun oven. Poliisikomissaari löi siihen rautavasarella kolme kertaa, ja Dantès oli tuntevinaan näiden iskujen osuvan sydämeensä. Ovi aukeni, santarit työnsivät vankiaan, joka näytti vielä epäröivän. Dantès astui tuon pelottavan kynnyksen yli, ovi paukahti hänen takanaan kiinni. Hän hengitti toista ilmaa, joka oli tukahduttavan raskasta. Hän oli vankilassa.

Huone oli jokseenkin siisti, mutta siinä oli ristikot ja isot lukot. Dantès ei kuitenkaan käynyt pahoin levottomaksi, kaikuivathan kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen sanat vielä hänen korvissaan suloisien lohduttavina. Kello oli jo neljä, kun Dantès vietiin kammioonsa. Pian tuli siis yö. Hänen kuulonsa terästyi, kun näkö alkoi heiketä. Pienikin kolina sai hänet luulemaan, että hänet tultiin päästämään vapauteen, hän nousi nopeasti ja astui muutaman askelen ovea kohden. Mutta pian kolina loittonikin toiseen suuntaan, ja Dantès vaipui rahilleen istumaan.

Vihdoin kello kymmenen aikaan illalla, kun Dantès jo alkoi kadottaa kaiken toivonsa, kuului uutta kolinaa, joka tällä kertaa näytti lähestyvän hänen kammiotaan. Askelten ääntä kuului todellakin käytävästä, hänen ovensa eteen pysähdyttiin. Avain kiertyi lukossa, salvat natisivat, raskas tammiovi aukeni, ja kaksi palavaa soihtua valaisi äkkiä synkän huoneen.

Soihtujen valossa Dantès näki neljän santarmin miekkojen ja muskettien välkkyvän.

Hän oli astunut pari askelta eteenpäin ja pysähtyi nähdessään tämän aseellisen joukon.

– Minuako tulette hakemaan? kysyi Dantès.

– Niin, vastasi eräs santarmi.

– Kuninkaallisen prokuraattorin sijainenko lähetti noutamaan minut?

– Niin.

– Hyvä, sanoi Dantès, – olen valmis seuraamaan.

Varmana siitä, että herra Villefort oli lähettänyt häntä noutamaan, vanki ei pelästynyt vähääkään, vaan asettui tyynesti saattajiensa keskelle.

Vaunut odottivat kadunpuoleisella portilla, ajaja istui paikallaan ja poliisipalvelija hänen rinnalleen..

– Minuako varten nuo ajoneuvot ovat? kysyi Dantès.

– Teitä varten, sanoi santarmi, – nouskaa niihin.

Dantès aikoi huomauttaa jotakin, mutta vaunujen ovi avattiin ja hänet lykättiin sisään. Hän ei voinut eikä aikonutkaan vastustella. Vähän ajan päästä hän tunsu istuvansa vaunujen perällä kahden santarmin välissä. Muut kaksi istuivat vaunujen takaistuimella, ja raskaat ajoneuvot lähtivät kumisten vierimään eteenpäin.

Vanki loi katseensa vaunun ikkunoihin, niissä oli ristikot. Hän oli vain muuttanut vankilasta toiseen. Tiheiden ristikkorautojen lomitse, joiden väliin tuskin käsi olisi mahtunut, Dantès tunsu kuitenkin paikat, ajettiin pitkin Caisserie-katua ja Saint-Laurent-katua ja Taramis-kadulta käännyttiin satamaan päin.

Pian hän näki vaununristikon ja sen rakennuksen ristikkojen läpi, jonka lähellä he olivat, valon loistavan vahtihuoneesta.

Vaunut pysähtyivät, poliisipalvelija hyppäsi maahan ja lähestyi vahtimajaa, jolloin kymmenkunta sotilasta tuli sieltä ja asettui riviin. Dantès näki rantakadun lyhtyjen valossa heidän muskettiensa piippujen välkkyvän.

– Minuako varten pannaan liikkeelle tuollainen sotilasvoima? hän ajatteli.

Poliisipalvelija avasi lukitun vaununoven, ja Dantès näki sotilaiden muodostavan häntä varten kujan, joka vaunujen luota vei satamaan.

Dantès saattajineen käveli venettä kohden, jota tullimerimies piteli ketjuista. Sotilaat katselivat tylsän uteliaina, miten Dantès asteli heidän ohitse. Vähän ajan kuluttua hän istui veneen takatuhdolla, ja poliisipalvelija oli mennyt keulaan. Voimakkaalla sysäyksellä vene irroittautui rannasta, ja neljä airoa alkoi sitä nopeasti soutaa Pilonia kohden. Veneestä kaikui huuto, ja satamaa sulkeva rautaketju painui alas; Dantès oli sataman ulkopuolella paikassa, jota sanotaan Friouliksi.

Kun vanki huomasi olevansa raittiissa ilmassa, tunsikin hän ensiksi suurta iloa. Ilma, sehän on samaa kuin vapaus. Hän hengitti siis täysin siemauksin raikasta tuulta, joka siivillä kanta kaikkia yön ja meren tuntemattomia tuoksua. Kohta hän kuitenkin huokasi syvään. Kuljettiin Réserven ohi, jossa hän oli ollut niin onnellinen vielä samana aamuna, tuntia ennen vangitsemistaan, ja avatuista, valaistuista ikkunoista kuului tanssiaisten riemu.

Dantès pani kätensä ristiin, nosti silmänsä taivasta kohden ja rukoili.

Vene kiiti eteenpäin. Se oli jo kulkenut Tête de Mort'in ohitse, oli vastapäätä Pharo-lahtea, se aikoi kiertää patterin. Dantès ei voinut tätä käsittää.

– Minne minua viedään? kysyi hän eräältä santarmilta.

– Kohta sen saatte tietää.

– Miksi ei nyt...

– Meitä on kielletty ilmoittamasta teille mitään.

Dantès oli puoliksi sotilas ja ymmärsi, että oli järjetöntä udella sotilalta, jota oli kielletty puhumasta. Hän vaiken.

Kaikenlaisia kummallisia ajatuksia nousi hänen mieleensä. Näin pienessä veneessä ei kukaan voinut lähteä pitkälle matkalle, eikä siellä päin, minne he menivät, ollut mitään alusta ankkurissa. Ehkäpä hänet vain viedään hiukan loitommaksi rannikolle ja päästetään vapaaksi. Häntä ei millään tavoin ollut sidottu, ei hänelle ollut pantu käsirautoja, kaikki tämä tuntui hyvältä enteeltä. Olihan sitä paitsi prokuraattorin sijainen, joka oli ollut niin ystävällinen häntä kohtaan, vakuuttanut, että ellei hän mainitse Noirtier'n nimeä, ei hänen tarvitse mitään pelätä. Olihan Villefort hänen läsnä ollessaan hävittänyt tuon vaarallisen kirjeen, joka oli ainoa todistuskappale häntä vastaan.

Hän odotti siis ja koetti tähyttää eteenpäin merimiehensilmillään, jotka olivat tottuneet näkemään pimeässä ja mittailemaan etäisyyksiä merellä.

Ratonneau saari, jossa vilkkui majakka, oli jäänyt oikealle puolelle, oli saavuttu soutaen melkein pitkin rantaa Catalansin lahden kohdalle. Silloin vangin silmät kokosivat kaiken näkövoimansa. Siellähän asui Mercedes, ja hän oli joka hetki erottavinaan rannalla naisen haamun.

Eikö Mercedes aavistanut, että hänen rakastettunsa kulki kolmensadan askelen päässä hänestä?

Yksi ainoa valo väikkyi Catalansissa. Dantès huomasi sen palavan morsiamensa huoneessa. Mercedes yksinään valvoi tuossa pienessä kylässä. Jos hän kiljaisisi, niin rakastettu voisi hänet kuulla.

Väärä häpeäntunne pidätti häntä. Mitähän nuo häntä tarkastavat miehet sanoisivat, jos kuulisivat hänen kiljuvan mielipuolen tavoin? Hän pysyi siis vaiti tuijottaen tuohon valoon.

Vene jatkoi matkaansa. Mutta vanki ei enää ajatellut venettä, hän ajatteli Mercedestä.

Kallionkieleke peitti valon. Dantès kääntyi ja huomasi heidän suunnanneen kulkunsa merelle päin.

Purjeet oli nostettu auttamaan soutajia, ja vene kiiti nyt hyvää vauhtia tuulen myötä.

Vaikka Dantèsista olikin vastenmielistä kysellä santarmilta, lähestyi hän nyt tätä ja tarttui hänen käteensä.

– Toveri, sanoi hän, – omantuntonne nimessä ja kunnan sotilaana rukoilen teitä säälimään minua ja vastaamaan minulle. Olen kapteeni Dantès, hyvä ja kunnan ranskalainen, vaikka minua syytetäänkin minulle tuntemattomasta petoksesta. Minne minua viedään? Sanokaa se, ja kautta merimiehenkunniani teen velvollisuuteni ja mukaudun kohtalooni.

Santarmi raapi korvansa taustaa ja katsoi toveriinsa. Tämä teki liikkeen, joka näytti sanovan: Kun kerran olemme näin pitkällä, niin mitähän vaaraa siitä olisi. Niinpä santarmi kääntyi Dantèsin puoleen.

– Olette marseilalainen ja merimies, sanoi hän, – ja kysytte, minne menemme?

– Niin, sillä kautta kunniani, sitä en tiedä.

– Ettekö aavistakaan?

– En vähääkään.

– Se ei ole mahdollista.

– Minä vannon kautta sen, mikä minulle on maailmassa pyhintä.

Armahtakaa minua ja vastatkaa!

– Mutta entä määräykset?

– Määräykset eivät voi teitä estää ilmoittamasta minulle sitä, minkä saan kymmenen minuutin, puolen tunnin, ehkä tunnin päästä tietää. Te pelastatte minut kamalasta epävarmuudesta. Kysyn sitä teiltä, kuin olisitte ystäväni. Katsokaahan, en nouse kapinaan, en tahdo paeta, enhän voisikaan. Minne olemme matkalla?

– Ellei sidettä ole silmillänne niin pitäisihän teidän arvata, minne olette matkalla?

– En arvaa.

– Katsokaa sitten ympärillenne.

Dantès nousi ja katsoi sinne, minne vene näytti suuntautuvan. Sadan sylen päässä hänestä oli musta ja jyrkkä kallio, jolla kohoa aivan kuin kasvannaisena Ifin synkkä linna.

Tämä kamala näky, vankila, joka on kaikkien kauhuna, tämä linnoitus, joka kolmensadan vuoden aikana on antanut Marseilille surullisten tarinoiden aiheita, teki Dantèsiin saman vaikutuksen, kuin kuolemaantuomittuun tekee mestauslava.

– Hyvä Jumala, sanoi hän. – Ifin linna. Ja mitä me siellä teemme?

Santarmi hymyili.

– Eihän minua suinkaan viedä sinne vankeuteen? jatkoi Dantès. – Ifin linna on valtionvankila, jossa säilytetään yksinomaan suuria poliittisia rikollisia. Minä en ole tehnyt mitään rikosta. Onko Ifin linnassa tutkintotuomari, joku erityinen virkamies?

– Minun tietääkseni siellä on ainoastaan kuvernööri, vartijoita, vahtisotilaita ja lujat muurit. Mutta, ystäväiseni, älkäähän tuolla tavoin hämmästykö, sillä näyttää siltä, kuin tahtoisitte tehdä pilkkaa tiedonannostani.

Dantès puristi lujasti santarmin kättä.

– Väitätte siis, että minut viedään Ifin linnaan vankeuteen?

– Nähtävästi, sanoi santarmi, – mutta joka tapauksessa puristatte aivan suotta niin kovaa minun kättäni.

– Pitemmittä kuulusteluitta, ilman mitään muodollisuuksia? kysyi nuori mies.

– Muodollisuudet on täytetty, kuulustelu on pidetty.

– Siis huolimatta herra Villefort'in lupauksesta?

– En tiedä, onko herra Villefort luvannut teille mitään, sanoi santarmi, – sen vain tiedän, että menemme Ifin linnaan. Mutta mitä te teette? Hoi, toverit, auttamaan!

Dantès oli salamannopealla liikkeellä aikonut syöksyä mereen, mutta ratkaisevalla hetkellä tarttui häneen neljä kovaa kouraa. Hän vaipui veneen pohjalle karjuen raivosta.

– Hyvä, sanoi santarmi painaen polvellaan hänen rintaansa, – hyvä! Vai sillä tavoin pidätte merimiessananne. Ei pidä luottaa lempeisiin ihmisiin! Nyt, ystäväiseni, tehkäähän ainoakaan liike, niin ammun kuulan kalloonne. Rikoin ensimmäisen määräyksen, mutta vannon, etten riko toista.

Hän painoi todellakin musketin Dantèsia kohden, ja tämä tunki piipun ohimolleen.

Hetkisen hän ajatteli tehdä tuon kielletyn liikkeen päättääkseen tämän surkeuden, joka oli hänet yllättänyt ja äkkiä siepannut kotkankynsiinsä. Mutta juuri sen vuoksi, että tuo onnettomuus oli odottamaton, Dantès ei uskonut sen kestävän. Sitten hän muisti Villefort'in lupaukset. Ja muutenkin: kuolema veneen pohjalla santarmin kuulasta tuntui rumalta ja surkealta.

Hän vaipui siis veneen pohjalle, karjuen raivosta ja purren vimmoissaan käsiään.

Samassa äkillinen töytäys tärisytti venettä. Eräs soutaja hyppäsi kalliolle, jota vastaan vene oli törmännyt, köysi natisi, kun sitä kierrettiin taljan ympärille, ja Dantès ymmärsi venettä kiinnitettävän laituriin.

Samassa hänen vartijansa, jotka pitelivät häntä kiinni sekä käsivarsista että kauluksesta, pakottivat hänet nousemaan, tyrkkäsivät maihin ja lykkäsivät hänet astumaan portaita, jotka veivät linnoituksen portille. Musketilla varustettu poliisipalvelija seurasi heitä.

Dantès ei tarpeettomasti vastustellut. Hänen hitautensa johtui voimattomuudesta eikä vastustelemisesta. Hän oli huumaantunut ja horjui aivan kuin humalainen. Hän näki täälläkin sotilaitten asettuvan riviin jyrkälle rinteelle, tunki jalkojensa alla portaat, jotka pakottivat hänet nostamaan jalkojaan, hän huomasi astuvansa sisään portista, joka sulkeutui hänen jälkeensä. Mutta kaiken hän teki konemaisesti, näki kaiken aivan kuin usvan läpi huomaamatta mitään selvästi.

Seisahduttiin vähäksi aikaa, ja hän koetti järjestää ajatuksiaan. Hän oli pienessä pihassa, jota ympäröivät korkeat muurit. Kuului vartijoiden tasainen astunta. Ja joka kerta, kun he astuivat linnan valaistuista ikkunoista heittyvien valojuovien ohitse, näkyivät heidän pyssyjensä välkkyvät piiput.

Odotettiin noin kymmenen minuuttia. Kun oltiin varmat siitä, että Dantès ei voinut enää paeta, ei hänestä pidetty enää kiinni. Kaikki näyttivät odottavan määräyksiä. Ne tulivat.

– Missä vanki on? kysyi ääni.

– Tässä, vastasivat santarmit.

– Seuratkoon minua, minä vien hänet asuntoonsa.

– Lähtekää, sanoivat santarmit lykäten Dantèsia.

Vanki seurasi kuljettajaansa melkein maanalaiseen saliin, jonka kosteutta tihkuvat muurit tuntuivat olevan kyynelten kastelemat. Jonkinmoinen pieni lamppu, jonka sydän ui pahanhajuisessa öljyssä, valaisi tämän kamalan huoneen seinä, ja Dantès näki kuljettajansa, vanginvartijan, jolla oli huono puku ja häijyt kasvat.

– Tässä on huoneenne täksi yöksi, sanoi hän. – On jo myöhä ja kuvernööri nukkuu. Huomenna, kun hän on noussut ja lukenut teitä koskevat määräykset, saatte ehkä toisen huoneen. Odottaessanne sitä on tässä teille leipää ja tuossa ruukussa vettä ja nurkassa olkia. Siinä kaikki mitä vanki voi itselleen toivoa. Hyvää yötä.

Ja ennen kuin Dantès oli ennättänyt avata suunsa vastatakseen, ennen kuin hän oli huomannut, minne vartija laski leivän, ennen kuin hän tiesi, missä oli ruukku, ennen kuin hän oli kääntänyt katseensa nurkkaan, missä olivat oljet, oli vartija ottanut lampun ja sulkenut oven riistäen siten vangilta kurjan valon, joka hetkiseksi oli hänelle näyttänyt vankilan kosteutta tihkuvat seinät.

Hän oli nyt yksin keskellä pimeyttä ja hiljaisuutta, yhtä mykkänä ja synkkänä kuin nuo holvit, joista hän tunki jääkylmän viiman huokuvan polttavalle otsalleen.

Kun päivän ensimmäiset säteet loivat hiukan valoa tähän luolaan, palasi vartija ja ilmoitti, että vanki jäi sinne, missä oli. Dantès ei ollut liikkunut ollenkaan. Rautakäsi näytti naulinneen hänet siihen, mihin hän edellisenä päivänä oli jäänyt. Hänen silmänsä olivat syvällä, ja niiden ympärökset olivat turvonneet kyynelistä. Hän tuijotti liikkumattomana maahan.

Hän oli koko yön seissyt paikallaan nukkumatta hetkeäkään.

Vartija lähestyi häntä, kiersi hänet, mutta Dantès ei näyttänyt häntä huomaavankaan.

Mies löi häntä olalle, Dantès vavahti ja pudisti päätään.

– Ettekö ole nukkunut? kysyi vartija.

– En tiedä, vastasi Dantès.

Vartija katsoi kummastuneena häneen.

– Eikö teidän ole nälkä? jatkoi hän.

– En tiedä, vastasi taas Dantès.

– Tahdotteko jotakin?

– Tahtoisin nähdä kuvernöörin.

Vartija kohautti olkapäitään ja poistui.

Dantès seurasi häntä katseillaan, ojensi kätensä raolleen olevaa ovea kohden, mutta ovi sulkeutui.

Silloin syvä huokaus tuntui halkaisevan hänen rintansa ja kyynelät alkoivat vuolaina virrata. Hän löi otsansa maahan ja rukoili kauan muistellen koko elettyä elämäänsä ja kysyen itseltään, minkä rikoksen hän oli mahtanut tehdä lyhyessä elämässään, koska ansaitsi tällaisen rangaistuksen.

Niin kului päivä. Hän söi muutaman palan leipää ja joi muutaman pisaran vettä. Vuoroin hän istui ajatuksiinsa vaipuneena, vuoroin kuljeskeli tyrmässään aivan kuin rautahäkkiin suljettu villipeto.

Häntä raivostutti varsinkin se, että hän matkan aikana ei ollut tiennyt, minne häntä vietiin, ja oli pysynyt rauhallisena, vaikka olisi hyvin voinut heittäytyä mereen, ja Marseillen taitavimpana sukeltajana voinut kadota veden alle, päästä vartijoistaan, uida rantaan, paeta, kätkeytyä johonkin autioon lahteen, päästä genovalaiseen tai katalonialaiseen laivaan, mennä Italiaan tai Espanjaan ja kirjoittaa Mercedekselle ja pyytää häntä tulemaan luokseen. Hyvänä merimiehenä hän olisi tullut toimeen missä tahansa. Hän puhui italiankieltä aivan kuin toscanalainen, espanjaa aivan kuin vanhassa Kastiliassa syntynyt. Hän olisi elänyt vapaana ja onnellisena Mercedeksen ja isänsä seurassa, jonka hän myöskin olisi kutsunut luokseen. Mutta nyt hän oli vanki, suljettu Ifin linnaan, eikä tiennyt, miten käy hänen isänsä, miten käy Mercedeksen, ja kaikki vain sen tähden, että oli luottanut Villefort'in sanaan. Se oli tehdä hänet hulluksi.

Seuraavana päivänä samalla hetkellä vartija tuli sisään.

– No, kysyi vartija, – oletteko tänään rauhallisempi kuin eilen?

Dantès ei vastannut.

– Rohkaiskaahan hiukan itseänne. Jos jotakin tarvitsette, niin kyllä minä toimitan. Sanokaahan.

– Minä tahdon puhua kuvernöörin kanssa.

– Hä? sanoi vartija kärsimättömästi. – Johan minä sanoin, että se on mahdotonta.

– Miksi se on mahdotonta?

– Siksi, että vankilan sääntöjen mukaan ei vanki saa sitä pyytää.

– Mitä täällä siis saa pyytää? kysyi Dantès.

– Parempaa ruokaa, kun maksaa siitä erikseen, kävelyjä ja toisinaan kirjojakin.

– En kaipaa kirjoja, en tahdo kävellä, ja ruoka on mielestäni hyvää.

Minä en tahdo muuta kuin saada puhutella kuvernööriä.

– Jos te ikävystytätte minua koko ajan puhumalla samaa, sanoi vartija, – niin en tuo teille enää ruokaa.

– Samapa se! sanoi Dantès. – Ellet tuo enää minulle ruokaa, niin kuolen nälkään, siinä kaikki.

Dantèsin äänestä vartija päätti, että vanki kuolisi mielellään. Kun jokainen vanki tuotti vartijalle keskimäärin viisikymmentä centimea päivässä, niin Dantèsin kuolema aiheuttaisi hänelle vahinkoa. Sen vuoksi hän jatkoi lempeämmällä äänellä:

– Kuulkaahan, vaatimuksenne on mahdoton. Älkää enää minulta sitä pyytäkö, sillä ei koskaan ole kuultu, että kuvernööri olisi vangitun pyynnöstä tullut vangin koppiin. Mutta olkaahan järkevä, niin saatte luvan kävellä ulkona. Ja voihan sattua, että jonakin päivänä ollessanne kävelemässä kuvernööri kulkee ohitse. Silloin voitte puhutella häntä, ja jos hän silloin vastaa, niin se on hänen asiansa.

– Mutta, sanoi Dantès, – kuinka kauan saan odottaa, ennen kuin sellainen otollinen hetki tulee?

– Mistä sen tietää, sanoi vartija, – kuukauden, kolme kuukautta, kuusi kuukautta, vuoden ehkä.

– Se on liian pitkä aika, sanoi Dantès, – minä tahdon nähdä hänet heti.

– Älkäähän vaivatko ajatuksianne mahdottomalla toivomuksella, sanoi vartija, – muuten olette kahden viikon päästä hullu.

– Niinkö luulet? kysyi Dantès.

– Niin, hullu. Hulluus alkaa aina niin, meillä on täällä siitä esimerkkikin. Ennen teitä asui tässä huoneessa apotti, joka meni sekaisin, kun taukoamatta oli tarjonnut kuvernöörille miljoonan päästäkseen vapaaksi.

– Ja milloin hän jätti tämän huoneen?

– Kaksi vuotta sitten.

– Hän pääsi vapaaksi siis?

– Ei, hän joutui maanalaiseen vankilaan.

– Kuulehan, sanoi Dantès, – en ole apotti, en ole hullu. Ehkä tulen hulluksi, mutta pahaksi onneksi on järkeni tänä hetkenä vielä aivan tallella. Minä teen sinulle toisen ehdotuksen.

– Minkä?

– En tarjoa sinulle miljoonaa, sillä sitä en voi. Mutta annan sinulle sata écutä, jos ensi kerralla mennessäsi Marseilleen käyt Catalansissa asti ja viet kirjeen eräälle nuorelle tytölle, jonka nimi on Mercedes, et edes kirjettä, pari riviä vain.

– Jos vien nuo pari riviä ja se tulee ilmi, niin menetän paikkani, joka tuottaa minulle tuhat livreä vuodessa, puhumattakaan niistä lisätuloista, mitä saan hankkimalla ruokaa. Huomaattehan, että olisin hyvin suuri tomppeli, jos panisin tuhat vaaraan voittaakseni kolmesataa.

– No niin, kuule siis, sanoi Dantès, – ja paina mieleesi: jos kieltäydyt viemästä nämä rivit Mercedeselle tai ainakin ilmoittamasta, että olen täällä, niin jonakin päivänä odotan sinua piilossa oven takana ja sinä hetkenä, kun astut sisään, tapan sinut tällä rahilla.

– Vai uhkauksia! kiljaisi vartija astuen askelen taaksepäin ja asettuen puolustusasentoon. – Pääanne näyttää todellakin menevän sekaisin. Apotti alkoi samalla tapaa, ja kolmen päivän päästä olette niin hullu, että teidät täytyy panna köysiin. Kaikeksi onneksi on Ifin linnassa maanalaisia vankiloita.

Dantès tarttui rahiin ja heilutti sitä päänsä päällä.

– Hyvä on, hyvä on! sanoi vartija. – No niin, koska välttämättömästi tahdotte, niin ilmoitetaan asia kuvernöörille.

– Sepä on hyvä! sanoi Dantès laskien rahin maahan ja istuutuen sille, pää kumarassa ja silmät harhailevina, aivan kuin todella olisi ollut tulossa hulluksi.

Vartija poistui ja palasi vähän ajan päästä neljän sotilaan ja korpraalin seurassa.

– Kuvernöörin käskystä viekää vanki kerrosta alemmaksi.

– Siis maanalaiseen tyrmään, sanoi korpraali.

– Niin, hullut on pantava hullujen seuraan.

Sotilaat tarttuivat Dantèsiin, joka meni aivan kuin hervottomaksi ja seurasi vastustelematta heitä.

Hän sai astua viisitoista porrasta alemmaksi, tyrmän ovi avattiin, ja hän astui sisään mutisten:

– Hän oli oikeassa, hullut on pantava hullujen seuraan Ovi sulkeutui, ja Dantès kulki kädet ojossa eteenpäin, kunnes kohtasi murin. Sitten hän istahti nurkkaan ja jäi liikkumattomana sinne. Hänen silmänsä tottuivat vähitellen pimeyteen, ja hän alkoi erottaa esineitä.

Vartija oli oikeassa, Dantès oli tulemaisillaan hulluksi.

## 9. Kihlajaispäivän ilta

Villefort oli, niin kuin olemme kertoneet, palannut markiisi Saint-Méranin taloon. Vieraat olivat salongissa juomassa kahvia.

Renée odotti häntä kärsimättömänä samoin kuin muukin seura. Hänet otettiin vastaan ilohuudoilla.

– No, huudahti eräs, – kaulainkatkaisija, valtion tuki, rojalistinen Brutus, mitä on tapahtunut? Kertokaahan.

– No, uhkaako meitä uusi hirmuhallitus? kysyi toinen.

– Onko korsikalainen ihmissusi lähtenyt luolastaan? kysyi kolmas.

– Rouva markiisitar, sanoi Villefort lähestyen tulevaa anoppiaan, – pyydän teitä suomaan anteeksi, että minun täytyi sillä tapaa lähteä luotanne... Herra markiisi, saanko kunnian puhua kanssanne pari sanaa kahden kesken?

– Asia on siis todellakin vakava? sanoi markiisitar, joka huomasi synkän pilven Villefort'in otsalla.

– Niin vakava, että minun täytyy lähteä pois muutamaksi päiväksi. Siitä, jatkoi hän kääntyen Renéen puoleen, – huomaatte, että asia todellakin on vakavaa laatua.

– Lähdettekö pois? sanoi Renée voimatta salata tämän odottamattoman uutisen aikaansaamaa levottomuutta.

– Ikävä kyllä, sanoi Villefort, – minun täytyy.

– Ja minne lähдете? kysyi markiisitar.

– Se on oikeuslaitoksen salaisuus, armollinen rouva. Mutta jos jollakulla läsnä olevista on asiaa Pariisiin, niin eräs ystäväni lähtee sinne tänään ja toimittaa ne mielellään.

Kaikki katsoivat toisiinsa.

– Pyysittehän saada hetkisen keskustella kanssani, sanoi markiisi.

– Niin pyysin, menkäämme teidän työhuoneeseen, jos suvaitsette.

Markiisi tarttui Villefort'in käsivarteen, ja he läksivät yhdessä.

– No, sanoi tämä, kun he olivat saapuneet hänen työhuoneeseensa. – Mitä on tapahtunut? Kertokaa.

– Minun mielestäni hyvin vakava juttu, jonka vuoksi minun täytyy heti paikalla lähteä Pariisiin. Nyt sallikaa minun tehdä epähieno kysymys: onko teillä valtion arvopapereita?

– Koko omaisuuteni on niissä, noin kuusi- tai seitsemänsataatuhatta frangia.

– No niin, myykää, markiisi, myykää, muuten olette hukassa.

– Mutta miten minä ne täällä myyn?

– Onhan teillä asiamies.

– On.

– Antakaa minulle kirje, niin vien sen hänelle, ja käskekää häntä myymään heti paikalla, hukkaamatta sekuntiakaan. Ehkä saavunkin liian myöhään.

– Hitto vieköön, sanoi markiisi ja kirjoitti heti kirjeen.

– Nyt, kun minulla on tämä kirje, sanoi Villefort pistäen sen huolellisesti lompakkoonsa, – tarvitsen toisen.

– Kenelle?

– Kuninkaalle.

– Kuninkaalleko?

– Niin.

– Mutta minä en rohkene sillä tavoin kirjoittaa kuninkaalle.

– En pyydäkään sitä teiltä, vaan annan toimeksenne pyytää sitä kreivi Salvieux'ltä. Hänen täytyy antaa minulle sellainen kirje, että voin päästä kuninkaan luokse suoraan ottamatta varteen mitään audienssimuodollisuuksia, joissa kallista aikaa menee hukkaan.

– Mutta onhan teillä sinetinvartija, joka pääsee milloin tahansa Tuileries'hin, ja hänen avullaan voitte päästä kuninkaan luokse yöllä tai päivällä.

– On kyllä, mutta tarpeetontahan minun on jakaa tuomani uutisen edut toisen kanssa. Ymmärrätkö? Sinetinvartija siirtää minut tietysti toiseen sijaan ja nauttii kaikki edut. Sanon teille vain yhden asian: tulevaisuuteni on varma, jos saavun Tuileries'hin ensimmäisenä, sillä silloin olen tehnyt kuninkaalle niin suuren palveluksen, että sitä ei voida unohtaa.

– Siinä tapauksessa, rakas ystävä, menkää valmistautumaan matkalle. Minä kutsun Salvieux'n luokseni ja pyydän häntä kirjoittamaan kirjeen, joka avaa teille kaikki ovet.

– Hyvä on, kiirehtikää, sillä neljännestunnin päästä minun täytyy olla postivaunuissa.

– Pysäyttäkää vaunut taloni eteen.

– Tietysti. Pyydättehän puolestani anteeksi rouva markiisittarelta ja neiti Saint-Méranilta, jonka jätän tällaisena päivänä hyvin vastenmielisesti.

– Tapaatte tullessanne molemmat työhuoneessani ja voitte sanoa heille hyvästi.

– Tuhannet kiitokset. Pitäkää huolta kirjeestäni.

Markiisi soitti. Lakeija astui sisään.

– Sanokaa kreivi Salvieux'lle, että odotan häntä... Nyt, menkää, sanoi markiisi kääntyen Villefort'in puoleen.

– Hyvä on, menen ja palaan kohta.

Ja Villefort lähti juosten pois. Mutta tultuaan portille hän tuli ajatelleeksi, että jos nähtäisiin kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen juoksevan, niin koko kaupunki voisi tulla siitä levottomaksi. Hän läksi siis astumaan tavallisella virallisella tavallaan.

Ovensa luona hän näki varjossa aivan kuin valkoisen haamun, joka odotti häntä liikkumattomana.

Siellä oli kaunis Mercedes, joka ei ollut kuullut mitään Edmondista ja oli nyt hiipinyt hankkimaan tietoja rakastettunsa vangitsemisesta.

Villefort'in lähestyessä hän erkani muurista, jota vastaan oli seisonut, ja asettui hänen tielleen. Dantès oli puhunut prokuraattorin sijaiselle morsiamestaan, eikä Mercedesen tarvinnut lausua nimeäänkään, ennen kuin Villefort jo tiesi, kuka hän oli. Hän hämmästyti neidon kauneutta ja arvokkuutta, ja kun tämä kysyi, minne hänen sulhasensa oli joutunut, niin Villefort'ista tuntui kuin hän olisi rikollinen ja nainen tuomari.

– Mies, josta puhutte, sanoi Villefort, – on suuri rikollinen, enkä minä voi tehdä mitään hänen hyväkseen.

Mercedeksen rinnasta nousi nyhkytys, ja kun Villefort koetti päästä hänen ohitseensa, niin tyttö pidätti hänet toisen kerran.

– Mutta missä hän on, kysyi hän, – jotta voin ottaa selkoa siitä, onko hän elossa vai kuollut?

– En tiedä, hän ei ole enää minun huostassani, vastasi Villefort.

Häntä vaivasi tuo kaunis katse ja rukoileva ilme, hän työnsi Mercedesen syrjään ja astui sisään sulkien nopeasti oven jälkeensä, ikään kuin jättääkseen ulkopuolelle tytön tuskan.

Mutta tuskaa ei siten voi karkottaa luotaan. Villefort astui sisään, sulki oven, mutta salongissa hänen polvensa tulivat hervottomiksi. Hänen rinnastaan nousi huokaus, joka muistutti nyhkytystä, ja hän vaipui nojatuoliin.

Tämän sairaan sydämen pohjalle ilmestyi nyt ensimmäinen kalvavan haavan alkua. Tuo mies, jonka hän uhrasi kunnianhimolleen, tuo syytön, joka sai maksaa hänen syyllisen isänsä puolesta, ilmestyi hänen eteensä kalpeana ja uhkaavana ojentaen kätensä yhtä kalpealle morsiamelleen. Ja näyn mukana tuli tunnonvaiva, jäytävä ja tuskainen muisto väärästä teosta, haava, joka syventyy syventymistään kuolemaan asti.

Villegfort oli usein vaatinut kuolemantuomiota syytetyille tuntematta muuta mielenliikutusta kuin sen, minkä tuomari tuntee taistellessaan syytettyä vastaan. Ja nämä syytetyt, jotka oli mestattu sen vuoksi, että hän loistavalla kaunopuheisuudellaan oli saanut tuomarit ja lautamiehet puolelleen, eivät olleet jättäneet pilven varjoakaan hänen otsalleen, sillä he olivat rikollisia tai ainakin Villegfort uskoi heidät rikollisiksi.

Mutta tällä kertaa oli asian laita aivan toinen. Hän oli tuominnut elinkautiseen vankeuteen syyttömän, riistänyt tältä vapauden ja onnen. Tällä kertaa hän ei enää ollut tuomari vaan pyöveli.

Jos tällä hetkellä Renéen suloinen ääni olisi kaikunut hänen korvissaan ja rukoillut armoa, jos kaunis Mercedes olisi astunut sisään ja sanonut: "Jumalan nimessä, joka kaiken näkee ja kaiken tuomitsee, antakaa minulle takaisin sulhaseni", niin Villegfort olisi kirjoittanut Dantèsin vapauttamiskäskyn, vaikka siitä olisi hänelle ollut mitkä seuraukset tahansa. Mutta sen sijaan tuli sisään vain kamaripalvelija, joka ilmoitti, että postihevokset oli valjastettu matkavaunujen eteen.

Villegfort nousi tai oikeammin sanoen syöksyi ulos aivan kuin mies, joka on voittanut sisäisen taistelun, riensi kirjoituspöytänsä luo, pisti laatikosta taskuunsa kaiken siellä olevan kullan, käveli hetkisen epäröiden huoneessaan käsi otsallaan. Mutta kun hän tunsu kamaripalvelijansa laskevan viitan hänen hartioilleen, niin hän lähti, nousi kiireesti vaunuihin ja käski ajaa Saint-Méranien luo.

Onneton Dantès oli tuomittu.

Niin kuin markiisi oli luvannut, Villegfort tapasi markiisittaren ja Renéen hänen työhuoneessaan. Nähdessään Renéen vavahti nuori mies, sillä hän uskoi tämän uudelleen pyytävän häntä päästämään Dantèsin vapaaksi. Mutta myönnettäköön ihmis-itsekkyuden häpeäksi, että nuori tyttö ei ajatellut muuta kuin Villegfort'in matkaa.

Hän rakasti Villegfort'ia, tämä matkusti pois juuri sinä hetkenä, jolloin oli tulemassa hänen miehukseen. Villegfort ei voinut sanoa, milloin palaa, ja sen sijaan että olisi säälinyt Dantèsia, Renée kirosikin miestä, joka erotti hänet rakkaastaan.

Mutta mitä sanoi sitten Mercedes!

Mercedes-parka kohtasi Loge-kadun kulmassa Fernandin, joka oli häntä seurannut. Hän palasi Catalansiin ja heittäytyi epätoivon vallassa vuoteelleen. Fernand laskeutui vuoteen eteen polvilleen puristaen hänen jääkylmää kättään ja painaen sille tuliset suudelmansa, joita Mercedes ei edes tuntenut.

Niin hän vietti yönsä. Lamppu sammui, kun öljy loppui siitä. Hän ei tajunnut pimeyttä enempää kuin valoakaan, ja päivä koitti hänen huomaamattaan.

Tuska oli kietonut hänen silmiensä eteen siteen, niin ettei hän nähnyt ketään muuta kuin Edmondin.

– Sinäkö siinä oletkin? sanoi hän viimein kääntyen Fernandin puoleen.

– Eilisestä saakka en ole poistunut luotasi, sanoi Fernand ja huokasi raskaasti.

Morrel ei vielä ollut lakannut toivomasta. Hän oli kuullut, että kuulustelun jälkeen Dantès oli viety vankilaan. Hän oli silloin juossut kaikkien ystäviensä luo, hän oli käynyt Marseillen vaikutusvaltaisten henkilöiden luona. Mutta oli jo levinnyt tieto, että tuo nuori mies oli vangittu bonapartelaisena kätyrinä, ja kun siihen aikaan rohkeimmatkin pitivät Napoleonin pyrkimistä takaisin valtaistuimelle uhkarohkeana yrityksenä, niin kaikki olivat häntä kohtaan kylmiä, pelkäsivät ja kieltäytyivät auttamasta, ja hän palasi kotiinsa myöntäen, että asia oli vakava ja että kukaan ei voinut Dantèsia pelastaa.

Caderousse oli hyvin levoton ja rauhaton. Sen sijaan että olisi lähtenyt liikkeelle, niin kuin Morrel oli tehnyt, sen sijaan että olisi edes yrittänyt jotakin tehdä Dantèsin hyväksi, hän oli sulkeutunut huoneeseensa kahden viinipullon ääreen ja koetti hukuttaa levottomuuttaan humalaan. Mutta kahdella viinipullolla hän ei voinut sammuttaa ajatuksiaan. Hän oli liiaksi humalassa voidakseen mennä hakemaan lisää viiniä ja kuitenkin niin selvä, että humala ei voinut tappaa muistoja, ja niinpä hän oli jäänyt huoneeseensa ja nojaten ontuvaan pöytänsä, jolla oli kaksi tyhjää viinipulloa, näki kaikkien Hoffmannin kummitusten tanssivan lepattavan kynttilän valossa.

Danglars vain ei ollut levoton eikä rauhaton, vaan oli hän iloinenkin, sillä hän oli kostanut viholliselleen ja taannut paikkansa Pharaonissa. Danglars oli noita laskelmaihmisiä, jotka syntyvät kynä korvan takana ja mustepullo sydämen paikalla. Kaikki oli hänen mielestään tässä maailmassa vähennyslaskua tai kertolaskua, ja numero oli hänelle paljon rakkaampi kuin ihminen, jos tuo numero voi lisätä niitä tuloja, joita ihminen tahtoi vähentää.

Danglars oli siis mennyt levolle tavalliseen aikaan ja nukkui rauhallisesti.

Kun Villefort oli saanut Salvieux'n kirjeen, hän suuteli Renéen molempia poskia, suuteli rouva Saint-Méranin kättä, puristi markiisin kättä ja läksi postihevosten vetämänä kiitämään Aixiin vievää tietä.

Dantèsin isä oli menehtyä tuskasta ja levottomuudesta.

## 10. Pieni työhuone Tuileries-palatsissa

Jättäkäämme Villefort matkalleen Pariisiin, jonne ajaessaan hän kolminkertaisten kyytirahojen voimalla kiittää huimaavaa vauhtia eteenpäin, ja menkäämme parin kolmen salin läpi siihen pieneen työhuoneeseen Tuileries-palatsissa, joka oli Napoleonin ja sittemmin Ludvig XVIII:n työhuoneena.

Tässä huoneessa istui kuningas Ludvig XVIII pähkinäpuisen pöydän ääressä, jonka hän oli tuonut mukanaan Hartwellista ja josta hän piti hyvin paljon. Hän kuunteli jokseenkin välinpitämättömänä viidenkymmenen tai viidenkymmenenviiden vuoden ikäistä harmaatukkaista, ylhäisen näköistä, asultaan hyvin huoliteltua herrasmiestä, tehden samalla merkintöjä Gryphiuksen toimittaman Horatius-painoksen sivujen reunustaan. Painos oli jokseenkin puutteellinen, vaikka sitä pidettiin jokseenkin arvokkaana, ja se tarjosi Hänen Majesteettinsa kielellisille huomioille runsaasti ainesta.

– Mitä siis sanoittekaan? kysyi kuningas.

– Että olen hiukan levoton, sire.

– Todellako? Oletteko unessanne nähnyt seitsemän laihaa ja seitsemän lihavaa lehmää?

– En, sire, se ei ennustaisi muuta kuin seitsemää huonoa ja seitsemää hyvää vuotta, ja kun Teidän Majesteettinne on perin huolellinen, niin ei tarvitse pelätä huonoja vuosia.

– Mistä muusta maanvaivasta siis on kysymys, rakas Blacas?

– Sire, minä uskon, minulla on täysi syy uskoa, että myrsky on puhkeamassa maan eteläkulmassa.

– Rakas herttua, vastasi Ludvig XVIII, – luulen teidän saaneen vääriä tietoja, ja luulenpa päinvastoin, että siellä on jokseenkin kaunis ilma.

Vaikka Ludvig XVIII olikin henkevä mies, niin hän rakasti kuitenkin kepeätä leikinlaskua.

– Sire, sanoi herra de Blacas, – eikö Teidän Majesteettinne voisi, vaikkapa ei muun vuoksi kuin rauhoittaakseen uskollista palvelijaanne, lähettää Languedociin, Provenceen ja Dauphinéhen luotettavia miehiä, jotka antaisivat tiedon näiden kolmen maakunnan mielialasta?

– *Conimus surdis*,<sup>2</sup> jatkoi kuningas koko ajan tehden merkintöjä Horatiukseensa.

– Sire, sanoi hoviherra nauraen näyttääkseen käsittävänsä, – voihan Teidän Majesteettinne kylläkin olla aivan oikeassa luottaessaan maassa vallitsevaan hyvään mielialaan. Mutta en minäkään luule olevani aivan väärässä pelätessäni eräällä taholla suunniteltavan epätoivoisia yrityksiä.

– Kenen taholla?

– Bonaparten tai ainakin hänen puolueensa.

– Rakas Blacas, sanoi kuningas, – te estätte noilla jutuillanne minua työskentelemästä.

– Ja minua te, sire, estätte rauhallisuudellanne nukkumasta.

– Odottakaahan, rakas herttua, odottakaahan, olen löytänyt oivallisen huomautuksen lauseeseen *pastor quum traheret*.<sup>3</sup> Odottakaahan, sitten saatte jatkaa.

Hetkisen vallitsi hiljaisuus, kun Ludvig XVIII kirjoitti mahdollisimman huolellisella käsialalla uuden muistutuksen Horatiuksensa reunaan.

– Jatkakaa, herttua, sanoi hän sitten nousten tyytyväisenä niin kuin ainakin mies, joka luulee löytäneensä uuden ajatuksen, vaikka onkin vain laatinut selityksen toisen ajatukseen. – Jatkakaa, minä kuuntelen teitä.

– Sire, sanoi Blacas, joka hetkisen oli toivonut voivansa käyttää Villefort'in tiedonantoja omaksi hyväkseen, – minua eivät tee rauhattomaksi perusteettomat huhut, ilmasta temmatut tiedot. Järkevä, kaiken luottamukseni ansaitseva mies, jonka olen asettanut valvomaan maan eteläosaa (herttua

---

<sup>2</sup> Puhumme kuuroille korville.

<sup>3</sup> Kun paimen oli petollinen.

hidasteli näitä sanoja sanoessaan), on juuri nyt saapunut ilmoittamaan: Suuri vaara uhkaa kuningasta! Siksi olen heti rientänyt luoksenne, sire.

– *Mala ducis avi domum?*<sup>4</sup> jatkoi Ludvig XVIII tehden muistiinpanojaan.

– Käskikö Teidän Majesteettinne minua olemaan tästä asiasta sen enempiä puhumatta?

– En, rakas herttua, mutta tuolta löydätte poliisiministerin eilisen raportin... Mutta, kas, siinähan on herra Dandr e itse ... eik o niin, sanoittehan, herra Dandr e? keskeytti kuningas ovenvartijan, joka juuri ilmoitti poliisiministerin tulon.

– Niin, herra paroni Dandr e, sire, lausui ovenvartija.

– Niin oikein, paroni, jatkoi Ludvig XVIII tuskin huomattavasti hymyillen. – Astukaa sisään, paroni, ja kertokaa herttualle, mit a uusinta tiedätte herra Bonapartesta.  lk a mitenk an peitelk o asemaa, olkoon se kuinka arveluttava tahansa. Onko Elba tulivuori ja n emmek o siitä nousevan *bella, horrida bella*?<sup>5</sup>

Herra Dandr e otti siron asennon nojautuessaan molemmin käsin tuolin selkänojaan.

– Onko Teidän Majesteettinne suvainnut lukea eilispäivän raportin?

– Olen, olen, mutta kertokaahan herttualle itse raportin sisällys.

Selitelk a hänelle, miten kruununanastaja toimii saarellaan.

– Hyvä herra, sanoi paroni herttualle, – jokaisen Hänen Majesteettinsa alamaisen täytyy iloita kuullessaan viimeiset Elban saarelta tulleet uutiset. Bonapartella...

Herra Dandr e katsahti kuninkaaseen, joka oli vaipunut tekemän muistutuksiaan katsahtamattakaan heihin.

– Bonapartella, jatkoi paroni, – on kuolettavan ikävä. Hän viett  kokonaisia päiviä katselemalla, miten kaivosty miehet uurastavat Porto-Longonessa.

– Hän syyhyttelee itseän saadakseen aikansa kulumaan, sanoi kuningas.

– Syyhyttelee? sanoi herttua. – Mitä Teidän Majesteettinne sillä tarkoittaa?

– Niin juuri, rakas herttua. Oletteko unohtanut, että tuota suurta miestä, tuota sankaria, tuota puolijumalaa vaivaa paha ihotauti, *prurigo*?

– Kaiken lisäksi, herra herttua, jatkoi poliisiministeri, – olemme melkein varmat siitä, että kruununanastaja vähän ajan kuluttua on hullu.

– Hulluko?

– Raivohullu. Hänen pänsä pehmenee, vuoroin hän itkee kuumia kyyneliä, vuoroin nauraa katketakseen. Toisinaan hän viett  tuntikausia meren rannalla heitellen "voileipiä", ja jos kivi tekee viisi tai kuusi hypp st , niin hän näyttö yhtä tyytyväiseltä kuin olisi saanut uuden Marengon tai Austerlitzin voiton.

– Tai se on silkkaa viisautta, herra paroni, silkkaa viisautta, sanoi Ludvig XVIII. – Kiviä mereen heittelemällä kehittivät antiikin ajan suuret sotapäälliköt. Lukekaahan mitä Plutarkhos kertoo Scipio Africanuksesta.

Herra Blacas pysyi vakavana näiden molempien huolettomien henkilöiden seurassa. Villefort, joka ei ollut tahtonut sanoa kaikkea hänelle, jotta toinen ei kokonaan riistäisi häneltä salaisuuden tuloksia, oli kuitenkin sanonut siksi paljon, että Blacas oli todella huolissaan.

– Jatkakaa, jatkakaa, Dandr e, sanoi Ludvig XVIII, – Blacas ei ole vielä vakuutettu. Kertokaa kruununanastajan kääntymisestä.

Poliisiministeri kumarsi.

– Kruununanastajan kääntymisestä! mutisi herttua. – Onko kruununanastaja kääntynyt?

– Kokonaan, rakas herttua.

– Oikeihin periaatteisiin. Kertokaa siitä, paroni.

---

<sup>4</sup> Onnettomana hetkenä tuot hänet kotiisi.

<sup>5</sup> Sotia, peloittavia sotia!

– Asian laita on seuraava, sanoi poliisiministeri aivan juhlallisesti. – Äskettäin Napoleon piti sotilastarkastusta, ja kun pari kolme hänen vanhaa murisijaansa, joiksi hän niitä nimittää, lausui haluavansa palata Ranskaan, päästi hän heidät vapaiksi kehottaen heitä palvelemaan hyvää kuningastaan. Ne olivat hänen omat sanansa, herra herttua, tiedän sen varmalta taholta.

– No, Blacas, mitä siitä ajattelette? sanoi kuningas voitonriemuisesti lakaten hetkeksi tarkastamasta kirjaansa.

– Sanon, sire, että joko poliisiministeri tai sitten minä erehdymme. Mutta Teidän Majesteettinne sijassa tahtoisin kuulustella mainitsemaani henkilöä. Pyytämällä pyydän, että Teidän Majesteettinne soisi hänelle sen kunnian.

– Mielelläni, herttua, teidän suosituksestanne otan vastaan kenet tahansa. Mutta tahdon ottaa hänet vastaan aseet kädessä. Herra ministeri, onko teillä tuoreempia uutisia kuin nämä, sillä nämä ovat helmikuun kahdenneltakymmenenneltä päivältä ja nyt on maaliskuun kolmas päivä.

– Ei, sire, mutta odotan joka hetki. Lähdin tänä aamuna varhain, ja ehkä poissa ollessani on saapunut.

– Menkää prefektuuriin, ja ellei siellä ole, niin laatikaa, jatkoi Ludvig XVIII nauraen. – Niinhän tavallisesti tehdään, vai mitä?

– Oh, sire, sanoi ministeri, – Jumalan kiitos ei tässä suhteessa tarvitse mitään keksiä. Joka päivä saamme yltäkyllin mitä erilaisimpia tietoja ihmisiltä, jotka toivovat palkkaa siitä, mitä aikovat tehdä. He ilmoittavat jotakin umpimähkään ja toivovat, että jonakin päivänä odottamaton tapaus tekee heidän ennustuksensa todeksi.

– Hyvä on. Menkää, sanoi Ludvig XVIII, – ja muistakaa, että odotan teitä.

– Minä menen ja palaan heti, sire. Kymmenen minuutin päästä olen taas täällä.

– Ja minä, sire, sanoi herra Blacas, – menen noutamaan viestintuojani.

– Odottakaahan, odottakaahan, sanoi Ludvig XVIII. – Minun täytyy muuttaa teidän vaakunanne; annan teille kotkan, joka siivet levällään pitää kynsissään saalista, joka turhaan koettaa päästä pakoon, ja vaalilauseena on: *Tenax*.<sup>6</sup>

– Sire, minä tottelen, sanoi herra Blacas, joka kärsimättömänä puserteli nyrkkiään.

– Tahtoisin kuulla mielipiteenne lauseesta: *mollis fugiens anhelitu*.<sup>7</sup> Tiedättehän, kysymys on hirvestä, joka pakenee sutta. Olettehan te metsästäjä ja suuri sudenpyytäjä? Mitä sellaisena miehenä pidätte tästä kohdasta, *mollis anhelitu*?

– Mielestäni se on verraton, sire. Mutta viestintuojani on aivan samanlainen kuin tuo hirvikin, sillä hän on ajanut satakymmenen peninkulmaa postihevosilla vajaassa kolmessa päivässä.

– Miksi hän suotta on nähnyt niin paljon vaivaa ja väsyttänyt itseään, rakas herttua, kun meillä on lennätinlaitos, joka tarvitsee siihen kaksi tai kolme tuntia eikä hengästy siitä vähääkään.

– Sire, palkitsette huonosti tuota nuorta miestä, joka saapuu niin kaukaa ja niin innostuneena tuodakseen Teidän Majesteettilenne tärkeän tiedon. Vaikkapa ei muun, niin herra Salvieux'n tähden, joka häntä on minulle suositellut, ottakaa hänet vastaan.

– Herra de Salvieux, veljeni kamariherra?

– Sehän on totta, hän on Marseillessa.

– Sieltä hän minulle kirjoittaa.

– Puhuuko hänkin tästä salaliitosta?

– Ei, mutta hän suosittelee herra Villefort'ia ja pyytää minua saattamaan hänet Teidän Majesteettinne luo.

– Herra Villefort? huudahti kuningas. – Onko tuo viestintuoja herra Villefort?

– On, sire.

– Ja hän saapuu Marseillesta?

---

<sup>6</sup> Luja.

<sup>7</sup> Paeten henki kurkussa.

– Hän itse.  
– Miksi ette ilmoittanut heti hänen nimeään, sanoi kuningas, ja hänen kasvoillaan alkoi näkyä levottomuuden oireita.

– Sire, minä luulin, että tämä nimi oli Teidän Majesteetillenne tuntematon.

– Ei ole, ei ole, Blacas. Hän on vakava ja etevä ja ennen kaikkea kunnianhimoinen mies. Ja tunnettehan hänen isänsä nimen.

– Hänen isänsäkö?

– Niin, Noirtier'n.

– Girondisti Noirtier? Senaattori Noirtier?

– Juuri niin.

– Ja Teidän Majesteettinne on käyttänyt sellaisen miehen poikaa toimissaan?

– Blacas, ystäväni, te ette ymmärrä sellaisista asioista mitään.

Sanoinhan, että Villefort oli kunnianhimoinen. Päästäkseen eteenpäin Villefort olisi valmis uhraamaan vaikkapa isänsäkin.

– Minä saan siis tuoda hänet sisään?

– Heti paikalla, herttua. Missä hän on?

– Hän odottaa minua alhaalla vaunuissani.

– Menkää noutamaan häntä.

Herttua poistui nopeasti kuin nuori mies; hänen kuningasmielinen intonsa antoi hänelle kaksikymmenvuotiaan ketteryuden.

Ludvig XVIII jäi yksin, loi katseensa avoinna olevaan Horatiukseensa ja sanoi: – *Justum et tenacem propositi virum*.<sup>8</sup>

Herra Blacas palasi yhtä sukkelasti kuin oli mennytkin, mutta esihuoneessa hänen täytyi vedota kuninkaan määräykseen. Villefort'in tomuinen puku, hänen asunsa, joka ei millään tavoin ollut hovin sääntöjen mukainen, sai Brézén, seremoniamestarin, panemaan vastalauseensa. Mutta siitä huolimatta vietiin Villefort kuninkaan huoneeseen.

Oven auetessa Villefort joutui seisomaan suoraan kuningasta vastapäätä.

Vaistomaisesti nuori virkamies pysähtyi.

– Astukaa sisään, herra Villefort, sanoi kuningas, – astukaa sisään.

Villefort kumarsi ja astui muutaman askelen eteenpäin, odottaen kuninkaan kysyvän häneltä jotakin.

– Herra Villefort, sanoi Ludvig XVIII, – herttua Blacas väittää, että teillä on minulle jotakin tärkeitä ilmoitettavana.

– Sire, herra herttua on oikeassa, ja toivon, että Teidän Majesteettinne myöntää sen itsekin.

– Ennen kaikkea muuta, onko vaara niin suuri kuin minulle tahdotaan uskotella?

– Minun mielestäni se on uhkaava, sire. Mutta kun olen rientänyt antamaan siitä tiedon, ei sitä toivottavasti ole mahdoton torjua.

– Puhukaa seikkaperäisesti, jos tahdotte, sanoi kuningas, johon Blacasin ja Villefort'in levottomuus alkoi tarttua. – Puhukaa ja, ennen kaikkea muuta, alkakaa alusta. Rakastan järjestystä kaikissa asioissa.

Luotuaan katseen kuninkaaseen Villefort huomasi olevansa tämän rohkaisevan alkulauseen jälkeen varma ylhäisen kuulijansa suosiosta ja jatkoi:

– Sire, olen rientänyt mahdollisimman pian Pariisiin ilmoittaakseni Teidän Majesteetillenne, että virkaani hoitaessani olen päässyt selville salaliitosta, en mistään tavallisesta ja merkityksettömästä, jommoisia joka päivä roskaväen ja armeijan pohjasakka panee toimeen, vaan todellisesta salaliitosta, myrskystä, joka uhkaa Teidän Majesteettinne valtaistuinta. Sire, kruununanastaja varustaa kolmea laivaa. Hän pohtii tuumaa, joka on mieletön, mutta ehkä juuri sen

---

<sup>8</sup> Oikeamielinen ja periaatteissaan pysyvä mies.

vuoksi pelottava, että se on mieletön. Tällä hetkellä hän jättää Elban saaren lähteäkseen – minne? En tiedä, mutta ainakin koettaakseen astua maihin Napolissa tai Toscanan rannikolla tai itse Ranskassa. Teidän Majesteettinne kai tietää, että kruununanastaja on ylläpitänyt suhteita Italiaan ja Ranskaan.

– Tiedän kyllä, sanoi kuningas hyvin levottomana, – ja aivan äskettäin sain tietää, että bonapartistit ovat pitäneet kokousta Saint-Jacques-kadun varrella. Mutta jatkakaa! Mistä olette saanut nämä tiedot?

– Sire, ne ovat tuloksia erään marseilalaisen miehen kuulustelusta. Olen jo kauan pitänyt häntä valvonnan alaisena ja vangitsin hänet juuri lähtöpäivänäni. Hän on levoton merimies, epäilyttävä bonapartisti ja on käynyt Elban saarella. Siellä hän tapasi marsalkan, joka lähetti hänen mukanaan sanan eräälle pariisilaiselle bonapartistille, jonka nimeä en saanut häntä ilmaisemaan. Tämän viestin tarkoituksena oli valmistaa mielet mahdollista paluuta varten – huomatkkaa, että puhun keskustelusta, sire – paluuta varten, joka voi tapahtua hyvinkin pian.

– Ja missä tuo mies on? kysyi Ludvig XVIII.

– Vankilassa, sire.

– Ja asia tuntui teistä vakavalta?

– Niin vakavalta, sire, että kun tämän uutisen sain kuulla, keskellä omia kihlajaisiani, jätin kaikki, morsiameni ja ystäväni, siirsin kaiken myöhemmäksi ja kiirehdin laskemaan Teidän Majesteettinne jalkojen juureen sekä pelokkaat ajatukseni että vakuutuksen uskollisuudestani.

– Sehän on totta, sanoi Ludvig XVIII, – eikö ollut kysymys avioliitosta teidän ja neiti Saint-Méranin välillä?

– Oli, hän on Teidän Majesteettinne uskollisimman alamaisen tytär.

– Niin, niin, mutta palatkaamme tuohon salahankkeeseen.

– Sire, pelkään, ettei se ole enää mikään salahanke, vaan oikea salaliitto.

– Tällaisina aikoina, sanoi kuningas hymyillen, – on helppo suunnitella salaliitto, mutta paljon vaikeampi panna se täytäntöön, jo senkin vuoksi, että päästyämme isiemme valtaistuimelle pidämme silmämme auki menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen. Kymmenen kuukautta ovat ministerini pitäneet taukoamatta huolta siitä, että maan eteläranta on tarkkaan vartioitu. Jos Bonaparte astuu maihin Napolissa, niin liittovallat ovat aseissa jo ennen kuin hän on ennättänyt Piombinoon asti. Jos hän astuu maihin Toscanassa, niin hän on vihamiehen alueella. Jos hän tulee Ranskaan mukanaan kourallinen sotilaita, niin kukistamme hänet piankin, sillä kansa inhoaa häntä. Rauhoittukaa siis, mutta olkaa kuitenkin varma kuninkaallisesta kiitollisuudestamme.

– Kas, tuossahan on herra Dandré! huudahti herttua.

Samassa ilmestyi todellakin kynnykselle poliisiministeri kalpeana, vapisten, ja hänen silmänsä harhailivat aivan kuin hän olisi ollut sokaistu.

Villefort peräytyi aivan kuin vetäytyäkseen pois, mutta puristamalla hänen kättään pakotti herra de Blacas hänet jäämään.

## 11. Korsikalainen ihmissusi

Kun Ludvig XVIII näki ministerinsä säikähtyneen ilmeen, lykkäsi hän syrjään pöydän, jonka ääressä oli istunut.

– Mikä teitä vaivaa, herra paroni? sanoi hän. – Tehän olette aivan säikähtynyt. Onko tällä mielentilalla yhteyttä sen kanssa, mitä herra Blacas ilmoitti ja minkä herra Villefort on todentanut?

– Sire... sopersi paroni.

– Mitä on tapahtunut? Kertokaahan, sanoi kuningas.

Poliisiministeri päästi epätoivonsa valloilleen ja heittäytyi kuninkaan jalkoihin. Kuningas astui askelen taakse päin otsaansa rypistäen.

– Aiotteko puhua? sanoi hän.

– Sire, mikä kamala onnettomuus! Olen sääliittävä olento! Mikään ei voi enää minua lohduttaa!

– Minä käsken teitä puhumaan, sanoi kuningas.

– No niin, sire, kruununanastaja on lähtenyt Elban saarelta helmikuun 28. päivänä ja astunut maihin maaliskuun 1. päivänä.

– Minne? kysyi kuningas.

– Ranskaan, sire, erääseen pieneen satamaan Antibes'in lähelle, Juan-lahteen.

– Kruununanastaja on laskenut maihin Ranskaan, Antibes'in luo, Juan-lahteen, sadankahdenkymmenen peninkulman päähän Pariisista, maaliskuun 1. päivänä, ja te saatte siitä tiedon vasta tänään, maaliskuun 3. päivänä!.. Tuohan on aivan mahdotonta. Olette saanut väärää tietoa tai olette hullu.

– Sire, valitettavasti se on totta!

Ludvig XVIII teki suuttumusta ja kauhua osoittavan liikkeen ja oikaisi itsensä aivan suoraksi, ikään kuin olisi samalla saanut iskun sekä sydämeensä että kasvoihinsa.

– Ranskassa, huudahti hän, – kruununanastaja Ranskassa! Tuota miestä ei siis ole vartioitu? Vai olivatko kaikki liitossa hänen kanssaan?

– Sire, sanoi herttua Blacas, – herra Dandrén kaltaista miestä ei voi syyttää petoksesta. Sire, olimme kaikki sokaistuja, ja poliisiministeri on ihminen niin kuin me muutkin.

– Mutta... sanoi Villefort ja vaikenen sitten äkkiä. – Anteeksi, anteeksi, sire, intoni vie minut liian pitkälle. Teidän Majesteettinne suvaitkoon antaa minulle anteeksi.

– Puhukaa, herra Villefort, puhukaa suoraan, sanoi kuningas. – Te yksin olette ajoissa tietänyt vaaran, auttakaa meitä keksimään keinoja sen torjumiseksi.

– Sire, sanoi Villefort, – kruununanastajaa halveksitaan maan eteläosassa. Jos hän uskaltaa ilmestyä Etelä-Ranskaan, niin voidaan helposti nostaa Provence ja Languedoc häntä vastaan.

– Niin kyllä, sanoi ministeri, – mutta hän lähestyykin Gapin ja Sisteronin kautta.

– Hän lähestyy, hän lähestyy, sanoi Ludvig XVIII. – Hän tulee siis Pariisia kohden?

Ministeri oli vaiti, myöntäen siten kaiken.

– Ja Dauphiné, kysyi kuningas Villefort'ilta, – luuletteko, että se voidaan nostattaa häntä vastaan samoin kuin Provence?

– Sire, minun täytyy lausua Teidän Majesteettilenne kamala totuus.

Mieliala Dauphinéssa ei ole läheskään samanlainen kuin Provencessa ja Languedocissa. Vuoristolaiset ovat bonapartisteja, sire.

– Siis, mutisi Ludvig XVIII, – hän tiesi kaiken tarkoin. Ja paljonko hänellä on sotilaita?

– Sire, sitä en tiedä, sanoi poliisiministeri.

– Kuinka ette tiedä sitä! Oletteko unohtanut ottaa siitä selkoa? Onhan se niin vähäpätöinen asia, sanoi hän hymyillen murhaavasti.

– Sire, en voinut siitä ottaa selkoa. Tiedonannossa mainittiin ainoastaan hänen maihintulonsa ja matkan suunta.

– Ja miten olette saanut tämän tiedonannon? kysyi kuningas.

Ministeri painoi päänsä alas, ja tumma puna nousi hänen kasvoilleen.

– Lennättimellä, änkytti hän.

Ludvig XVIII astui askelen eteenpäin ja lasi käsivartensa rinnalleen ristiin samoin kuin Napoleon olisi tehnyt.

– Siis, sanoi hän kalveten suuttumuksesta, – onko seitsemän liittoutunutta armeijaa kukistanut tuon miehen, onko taivaan ihme asettanut minut isieni valtaistuimelle kahdenkymmenenviiden vuoden maanpaon jälkeen, olenko kaksikymmentä vuotta tutkinut, tarkastanut, pitänyt silmällä tämän minulle luvatus Ranskan oloja ja ihmisiä, jotta päästyäni päämäärääni valta särkyä ja murtuu käsiini!

– Sire, kohtalo on sen määrännyt, sanoi ministeri.

– Siis mitä vihamiehemme meistä sanoivat, olikin totta: Emme ole mitään oppineet emmekä mitään unohtaneet? Jos minut olisi petetty niin kuin hänet, niin se vielä lohduttaisi minua, mutta ympärilläni on miehiä, jotka olen kohottanut arvoasemiin ja joiden tuli vartioida turvallisuuttani enemmän kuin omaansa – sillä minun onneni oli heidänkin onnensa, ennen minua he eivät olleet mitään, minun jälkeeni eivät mitään. Ja kuitenkin joudun tuhon omaksi heidän kykenemättömyytensä ja velttoutensa tähden! Niin, hyvä herra, se on todellakin kohtalon määräys.

Ministeri seiso i kumarassa kuullessaan tämän kamalan tuomion. Herra Blacas kuivasi hikeävaluvaa otsaansa. Villefort hymyili sielussaan, sillä hän tuns i oman arvonsa nousevan.

– Sortua, jatkoi Ludvig XVIII, joka heti paikalla oli huomannut, mihin kuiluun hänen valtansa oli kaatumaisillaan, – sortua, ja saada siitä tieto lennättimellä! Mieluummin olisin tahtonut nousta mestauslavalle, niin kuin veljeni Ludvig XVI, kuin naurunalaisena tulla ajetuksi Tuileries'n portaita alas...

– Sire, sire, sopers i ministeri, – armoa...!

– Astukaa lähemmäksi, herra Villefort, sanoi kuningas viitaten nuorelle miehelle, joka liikkumattomana seiso i syrjässä ja seurasi tätä keskustelua, josta valtakunnan kohtalo näytti riippuvan, – astukaa lähemmäksi ja sanokaa tälle herralle, että edeltäpäin saattoi tietää kaiken sen, mitä hän ei tietänyt.

– Sire, olihan aivan mahdotonta tietää, mitä aikeita tällä miehellä oli, sillä hän salasi ne koko maailmalta.

– Aivan mahdotonta! Käytätte todellakin suuria sanoja. Valitettavasti on olemassa erilaisia suuria sanoja niin kuin miehiäkin, olen molempia punninnut. Onko ministerin, jolla on käytettävänään hallinto, virastot, poliisipalvelijat, urkkijat, vakoilijat ja puolitoista miljoonaa valtion varoja, mahdotonta tietää, mitä tapahtuu kolmenkymmenen peninkulman päässä Ranskan rajalta! Katsokaahan tätä virkamiestä, hän ties i enemmän kuin koko teidän poliisilaitoksenne ja olisi pelastanut kruununi, jos hänellä olisi ollut oikeus käyttää lennätintä niin kuin teillä.

Poliisiministerin vihamielinen katse kääntyi Villefort'iin, joka kumarsi vaatimattomana kuin voittaja ainakin.

– En sano tätä teille, Blacas, sillä vaikka ette olekaan mitään saanut ilmi, niin olette selväjärkisenä kuitenkin pitänyt epäilyksestänne kiinni. Joku muu kuin te olisi ehkä pitänyt herra Villefort'in ilmiantoa vähäpätöisenä tai pitänyt sitä voitonhimoisen onnenonkijan keksimänä.

Nämä sanat viittasivat siihen, mitä poliisiministeri oli vähän aikaisemmin puhunut.

Villefort ymmärs i kuninkaan viittauksen. Joku toinen olisi ylistyksestä huumaantunut, mutta hän pelkäsi saavansa poliisiministeristä verivihollisen, vaikka tämä olikin auttamattomasti menettänyt asemansa. Ministeri, joka ei valtansa päivinä ollut voinut aavistaa Napoleonin salaisuuksia, voi sortumisensa hetkenä päästä selville Villefort'in salaisuuksista. Hänen ei sitä varten tarvinnut tehdä muuta kuin kuulustella Dantèsia. Hän ryhtyi siis auttamaan ministeriä sen sijaan, että olisi painanut häntä alas.

– Sire, sanoi Villefort, – se, mitä Teidän Majesteettinne pitää minun valppautenani, johtuu ainoastaan sattumasta. Olen käyttänyt sattumaa siten kuin velvollisuuteni oli nöyränä alamaisena, siinä kaikki. Älkää antako, sire, minulle suurempaa arvoa kuin olen ansainnut, ettei Teidän Majesteettinne tarvitsisi muuttaa aikaisempaa käsitystänne minusta.

Kaunopuheisella katseella poliisiministeri kiitti nuorta miestä, ja Villefort huomasi onnistuneensa aikeessaan; hän oli menettämättä mitään kuninkaan kiitollisuudesta saanut luotettavan ystävän, johon hän vaaran hetkellä saattoi turvata.

– Hyvä on, sanoi kuningas. – Ja nyt, hyvät herrat, sanoi hän kääntyen Blacasin ja poliisiministerin puoleen, – en tarvitse teitä enää, voitte poistua. Se, mikä nyt on tehtävä, kuuluu sotaministerin velvollisuuksiin.

– Kaikeksi onneksi, sire, sanoi Blacas, – voimme luottaa armeijaan. Teidän Majesteettinne tietää, että kaikki raportit ilmaisevat, kuinka uskollinen se on hallitukselle.

– Älkää puhuko minulle raporteista. Nyt, herttua, tiedän, kuinka paljon niihin voi luottaa. Mitä tulee raportteihin, herra paroni, mitä olette saanut tietää uutta Saint-Jacques-kadun asiasta?

– Saint-Jacques-kadun asiasta! sanoi Villefort, joka ei voinut pidättää huudahdusta.

Mutta äkkiä hän vaiken.

– Anteeksi, sire, sanoi hän, – uskollisuuteni Teidän Majesteettianne kohtaan saa minut taukoamatta unohtamaan, ei kunnioitustani, sillä siksi lujaan se on juurtunut sydämeeni, vaan hovisäännöt.

– Jatkakaa, sanoi Ludvig XVIII, – tänään olette hankkinut itsellenne oikeuden kysellä.

– Sire, sanoi poliisiministeri, – aioin juuri tänään antaa Teidän Majesteettilenne kaikki tässä asiassa hankkimani uudet tiedot, kun Teidän Majesteettinne huomio kääntyi toisaanne tämän kamalan rannikotapauksen johdosta. Tällä hetkellä eivät nämä tiedot voi kiinnittää kuninkaan huomiota.

– Päinvastoin, päinvastoin, sanoi Ludvig XVIII, – tämä asia näyttää olevan suoranaudessa yhteydessä sen kanssa, mikä nyt meitä huolestuttaa, ja ehkä kenraali Quesnelin kuolema vie meidät suuren sisäisen salaliiton perille.

Kuullessaan kenraali Quesnelin nimen Villefort säpsähti.

– Sire, jatkoi poliisiministeri, – tämä kuolema näyttää kaikista tiedonannoista päättäen olevan seurauksena ei itsemurhasta, niin kuin alussa luultiin, vaan murhasta. Kenraali Quesnel näyttää lähteneen bonapartalaisesta yhdistyksestä juuri ennen katoamistaan. Eräs tuntematon mies oli samana aamuna tullut häntä etsimään ja pyytänyt häntä tulemaan Saint-Jacques-kadun varrelle. Pahaksi onneksi kenraalin palvelija, joka tätä kutsua tuotaessa parhailaan sukki herransa tukkaa, kuuli ainoastaan Saint-Jacques-kadun nimen, mutta ei numeroa.

Poliisiministerin antaessa näitä tietoja Ludvig XVIII: lle Villefort vuoroin punastui ja kalpeni.

Kuningas kääntyi hänen puoleensa.

– Eikö niin, herra Villefort, onhan teidän mielipiteenne sama kuin minunkin, että kenraali Quesnel, jonka luultiin olevan kruununanastajan puolella, mutta joka todellisuudessa olikin minulle uskollinen, on joutunut bonapartalaisen salahyökkäyksen uhriksi?

– Se on kyllä luultavaa, vastasi Villefort. – Mutta eikö asiasta tiedetä mitään tarkemmin?

– Ollaan sen miehen jäljillä, joka tuli häntä kutsumaan.

– Ollaanko hänen jäljillään? kysyi Villefort.

– Ollaan; palvelija on antanut hänen tuntomerkinsä. Hän on noin viisikymmentäviisivuotias, tumma, mustasilmäinen, tuuheakulmainen ja viiksekäs. Hänellä oli yllään sininen pitkä takki, ja hänen napinreissänsä oli kunnialegioonan ritarin merkki. Eilen seurattiin erästä henkilöä, johon nämä tuntomerkit täydellisesti sopivat, ja hänen jälkensä hävisivät Jussienne- ja Coq-Héron-katujen kulmassa.

Villefort tarttui tuolin selkänojaan, sillä poliisiministerin puhuessa hän tunsi jalkojensa herpaantuvan. Mutta kun hän kuuli tuntemattoman päässeen takaa-ajajiensa kynsistä, hän hengähti helpotuksesta.

– Etsikää tuota miestä, sanoi kuningas poliisiministerille, – sillä kenraali Quesnel, jota me tällä hetkellä olisimme kipeästi tarvinneet, näyttää joutuneen murhayrityksen uhriksi, on se sitten ollut bonapartistien tai muiden toimeenpanema. Ja minä tahdon, että murhaajat saavat ankan rangaistuksen.

Villefort tarvitsi koko kylmäverisyytensä ollakseen ilmaisematta, kuinka kuninkaan määräys häntä kauhistutti.

– Kummallinen seikka! sanoi kuningas hiukan harmistuneena. – Poliisilaitos luulee sanoneensa kaiken, kun ilmoittaa: murha on tehty, ja tehneensä kaiken, kun lisää: ollaan syyllisen jäljillä.

– Sire, Teidän Majesteettinne tulee ainakin tässä suhteessa olemaan tyytyväinen, toivon minä.

– Hyvä, saammepahan nähdä. En tahdo teitä enää kauemmin pidättää, paroni. Herra Villefort, mahdatte olla uupunut pitkästä matkasta, menkää lepäämään. Olette varmaankin mennyt isänne luo asumaan?

Maailma musteni Villefort'in silmissä.

– En, sire, sanoi hän, – olen ottanut asunnon Madrid-hotellissa, Tournon-kadun varrella.

– Olette kai tavannut hänet?

– Sire, riensin ensin herttua Blacasin luo.

– Tapaatte kai hänet ainakin?

– En luule, sire.

– Ah, sehän on totta, sanoi Ludvig XVIII hymyillen, jolloin huomasi, että hän ei ollut edellisiä kysymyksiä tehnyt tarkoituksetta, – unohdin, että välinne herra Noirtier'n kanssa eivät ole hyvät ja että siinä asiassa olette tehnyt uuden uhrauksen kuninkaalliselle asialle. Se ansaitsee palkintonsa.

– Sire, Teidän Majesteettinne osoittama hyvyys on suurempi palkinto kuin mitä uskalsin odottaakaan, eikä minulla ole enää mitään muuta kuninkaalta pyydettävänä.

– Olkoon kuinka tahansa, me emme teitä unohda, siitä voitte olla varma. Sitä odottaessanne (kuningas irroitti kunnialegioonan ristin, joka hänellä tavallisesti oli sinisen takkinsa rinnuksessa Pyhän Ludvigin ristin rinnalla sekä Notre-Dame du Mont Carmelin ja Saint-Lazaren kunniamerkkien yläpuolella, ja ojensi sen Villefort'ille), sitä odottaessanne ottakaa ainakin tämä risti.

– Sire, Teidän Majesteettinne erehtyy, sanoi Villefort, – tämä on upseerin risti.

– Niin onkin, sanoi Ludvig XVIII, – ottakaa se sellaisena kuin se on. Minulla ei ole aikaa lähettää toista noutamaan. Blacas, te pidätte huolta siitä, että valtakirja toimitetaan herra Villefort'ille. Ylpeyden ja ilon kyynelät täyttivät Villefort'in silmät. Hän otti ristin ja suuteli sitä.

– Ja nyt, kysyi hän, – mitä määräyksiä Teidän Majesteettinne suvaitsee antaa minulle?

– Levätkää ja muistakaa, että vaikka ette voikaan palvella minua Pariisissa, voitte hyvin paljon hyödyttää minua Marseillessa.

– Sire, sanoi Villefort kumartaen, – tunnin kuluttua lähen Pariisista.

– Lähtekää, sanoi kuningas, – ja jos unohdan teidät – kuninkailla on huono muisti – , niin älkää pelätkö vedota siihen... Herra paroni, lähettäkää etsimään sotaministeriä. Blacas, jääkää!

– Te astuitte oikeasta ovesta sisään, sanoi poliisiministeri Villefort'ille lähtiessään palatsista, – ja onnenne on taattu.

– Kestäneekö se kauankaan! ajatteli Villefort jättäessään hyvästit poliisiministerille, jonka virkaura oli loppunut, ja katsellessaan, mistä saisi hevosen ajaakseen asuntoonsa.

Muuan ajuri ajoi ohitse pitkän rantakatua. Villefort viittasi sille ja se lähestyi. Villefort painautui vaunujen istuimelle ja antautui kunnianhimoisten unelmien valtaan. Kymmenen minuuttia myöhemmin hän oli saapunut asuntoonsa. Hän käski valjastaa hevosesensa kahden tunnin kuluttua ja pyysi aamiaista.

Hän aikoi juuri aloittaa ateriansa, kun kuului varma ja voimakas ovikellon soitto. Kamaripalvelija riensi avaamaan, ja Villefort kuuli äänen mainitsevan hänen nimeänsä.

– Kukahan jo tietää minun olevan täällä? ajatteli nuori mies.

Samassa astui kamaripalvelija sisään.

– No, kysyi Villefort, – mitä nyt? Kuka soitti ovikelloa? Kuka kysyy minua?

– Eräs vieras herra, joka ei tahdo mainita nimeään.

– Mitä! Vieras herrako, joka ei tahdo mainita nimeään? Mitä tuo vieras herra minusta tahtoo?

– Hän tahtoo puhutella herraa.

– Minuako?

– Niin.

– Mainitsiko hän nimeni?

– Mainitsi.

– Ja minkä näköinen tuo vieras herra on?

– Hän on viidenkymmenen iässä.

– Lyhyt vai pitkä?

– Noin herran kokoinen.

– Tumma vai vaalea?

– Tumma, hyvin tumma. Hänellä on musta tukka, mustat silmät, mustat kulmakarvat.

– Ja mitä hänellä on yllään? kysyi Villefort kiihkeästi.

– Pitkä, sininen takki, joka on napitettu ylhäältä alas asti. Rinnassa kunnialegioonan risti.

– Se on hän, mutisi Villefort kalveten.

– Hitto vieköön, sanoi vieras, jonka tuntomerkit olemme jo kaksi eri kertaa kuulleet, ja astui huoneen kynnykselle, – ovatpa nämä sopivia tapoja. Onko Marseillessa poikien tapana antaa isänsä odottaa eteisessä?

– Isäni! huudahti Villefort. – En siis erehtynyt ... arvelinkin, että te se olette.

– Jos arvelit, että minä se olin, jatkoi äsken tullut henkilö laskeessaan keppinsä nurkkaan ja hattunsa tuolille, – niin sallihan minun sanoa sinulle, Gérard, että et tehnyt kauniisti antaessasi minun sillä tavoin odottaa.

– Jättäkää meidät, Germain, sanoi Villefort.

Palvelija poistui silminnähävästi hämmästyneenä.

## 12. Isä ja poika

Herra Noirtier, sillä hän se todellakin oli, seurasi katseillaan palvelijaa siksi, kunnes tämä oli sulkenut oven. Sitten, peläten miehen ehkä kuuntelevan oven takana, hän meni avaamaan oven. Toimenpide ei ollut tarpeeton, sillä Germain livahti nopeasti tiehensä; hänelle oli kyllä tuttu se synti, joka vei esivanhempamme turmioon. Herra Noirtier meni sitten sulkemaan eteishuoneen oven, palasi sulkemaan makuuhuoneen oven, lykkäsi teljet eteen ja ojensi sitten kätensä Villefort'ille, joka oli seurannut näitä toimenpiteitä hämmästyneenä.

– No, rakas Gérard, sanoi hän luoden nuoreen mieheen katseen, jonka ilmettä ei ollut vaikea ymmärtää, – etpä näytä olevan erikoisesti ihastunut tulostani?

– Olen kyllä, isä, sanoi Villefort, – olen hyvin ihastunut. Mutta en odottanut laisinkaan tuloanne ja sen vuoksi jouduin hiukan hämilleni.

– Mutta, rakas ystävä, sanoi Noirtier istuutuen, – minäkin voisin sanoa samaa. Sinähän ilmoitit kihlajaistenne olevan helmikuun 28. päivänä, ja maaliskuun 3. päivänä olet Pariisissa?

– Se on kyllä totta, isä, sanoi Gérard lähestyen Noirtier'ta. – Mutta teidän ei tarvitse moittia minua tännetulostani, sillä sen kautta ehkä pelastan teidät.

– Todellakin, sanoi Noirtier oikaisten itsensä rennoksi nojatuoliin. – Todellakin! Kerrohan herra virkamies tarkemmin, se mahtaa olla hauskaa.

– Isä, olettehan kuullut puhuttavan eräästä bonapartalaisesta yhdistyksestä, jonka kokouspaikka on Saint-Jacques-kadun varrella.

– Numerossa 53. Olen, sillä olen sen varapuheenjohtaja.

– Isä, teidän kylmäverisyytenne saa minut aivan vapisemaan.

– Minkä sille voin, rakkaani? Kun vuoripuolue ajoi minut maanpakoon, kun lähdin Pariisista olkikuormassa, kun Robespierren vainukoirat ajoivat minua takaa Bordeaux'n tasangoilla, niin tottuu yhteen ja toiseen. Jatka siis. No niin, mitä on tapahtunut Saint-Jacques-kadun yhdistyksessä?

– Siellä on tapahtunut se, että sinne kutsuttiin kenraali Quesnel, ja että kun kenraali Quesnel oli kello yhdeksän illalla lähtenyt kotoaan, löydettiin hänet kahta päivää myöhemmin Seine-virrasta.

– Kuka sinulle on kertonut tämän kauniin jutun?

– Kuningas itse.

– No niin, palkaksi jutustasi kerron sinulle toisen uutisen.

– Isä, luulen jo tietäväni, mitä aiotte minulle kertoa.

– Ahaa, tiedät siis, että keisari on astunut maihin?

– Vaiti, isä, pyydän sitä ensiksi oman itsenne ja sitten minun tähteni. Niin, minä tiesin tuon uutisen ja tiesin ennen kuin te, sillä kolme päivää olen ajanut pikavauhtia Marseillesta Pariisiin epätoivoissani, kun en voinut heittää uutista sataa peninkulmaa edelleni.

– Kolme päivää sitten! Oletko hullu? Kolme päivää sitten ei keisari vielä ollut astunut maihin.

– Minä tiesin sen kuitenkin.

– Mitenkä?

– Kirjeestä, joka oli teille osoitettu Elban saarelta.

– Minulleko?

– Teille, ja minä löysin sen lähetin lompakosta. Jos tämä kirje olisi osunut toisen käsiin, niin tällä hetkellä teidät olisi ehkä ammuttu.

Villefort'in isä alkoi nauraa.

– Kas, kas, sanoi hän. – Uusi hallitus näyttää edelliseltä oppineen käsittelemään asioita nopeasti. Ammuttu! Kylläpä menet pitkälle! Ja missä tuo kirje on? Tunnen sinut siksi hyvin, etten voi otaksua sinun jättäneen sitä kaikkien nähtäväksi.

– Poltin sen, sillä se oli teidän tuomionne.

– Ja sinun tulevaisuutesi häviö, vastasi Noirtier kylmästi. – Minä ymmärrän tuon kaiken. Mutta eihän minun tarvitse mitään pelätä, koska sinä minua suojelet.

– Minä teen enemmänkin, pelastan teidät.

– Tämähän tulee yhä draamallisemmaksi. Selitä tarkemmin.

– Palaan tuohon Saint-Jacques-kadun yhdistykseen.

– Yhdistys näyttää olevan herrojen poliisien sydämellä. Miksi ei ole paremmin etsitty? Olisivat sen silloin löytäneet.

– He eivät ole sitä löytäneet, mutta ovat sen jäljillä.

– Kyllä minä tuon sanontatavan tunnen. Kun poliisi ei tiedä mitään, niin se sanoo olevansa jäljillä, ja hallitus odottaa tyynesti, kunnes se tulee korvat luimussa ilmoittamaan hukanneensa nuo jäljet.

– Niin, mutta on löydetty ruumis. Kenraali Quesnel on surmattu, ja kaikissa maissa sitä sanotaan murhaksi.

– Murhaksi, sanot. Mutta eihän mikään todista, että kenraali on murhattu. Joka päivä löydetään Seine-virrasta ihmisiä, jotka ovat sinne heittäytyneet epätoivoissaan ja ovat hukkuneet, kun eivät ole osanneet uida.

– Tiedätte, isä, aivan hyvin, että kenraali Quesnel ei ole epätoivoissaan hukuttanut itseään ja että tammikuussa ei Seine-virrassa uida. Ei, ei, alkää väittääkökään, tämä kuolintapaus on selvästi murha.

– Kuka sen on siksi sanonut?

– Kuningas itse.

– Kuningas! Luulin häntä kyllin filosofiksi ymmärtääkseen, että politiikassa ei ole murhia. Tiedäthän yhtä hyvin kuin minäkin, että politiikassa ei ole ihmisiä, vaan aatteita, ei tunteita, vaan etuja, politiikassa ei surmata ihmistä, vaan poistetaan este, siinä kaikki. Tahdotko tietää, miten kaikki on tapahtunut? No niin, minä kerron. Luulimme voivamme luottaa kenraali Quesneliin, Elban saarelta oli häntä meille suositeltu. Eräs meistä menee hänen luokseen ja pyytää häntä kokoukseen, jossa hän tapaisi ystäviä. Hän tulee ja hänelle selitetään koko tuuma, Elbasta-lähtö, aiottu mihinnousu. Kun hän oli kaiken kuullut, hän ilmoittaa olevansa kuningasmielinen. Silloin kaikki katsoivat toisiinsa. Häntä vaaditaan vannomaan vala, hän vannoo, mutta sillä tavalla, että sellainen vala on suorastaan Jumalan kiusaamista. Tästä huolimatta annettiin kenraalin vapaasti lähteä, aivan vapaasti. Hän ei palannutkaan kotiinsa, minkä me sille voimme? Hän läksi luotamme, eksyi kai, siinä kaikki. Murha! Sinä hämmästyttät todellakin minua, sinä, kuninkaallisen prokuraattorin sijainen, rakentaessasi syytöksen niin huonoille perusteille. Olenko minä koskaan sanonut sinulle, kun hoidat tehtäväsi ja leikkautat jonkun meikäläisen kaulan poikki: "Poikani, olet tehnyt murhan." En, olen sanonut: "Hyvä on, olet saanut voiton, huomenna on meidän vuoromme."

– Mutta, isä, olkaa varuillanne. Kun me kostamme, niin kostomme on kamala.

– En ymmärrä sinua.

– Te luotatte kruununanastajan paluuseen.

– Sen myönnän.

– Te erehdytte, isäni, hän ei kulje kymmentäkään peninkulmaa Ranskan maahan, ennen kuin hän joutuu kiinni aivan kuin metsän peto.

– Rakas ystäväni, keisari on par'aikaa Grenoblen tiellä, 10. tai 12. päivänä hän on Lyonissa ja 20. tai 25. päivänä Pariisissa.

– Koko kansa nousee.

– Rientääkseen häntä vastaan.

– Hänellä on mukanaan ainoastaan muutama mies, ja häntä vastaan lähetetään armeijoita.

– Jotka liittyvät häneen seuratakseen häntä pääkaupunkiin. Toden totta, rakas Gérard, sinä olet vielä lapsi. Luulet tietäväsi kaikki paremmin siksi, että lennätin sanoo kaksi päivää hänen mihinnousunsa jälkeen: "Kruununanastaja on noussut maihin Cannesin luona muutaman miehen seurassa. Hänen jäljillään ollaan." Mutta missä hän on? Mitä hän tekee? Siitä ette tiedä mitään. Häntä

ajetaan takaa, siinä kaikki mitä tiedätte. No niin, häntä ajetaan takaa Pariisiin asti ilman ainoatakaan laukausta.

– Grenoble ja Lyon ovat molemmat uskollisia kaupunkoja ja asettavat esteen hänen tielleen.

– Grenoble avaa ihastuneena hänelle porttinsa. Koko Lyon rientää häntä vastaan. Usko minua, meillä on yhtä hyvät tiedot kuin teilläkin, ja meidän poliisilaitoksemme on parempi kuin teidän. Tahdotko saada siitä todistuksen? Tahdoit salata minulta matkasi, ja kuitenkin tiesin sen puoli tuntia sen jälkeen kun olit ajanut valliportista sisään. Et antanut osoitettasi kenellekään muulle kuin kyytimiehellesi; no niin, tunnen osoitteesi, ja todistuksena on se, että saavun luoksesi juuri sillä hetkellä, kun aiot aterioida. Soitahan ja pyydä toinen lautanen. Me syömme yhdessä.

– Tiedätte, sanoi Villefort katsoen kummastuneena isäänsä, – tiedätte todellakin kaikki erinomaisen hyvin.

– Asiahan on aivan yksinkertainen. Teillä, joilla on valta, ei ole muita keinoja kuin raha. Meillä, jotka odotamme, on kaikki ne keinot, jotka uskollisuus antaa.

– Uskollisuusko? sanoi Villefort nauraen.

– Niin, uskollisuus. Siksi sanotaan rehellisesti kunnianhimoa, joka toivoo jotakin.

Ja isä ojensi kätensä kellonnuoraa kohden soittaakseen palvelijan, jota hänen poikansa ei kutsunut.

Villefort pidätti häntä.

– Kuulkaahan, isä, sanoi nuori mies, – vielä sana.

– Puhu.

– Niin huono kuin onkin kuninkaallinen poliisi, se tietää yhden kamalan asian.

– Minkä?

– Sen miehen tuntomerkit, joka sen päivän aamuna, jolloin kenraali Quesnel katosi, kävi hänen luonaan.

– Ahaa, tuo kunnan poliisilaitos tietää siis sen? Ja millaiset ovat nuo tuntomerkit?

– Tumma iho, tukka, poskiparta ja silmät mustat, sininen pitkä takki, joka on napitettu kaulaan asti, kunnialegioonan merkki rinnassa, leveälierinen hattu ja ruokokeppi.

– Ahaa, se tietää siis sen? sanoi Noirtier. – Ja miksi se ei siis siinä tapauksessa ole ottanut tuota miestä kiinni?

– Siksi, että mies pääsi heidän käsistään eilen tai toissapäivänä Coq-Héron-kadun kulmassa.

– Sanoihan sinulle, että poliisinne on typerä.

– Niin kyllä, mutta jonakin hetkenä se voi kuitenkin saada hänet kiinni.

– Niin saa, sanoo Noirtier katsellen huolettomana ympärilleen, – ellei tätä miestä varoiteta.

Mutta nyt se on tapahtunut. Ja, lisäsi hän hymyillen, – hän muuttaa pukua ja ulkomuotoa.

Näin sanoen hän nousi, riisui takkinsa ja kaulaliinansa, meni pöydän luo, jolla olivat kaikki hänen poikansa pukeutumiseen tarvittavat esineet, otti partaveitsen, saippuoi kasvonsa ja ajoi yhdellä vedolla poskipartansa, jonka poliisi niin hyvin tunsu.

Villefort katseli häntä kauhuissaan, mutta samalla ihailen.

Kun poskiparta oli ajettu pois, kampasi Noirtier toisella tapaa tukkansa, otti mustan kaulahuivinsa sijaan värillisen, joka oli päällimmäisenä eräässä matkalaukussa, vaihtoi sinisen ja kaulaan asti napitettavan takkinsa Villefort'in takkiin, joka oli kastanjanruskea ja jossa oli leveät rintalaskokset, koetteli peilin edessä poikansa hattua, jonka reunat oli käännetty ylöspäin, näytti tyytyvän sen vaikutukseen ja jättäen keppinsä uunin nurkkaan, jonne hän sen oli asettanut, heilutti kädessään hentoa bamburuokokeppiä, jonka avulla nuori prokuraattorin sijainen antoi käynnilleen sille tunnusomaisen joustavuuden.

– No, sanoi hän kääntyen hämmästyneen poikansa puoleen, kun tämä ulkomuodon vaihdos oli tapahtunut, – no, luuletko, että poliisi vielä tuntee minut?

– Ei, isä, sopersi Villefort. – Ainakin toivon sitä.

– Nyt, rakas Gérard, jatkoi Noirtier, – luotan varovaisuuteesi.

Hävität kai huostaasi jääneet esineet.

– Olkaa rauhassa, isä, sanoi Villefort.

– Niin, niin, ja nyt olet luultavasti oikeassa: olet todellakin pelastanut henkeni. Mutta ole rauhassa, kyllä minä tämän sinulle ensi tilassa maksan.

Villefort pudisti päätään.

– Etkö usko?

– Toivon, että erehdytte.

– Tapaatko kuninkaan uudelleen?

– Ehkä.

– Tahdotko esiintyä hänen silmissään profeettana?

– Onnettomuutta ennustavat profeetat eivät ole hovissa tervetulleita, isä.

– Eivät kylläkään. Mutta kerran kuitenkin myönnetään heidän olleen oikeassa. Ja kun hallitus taas muuttuu, olet suuri mies.

– No niin, mitä minun pitää sanoa kuninkaalle?

– Sano näin: "Sire, teille annetaan väärää tietoa Ranskan mielialasta, kaupunkien mielialasta ja armeijan uskollisuudesta. Mies, jota Pariisissa sanotte korsikalaiseksi ihmissudeksi, on vielä Neversissä kruununanastaja, Lyonissa jo Bonaparte ja Grenoblessa keisari. Te luulette, että häntä vainotaan ja että hän pakenee. Hän rientää eteenpäin nopeasti kuin kotka, jonka hän tuo mukanaan. Sotilaat, joiden luulitte olevan nälkään kuolemaisillaan, väsymyksestä uupuneita, lisääntyvät aivan kuin lumihiuataleet vyöryvän pallon ympärille. Sire, lähtekää, jättäkää Ranska oikealle valtiaalleen, sille, joka ei ole sitä ostanut, vaan valloittanut. Lähtekää, sire, ei sen vuoksi, että välttäisitte vaaraa, vastustajanne on siksi voimakas, että hän voi olla armollinen, vaan sen vuoksi, että olisi nöyryyttävää Pyhän Ludvigin jälkeläiselle saada hengestään kiittää Arcolen, Marengon ja Austerlitzin voittajaa." Sano se hänelle. Tai älä sittenkään sano hänelle mitään. Salaa matkasi. Älä kerskaile siitä, mitä tulit tänne tekemään tai mitä täällä teet. Lähde postivaunuissa. Jos olet ajanut tänne pikavauhtia, niin palaa vielä nopeammin. Saavu Marseilleen yöllä. Mene asuntoosi takaportista ja pysytele siellä aivan hiljaa, nöyrästi, salassa ja ennen kaikkea vaarattomana, sillä tällä kertaa toimimme kuin voimakkaat ainakin ja me tunnemme vihollisemme. Mene, poikani, mene, rakas Gérard, ja jos seuraat tätä isällistä neuvoa, tai pikemmin ystävän varoitusta, niin säilytät paikkasi. Tällä tavoin, lopetti Noirtier hymyillen, – voit toisenkin kerran pelastaa minut, jos poliittinen vaaka jälleen nostaa sinut ylös ja painaa minut alas. Hyvästi, rakas Gérard, poikkea seuraavalla kerralla minun asuntooni.

Ja Noirtier läksi yhtä tyyneenä kuin oli pysytellyt koko vaikean kohtauksen ajan.

Villefort meni kalpeana ja levottomana ikkunaan, raotti verhoja ja näki hänen sivuuttavan rauhallisesti pari kolme epäilyttävää, talojen nurkkien ja kadunkulmien taakse piiloutunutta miestä. He olivat ehkä siellä vangitakseen herran, jolla oli musta poskiparta, sininen takki ja leveälierinen hattu.

Villefort pysytteli paikallaan henkeään pidättäen, kunnes hänen isänsä oli kadonnut kulman taakse. Sitten hän riensi kokoamaan jäljellejääneet esineet, pani matkalaukkunsa pohjalle mustan kaulahuivin ja sinisen takin, kääri hatun kokoon ja pisti sen erään kaapin alle, taittoi ruokokepin kolmeen kappaleeseen ja heitti ne tuleen, pani päähänsä matkalakin, kutsui kamaripalvelijansa, kielsi katseellaan häntä tekemästä mitään kysymyksiä, maksoi hotellilaskunsa, hyppäsi vaunuihinsa, jotka odottivat kadulla, sai Lyonissa kuulla Bonaparten tulleen Grenobleen, ja saapui kiihkeän mielialan vallitessa Marseilleen niin levottomana kuin ainakin kunnianhimoinen mies, joka on saavuttanut ensimmäiset voittonsa.

## 13. Satapäiväinen keisarikunta

Noirtier oli hyvä ennustaja, ja asiat kehittyivät nopeasti niin kuin hän oli sanonut. Jokainenhan tuntee tuon Elban saarelta palaamisen, tuon kummallisen, ihmeellisen paluun, jonka kaltaista ei toista ole historiassa eikä luultavasti tule olemaankaan.

Ludvig XVIII koetti vain heikosti puolustaa itseään tätä iskua vastaan. Hän ei luottanut ihmisiin eikä niin ollen tapauksiinkaan. Hänen hiljattain palauttamansa kuninkaanvalta, paremmin sanoen monarkia, vapisi vielä heikolla pohjallaan, ja yksi ainoa keisarin liike riitti kaatamaan tämän vanhoista ennakkoluuloista ja uusista ajatuksista kokoonpannun epäonnistuneen rakennelman. Villefort ei siis kuninkaaltaan ollut saanut muuta kuin kiitollisuutta, joka oli sekä hyödyöntä että vaarallistakin, ja tuon kunnialegioonan ritarimerkin, jota hän viisaasti kyllä ei näyttänyt, vaikka de Blacas olikin kuninkaan määräyksestä toimittanut hänelle siihen kuuluvan valtakirjan.

Napoleon olisi varmaankin erottanut Villefort'in, ellei hänen suojanaan olis ollut Noirtier, josta oli tullut satapäiväisen keisarikunnan hovissa hyvin vaikutusvaltainen. Lupauksensa mukaan suojeli vuoden 1806 senaattori sitä, joka vähää ennen oli häntä suojannut.

Villefort'in koko vaikutusvalta kohdistui siis tänä keisarivallan palauttamisen aikana – jonka hän kyllä aavisti lyhyeksi – sen salaisuuden tukahduttamiseen, jonka Dantès oli ollut ilmaisemaisillaan.

Kuninkaallinen prokuraattori vain erotettiin, koska häntä epäiltiin liian laimeaksi bonapartistiksi.

Mutta tuskin oli keisarivalta palautettu, tuskin oli keisari muuttanut asumaan Tuileries-palatsiin, josta Ludvig XVIII oli lähtenyt, kun Marseillessa kaikista virkamiesten toimenpiteistä huolimatta alkoivat riehua sisäisen sodan tulisoitujen liekit, jotka etelässä tuskin koskaan olivat täysin sammuksissa. Toistaiseksi sentään tyydyttiin ainoastaan meluamaan asuntoihin sulkeutuneiden kuningasmielisten ikkunoiden alla tai julkisesti pilkkaamaan niitä, jotka uskalsivat liikkua kaduilla.

Asioiden tällä tavoin kääntyessä oli aivan luonnollista, että kunnan laivanvarustajasta, jonka tiedämme kuuluneen kansanpuolueeseen, tuli vuorostaan, ellei juuri mahtava, sillä Morrel oli hiljainen ja varovainen luonne, niin ainakin sen verran vaikutusvaltainen, että hän saattoi, niin kuin helposti ymmärrämme, korottaa äänensä vaatiakseen Dantèsin vapauttamista.

Villefort oli pysynyt pystyssä esimiehensä kukistuessa, ja vaikka hänen avioliittonsa olikin päätetty asia, oli se lykätty toiseen, onnellisempaan aikaan. Jos keisari pysyi valtaistuimellaan, niin Gérard tarvitsi toisenlaiseen perheeseen kuuluvan vaimon, ja siitä kyllä hänen isänsä pitäisi huolen. Jos uusi valtaistuin kukistuisi ja Ludvig XVIII jälleen palaisi Ranskaan, niin Saint-Méranin vaikutusvalta tulisi entistään suuremmaksi, samoin kuin hänen omansakin, ja silloin tämä avioliitto olisi erinomaisen edullinen.

Kuninkaallisen prokuraattorin sijainen oli siis tähän aikaan Marseillen korkein virkamies, kun eräänä aamuna hänen ovensa aukeni ja palvelija ilmoitti herra Morrelin.

Joku toinen olisi kiirehtinyt laivanisäntää vastaan ja juuri innollaan ilmaissut heikkoutensa. Mutta Villefort oli lahjakas mies, ja hänellä oli kaikissa asioissa oikea vaisto, vaikka ei vielä kokemusta. Hän antoi Morrelin odottaa esihuoneessa samoin kuin oli antanut hänen odottaa edellisen hallituksen aikana, koska kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen tapana aina on antaa ihmisten odottaa esihuoneessa. Vasta neljännestunnin kuluttua, jonka ajan hän käytti parin kolmen sanomalehden lukemiseen, hän käski johdattaa laivanvarustajan sisään.

Herra Morrel odotti tapaavansa Villefort'in aivan masentuneena. Mutta hän oli samanlainen kuin kuusi viikkoa aikaisemmin, kylmä, tyyni, olemuksessaan tuo jäinen kohteliaisuus, joka on lujin suojamuuri sivistyneen ja sivistymättömän ihmisen välillä.

Hän oli astunut virkahuoneeseen varmana siitä, että Villefort vapisisi hänet nähdessään, mutta sen sijaan hän vapisikin itse. Villefort odotti häntä nojaten kynnänpäätään pöytään.

Hän seisahtui ovelle. Villefort katsoi häntä kuin tuntematonta. Viimein, kun laivanvarustaja oli hetken neuvottomana käännellyt ja väännellyt hattuaan käsissään, Villefort sanoi:

– Herra Morrel luullakseni?

– Niin, minä itse, vastasi laivanvarustaja.

– Tulkaa siis lähemmäksi, jatkoi virkamies tehden hänelle suopean liikkeen, – ja sanokaa, minkä johdosta minulla on kunnia nähdä teidät luonani.

– Ettekö sitä aavista? kysyi Morrel.

– En, en vähääkään. Se ei estä minua kaikin tavoin auttamasta teitä, jos se vain minusta riippuu.

– Se riippuu kokonaan teistä, sanoi Morrel.

– Selittäkää siis.

– Hyvä herra, sanoi Morrel, joka puhuessaan varmistui, koska tiesi asiansa oikeaksi ja asemansa selväksi. – Muistattehan, että vähän ennen kuin hänen majesteettinsa keisari astui maihin, tulin rukoilemaan teitä olemaan suopea eräälle nuorelle miehelle, laivani perämiehelle. Häntä syytettiin siitä, niin kuin hyvin muistanette, että hän oli ollut suhteissa Elban saareen. Nämä suhteet, jotka siihen aikaan olivat rikos, ovat nyt ansio. Palvelitte silloin Ludvig XVIII: tta ettekä säälinyt miestä. Teitte velvollisuutenne. Nyt palvelette Napoleonina, ja teidän tulee suojella tuota nuorta miestä. Sekin on velvollisuutenne. Tulen siis kysymään teiltä, miten hänen on käynyt.

Villefort koetti malttaa mieltään.

– Mikä tuon miehen nimi oli? kysyi hän. – Olkaa hyvä ja sanokaa se minulle.

– Edmond Dantès.

Epäilemättä Villefort olisi mieluummin halunnut seisoa kaksintaistelussa kahdenkymmenenviiden askelen päässä vastustajansa pistoolin suusta kuin kuulla tuon nimen heitettävän vasten kasvojaan. Mutta hän ei räpäyttänyt silmiäänkään.

– Näin ei kukaan voi epäillä, että olisin vanginnut miehen henkilökohtaisista syistä, ajatteli hän.

Hän jatkoi:

– Kuinka sanoittekaan? Edmond Dantès?

– Niin.

Villefort avasi ison luettelon, joka oli lähellä olevassa kaapissa, meni sitten pöydän luo ja otti sieltä paksun paperipinkan. Sitten hän kääntyi laivanvarustajan puoleen.

– Oletteko aivan varma siitä, ettette erehdy? sanoi hän aivan luonnollisella äänellä.

Jos Morrel olisi ollut viekkaampi tai olisi ymmärtänyt asian paremmin, niin hänen mielestään olisi ollut kummallista, ettei kuninkaallisen prokuraattorin sijainen käskenyt häntä kääntymään niiden puoleen, joiden huostassa vankiluettelot olivat, vankilan kuvernöörin tai maakunnan prefektin puoleen. Mutta Morrel, joka koko ajan odotti näkevänsä pelkoa Villefort'issa, ei nähnytäkään muuta kuin alistuvaisuutta. Villefort oli osunut oikeaan.

– En, minä en erehdy, sanoi Morrel. – Sitä paitsi tunnen poikaparan kymmenvuotiaasta asti, ja hän on ollut palveluksessani neljä vuotta. Muistattehan käyntini täällä? Kuusi viikkoa sitten tulin pyytämään, että olisitte lempeä; samoin tulen nyt pyytämään, että olisitte oikeudenmukainen. Edellisellä kerralla kohtelitte minua jokseenkin tylästi ja lähetitte kärsimättömänä luotanne. Siihen aikaan olivat kuningasmieliset ankaria bonapartalaisia kohtaan!

– Hyvä herra, sanoi Villefort kekseliääseen ja kylmäveriseen tapaansa, – olin siihen aikaan kuningasmielinen, sillä pidin bourboneja sekä valtaistuimen laillisina perijöinä että kansan valitsemina. Mutta Napoleonin nerous on voittanut. Laillinen hallitsija on se, jota kansa rakastaa.

– Tätäpä on hauska kuulla, sanoi Morrel rehellisellä ja suoralla tavallaan, – hauskaa on kuulla teidän puhuvan noin, ja minä ennustan, että se merkitsee hyvää Edmondille.

– Odottakaahan, sanoi Villefort selaillen toista luetteloa. – Nyt löysin. Hän oli merimies, joka aikoi mennä naimisiin erään katalonialaisen tytön kanssa? Niin, niin, nyt muistan aivan selvästi. Asia oli hyvin arveluttava.

– Kuinka niin?

- Tiedättehän, että minun luotani hänet vietiin oikeuspalatsin vankilaan.
- Niin. Entä sitten?
- No niin, lähetin ilmoituksen Pariisiin. Lähetin sinne häneltä löydetyt paperit. Olihan se velvollisuuteni, sen ymmärrätte ... ja kahdeksan päivän pidätyksen jälkeen vietiin vanki pois.
- Vietiin pois! huudahti Morrel. – Mutta miten on poikarukan käynyt?
- Rauhoittukaa. Hänet on viety Fenestrelles'iin, Pigneroliin, Sainte-Marguerite-saarelle. Sitä sanotaan virkakielellä "kotiseudultaan poistamiseksi". Ja eräänä päivänä näette hänen palaavan laivalleen komentamaan.
- Tulkoon hän milloin tahansa, hänen paikkansa säilytetään häntä varten. Mutta miksi hän ei ole vielä palannut? Minun mielestäni olisi bonapartelaisen oikeuslaitoksen huolena pitänyt olla ensi sijassa vapauttaa ne, jotka kuningasmielinen oikeuslaitos on vanginnut.
- Älkää syyttäkö umpimähkään, rakas herra Morrel, sanoi Villefort. – Kaikessa on meneteltävä laillisesti. Vangitsemiskäskeytys tuli ylhäältä päin, ylhäältä päin täytyy tulla vapauttamiskäskynkin. Napoleon on ollut vallassa vasta kaksi viikkoa, armahduskirjeitä ei siis ole vielä ennätetty lähettää.
- Mutta, kysyi Morrel, – eikö näitä muodollisuuksia voisi joututtaa nyt, kun me olemme voitolla? Minulla on muutamia ystäviä, vaikutusvaltaisia tuttaviani, voin saada aikaan vangitsemiskäskyn kumoamisen.
- Sellaista ei ole koskaan ollut.
- Siis hänen nimensä poistetaan vankiluettelosta.
- Poliittisista vangeista ei pidetä vankiluetteloa. Toisinaan on hallitukselle eduksi, että joku henkilö katoaa jättämättä mitään jälkeä. Vankiluettelot auttaisivat häntä etsittäessä.
- Niin tehtiin ehkä bourbonien aikana, mutta nyt...
- Niin tehdään kaikkina aikoina, rakas herra Morrel. Hallitukset seuraavat toisiaan ja ovat toistensa kaltaisia. Ludvig XIV:n rangaistusjärjestelmä toimii yhä vielä, vaikka Bastiljia ei olekaan enää. Keisari on vankilajärjestelmän suhteen ollut paljon ankarampi kuin suuri kuningas konsanaan. Ja on olemassa lukemattomia vankeja, joista vankiloiden luettelot eivät mainitse mitään.
- Villefort'in alttius olisi johtanut harhaan sellaisenkin, joka oli varma asiastaan. Morrelilla ei ollut pienintäkään epäluuloa.
- Mutta, hän sanoi, – mihin keinoon neuvotte minua turvautumaan, jotta Dantès-parka pääsisi niin pian vapaaksi kuin mahdollista?
- Siihen, että lähetätte oikeusministerille anomuksen.
- Kyllähän minä tiedän, mitä anomukset saavat aikaan. Ministeri saa niitä pari sataa päivässä ja lukee niistä tuskin neljä.
- Se on totta, sanoi Villefort, – mutta hän lukee kyllä sellaisen anomuksen, jonka minä lähetän, suosittelen ja osoitan suoraan hänelle.
- Ja te otatte siis toimeksenne tämän anomuksen lähettämisen?
- Varsin mielelläni. Ennen saattoi Dantès olla syyllinen, mutta nyt hän on syytön, ja onhan velvollisuuteni toimittaa vapaaksi sama mies, joka minun ennen oli pakko toimittaa vankeuteen.
- Villefort saattoi näin estää tutkimuksen, joka mahdollisesti voitaisiin panna toimeen ja joka ehdottomasti olisi syössyt hänet turmioon.
- Mutta miten kirjoitetaan ministerille?
- Istukaahan tuohon, herra Morrel, sanoi Villefort antaen paikkansa laivanvarustajalle. – Minä sanelen teille.
- Olette siis todellakin niin hyvä?
- Tietysti. Älkäämme hukatko aikaa, olemmehan hukanneet sitä jo liiaksikin.
- Niin, niin, poikarukka odottaa, kärsii, ehkä on epätoivoissaankin.
- Villefort väräsi ajatellessaan tuota vankia, joka tyrmän pimeydessä ja yksinäisyydessä kirosi häntä. Mutta hän oli jo mennyt liian pitkälle voidakseen peräytyä. Dantèsin täytyi murskautua hänen kunnianhimosensa pyörien alle.

– Olen valmis, sanoi laivanvarustaja istuen Villefort'in kynä kädessään.

Villefort saneli anomuksen, jossa hän tietysti mitä jaloimmassa tarkoituksessa kuvaili suurin sanoin Dantèsin isänmaallisuutta ja niitä palveluksia, joita hän oli tehnyt bonapartelaiselle liikkeelle. Tässä anomuksessa oli Dantèsista tullut Napoleonin paluun innokkain auttaja. Selväähän oli, että ministeri nähdessään tällaisen kirjelmän heti paikalla saattaa oikeuden voimaan.

Kun anomus oli valmis, luki Villefort sen ääneen.

– Nyt se on valmis, ja nyt voitte luottaa minuun.

– Ja anomus lähetetään heti?

– Vielä tänään.

– Teidän suosituksellanne varustettuna?

– Parhaimmalla suosituksellani, jossa vahvistan todeksi kaiken, mitä tässä olette kirjoittanut.

Ja Villefort kirjoitti nyt vuorostaan kirjeen kulmaan todistuksensa.

– Mitä minun nyt pitää tehdä? kysyi Morrel.

– Odottakaa, vastasi Villefort. – Minä vastaan kaikesta.

Tämä vakuutus herätti jälleen toivon Morrelissa. Hän poistui kuninkaallisen prokuraattorin sijaisen luota ihastuneena ja riensi ilmoittamaan Dantèsin vanhalle isälle, että tämä kohta saa nähdä poikansa.

Mitä Villefort'iin tulee, niin sen sijaan, että olisi lähettänyt anomuksen Pariisiin, hän säilyttikin huostassaan tämän paperin, joka sillä hetkellä olisi voinut pelastaa Dantèsin, mutta joka tuonnempana olisi tuhoisa todistuskappale Villefort'ia vastaan, jos Euroopan olot ja tapausten kulku muuttuisivat niin, että kuningasvalta uudelleen palautettaisiin.

Dantès jäi siis vankilaan. Tyrmänsä pimeyteen hän ei kuullut Ludvig XVIII: n valtaistuimen kukistumista eikä sitä, mikä herätti vieläkin suurempaa kauhua, keisarikunnan kukistumista.

Mutta Villefort oli seurannut kaikkea valppaasti. Kaksi kertaa tänä lyhyenä keisarikunnan aikana Morrel kävi kyselemässä ja pyysi pyytämällä vapauttamaan Dantèsin, ja kummallakin kerralla Villefort rauhoitti häntä lupauksilla ja toivolla. Lopulta tuli Waterloon taistelu. Morrel ei enää ilmestynyt Villefort'in luo. Hän oli tehnyt nuoren ystävänsä puolesta kaiken sen, mikä inhimillisesti katsoen oli mahdollista. Jos hän tämän uuden kuningaskunnan aikana olisi yrittänyt uudestaan, niin hän olisi aivan suotta saattanut itsensä vaaraan.

Ludvig XVIII nousi jälleen valtaistuimelle. Villefort, jolle Marseille oli tullut tuskien kaupungiksi, pyysi ja saikin avoinna olevan kuninkaallisen prokuraattorin paikan Toulousessa. Heti sen jälkeen hän vietti häitään neiti Saint-Méranin kanssa, jonka isä oli entistään vaikutusvaltaisempi hovissa. Dantès jäi vankilaan. Kaikki olivat hänet unohtaneet paitsi Jumala. Nähdessään Napoleonin palaavan Ranskaan Danglars oli ymmärtänyt, kuinka vaarallisen iskun hän oli Dantèsille antanut. Hänen ilmiantonsa oli osunut oikeaan, ja niin kuin kaikki jossakin määrin rikollisuuteen taipuvat ja samalla keskinkertaisen älykkäät luonteet, hän nimitti tätä kummallista sattumaa *kohtalon määräykseksi*.

Mutta kun Napoleon oli jälleen palannut Pariisiin ja hänen äänensä kaikui uudelleen käskevänä ja voimakkaana, silloin alkoi Danglars'ia pelottaa. Joka hetki hän odotti Dantèsin palaavan, Dantèsin, joka kostaisi. Silloin hän ilmoitti Morrelille haluavansa jättää meripalveluksen ja meni hänen suosituksellaan erään espanjalaisen kauppiaan palvelukseen. Hän läksi Madridiin, eikä hänestä kuultu enää mitään.

Fernand ei ymmärtänyt mitään tästä kaikesta. Hän ei koettanutkaan saada tietää, miten Dantèsin oli käynyt. Mutta hän koetti selitellä Mercedekselle syitä hänen viipymiseensä ja ajatteli samalla ryöstää tytön ja muuttaa maasta pois. Toisinaan hän synkkinä hetkinään istui liikkumattomana kuin saalistaan vaaniva petolintu Pharo-niemen kärjessä, josta saattoi nähdä yht'aikaa Marseillen ja Catalansin kylän, odottaen näkevänsä tiellä tuon pystypäisen nuorukaisen, joka hänellekin merkitsi koston pelottavaa sanantuoja. Hän oli jo siinä tapauksessa tehnyt

päätöksensä; hän ampui kuulan Dantèsin päähän ja surmaisi sitten itsensä. Mutta hän liioitteli; ei hän koskaan olisi itseään surmannut, sillä hän toivoi yhä vielä.

Näiden kamalien ristiriitojen aikana pantiin toimeen viimeinen sotilaskutsunta, ja kaikki asekuuntoiset miehet ryntäsivät keisarin mahtavan äänen kaikuessa Ranskan ulkopuolelle. Fernand läksi samoin kuin muutkin jättäen majansa ja Mercedeksen sen kalvavan ajatuksen vaivaamana, että hänen kilpailijansa nyt saattoi tulla ja ottaa hänen rakastamansa naisen omakseen.

Jos koskaan niin sillä hetkellä Fernand todella olisi tahtonut surmata itsensä. Hän oli ollut huomaavainen Mercedestä kohtaan, oli ollut säälivinään hänen onnettomuuttaan ja koettanut täyttää hänen pienimmätkin toivomuksensa. Kaikki tämä oli tehnyt tyttöön vaikutuksensa. Mercedes oli aina rakastanut Fernandia ystävänä. Ystävyyteen liittyi nyt uusi tunne, kiitollisuus.

– Veljeni, sanoi hän kiinnittäessään sotilaanrepun Fernandin olalle, – veljeni, ainoa ystäväni, älä kuole sodassa, älä jätä minua yksin tähän maailmaan. Jos sinä kuolet, ei minulla ole ketään.

Nämä eron hetkellä lausutut sanat herättivät Fernandissa toiveita. Jos Dantès ei palaisi, niin Mercedes voisi kerran vielä tulla hänen omakseen.

Mercedes kulki Catalansin kylässä epätoivoisesti itkien, pysähtyi joskus liikkumattomana kuin patsas tuijottamaan Marseillen päin ja istahti taas meren rannalla kuuntelemaan aaltojen huokauksia, jotka ovat ikuisia kuin hänen surunsa. Eikö olisi parempi heittäytyä aaltojen syliin kuin kärsiä toivottomia odotuksen tuskia?

Rohkeutta ei Mercedekseltä puuttunut tämän päätöksen toimeenpanoon, mutta uskonto tuli hänen avukseen ja pelasti hänet itsemurhasta.

Caderousse joutui sotaväkeen niin kuin Fernandkin, mutta kun hän oli kahdeksan vuotta katalonialaista vanhempi ja oli naimisissa, niin hän kuului kolmanteen kutsuntaluokkaan ja lähetettiin rannikon suojelusjoukkoihin.

Vanha Dantès, jota vain toivo oli pitänyt voimissa, kadotti senkin keisarikunnan kukistuessa.

Täsmälleen viisi kuukautta sen jälkeen kun oli tullut erotetuksi pojastaan ja melkein samana tuntina kuin tämä oli vangittu, hän heitti henkensä Mercedeksen sylissä.

Morrel maksoi kaikki hautajaiskulut ja suoritti ne pienet velat, jotka vanhus oli tehnyt sairautensa aikana.

Tähän tekoon vaadittiin paitsi auttavaista mieltä, myös rohkeutta, sillä Etelä-Ranska oli täydessä tulessa, ja oli rikollista auttaa niin vaarallisen bonapartelaisen kuin Dantèsin isää, vaikka hänen kuolinvuoteellaankin.

## 14. Raivoisa vanki ja hullu vanki

Kun oli kulunut noin vuosi Ludvig XVIII: n valtaanpaluusta, teki vankiloiden tarkastaja kiertomatkinsa.

Alhaalla tyrmässään Dantès kuuli vastaanottovalmistusten kolinan ja kalskeen. Sitä ei vankilan alakertaan olisi erottanut kukaan muu kuin vanki, joka on yön hiljaisina hetkinä tottunut kuuntelemaan hämähäkin kehräämistä ja kuulemaan joka vesipisaran putoamisen.

Hän arvasi, että elävien keskuudessa tapahtui jotakin tavallisuudesta poikkeavaa. Hän oli niin kauan asustanut haudassa, että saattoi pitää itseään jo kuolleenä.

Tarkastaja tutki vuoron perään kaikki kammiot ja tyrmät. Useita vankeja kuulusteltiin. Tarkastaja kysyi heiltä, millaista oli heidän ruokansa ja mitä valituksia heillä oli tehtävänä.

He vastasivat kaikki, että ruoka oli kurjan huonoa ja että he tahtoivat päästä vapaiksi.

Tarkastaja kysyi silloin, eikö heillä ollut mitään muuta sanottavaa.

He pudistivat päätään. Mitä muuta kuin vapautta saattoi vanki toivoa?

Tarkastaja kääntyi hymyillen kuvernöörin puoleen:

– En tiedä, miksi meidän täytyy käydä näillä tarpeettomilla tarkastusmatkoilla. Kun on nähnyt yhden vankilan, niin tuntee sata. Kun on kuulustellut yhtä vankia, niin on kuulustellut tuhatta. Kaikki on aina samaa. Ruoka on huonoa, ja he ovat syyttömiä. Onko täällä muunlaisia vankeja?

– Meillä on raivoisia ja vaarallisia vankeja, joita pidämme maanalaisissa tyrmissä.

– Menkäämme katsomaan, sanoi tarkastaja hyvin väsyneesti, – täyttäkäämme tehtävämme viimeiseen asti. Menkäämme tyrmiin.

– Odottakaahan, sanoi kuvernööri, – kunnes mennään noutamaan pari miestä. Vangit tekevät toisinaan elämäänsä kyllästyneinä epätoivoisia tekoja tullakseen kuolemaantuomituiksi. Te voisitte joutua tällaisen teon uhriksi.

– Ryhtykää siis varokeinoihinne, sanoi tarkastaja.

Lähetettiin noutamaan kaksi sotamiestä ja alettiin astua alas portaita, jotka olivat niin pahanhajuiset, likaiset ja homeiset, että sellaiseen paikkaan pistäytyessäkään alkoi näkö, hajujaisti ja hengitys kärsiä.

– Oh, sanoi tarkastaja tultuaan portaiden puoliväliin, – kuka hiisi täällä voi asustaa?

– Kaikkein pahimmanlaatuinen kapinaanyllyttäjä, josta meille nimenomaan ilmoitettiin, että hän voi tehdä vaikka mitä.

– Onko hän yksinään?

– Tietysti.

– Kuinka kauan hän on ollut täällä?

– Melkein vuoden.

– Ja pantiinko hänet tähän tyrmään heti tultuaan?

– Ei, vasta sitten, kun hän oli aikonut surmata vartijan, joka toi hänelle ruokaa.

– Onko hän aikonut tappaa vartijan?

– On, saman, joka meille valaisee tietä. Eikö totta, Antoine? kysyi kuvernööri.

– Hän aikoi lyödä minut kuoliaaksi, vastasi vartija.

– Tahdotteko tehdä siitä valituksen? kysyi tarkastaja kuvernööriltä.

– Se on tarpeetonta, hän on jo saanut kyllin suuren rangaistuksen muutenkin. Hän on sitä paitsi tällä hetkellä aivan hulluuden rajalla ja ennen pitkää aivan mielipuoli.

– Sitä parempi hänelle, sanoi tarkastaja. – Hulluna hän kärsii vähemmän.

Tarkastaja oli hyväsydäminen mies ja täytti arvokkaasti hänelle uskotun armeliaisuustehtävän.

– Olette oikeassa, sanoi kuvernööri, – ja sanoistanne huomaan, että olette asiaa tarkoin punninnut. Meillä onkin täällä aivan lähellä toisessa tyrmässä, jonne mennään toisia portaita myöten, vanha apotti, entinen italialainen puoluepäällikkö, joka on ollut täällä vuodesta 1811 asti. Hänen

päänsä meni sekaisin vuonna 1813, ja siitä lähtien hän on ollut aivan kuin toinen ihminen. Ennen hän itki, nyt nauraa, ennen laihtui, nyt lihoo. Tahdotteko nähdä hänet mieluummin kuin tuon toisen, hänen hulluutensa on huvittava eikä tee teitä murheellisiksi?

– Tahdon nähdä molemmat, sanoi tarkastaja. – Tahdon täyttää tehtäväni tunnollisesti.

Tarkastaja teki ensimmäistä kiertomatkaansa ja tahtoi antaa esivallalle hyvän ajatuksen itsestään.

Kuvernööri viittasi vartijalle, joka avasi oven.

Isojen lukkojen rämistessä, ja ruostuneitten saranain kääntyessä Dantès nosti päänsä pystyyn. Hän oli kyyristynyt tyrmänsä soppeen ja katseli ahnaasti päivänsädetä, joka pääsi sisään ahtaasta, ristikolla varustetusta ilma-aukosta. Kun Dantès näki kahden vartijan valaisevan tietä oudolle miehelle, jonka edessä kuvernööri puhui hattu kädessään ja jota kaksi sotilasta seurasi, niin hän heti arvasi, mistä oli kysymys. Vihdoinkin hän saisi tilaisuuden, saisi puhua ylemmän virkamiehen kanssa! Hän syöksyi kädet ojossa tarkastajaa kohden.

Sotilaat laskivat heti pistimet tanaan, sillä he luulivat vangin hyökkäävän tarkastajan kimppuun pahoissa aikeissa.

Tarkastajakin astui askelen taaksepäin.

Dantès huomasi, että hänet oli kuvattu vaaralliseksi ihmiseksi.

Silloin hän kokosi katseeseensa kaiken, mitä hänessä vielä oli tyyneyttä ja nöyryyttä, ja alkoi puhua tarkastajalle niin hellyttävästi, että se hämmästytti läsnäolijoita.

Tarkastaja kuunteli Dantèsin puhetta loppuun asti. Sitten hän kääntyi kuvernöörin puoleen:

– Hän alkaa kääntyä uskonnolliseksi, sanoi hän puoliääneen. – Hän on jo taipuvainen osoittamaan lempeitä tunteita. Huomasittehan, pelko vaikuttaa häneen. Hän väistyi pistimiä. Hullu ei olisi väistynyt mitään. Olen tässä suhteessa tehnyt kummallisia huomioita Charentonissa.

Sitten kääntyen vangin puoleen hän kysyi:

– Mitä te siis tahdotte lyhyesti sanoen?

– Tahdon saada tietää, minkä rikoksen olen tehnyt. Tahdon saada oikeutta. Tahdon, että asiani otetaan tutkittavaksi. Tahdon myöskin, että minut ammutaan, jos olen syyllinen, mutta että minut päästetään vapaaksi, jos olen syytön.

– Oletteko tyytyväinen ruokaan? kysyi tarkastaja.

– Olen kai, en minä tiedä. Mutta sehän on pikkuseikka. Pääasia, ei ainoastaan minulle onnettomalle vangille, vaan kaikille oikeutta istuville virkamiehille, jopa kuninkaalle itselleenkin, on, että syytön ei joudu häpeällisen ilmiannon uhriksi eikä kuole lukkojen takana kiroten pyöveleitään.

– Olette tänään jokseenkin nöyrä, sanoi kuvernööri. – Ette aina ole ollut sellainen. Puhuitte aivan toisin sinä päivänä, jolloin tahdoitte surmata vartijan.

– Se on kyllä totta, sanoi Dantès, – ja minä pyydänkin mitä nöyrimmin tuolta mieheltä anteeksi, sillä hän on ollut minulle hyvä... Mutta minkä sille voin? Olin silloin hullu, olin raivoissani.

– Ettekö ole enää?

– En, sillä vankeus on minut murtanut, taittanut, heikontanut. Olenhan niin kauan ollut täällä!

– Kauanko... Milloin teidät vangittiin? kysyi tarkastaja.

– Helmikuun 28. päivänä 1815, kello kaksi iltapäivällä.

Tarkastaja laski.

– Nyt on heinäkuun 30. päivä 1816. Mitä siis valitatte? Ettehän ole ollut enempää kuin seitsemäntoista kuukautta vankina.

– Enempää kuin seitsemäntoista kuukautta! sanoi Dantès. – Voi, hyvä herra te ette tiedä, mitä seitsemäntoista kuukauden vankeus on, se on seitsemäntoista vuotta, seitsemäntoista vuosisataa, varsinkin minunlaiseni miehen mielestä. Olinhan aivan lähellä onneani, olin viettämässä häitäni rakastamani naisen kanssa, edessäni oli kunniallinen toimiala, ja nyt se kaikki on minulta riistetty. Elämäni kauneimpana päivänä vaivuin synkimpään yöhön, näin tulevaisuuteni murskana; en tiedä, rakastaako morsiameni vielä minua, elääkö vanha isäni vielä. Seitsemäntoista kuukautta vankilassa

mies, joka on tottunut vapaaseen meri-ilmaan, merimiehen huolettomaan elämään, avaraan, loputtomaan, ikuiseen ulappaan! Säälikää siis minua ja vaatikkaa, että minua kohtaan osoitetaan ei suvaitsevaisuutta vaan ankaruutta, ei armoa vaan oikeutta. Tuomareita, en pyydä muuta kuin tuomareita. Eihän voida syytetyltä kieltää tuomareita.

– Hyvä on, sanoi tarkastaja, – saammepahan nähdä.

Sitten hän kääntyi kuvernöörin puoleen:

– Minun tulee todellakin tuota miesparkaa sääli. Kun palaamme täältä, niin näytätte minulle hänen vankikorttinsa.

– Kyllä, vastasi kuvernööri. – Mutta epäilemättä löydätte siitä hyvin ankaria syytöksiä.

– Armollinen herra, sanoi Dantès, – tiedänhän, ettette omasta tahdostanne voi päästää minua täältä pois, mutta voittehan jättää anomukseni esivallalle, voitte vaatia tutkintoa, voitte asettaa minut tuomittavaksi. Tuomiota juuri minä tahdon. Tahdon tietää, minkä rikoksen olen tehnyt ja mihin rangaistukseen olen tuomittu, sillä katsokaahan, epävarmuus on pahin rangaistus.

– Valaiskaa minulle tietä, sanoi tarkastaja.

– Huomaan äänestänne, sanoi Dantès, – että olette hetynt. Sanokaa minulle, että saan toivoa.

– Sitä en voi sanoa, vastasi tarkastaja. – En voi luvata muuta kuin tarkastaa teitä koskevat asiapaperit.

– Silloin olen vapaa, silloin olen pelastettu!

– Kuka teidät vangitutti? kysyi tarkastaja.

– Herra Villefort, vastasi Dantès. – Menkää hänen luokseen ja puhukaa hänen kanssaan.

– Herra Villefort ei ole enää kokonaiseen vuoteen ollut Marseillessa.

Hän on Toulousessa.

– Sitten en enää ihmettelekään, sanoi Dantès, – ainoa suojelijani on poissa.

– Oliko herra Villefort'illa jokin syy vihata teitä? kysyi tarkastaja.

– Ei mitään syytä. Hän oli päinvastoin minulle hyvin ystävällinen.

– Voin siis luottaa niihin tietoihin, jotka hän on teistä kirjoittanut tai jotka hän minulle antaa?

– Täydellisesti.

– Hyvä on, odottakaa.

Dantès vaipui polvilleen, nosti kätensä taivasta kohden ja rukoili Jumalaa suojelemaan tätä miestä, joka oli astunut alas hänen vankilaansa aivan kuin Vapahtaja astui pelastamaan tuonelaan joutuneita sieluja.

Ovi sulkeutui, mutta toivo, joka tarkastajan tullessa oli saapunut, jäi tyrmään.

– Tahdotteko heti nähdä vankikortin, kysyi kuvernööri, – vai ensin käydä apotin tyrmässä?

– Tarkastakaamme tyrmät samalla kertaa, vastasi tarkastaja. – Jos palaisin raittiiseen ilmaan, ei minulla ehkä enää olisi rohkeutta jatkaa surullista tehtävääni.

– Tämä ei ole samanlainen vanki kuin tuo äskeinen, eikä hänen hulluutensa tee niin murheelliseksi kuin tuon toisen järki.

– Millainen on hänen hulluutensa?

– Se on hyvin omituinen. Hän luulee itseään suunnattoman suuren aarteiden omistajaksi. Vankeutensa ensimmäisenä vuotena hän lupasi hallitukselle miljoonan, jos tämä päästäisi hänet vapaaksi, toisena vuotena kaksi, kolmantena kolme ja niin edespäin. Hän on nyt viidettä vuotta vankilassa. Hän pyytää saada puhutella teitä erikseen ja tarjoaa silloin viisi miljoonaa.

– Haha, nauroi tarkastaja, – tämäpä on todellakin hauskaa. Ja mikä tuon miljoonanomistajan nimi on?

– Apotti Faria.

– Numero 27! sanoi tarkastaja.

– Se on tässä. Avatkaa, Antoine.

Vartija totteli, ja tarkastaja katseli uteliaana hullun apotin tyrmään.

Keskellä huonetta, seinästä irroitettuna savikappaleen avulla piirretyn ympyrän keskellä, lojui melkein alaston mies, niin ryysyiset olivat hänen vaatteensa. Hän piirsi tähän ympyrään hyvin selviä geometrisia viivoja ja näytti olevan yhtä kiintynyt tehtävänsä selvittämiseen kuin Arkimedes oli sinä hetkenä, jolloin Marcelluksen sotilas hänet surmasi. Hän ei liikahtanutkaan tyrmän oven auetessa eikä näyttänyt heräävän, ennen kuin soihtujen valo odottamattomalla tavalla valaisi kostean permannon, jolle hän kirjoitteli. Silloin hän kääntyi ja katsoi kummastuneena joukkoa, joka oli saapunut hänen vankilaansa.

Hän nousi nopeasti, otti kurjan vuoteensa jalkopäähän heitetyn peitteen ja kääri sen ympärilleen esiintyäkseen säädylisemmässä puvussa vieraiden läsnä ollessa.

– Mitä teillä on valittamista? kysyi tarkastaja, joka teki saman kysymyksen kaikille.

– Minullako? sanoi apotti hämmästyneenä. – Minulla ei ole mitään valittamista.

– Ette ymmärrä minua, jatkoi tarkastaja. – Olen hallituksen lähettämä virkamies, tehtäväni on käydä vankiloissa ja kuulla vangittujen valitukset.

– Siinä tapauksessa asia on aivan toinen, huudahti apotti vilkkaasti, – ja toivon, että tulemme hyvin toimeen keskenämme.

– Kas niin, sanoi kuvernööri, – sanoinhan, että hän alkaa puhua siitä.

– Armollinen herra, sanoi vanki, – olen apotti Faria, olen syntynyt Roomassa. Olin kaksikymmentä vuotta kardinaali Rospigliosin sihteerinä.

Minut vangittiin syystä, jota en tarkoin tiedä, vuoden 1811 alussa. Sen jälkeen olen vaatinut Ranskan ja Italian viranomaisilta vapauttani.

– Miksi Ranskan viranomaisilta? kysyi kuvernööri.

– Siksi, että minut vangittiin Piombinossa, ja otaksun, että samoin kuin Milano ja Firenze on Piombinokin tullut jonkin ranskalaisen departementin pääkaupungiksi.

Tarkastaja ja kuvernööri katsoivat nauraen toisiinsa.

– Toden totta, sanoi tarkastaja, – teidän uutisenne eivät ole erikoisen tuoreita.

– Ne perustuivat siihen päivään, jolloin minut vangittiin, sanoi apotti Faria. – Ja kun hänen majesteettinsa keisari oli luonut Rooman kuningaskunnan äskettäin syntynyttä poikaansa varten, niin otaksun hänen valloituksiensa perusteella täyttäneen Machiavellin ja Cesare Borgan unelman ja tehneen Italiasta yhtenäisen valtakunnan.

– Kohtalo, sanoi tarkastaja, – on tehnyt pieniä muutoksia tähän jättiläismäiseen tuumaan, jonka harras ihailija näytätte olevan.

– Ainoastaan se voi tehdä Italiasta voimakkaan, riippumattoman ja onnellisen valtion, vastasi Faria.

– Se on kyllä mahdollista, sanoi tarkastaja, – mutta en ole tullut tänne käymään kanssanne poliittista keskustelua, vaan olen tullut kysymään, niin kuin jo äsken mainitsin, onko teillä mitään valittamista ruokaanne tai asuntoonne nähden.

– Ruoka on samanlaista kuin muissakin vankiloissa, vastasi apotti, – siis hyvin huonoa. Mitä asuntoon tulee, niin näettehän itse, se on hyvin kostea ja epäterveellinen, mutta verraten mukava ollakseen tyrmä. Mutta nyt ei ole kysymys siitä, vaan tavattoman tärkeistä ja arvokkaista tiedoista, joita voin antaa hallitukselle.

– Nyt se tulee, sanoi kuvernööri hiljaa tarkastajalle.

– Sen vuoksi olenkin onnellinen saadessani nähdä teidät, sanoi apotti, – vaikka häiritsittekin minua hyvin tärkeissä laskelmissa, jotka, jos onnistuvat, muuttavat kokonaan Newtonin järjestelmän. Sallitteko minun puhua kahden kanssanne?

– Kas niin, sanoinhan sen, lausui kuvernööri tarkastajalle.

– Tunnnette hoidettavanne, sanoi tämä hymyillen.

Sitten kääntyen apotti Farian puoleen hän sanoi:

– Pyyntönne on mahdoton.

– Mutta, lausui apotti, – jos hallitus voisi saada minun avullani tavattoman suuren summan, esimerkiksi viisi miljoonaa.

– Te arvasitte summan suuruudenkin, sanoi tarkastaja vuorostaan kääntyen kuvernöörin puoleen.

– Odottakaahan, sanoi apotti nähdessään tarkastajan aikovan lähteä, – meidän ei välttämättömästi tarvitse olla kahden. Herra kuvernööri voi varsin hyvin kuulla keskustelumme.

– Rakas apotti, sanoi kuvernööri, – pahaksi onneksi me jo osaamme ulkoa sen, mitä aiotte sanoa. Kysymys on teidän aarteestanne, eikö niin?

Faria loi silmänsä häntä pilkkaavaan mieheen, ja puolueeton katsoja olisi kyllä huomannut, että tästä katseesta loisti järki ja totuus.

– Juuri niin, sanoi hän, – mistä muusta minä puhuisin kuin siitä?

– Herra tarkastaja, jatkoi kuvernööri, – voin teille kertoa tämän jutun yhtä hyvin kuin apottikin, sillä neljä viisi vuotta olen saanut kuulla sitä samaa jauhettavan.

– Mikä todistaa, sanoi apotti, – että olette, herra kuvernööri, sellainen, joista Raamattu sanoo, että heillä on silmät eivätkä näe, ja korvat eivätkä kuule.

– Rakas apotti, sanoi tarkastaja, – hallitus on kaikeksi onneksi rikas eikä kaipaa teidän rahojanne. Säästäkää siis ne siihen päivään asti, jolloin lähдете vankilasta.

Apotin silmät laajenivat. Hän tarttui tarkastajan käteen.

– Mutta ellen koskaan pääse vankilasta, sanoi hän, – jos vastoin kaikkea oikeutta minua pidetään tässä tyrmässä, jos kuolen määräämättä omaisuuttani kenellekään, niin tuo aarre on mennyt hukkaan. Parempihan on, että hallitus hyötyy siitä samoin kuin minäkin? Voin kohottaa summan kuuteen miljoonaan ja tyydyn loppuun, jos pääsen vapaaksi.

– Toden totta, sanoi tarkastaja, – ellei tietäisi, että mies on hullu, uskoisi hänen puhuvan totta, niin vakuuttava hän on.

– En ole hullu, ja puhun täyttä totta, sanoi Faria, joka tarkkakuuloisena niin kuin useat vangit oli kuullut tarkastajan sanan. – Mainitsemani aarre on todellakin olemassa, ja olen valmis allekirjoittamaan sopimuksen, jonka mukaan viette minut määräämälleni paikalle. Teidän nähtenne kaivetaan se maasta esiin. Jos valehtelen eikä mitään löydetä, saatte tuoda minut takaisin tähän tyrmään, ja jään tänne ikuisiksi ajoiksi.

Kuvernööri alkoi nauraa.

– Onko aarteenne kaukanakin? kysyi hän.

– Noin viidenkymmenen peninkulman päässä täältä, sanoi Faria.

– Juttu on sangen hyvin laadittu, sanoi kuvernööri. – Jos kaikki vangit lähtisivät vartijoiden kanssa huvikävelylle viidenkymmenen peninkulman päähän, niin tarjoutuisihan heille montakin tilaisuutta karata.

– Tuo on vanha ja tuttu keino, sanoi tarkastaja, – eikä tämä herra ole edes sen keksijä.

Sitten hän kysyi apotilta:

– Kysyin teiltä, onko ruokanne hyvää?

– Vannokaa Kristuksen nimessä, sanoi apotti, – että päästätte minut vapaaksi, jos olen puhunut totta, ja minä ilmoitan teille minne aarre on kätkeyty.

– Onko ruokanne hyvää? kysyi tarkastaja uudelleen.

– Ettehän vaarana mitään, koska lupaan jäädä vankilaan siksi aikaa, kun mennään noutamaan aarretta.

– Ette vastaa kysymykseeni, sanoi tarkastaja kärsimättömästi.

– Ette tekään minun kysymykseeni! huusi apotti. – Olkaa sitten kirottu niin kuin muutkin järjettömät, jotka eivät ole tahtoneet minua uskoa! Ette huoli kullastani, pidän sen siis itse. Ette päästä minua vapaaksi, mutta Jumala päästää. Menkää, minulla ei ole enää mitään teille sanottavaa.

Ja apotti heitti peitteensä syrjään, tarttui savenpalaseen ja istui uudelleen ympyränsä keskelle jatkamaan viivojaan ja laskelmiaan.

- Mitä hän tuossa tekee? kysyi tarkastaja poistuessaan.
- Hän laskee aarteitaan, sanoi kuvernööri.

Faria vastasi tähän pilkalliseen lauseeseen luomalla heihin halveksivan katseen. He poistuivat. Vartija sulki oven.

- Ehkä hänellä todellakin on aarre hallussaan, sanoi tarkastaja noustessaan portaita.
- Hän on uneksinut siitä, vastasi kuvernööri, – ja seuraavana aamuna hän heräsi hulluna.
- Se on totta, sanoi tarkastaja tietäessään lahjomisen voiman, – jos hän todellakin olisi rikas, niin ei hän olisi vankilassa.

Siten loppui apotti Farian kuulustelu. Hän jäi vankilaan, ja tämän käynnin jälkeen häntä pidettiin entistä huvittavampana vankina.

Caligula tai Nero, nuo molemmat aarteiden etsijät, mahdottoman tavoittelijat, olisivat kuunnelleet tämän miehen puheita, päästäneet hänet vankilasta, antaneet hänen liikkua ulkoilmassa, niin kuin hän hartaasti kaipasi, ja päästäneet hänet vapaaksi, koska hän oli valmis maksamaan siitä niin kalliin hinnan. Mutta Farian ajan kuninkaat eivät enää uskaltaneet toimia rohkeasti. He pelkäsivät niitä korvia, jotka kuuntelivat heidän määräyksiään ja vakoilivat heidän toimiaan. He eivät enää tunteneet jumalaista alkuperäänsä. He olivat kruunattuja ihmisiä, siinä kaikki. Itsevaltainen hallitus ei koskaan ole tahtonut saattaa päivän valoon vankilan ja kidutuksen seurauksia; hyvin harvoin tiedetään inkvisition uhrien astuneen esiin näyttämään murskattuja luitaan ja verisiä haavojaan, samoin hulluus, tuo mätä, joka syntyy tyrmien loassa henkisten kidutusten jälkeen, kätketään huolellisesti sinne, missä se on alkanutkin, tai jos se sieltä pääsee, niin se haudataan johonkin synkkään sairaalaan, eikä lääkäri tunne ihmistä eikä hänen ajatuksiaan noissa kurjissa jätteissä, jotka uupunut vanginvartija antaa hänen huostaansa.

Apotti Faria, joka vankilassa oli tullut hulluksi, oli juuri tämän hulluutensa vuoksi tuomittu ikuiseen vankeuteen.

Dantèsin suhteen tarkastaja piti sanansa. Palattuaan kuvernöörin asuntoon hän otti esiin vankiluettelon. Vankia koskeva tiedonanto oli seuraava:

**EDMOND DANTÈS.**

Hurja bonapartelainen. On ottanut aktiivisesti osaa Elban saarelta palaamiseen. Pidettävä salaisessa säilössä ja hyvin huolellisesti vartioitava.

Tämä tiedonanto oli kirjoitettu toisella käsialalla ja toisella musteella kuin muu osa luetteloa. Kirjoitus oli laadittu sen jälkeen kun hänet oli tuotu vankilaan.

Syytös oli siksi selvä, että sitä vastaan ei voinut mitään väittää.

Tarkastaja kirjoitti sen vuoksi sen alle:

"Ei voi mitään tehdä."

Tämä käynti oli tavallaan virkistänyt Dantèsia. Sen jälkeen kun hän oli tullut vankilaan, oli hän unohtanut laskea päiviä. Mutta tarkastaja oli maininnut hänelle uuden päivämäärän, eikä Dantès sitä unohtanut. Hän kirjoitti taakseen seinään katosta irtaantuneella rappauksen palasella: "heinäkuun 30. päivä 1816", ja tämän jälkeen hän joka päivä piirsi viivan, ettei sekaantuisi ajanlaskussa.

Kului päiviä, sitten viikkoja, lopulta kuukausia. Dantès odotti. Hän oli laskenut pääsevänsä vapaaksi kahden viikon päästä. Kun kaksi viikkoa oli kulunut, niin hän arveli, ettei tarkastaja voinut ryhtyä hänen asiaansa ennen Pariisiin-paluutaan eikä palata Pariisiin, ennen kuin oli tehnyt koko kiertomatkinsa joka saattoi kestää kuukauden tai parikin. Dantès asetti siis määräajaksi kolme kuukautta kahden viikon asemesta. Kolmen kuukauden kuluttua hän etsi muita perusteita ja siirsi niiden nojalla ajan kuudeksi kuukaudeksi. Ne kuuluivat eikä mikään muuttunut vankilan oloissa. Hän ei saanut mitään lohduttavaa tietoa. Jos vartijalta kysyi jotakin, niin hän oli tapansa mukaan vai. Dantès alkoi epäillä omia aistimiaan, alkoi uskoa, että se, mitä hän piti muistona, oli vain hänen omien aivojensa luoma harhakuva.

Vuoden päästä siirrettiin kuvernööri Hamin linnoituksen päälliköksi. Hän vei mukanaan monet alemmista virkamiehistään, niiden joukossa Dantèsin vartijan. Uusi kuvernööri saapui, vankien nimien oppiminen olisi vienyt liian paljon aikaa, hän esittelytti itselleen vain niiden numerot. Tässä kamalassa matkustajakodissa oli viisikymmentä huonetta ja asukkaita nimitettiin huoneittensa numeron mukaan. Tuota onnetonta nuorta miestä ei enää sanottu Edmondiksi eikä Dantèsiksi. Hänen nimensä oli nyt numero 34.

## 15. Numero 34 ja numero 27

Dantès sai kokea kaikki ne tuskan eri asteet, joiden alaisiksi joutuvat vankiloihin unohdetut vangit.

Alussa hän oli ylpeä: se mieliala johtuu syyttömyyden tietoisuudesta ja toivosta. Sitten hän alkoi epäillä syyttömyyttään, joten kuvernööri oli ollut oikeassa puhuessaan mielenhäiriöstä. Sitten hän kadotti kaiken ylpeytensä, hän rukoili, ei enää Jumalaa vaan ihmisiä. Jumala on viimeinen pelastuksen toivo. Onneton, joka panee kaiken toivonsa Jumalaan, ei tule siihen mielialaan, ennen kuin on turvautunut kaikkiin muihin.

Dantès pyysi, että hänet muutettaisiin toiseen tyrmään, vaikka huonompaankin ja syvempäänkin. Muutos on aina muutos ja tuottaisi Dantèsille muutaman päivän virkistykseen. Hän pyysi saada mennä kävelemään, saada hengittää raitista ilmaa, hän pyysi kirjoja, soittimia. Ei mihinkään hänen pyyntöönsä suostuttu, mutta hän pyysi yhtä kaikki yhä uudelleen. Hän oli tottunut puhumaan vartijansa kanssa, vaikka tämä olikin ehkä vielä edeltäjänsä harvasanaisempi. Mutta kun sai puhua toiselle ihmiselle, vaikkapa mykällekin, niin aina virkisti. Dantès puhui saadakseen kuulla oman äänensä. Hän oli koettanut puhua yksin ollessaan, mutta se oli pelottanut häntä.

Toisinaan vapautensa aikana Dantès oli kauhulla ajatellut vankiloita, joissa on maankiertäjiä, rosvoja ja murhaajia. Nyt hän toivoi joutuvansa tuollaiseen suojaan, että saisi nähdä ympärillään muitakin kasvoja kuin mykän vartijan. Hän kadehti kuritushuoneen asukkaita, joilla on häpeällinen pukunsa, kahleet ja naarmut hartioissa. Kaleeriorjat olivat edes kaltaistensa seurassa, he hengittivät ilmaa, näkivät taivaan. Kaleeriorjat olivat hyvin onnellisia.

Eräänä päivänä hän rukoili vartijaa, että hänelle annettaisiin toveri, kuka tahansa, vaikkapa tuo hullu apotti. Vartijan tylyn ulkomuodon alla, olkoon se kuinka sydämetön tahansa, on aina hiukan ihmistä. Hän ilmoitti numero 34:n pyynnön kuvernöörielle. Mutta tämä, viisaana kuin valtiomies, kuvitteli Dantèsin aikovan yllyttää vangit kapinaan tai auttavan jotakuta ystävänsä pakopuuhissa, ja vastasi kieltävästi.

Dantèsin kävi nyt niin kuin olemme maininneet, hän kääntyi Jumalan puoleen. Kaikki hurskaat ajatukset, jotka muuten ovat hajallaan maailmassa ja yhdistävät kohtalon koettelemia, kokoontuivat nyt hänen sieluunsa sitä virkistämään. Hän muisti äitinsä opettamat rukoukset ja löysi niistä ennen arvaamattomia ajatuksia, sillä onnellisen ihmisen rukous on vain yksitoikkoista ja sisällyksetöntä sanahelinää, kunnes onnettomuus jonakin päivänä tulee selittämään hänelle sitä juhlallista kieltä, jolla hän puhuu Jumalan kanssa.

Hän siis rukoili, ei hartaasti, vaan tavallaan raivokkaasti. Rukoillessaan ääneen ei hän enää pelännyt omaa ääntään. Hän joutui jonkinmoisen huumauksen valtaan. Hän piti nyt elämänsä tapauksia Jumalan tahtona, otti niistä oppia, asetti itselleen määrättyjä tehtäviä ja lopetti jokaisen rukouksen lauseella, jonka ihmiset paljon useammin lausuvat toisilleen kuin Jumalalle. Ja anna meille meidän syntimme anteeksi niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka meitä vastaan ovat rikkoneet.

Näistä palavista rukouksistaan huolimatta Dantès jäi vankeuteen.

Silloin hänen mielensä tuli raskaaksi, pilvi painui hänen silmilleen. Dantès oli yksinkertainen mies, eikä ollut saanut nauttia mitään opetusta. Historia oli hänelle tuon verhon peitossa, jonka vain tiede pystyy nostamaan. Hän ei voinut tyrmänsä yksinäisyydessä ja ajatustensa erämaassa luoda uudestaan menneitä aikoja, herättää eloon sammuneita kansoja, rakentaa uudelleen hävinneitä kaupunkeja, jotka mielikuvitus suurentaa ja kaunistaa ja jotka kulkevat silmien ohitse satumaisen valon kirkastamina. Hänellä ei ollut muuta kuin lyhyt menneisyytensä, synkkä nykyisyytensä ja toivoton tulevaisuutensa. Ei mikään saattanut siis hänen mieltään virkistää. Hänen voimakkaan sielunsa, joka niin mielellään olisi tahtonut lentää kautta aikakausien, oli siis pakko pysyä vankina kuin haukka häkissänsä. Hän takertui silloin yhteen ainoaan ajatukseen, onneensa, jonka säälimätön

kohtalo ilman todellista syytä oli särkenyt. Hän takertui tähän ajatukseen, mielti sitä joka puolelta ja ikään kuin repi sitä kauniilla hampaillaan niin kuin Danten helvetissä Ugolino kalvaa arkkipiispa Ruggieron pääkalloa. Dantèsin usko oli ollut vain pintapuolista, hän kadotti sen niin kuin muut sen kadottavat myötäkäymisen jälkeen, eikä se koskaan ollut kantanut mitään hedelmiä.

Uskonnollisuutta seurasi raivo. Edmond syyti kirouksia, jotka saivat vartijan kauhistuen peräytymään. Hän iski ruumistaan tyrmän seiniä vastaan. Hän tarttui raivoissaan kaikkeen, mikä sattui hänen käsiinsä. Hän raivosi varsinkin itseään vastaan, ja hänelle tuotti harmia pieni hiekanjyvä, oljenkorsi tai tuulen puuska. Sitten johtui hänen mieleensä tuo ilmiantokirje, jonka Villefort oli hänelle näyttänyt. Jokainen sen rivi loisti hänen silmiensä edessä aivan kuin "Mene Tekel Ufarsin" Belsazarin pidoissa. Hän sanoi itselleen, että hänet oli syössyt tähän kurjuuteen ihmisten viha eikä Jumalan rangaistus. Hän vannoi näille tuntemattomille kaikkea sitä kosta, minkä hänen kiihkeä mielikuvituksensa saattoi keksiä, ja hänen mielestään olivat kaikkein kamalimmatkin kärsimykset liian lieviä ja liian lyhytaikaisia, sillä kärsimyksen jälkeen tuli kuolema, ja kuolemassa oli, jollei rauha, niin ainakin tunnottomuus, joka oli rauhan kaltainen.

Tämän jälkeen hän vaipui itsemurhan ajatuksiin. Nämä ajatukset ovat kuin kuolleen meren upottava lieju, joka vetää uimarin yhä syvemmälle, tukahduttaa ja nielee. Kun kerran siihen on joutunut eikä taivaallinen apu saavu, niin kaikki on hukassa, ja jokaisella ponnistuksella vaipuu yhä syvemmälle.

Mutta tämä moraalinen kuolemankamppailu on helpompi kuin sen edellä käyvä kärsimys ja se rangaistus, joka sitä ehkä seuraa. Se on jonkinmoinen päättä huimaava lohdutus, joka näyttää pelottavan syvän kuilun ja sen pohjalla tyhjyyden. Tultuaan näin pitkälle Dantès alkoi saada lohtua tästä ajatuksesta. Kaikki tuskat, kaikki kärsimykset, tuo kummitusten lauma, jonka ne tuovat mukanaan, näyttivät katoavan siitä vankilan kolkasta, jonne kuoleman enkeli laski hiljaa jalkansa. Dantès katseli tyynesti mennyttä elämäänsä, kauhulla tulevaa, ja valitsi sen, mikä näytti lepopaikalta.

– Olen kadottanut kaiken, minkä vuoksi olisin elämää rakastanut, hän ajatteli. – Kuolema hymyilee minulle aivan kuin imettäjä lapselle, jonka hän tahtoo vaivuttaa uneen. Kuolen mielelläni ja nukahdan väsyneenä ja murtuneena, samoin kuin tuona iltana, jolloin epätoivoissani ja raivoissani olin astellut kolmetuhatta kertaa tyrmani ympäri, yhteensä kolmekymmentätuhatta askelta, lähes viisi peninkulmaa.

Kun tämä ajatus oli syntynyt nuoren miehen mielessä, hän tuli tyynemmäksi ja hymyilevämmäksi. Silloin hän oli tyytyväisempi kovaan vuoteeseensa ja mustaan leipäänsä, söi vähemmän, ei nukkunut enää laisinkaan ja piti melkein siedettävänä tätä elämän pientä murua, josta hän tiesi voivansa lähteä milloin itse tahtoi, aivan kuin ihminen heittää pois kuluneet vaatteet.

Kahdella tavalla hän saattoi kuolla. Toinen oli hyvin yksinkertainen, sitoa nenäliinansa ikkunan ristikkoon ja hirttää itsensä. Toinen oli se, että oli syövinään ja kuolikin nälkään. Edellinen tapa oli Dantèsille hyvin vastenmielinen. Hän oli tottunut inhoamaan merirosvoja, jotka hirtetään laivan raakapuuhan. Hirttäminen oli siis hänen mielestään jonkinmoinen alentava rangaistus, jonka alaiseksi hän ei tahtonut joutua. Hän päätti kuolla nälkään.

Melkein neljä vuotta oli kulunut näiden mielialojen vaihdellessa. Toisen vuoden lopulla hän taukosi laskemasta ja vaipui taas tuohon tietämättömyyteen ajan kulusta, josta tarkastaja oli hänet herättänyt.

Dantès oli sanonut itselleen: "Minä kuolen", ja oli valinnut oman kuolintapansa. Hän oli sitä tarkoin miettinyt ja peläten rikkovansa päätöksensä vannoi kuolevansa sillä tavoin. "Kun minulle tuodaan aamiaiseni ja päivälliseni, heitänkin ne ikkunasta ulos ja olen siten syövinäni ne."

Hän teki niin. Kaksi kertaa päivässä hän heitti ristikolla varustetusta pienestä aukosta kaiken ruokansa, ensin iloisesti, sitten päättäväisesti ja lopuksi vastenmielisesti. Hänen täytyi muistella vannomaansa valaa voidakseen täyttää kamalan päätöksensä. Ruokia, jotka ennen tuntuivat hänestä vastenmielisiltä, piti terävähampainen nälkä verrattomina ja ne näyttivät kauniilta ja tuoksuivat hyviltä. Toisinaan hän kokonaisen tunnin piteli kädessään vatiä, jossa oli mädännyttä lihaa tai

pahentunutta kalaa ja mustaa, homeista leipää. Elämän viimeiset vaistot taistelivat vielä hänessä ja rikkoivat tuon tuostakin hänen päätöksensä. Silloin ei enää tyrmä tuntunutkaan kamalalta eikä hänen tilansa epätoivoiselta. Hän oli vielä nuori, hän oli vasta kahdenkymmenenviiden, – kuuden ikäinen, hän saattoi elää viisikymmentä vuotta vielä, siis kaksi kertaa sen, mitä tähän asti oli elänyt. Kuinka paljon saattoikaan tänä pitkänä aikana tapahtua sellaista, joka murtaa Ifin linnan portit, särkee muurit ja päästää hänet vapauteen! Hän vei jo ruoan lähelle suutaan. Mutta samassa johtui vala hänen mieleensä, ja rehellisenä miehenä hän pelkäsi liiaksi halveksivansa itseään, jos rikkoisi valansa. Hän käytti siis viimeisetkin voimansa heittääkseen ruoan ikkunasta, mutta eräänä päivänä hän oli niin heikko, ettei enää jaksanut nousta sitä tekemään.

Seuraavana päivänä hän ei enää nähnyt mitään, tuskin kuulikaan. Vartija luuli häntä arveluttavasti sairaaksi. Edmond toivoi pian kuolevansa.

Päivä kului umpeen. Edmond tunsu vaipuvansa puolinaiseen horrostilaan, joka tavallaan oli suloinenkin. Vatsan tuskalliset väänteet olivat tauonneet. Jano oli vähentynyt. Sulkiessaan silmänsä hän näki joukon pieniä liekkejä aivan kuin virvatulia soisilla seuduilla. Se oli tuon tuntemattoman seudun aamunnousua, jota sanotaan kuolemaksi. Äkkiä, kello yhdeksän aikaan illalla, hän kuuli kumeata jyskettä seinästä, jonka vieressä hän nukkui.

Niin monet inhoittavat eläimet olivat käyneet Edmondin vankilassa, että hän ei niiden aikaansaamasta melusta häiriintynyt. Mutta nyt olivat hänen aistimensa tulleet paastoamisesta herkemmiksi taikka sitten oli ääni tavallista voimakkaampi ja kenties tänä kohtalokkaana hetkenä kaikki alkoi merkitä tavallista enemmän. Niinpä Edmond kohotti päätään ja kuunteli.

Se oli tasaista raapimista ja johtui joko siitä, että isoilla kynsillä raavittiin, voimakkailla hampailla kalvettiin tai jollakin aseella kaivettiin.

Nuoren miehen uupuneeseen mieleen välähti kaikkien vankien ajatus: vapaus! Tämä ääni alkoi kuulua juuri silloin, kun kaikki muut maailman äänet olivat sammumaisillaan ainiaaksi; siksi hän uskoi Jumalan lähettäneen sen hänelle varoittaakseen häntä astumasta hautaan, jonka partaalla hän jo oli. Kukapa tietää, ehkä joku hänen ystävänsä, ehkä joku noista rakastetuista olennoista, joita hän niin usein oli uuvuksiin asti ajatellut, toimi tällä hetkellä hänen hyväkseen ja koetti päästä hänen luokseen?

Ääntä kesti noin kolme tuntia, sitten Edmond kuuli jonkinmoista vierimistä, ja kaikki oli hiljaa.

Muutamaa tuntia myöhemmin ääni alkoi uudestaan lähempää ja voimakkaampana. Edmond alkoi jo olla huvitettu tästä työstä, joka sai hänen aikansa nopeammin kulumaan.

Samassa astui vartija sisään.

Kahdeksan päivää oli kulunut siitä, kun Edmond päätti kuolla, ja neljä päivää siitä, kun hän oli alkanut panna tätä tuumaansa täytäntöön, ja sen ajan kuluessa hän ei ollut puhunut sanaakaan vartijalle, ei ollut vastannut, kun tämä oli kysynyt, mikä tauti häntä vaivasi, ja oli kääntynyt seinään päin, kun tämä oli liian tarkkaan häneen katsonut. Mutta tänään saattoi vartija kuulla tuon kumean äänen, tulla sen johdosta levottomaksi ja lopettaa senkin pienen toivon, joka hurmasi Edmondin viimeisiä hetkiä. Vartija toi aamiaisen.

Dantès nousi vuoteeltaan, koroitti äänensä ja alkoi puhua kaikenlaisista asioista, huonosta ruoasta, tyrmän kylmyydestä, toraillen ja riidellen voidakseen huutaa kovemmin. Vartija, joka juuri tänään oli pyytänyt vangille lihalientä ja tuoretta leipää, oli jo menettämäisillään kärsivällisyytensä.

Kaikeksi onneksi hän luuli Dantèsin hourailevan. Hän laski ruoat huonolle pöydälle, jolle hän ne aina ennenkin oli laskenut, ja poistui.

Ollessaan taas yksin alkoi Edmond riemuiten kuunnella.

Jyskyttäminen kävi niin selväksi, että sen saattoi helposti kuulla.

– Ei ole epäilemistäkään, ajatteli hän; – joku onneton vankiraukka siellä ponnistelee päästäkseen vapaaksi. Jospa olisin hänen rinnallaan, niin kuinka häntä auttaisin!

Äkkiä verhosi synkkä pilvi tämän toivon aamuruskon hänen aivoissaan, jotka olivat tottuneet onnettomuuteen ja vain vaivoin saattoivat ajatella inhimillisiä iloja. Ehkäpä kuvernööri oli pannut jonkun työmiehen korjaamaan viereistä tyrmää.

Helpostihan siitä pääsisi selville, mutta kuinka uskaltaisi kysyä? Selvintä olisi odottaa vartijan tuloa, ja käskeä häntä kuuntelemaan. Mutta se vaarantaisi myös tämän salaisuuden. Edmond oli niin heikko, että hänen sielunsa häilyi sinne tänne voimatta kokoontua määrätyn ajatuksen ympärille. Hänen oli saatava voimia: hän loi katseensa vielä höyryävään lihaliemeen, jonka vartija oli laskenut pöydälle, nousi, horjui sen luo, tarttui astiaan, nosti sen huulilleen ja nautti tavattomasti juodessaan sen sisällyksen.

Mutta siihen hän lopetti, niin paljon mielenmalttia hänellä oli. Hän oli kuullut kerrottavan, että haaksirikosta pelastuneet, kauan nälkää nähneet ihmiset olivat kuolleet syötyään liian paljon. Edmond laski sen vuoksi jo melkein huulillaan olleen leipäpalan pöydälle ja meni vuoteelle lepäämään. Hän ei enää tahtonut kuolla.

Pian hän tunsu valon palaavan aivoihinsa. Kaikki häilyvät ja melkein epävarmat ajatukset löysivät varman paikkansa tällä ihmeellisellä shakkilaudalla, jossa ehkä yksi ruutu lisää riittää asettamaan ihmisen eläimen yläpuolelle.

Hän saattoi miettiä:

– Minun täytyy päästä selville tästä, mutta panematta ketään vaaraan. Jos hän on tavallinen työntekijä, ja minä lyön muuriin, niin hän heti lopettaa työnsä kuullakseen, kuka lyö ja missä tarkoituksessa. Mutta koska hänen työnsä on luvallista, niin hän ryhtyy piankin siihen uudelleen. Mutta jos hän on vanki, niin minun aikaansaamani jyske kauhistuttaa häntä, hän pelkää tulevansa ilmi, hän jättää työnsä eikä ryhdy siihen ennen kuin vasta illalla, jolloin hän uskoo kaikkien olevan levolla ja nukkuvan.

Hän nousi. Tällä kertaa hän ei enää horjunut eikä maailma pimennyt hänen silmissään. Hän meni tyrmänsä nurkkaan, otti seinästä irronneen kiven ja iski siihen kohtaan, missä ääni kuului selvimmin.

Heti ensimmäisen iskun jälkeen ääni taukosi.

Kului tunti, kului toinen, ei kuulunut enää mitään. Edmond oli saanut muurin toisella puolella aikaan täydellisen hiljaisuuden.

Toivorikkaana Edmond söi hiukan leipää ja joi muutaman siemauksen vettä, ja kun hän rakenteeltaan oli terve ja voimakas, oli hän melkein yhtä hyvissä voimissa kuin ennenkin.

Päivä kului, kaikki oli hiljaista.

Tuli yö, eikä ääntä kuulunut.

– Hän on vanki, ajatteli Edmond sanomattoman iloisena.

Siitä hetkestä alkaen hän oikein paloi innosta, elämä palasi voimakkaana häneen ja pakotti hänet toimimaan.

Yö kului, eikä pienintäkään ääntä kuulunut.

Edmond ei koko yönä ummistanut silmiään.

Päivä koitti. Vartija saapui tuomaan ruokaa. Edmond ahmi ja kuulosti ääntä, jota ei kuulunut; hän pelkäsi sen ainiaaksi vaienneen, kulki viisi tai kuusi kilometriä tyrmässään, ravisti tyrmänsä ristikoita, teki ruumiinsa jänteväksi harjoituksilla, jotka kauan oli lyönyt laimin. Hän päätti vahvistaa ruumiinsa kestäväksi tulevia vaikeuksia. Ja kesken kuumeisen toimimishalun hän kuunteli, eikö ääni alkaisi uudelleen, suuttui vangin varovaisuudesta, tämä kun ei ollut ymmärtänyt, että hänen työtään oli häirinnyt toinen vanki, jolla oli yhtä palava toivo päästä vapaaksi kuin hänelläkin.

Kului kolme päivää, seitsemänkymmentäkaksi kuolettavan tuskan vallassa laskettua tuntia.

Vihdoin eräänä iltana, kun vartija oli käynyt tyrmässä, Dantès painoi sadannen kerran korvansa seinään, ja silloin hän oli tuntevinaan korvassaan hienoa väräjämistä.

Dantès astui muutaman askelen loitommalle tyyntyäkseen taas, käveli muutamaan kertaan huoneensa ympäri ja painoi korvansa samalle kohtaa seinää.

Ei ollut enää epäilemistäkään, seinän takana tehtiin jotakin. Vanki oli huomannut, kuinka vaarallinen hänen työtapansa saattoi olla, ja oli valinnut toisen, oli ottanut taltan sijaan vivun.

Tämän huomion rohkaisemana Edmond päätti ryhtyä väsymätöntä työntekijää auttamaan. Hän siirsi syrjään vuoteensa, jonka takana tuota näkymätöntä pelastustyötä tehtiin, ja etsi silmillään esinettä, jonka avulla saattoi ryhtyä kaivamaan seinää, irrottamaan kosteata rappausta ja kiskomaan kiviä irti.

Hän ei keksinyt mitään. Hänellä ei ollut veistä eikä mitään muutakaan terävää esinettä. Vain ristikossa oli rautoja, mutta hän oli niin monta kertaa jo koettanut niitä irroittaa, että tiesi sen mahdottomaksi; hän ei saanut niitä hievahtamaankaan.

Tyrmän kalustuksena oli vuode, rahi, pöytä, korvo ja saviruukku.

Vuoteessa oli kyllä rautaiset sinkilät, mutta ne oli ruuvattu puuhun kiinni. Hän olisi tarvinnut ruuvitaltan irroittaakseen ruuvit ja sitten sinkilät.

Pöydässä ja rahissa ei ollut mitään sopivaa. Korvossa oli ennen ollut sanko, mutta sekin oli otettu pois.

Dantèsilla ei enää ollut muuta keinoa kuin rikkoa vesiruukku ja sen terävillä sirpaleilla ryhtyä työhön.

Hän pudotti ruukun lattialle, ja se meni sirpaleiksi.

Dantès valikoi pari kolme terävää sirua ja kätki ne vuoteensa olkiin jättäen muut lattialle. Ruukun särkyminen oli siksi luonnollinen tapaus, ettei se voinut herättää epäluuloja.

Edmondilla oli koko yö aikaa tehdä työtään. Mutta pimeässä oli vaikea työskennellä, täytyi hapuilla, ja hän huomasi piankin särkevää ruukunsirun liian kovaa kohtaa vastaan. Hän lykkäsi sen vuoksi vuoteen paikoilleen ja odotti aamua. Toivon mukana oli kärsivällisyyskin palannut.

Koko yön hän kuunteli ja kuuli tuntemattoman kaivajan jatkavan työtään.

Päivä koitti, vartija tuli tyrmään. Dantès sanoi, että vesiruukku oli juodessa pudonnut hänen käsistään ja mennyt rikki. Vartija meni mutisten etsimään toista ruukku viitsimättä edes koota särkyneen siruja.

Hän palasi vähän ajan päästä, käski vankia olemaan varovaisempi ja poistui.

Sanomattomalla ilolla Dantès kuunteli sulkeutuvan lukon kitinää, joka ennen oli aina kouristanut hänen sydäntään. Hän kuuli askelten loittonevan. Kun ne olivat häipyneet, hän syöksyi vuoteensa luo ja siirsi sen syrjään.

Kosteus oli tehnyt rappauksen hauraaksi, ja Dantès näki sydän ilosta sykkien, miten se palasittain irtaantui. Puolen tunnin päästä hän oli irroittanut siitä kourallisen. Matemaatikko olisi tämän perusteella voinut laskea, että noin kahden vuoden työllä voi kaivaa kahden neliöjalan laajuisen ja kaksikymmentä jalkaa pitkän käytävän, ellei kallio satu tielle.

Vanki soimasi itseään siitä, ettei ollut käyttänyt pitkää aikaansa työhön, vaan oli tuhlannut sen toivomiseen, rukoilemiseen ja epätoivoon.

Kun hän kohta tuli olleeksi vankilassa kuusi vuotta, niin minkä työn hän olisikaan saanut aikaan, vaikka hitaastikin edistyen.

Ja tämä ajatus lisäsi hänen intoaan.

Kolmen päivän kuluessa hänen onnistui raapia kaikki rappaus erään kiven ympäriltä. Seinä oli rakennettu muurikivistä ja sinne tänne oli lujitteeksi pantu hakattu kivi. Tällainen hakattu kivi oli nyt paljaana; nyt se olisi ollut saatava paikoiltaan pois.

Dantès koetti kynsillään, mutta ne olivat liian heikot.

Ruukunkappaleet särkyivät, kun hän työnsi ne koloon ja koetti niiden avulla vääntää.

Tuskan hiki kihosi hänen otsalleen. Täytyikö hänen jäädä toimeettomana ja hyödyttömänä odottamaan, kunnes naapuri oli tehnyt kaiken tai kenties väsynyt työhönsä!

Silloin heräsi hänessä ajatus.

Vartija toi joka päivä Dantèsin keitoksen tinatulla rautakasarilla. Siinä oli jonkun toisenkin vangin keitos, sillä Dantès oli huomannut, että tämä kasari oli joko aivan täynnä tai puolillaan, riippuen siitä, kummasta vartija aloitti jakelunsa.

Kasarissa oli rautainen varsi. Tätä vartta Dantèsin teki mieli, ja hän olisi maksanut siitä kymmenen vuotta elämästään.

Vartija kaasi kasarin sisällyksen Dantèsin vatiin. Syötyään puulusikalla keitoksen Dantès pesi vadin, jota sitten joka päivä käytettiin.

Illalla Dantès asetti vadin oven ja pöydän puoliväliin lattialle.

Tullessaan vartija astui sen päälle, ja se meni tuhansiksi kappaleiksi.

Tällä kertaa hän ei voinut mistään soimata Dantèsia. Tämä oli kyllä tehnyt väärin jättäessään vatinsa lattialle, mutta vartija ei myöskään ollut katsonut minne astui.

Vartija mutisi äreästi ja silmäili ympärilleen, minne kaataisi keitoksen. Dantèsin tyrmässä ei ollut muita astioita.

– Jättäkää kasari tänne, sanoi Dantès, – saatte sen huomenna takaisin tuodessanne aamiaista.

Tämä ehdotus miellytti laiskaa vartijaa. Näinhän hänen ei tarvitsisi turhaan kavuta portaita.

Hän jätti kasarin.

Dantès vapisi ilosta.

Tällä kertaa hän söi nopeasti liemen ja lihan, joka vankilan tavan mukaan oli pantu liemen sekaan. Odotettuaan sitten tunnin ajan ja ollessaan varma, ettei vartija enää tulisi, hän siirsi vuoteensa syrjään, tarttui kasariin, työnsi sen varren puhdistamansa kiven ja muurikiven väliin ja alkoi vääntää.

Kivi liikahti, ja Dantès huomasi, että työ sujui hyvin.

Tunnin päästä oli kivi irroitettu muurista, johon jäi puolentoista jalan levyinen aukko.

Dantès kokoili huolellisesti kaiken laastin, vei sen tyrmänsä nurkkaan, kaivoi ruukkunsa kappaleella harmahtavaan multa kolon ja peitti laastin mullalla.

Koko yön hän jatkoi kiihkeästi työtään, asetti aamun koittaessa kiven paikoilleen, veti vuoteen sen eteen ja laskeutui levolle.

Aamiaiseksi oli palanen leipää. Vartija tuli ja laski sen pöydälle.

– No, ettekö tuo minulle uutta vatiä? kysyi Dantès.

– En, vastasi vartija. – Te särjette kaiken, ruukkunne rikoitte ja olette syypää siihen, että vatinne särkyi. Jos kaikki vangit saisivat niin paljon vahinkoa aikaan, ei hallituksella olisi siihen varoja. Saatte pitää kasarin, keitoksenne kaadetaan siihen. Tällä tavoin ehkä ette riko astioita enää.

Dantès nosti silmänsä taivaaseen ja pani peitteen alla kätensä ristiin. Hän kiitti tästä rautaesineestä Jumalaa hartaammin kuin oli aikaisemmassa elämässään mistään suuresta armolahjasta kiittänyt.

Mutta hän oli huomannut, että siitä alkaen, kun hän oli ryhtynyt työhön, ei tuo toinen vanki enää jatkanutkaan.

Eihän hänen silti tarvinnut tauota työstään. Ellei hänen naapurinsa tullut hänen luokseen, niin hän meni naapurinsa luo.

Koko päivän hän teki työtä. Illalla hän oli uuden työaseensa avulla irroittanut muurista toistakymmentä kourallista muurikiviä, laastia ja sementtiä.

Vartijan tullessa hän oikoi parhaansa mukaan varren ja laski kasarin tavalliselle paikalleen. Vartija kaatoi siihen tavallisen annoksensa liha- tai kalakeitosta, jälkimmäistä paastopäivinä, joita pidettiin kolme kertaa viikossa. Senkin avulla Dantès olisi voinut laskea ajan, ellei hän jo aikoja sitten olisi luopunut tästä toimesta.

Keitoksen tuotuaan vartija poistui.

Tällä kertaa Dantès tahtoi päästä selville siitä, oliko naapuri todellakin lakannut tekemästä työtä.

Hän kuunteli.

Kaikki oli yhtä hiljaista kuin noina kolmena päivänä, joina työ oli ollut seisauksissa.

Dantès huokasi, naapuri varmaankin epäili häntä.

Hänen rohkeutensa ei kuitenkaan lannistunut, ja hän teki koko yön työtä. Mutta parin kolmen tunnin työn jälkeen hän kohtasi esteen. Rauta ei enää mennyt sisään, vaan liukui sileätä pintaa pitkin.

Dantès kosketti käsillään estettä ja huomasi sen hirreksi.

Tämä hirsi oli aivan Dantèsin kaivaman aukon edessä.

Nyt hänen täytyi kaivaa joko sen ylä- tai alapuolelta.

Onneton nuori mies ei ollut odottanut tällaista estettä.

– Hyvä Jumala, hyvä Jumala, huudahti hän, – olinhan rukoillut sinua, olinhan toivonut sinun kuulevan rukoukseni. Jumala, kun riistit minulta vapauden, Jumala, kun otit minulta kuoleman rauhan, Jumala, kun palautit minut elämään, Jumala, armahda minua nyt äläkä salli minun sortua epätoivoon!

– Kuka puhuu Jumalasta ja epätoivosta samalla kertaa? sanoi ääni, joka tuntui tulevan maan alta ja kaikui paksun muurin läpi aivan kuin haudasta.

Edmond vaipui polvilleen.

– Ah! huudahti hän. – Minä kuulen ihmisen puhuvan.

Neljään viiteen vuoteen ei Edmond ollut kuullut kenenkään muun kuin vartijansa puhuvan, ja vangin mielestä vartija ei ollut mikään ihminen, vaan tammioveen lisätty elävä portti.

– Taivaan nimessä, huudahti Dantès, – te, joka olette minulle puhunut, puhukaa vielä, vaikka äänenne minua kauhistuttaakin! Kuka olette?

– Kuka olette itse? kysyi ääni.

– Onneton vanki, sanoi Dantès, joka ei pelännyt ilmaista itseään.

– Nimenne?

– Edmond Dantès.

– Ammattinne?

– Merimies.

– Kauanko olette ollut täällä?

– Helmikuun 28. päivästä 1815.

– Rikoksenne?

– Olen viaton.

– Mutta mistä teitä syytetään?

– Että olin salaliitossa, joka valmisti keisarin paluuta.

– Mitä? Keisarin paluuta! Eikö keisari olekaan enää valtaistuimella?

– Hän luopui kruunusta Fontainebleaussa vuonna 1814 ja siirrettiin Elban saarelle. Mutta milloin te olette tänne tulleet, koska ette tiedä tästä mitään?

– Vuonna 1811.

Dantèsia värisytti. Mies oli ollut vankilassa neljä vuotta kauemmin kuin hän.

– Hyvä on, sanoi ääni puhuen hyvin nopeasti, – älkää kaivako enää.

Sanokaa ainoastaan, kuinka korkealla on tekemänne reikä?

– Lattian tasalla.

– Miten se on kätketty?

– Se on vuoteeni takana.

– Onko vuodettanne siirretty sen jälkeen kun olette tulleet vankilaan?

– Ei koskaan.

– Minne päin on huoneenne?

– Käytävään päin.

– Ja minne käytävä vie?

– Se päättyy pihaan.

– Mikä onnettomuus! lausui ääni.

– Hyvä Jumala, mitä nyt on tapahtunut? huudahti Dantès.

– Olen erehtynyt. Piirustusteni epätäydellisyys on vienyt minut harhaan, kompassin puutteessa olen joutunut väärään, kartassani oleva virheellinen viiva vastaa viittätoista jalkaa todellisuudessa. Olen pitänyt murtamaanne muuria linnoituksen ulkomuurina.

- Mutta silloinhan olisitte joutunut mereen?
  - Sitä tahdoinkin.
  - Ja jos olisitte onnistunut!
  - Olisin lähtenyt uimaan, olisin päässyt jollekin saarelle, joka on Ifin linnan lähistöllä, joko Daumen ja Tiboulenin saarelle, tai rannikolle, ja silloin olisin ollut vapaa.
  - Olisitteko jaksanut uida niin pitkän matkan?
  - Jumala olisi antanut minulle voimia. Ja nyt kaikki on hukassa.
  - Kaikkiko?
  - Niin. Tukkikaa aukkonne varovaisesti, älkää enää jatkako työtänne, älkää tehkö mitään ja odottakaa minulta uutisia.
  - Kuka te olette ... sanokaa edes, kuka olette?
  - Olen ... olen ... numero 27.
  - Ettekö siis luota minuun? kysyi Dantès.
- Edmond oli kuulevinaan katkeran naurun, joka kaikui muurin läpi.
- Olen hyvä kristitty, sanoi hän peläten, että tämä mies hylkäisi hänet. Vannon Kristuksen kautta, että mieluummin annan surmata itseni kuin annan pyövelemme aavistaakaan, miten asioiden laita oikeastaan on. Mutta taivaan nimessä älkää riistäkö minulta seuraanne, älkää riistäkö minulta ääntänne, taikka vannon, sillä olen loppuun asti uupunut, että murskaan pääni seinää vastaan ja kuolemani on teidän syyne.
  - Vanhako olette? Äänenne kuuluu aivan nuoren miehen ääneltä.
  - En tiedä sitä, sillä en ole laskenut aikaa sen jälkeen kun tulin tänne. Ainoa, mitä tiedän, on se, että olin täyttänyt yhdeksäntoista vuotta tullessani vangituksi helmikuun 28. päivänä 1815.
  - Ette siis ole kahtakymmentäviittä vuotta vielä, sanoi ääni. – Sillä iällä ei ihminen ole vielä petturi.
  - En olekaan petturi, en ole, vakuutti Dantès. – Sanon uudestaan, että mieluummin annan silpoa itseni kappaleiksi kuin petän teidät.
  - Hyvä on, että puhutte minulle. Hyvä on, että pyydätte, sillä aioin laatia uuden suunnitelman ja jättää teidät. Mutta ikänne rauhoittaa minua ja minä tulen luoksenne, odottakaa.
  - Milloin?
  - Minun täytyy punnita kaikki mahdollisuudet. Odottakaa siksi, kunnes annan merkin.
  - Mutta ettehän hylkää minua, ettehän jätä minua yksin, tulettehan luokseni tai sallitte minun tulla teidän luoksenne? Me pakenemme yhdessä, ja ellemme voi paeta, niin puhelemme, te niistä ihmisistä, joita rakastatte, ja minä niistä, joita rakastan. Rakastattehan jotakuta?
  - Olen ypyksin maailmassa.
  - Silloin rakastatte minua. Jos olette nuori, tahdon olla toverinne, jos olette vanha, olen poikanne. Minulla on isä, joka on nyt seitsemänkymmentävuotias, jos hän vielä elää. En rakastanut ketään muuta kuin häntä ja nuorta tyttöä, jonka nimi oli Mercedes. Isäni ei ole minua unohtanut, siitä olen varma. Mutta Jumala yksin tietää, ajatteleeko Mercedes vielä minua. Minä rakastan teitä niin kuin isääni.
  - Hyvä on, sanoi vanki, – huomiseen.
- Nämä muutamat sanat lausuttiin sellaisella äänellä, että Dantès rauhoittui. Hän ei enää muuta kysellyt, hän peitti aukon yhtä varovasti kuin ennenkin ja lykkäsi vuoteensa muurin viereen.
- Sen jälkeen Dantès vaipui nauttimaan onnestaan. Hän ei enää ollut yksin, ja ehkä hän pääsisi vapaaksikin. Ja jos hänen täytyi pysyä vankina, niin olihan hänellä toveri, ja kahden kesken vankilassa oleminen oli vain puolinaista vankeutta. Yhteinen valitus on melkein sama kuin rukous. Yhteinen rukous on melkein kiitosuhri.
- Koko päivän Dantès käveli tyrmässään sydän ilosta sykkien. Kuullessaan pienintäkin kolinaa käytävästä hän ryntäsi ovea kohden. Pari kertaa hänen mieleensä välähti ajatus, että hänen täytyisi erota tuosta miehestä, jota hän ei laisinkaan vielä tuntenut, mutta jota hän jo rakasti ystävänään.

Silloin hän teki päätöksensä. Sinä hetkenä, kun vartija kumartuu ja siirtää vuoteen syrjään tarkastaakseen aukkoa, hän lyö tämän kuoliaaksi sillä kivellä, jonka päällä vesiruukku oli.

Hänet tuomitaan silloin kuolemaan, sen hän kyllä tiesi. Mutta olihan hän ollut kuolemaisillaan suruun ja epätoivoon jo silloin, kun tuo ihmeellinen ääni oli herättänyt hänet jälleen eloon.

Illalla vartija tuli. Dantès istui vuoteellaan, sillä hän arveli tällä tavoin paremmin vartioivansa kaivamansa aukkoa. Nähtävästi hän katseli vastenmielistä tulijaa kummallisesti, koska tämä sanoi:

– Kas niin, aiotteko tulla hulluksi?

Dantès ei vastannut, sillä hän pelkäsi äänensä ilmaisevan kaiken.

Vartija poistui päättään pudistaen.

Tuli yö. Dantès luuli naapurinsa käyttävän hyväkseen yötä ja hiljaisuutta jatkaakseen keskustelua hänen kanssaan. Mutta hän erehtyi. Yö kului, eikä mitään ääntä kuulunut hänen kuumeisesti odottaessaan. Mutta seuraavana aamuna, kun vartija oli tehnyt aamukäyntinsä ja hän oli siirtänyt syrjään vuoteen, lyötiin muuriin kolme kertaa. Hän painui polvilleen.

– Tekö siellä olette? kysyi hän. – Täällä olen!

– Joko vartijanne on poistunut? kysyi ääni.

– Jo, vastasi Dantès, – hän ei palaa ennen kuin illalla. Saamme olla kaksitoista tuntia vapaina.

– Voinko siis toimia? kysyi ääni.

– Voitte, voitte, minä rukoilen teitä, toimikaa heti!

Samassa se osa seinää, johon Dantès nojasi käsiään puoliksi kumarassa kaivamansa kolon sisällä, tuntui alkavan painua. Hän heittäytyi taapäin, ja samassa putosi multaa ja kiviä aukkoon, joka syntyi hänen kaivamansa kolon pohjaan. Tämän aukon pohjalta, jonka syvyyttä hän ei voinut mitata, nousi näkyviin pää, hartiat ja lopulta mies, joka vikkellästi kiipesi ylös.

## 16. Italialainen tiedemies

Dantès sulki tuon kauan ja kiihkeästi odotetun ystävän syliinsä ja vei hänet ikkunan luo nähdäkseen hänet päivän himmeässä valossa.

Hän oli lyhyenlätä mies, jonka tukan oli enemmän suru kuin ikä harmaannuttanut. Terävät silmät välkkyivät tuuheiden, harmahtavien kulmakarvojen alta, musta parta ulottui rinnalle asti. Hänen syvien ryppyjen uurtamat kasvonsa ja voimakkaat piirteensä puhuivat miehestä, joka on tottunut käyttämään enemmän henkisiä kuin ruumiillisia voimiaan. Hänen otsaltaan virtasi hiki.

Hän näytti olevan noin kuudenkymmenenviiden korvilla, vaikka hänen vilkkaista liikkeistään saattoi päätätä, että hän olikin nuorempi, vaikka pitkälinen vankeus oli hänet vanhentanut. Hänen pukunsa oli riekaleina.

Jonkinmoisella nautinnolla hän otti vastaan nuoren miehen innostuneet ystävyiden osoitukset. Hänen jäänyt mielensä näytti hetkiseksi lämpenevän ja sulavan tämän kiihkeän luonteen kosketuksesta. Lämpimästi hän kiitteli Dantèsia hänen sydämellisyydestään, vaikka hän olikin suuresti pettynyt kohdatessaan uuden tyrmän siellä, missä odotti löytävänsä vapauden.

– Katsokaammehan ensiksikin, sanoi hän, – voimmeko salata vartijalta käytävän aukon. Koko rauhamme tulevaisuudessa riippuu siitä, etteivät he huomaa, mitä on tapahtunut.

Hän kumartui aukon puoleen, nosti vaivatta raskaan kiven ja asetti sen paikoilleen.

– Kivi on hyvin huolimattomasti irroitettu, sanoi hän päätään pudistaen. – Eikö teillä ole työaseita?

– Onko teillä niitä? kysyi Dantès kummastuneena.

– Olen tehnyt muutamia. Paitsi viilaa on minulla kaikki mitä tarvitsen, taltta, pihdit, vipu.

– Olisinpa halukas näkemään nuo kärsivällisyytenne ja kekseliäisyytenne aikaansaamat työkalut, sanoi Dantès.

– Tässä on ensiksikin taltta.

Ja hän näytti terävää ja pitkää rautaa, joka oli kiinnitetty pyökkipuuseen varteen.

– Mistä te tämän olette valmistaneet? kysyi Dantès.

– Vuoteeni sinkilästä. Tämän avulla olen kaivanut koko sen käytävän, joka on minut tänne tuonut, noin viisikymmentä jalkaa.

– Viisikymmentä jalkaa! huudahti Dantès melkein kauhistuen.

– Puhukaa hiljempaa, nuori mies. Toisinaan kuunnellaan vankiloiden ovilla.

– Tietäväthän he minun olevan yksin.

– Vaikkakin.

– Sanoitteko puhkaisseenne muuria viisikymmentä jalkaa tullessanne tänne?

– Niin olen tehnyt, kammioni on jokseenkin sen matkan päässä teidän kammioistanne. Mutta minä laskin väärin suunnan, sillä minulla ei ollut geometrisiä kojeita enkä voinut arvioida suhteita oikein. Neljänkymmenen jalan sijaan onkin tullut viisikymmentä. Uskoin saapuvani, niin kuin teille jo kerroin, ulkomuuriin ja puhkaisevani sen paetakseni sen kautta. Olen kulkenut sen käytävän viertä, jonka varrella huoneenne on, sen sijaan että olisin mennyt sen alitse. Koko työni on mennyt hukkaan, sillä käytävä päättyy pihaan, joka on täynnä sotilaita.

– Se on kyllä totta, sanoi Dantès, – mutta käytävä kulkee vain huoneeni yhden seinän kanssa yhdensuuntaisesti ja tässä on neljä seinää.

– On kyllä, mutta yhtenä on ensiksikin kallio. Kymmenen kaivosmiestä tarvitsisi kymmenen vuotta voidakseen kaikkine työaseineen sen puhkaista. Tämä toinen seinä nojaa varmaankin kuvernöörin asunnon perustaan; joutuisimme kellariin ja sieltä kiinni. Mutta minne päin on viimeinen seinä?

Tämä seinä oli se, josta pienen aukon kautta tuli valo tyrmään. Aukko, joka suippeni ulkoseinää kohden, oli suljettu kolminkertaisella rautaristikolla, joten pakeneminen sen kautta oli täysin mahdotonta.

Äskentullut veti tätä kysyessään pöydän ikkunan luo.

– Nouskaa pöydälle, sanoi hän Dantèsille.

Dantès totteli, nousi pöydälle ja, arvaten vieraansa tarkoituksen, nojasi selkensä muuriin ja ojensi hänelle molemmat kätensä.

Ketterämmin kuin olisi voinut hänen ikäiseltään odottaa mies nousi ensin pöydälle, sitten pöydältä Dantèsin käsille, sitten hänen olkapäilleen. Selkä köyryssä, sillä tyrmän katto esti hänen oikaisemasta itseään, hän pisti päänsä ensimmäisen ristikon ruutujen välistä ja saattoi tässä asennossa katsoa alas.

Vähän ajan päästä hän veti nopeasti päänsä sisään.

– Niin, niin, sanoi hän, – niin arvelinkin.

Ja hän kiipesi Dantèsin avulla takaisin pöydälle ja siitä lattialle.

– Mitä te arvelitte? kysyi nuori mies levottomana hypäten vuorostaan pöydältä.

Vanha vanki mietti.

– Niin, sanoi hän. – Tyrmänne neljäs seinä on ulkokäytävän puolella, se on jonkinmoinen vartijoiden kiertotie, jolla liikkuu aina sotilaita.

– Oletteko siitä varma?

– Näin sotilaan lakin ja hänen kiväärinsä pistimen ja vetäydyin niin pian kuin mahdollista pois, ettei hän näkisi minua.

– Entä sitten? kysyi Dantès.

– Huomaattehan, että teidän tyrmänne kautta on mahdoton paeta.

– Siis? kysyi nuori mies.

– Siis, sanoi vanha vanki, – tapahtukoon Jumalan tahto.

Ja suuren alistumisen ilme tuli vanhuksen kasvoille.

Dantès katseli tuota miestä, joka niin tyynesti luopui vuosikausia kestäneestä toivostaan, kummastellen ja samalla ihailien.

– Tahdotteko nyt sanoa kuka olette? kysyi Dantès.

– Kyllä, jos se teitä vielä voi huvittaa, nyt kun en voi teitä millään tavoin hyödyttää.

– Te voitte minua lohduttaa ja tukea, sillä te näytätte olevan voimakkaista voimakkain.

Apotti hymyili alakuloisesti.

– Olen apotti Faria, sanoi hän, – olen ollut vankina vuodesta 1811 asti Ifin linnassa, niin kuin tiedätte. Olin kolme vuotta vankina Fenesterellen linnassa. Vuonna 1811 siirrettiin minut Piemontista Ranskaan. Sain silloin kuulla, että Napoleon, jota onni oli suosinut, sai pojan, joka jo kehdoissaan sai nimekseen Rooman kuningas. Silloin en voinut aavistaakaan sitä, mitä minulle kerroitte, että neljä vuotta myöhemmin tuo jättiläinen olisi kukistettu. Kuka hallitsee Ranskaa nyt? Napoleon II: ko?

– Ludvig XVIII.

– Ludvig XVIII, Ludvig XVI: n veli. Taivaan tahto on kummallinen ja salaperäinen. Mitä onkaan Sallimus tarkoittanut kukistaessaan miehen, jonka oli nostanut, ja nostaessaan miehen, jonka oli kukistanut?

Dantès katsoi pitkään tähän mieheen, joka näin saattoi hetkeksi unohtaa oman kohtalonsa ajattelakseen maailman kohtaloa.

– Niin, niin, samoinhan kävi Englannissa. Kaarle I: n jälkeen Cromwell, Cromwellin jälkeen Kaarle II, ja ehkä Jaakko II: n jälkeen joku vävy, joka nousee kuninkaaksi, ja silloin tehdään kansalle uusia myönnytyksiä, silloin annetaan perustuslaki, silloin koittaa vapaus! Saattepahan nähdä, nuori mies, sanoi hän kääntyen Dantèsin puoleen ja katsoen häneen loistavin silmin, jotka saivat nuorukaisen ajattelemaan profeettoja. – Olette vielä niin nuori, että voitte sen nähdä.

– Niin, jos pääsen täältä pois.

– Sehän on totta, sanoi apotti Faria. – Olemmehan vankeja. Toisinaan unohdan sen, ja silloin, koska silmäni voivat unohtaa muurit, luulen olevani vapaa.

– Mutta miksi te olette vankilaan joutunut?

– Minäkö? Siksi, että vuonna 1807 uneksin sitä, minkä Napoleon aikoi toteuttaa vuonna 1811; siksi, että samoin kuin Machiavelli tahdoin noiden pikku ruhtinaskuntien sijaan, jotka Italiasta tekevät pienten ja heikkojen tyranniin pesän, luoda yhtenäisen voimakkaan valtakunnan; siksi, että eräässä typerässä kruunupäässä luulin löytäväni uuden Cesare Borgian, joka näytti minua ymmärtävän pettäöksensä minut sitten sitä helpommin. Se oli Alexander VI:n ja Clemens VII:n tuuma, mutta se kai aina jää sikseen, koska he eivät sitä voineet toteuttaa ja koska Napoleonkaan ei voinut sitä saada aikaan. Italia on todellakin kirottu maa!

Ja vanhus painoi päänsä kumaraan.

Dantès ei käsittänyt, kuinka ihminen voi panna henkensä alttiiksi sellaisten asioiden tähden. Hän tiesi kyllä Napoleonista, sillä hän oli hänet nähnyt ja hänen kanssaan puhunut, mutta hänellä ei ollut tietoaakaan siitä, keitä olivat Alexander VI ja Clemens VII.

– Ettekö ole, sanoi Dantès alkaen uskoa samaa kuin vartijansa ja koko Ifin linna, – pappi, jota pidetään ... sairaana?

– Jota pidetään hulluna, eikö niin?

– En uskaltanut sitä sanoa, lausui Dantès hymyillen.

– Niin, niin, jatkoi Faria katkerasti nauraen, – niin, minua pidetään hulluna. Minähän jo kauan aikaa olen huvittanut tässä linnassa kävijöitä, ja hauskuttaisin pikku lapsiakin, jos niitä olisi tässä toivottoman tuskan talossa.

Dantès seiso hetkisen vaiti paikallaan.

– Te siis luovutte pakoaikeistanne? sanoi hän.

– Huomaan pakenemisen mahdottomaksi. Ihminen kapinoi Jumalaa vastaan yrittäessään sellaista, minkä Jumala ei salli tapahtuvan.

– Miksi vaivutte epätoivoon? Ettekö voi aloittaa toiseen suuntaan kuin tähän asti?

– Mutta tiedättekö mitä olen tehnyt, puhuessanne tuolla tavoin aloittamisesta? Tiedättekö, että tarvitsin neljä vuotta valmistaakseni työkaluni? Tiedättekö, että kaksi vuotta olen kaivanut maata, joka on ollut kovaa kuin graniitti? Tiedättekö, että minun on täytynyt siirtää syrjään kiviä, joita ennen en olisi luullut voivani liikuttaakaan, että toisinaan olen tehnyt koko päiviä tätä jättiläismäistä työtä, että toisinaan olin illalla onnellinen, kun olin voinut saada irti tuuman verran vanhaa sementtiä, joka ajan mittaan tulee yhtä kovaksi kuin graniitti? Tiedättekö, että voidakseni jonnekin ajaa kaiken tämän mullan ja kaikki nämä kivet sain puhkaista erään porraskäytävän, jonne vähitellen olen kaiken tämän kätkenyt? Nyt käytävä on täynnä, enkä tiedä enää minne panisin kourallisen multaa. Tiedättekö, että juuri sen vuoksi, että uskoin pääseväni tuumani perille, jaksoin tämän kaiken tehdä, ja nyt Jumala siirtääkin tämän päämäärän pois ja muuttaa sen tiesi minne? Sanon sen teille kerta vielä, etten tästä lähin tee enää yhtään mitään päästäkseni vapaaksi, koska Jumalan tahto on, etten enää koskaan saa vapautta maistaa.

Edmond painoi päänsä kumaraan, jotta ei näyttäisi, kuinka hän iloitsi vain siitä, että oli saanut toverin. Hän ei jaksanut nyt tätä sääliä.

Apotti Faria meni istumaan Dantèsin vuoteelle.

Edmond jäi seisomaan. Nuori mies ei koskaan ollut ajatellut pakoa. Se näytti niin mahdottomalta, ettei hän tahtonut sitä yrittääkään, vaan vaistomaisesti vältti pelkkää ajatustakin. Kaivaa viisikymmentä jalkaa maan alla, uhrata tähän työhön kaksi vuotta päästäksensä jyrkkänä mereen laskeutuvalla kalliolla, syökyä viisikymmentä, kuusikymmentä, ehkä sata jalkaa syvyyteen pudotukseen päänsä murskaksi kallioon, ellei vartijan kuula jo sitä ennen ole tappanut, joutua uimaan puoli peninkulmaa, jos muista vaaroista on päässyt, – ei, mieluummin alistui kohtaloonsa, ja olemmehan nähneet, että Dantèsissa tämä alistuminen oli mennyt niin pitkälle, että hän halusi kuolla.

Mutta nyt, kun nuori mies oli nähnyt vanhuksen takertuvan elämään niin kiihkeästi ja esimerkillään näyttävän, kuinka pitkälle epätoivoinen päättäväisyys voi mennä, hän alkoi miettiä ja mitailla omaa rohkeuttaan. Joku muu oli yrittänyt sitä, mitä hän ei ollut ajatellutkaan tehdä. Eräs toinen, häntä vanhempi, heikompi, kömpelömpi, oli kekseliäisyydellä ja kärsivällisyydellä hankkinut itselleen kaikki työaseet, joita oli tarvinnut tätä uskomatonta työtään varten; toinen oli kaiken sen tehnyt, se ei siis ollut mahdotonta Dantèsille. Faria oli kaivanut viisikymmentä jalkaa, hän kaivaa sata. Faria oli viidenkymmenen vuoden ikäisenä tarvinnut tähän työhön kolme vuotta, hän oli puolta nuorempi, hän oli valmis käyttämään siihen kuusi. Faria, apotti, tiedemies, kirkonmies, ei ollut pelännyt uida Ifin linnasta Daumen, Ratonneun tai Lemairen saareen. Hän, Edmond, merimies, hän, Dantès, uskalias sukeltaja, joka niin usein oli ollut etsimässä korallioksaa meren pohjasta, pelkäisikö hän uida niin pitkää matkaa? Olihan hän uinut meressä tuntikausia astumattakaan rantaan välillä. Ei, ei, Dantès ei tarvinnut rohkaistuakseen muuta kuin esimerkin. Kaiken sen, minkä toinen oli tehnyt tai saattanut tehdä, tekee Dantès.

Nuori mies mietti hetkisen.

– Olen keksinyt keinon, sanoi hän vanhukselle.

Faria vavahti.

– Tekö? sanoi hän kohottaen päätään, ja kaikesta huomasi, että jos Dantès puhui totta, ei hänen toivottomuutensa kestäisi kauankaan. – Te, te, mitä olette keksinyt!

– Se käytävä, jonka olette kaivanut tullaksenne tänne minun luokseni, on yhdensuuntainen ulomman käytävän kanssa, eikö olekin?

– On.

– Se ei siis voi olla siitä muuta kuin noin viidentoista jalan päässä?

– Enintään.

– No niin, käytävän keskikohdalle teemme uuden käytävän, joka lähtee siitä aivan kuin ristin poikkipuun. Tällä kertaa mittaillette tarkemmin. Tulemme ulomman käytävän alle. Surmaamme vartijan ja pakenemme. Tämän tuuman onnistumiseen ei tarvita muuta kuin rohkeutta, jota teillä on, ja voimaa, jota on minulla. En puhukaan kärsivällisyydestä, te olette antanut siitä todistuksen, ja minä teen parhaani.

– Odottakaahan hetkinen, sanoi apotti. – Ette tiedä, minkälatuinen on rohkeuteni ja miten olen aikonut käyttää voimaani. Mutta kuulkaahan minua tarkoin, nuori ystäväni, palvelin mielestäni Jumalaa vapauttamalla hänen luomansa olennon, joka syyttömästi oli tuomittu.

– No, kysyi Dantès, – eikö asian laita ole yhä vielä sama, ja oletteko tuntenut olevanne syyllinen sen jälkeen kuin minut kohtasitte?

– En, mutta en tahdo tullakaan syylliseksi. Tähän asti luulin olevani tekemisissä ainoastaan kuolleen aineen kanssa, nyt te tahdotte minun ryhtyvän tekemisiin ihmisten kanssa. Olen voinut puhkaista muurin ja hävittää portaat, mutta en voi puhkaista ihmisrintaa ja hävittää ihmisen olemusta.

Dantès teki pienen hämmästyttäen osoittavan liikkeen.

– Mutta jos sillä tavalla pääsisitte vapaaksi, sanoi hän, – niin kuinka sellaiset seikat voivat teitä estää?

– Miksi te ette jonakin iltana ole pöytänne jalalla surmannut vartijaanne, pukeutunut hänen pukuunsa ja koettanut paeta?

– Siksi, että se ajatus ei ole tullut mieleeni, vastasi Dantès.

– Siksi, että vaistomaisesti kammoatte sellaista rikosta niin suuresti, ettette ole sitä tullut edes ajatelleeksi, sanoi vanhus. – Kaikissa yksinkertaisissa ja luvallisissa asioissa varoittaa omatuntomme meitä väistymästä oikealta tieltä. Tiikeri, jota luonto ja kohtalon määräys vaatii vuodattamaan verta, ei tarvitse muuta kuin että sen hajujaisti ilmoittaa saaliin olevan lähellä, heti se syöksyy tuon saaliin kimppuun ja repii sen. Se tottelee vaistoaan. Mutta ihminen sitä vastoin kauhistuu verta. Yhteiskunnalliset lait eivät kiellä vuodattamasta verta, vaan luonnon lait.

Dantès oli hämillään. Se selitti, mitä hänen tietämättään oli tapahtunut hänen aivoissaan tai oikeammin sanoen hänen sielussaan, sillä muutamat ajatukset saavat alkunsa aivoista ja toiset sydäimestä.

– Ja sitä paitsi, jatkoi Faria, – olen niinä kahtenatoista vuotena, jotka olen vankilassa viettänyt, muistellut kaikkia kuuluisia pakoyrityksiä. Ne ovat hyvin harvoin onnistuneet. Tuollainen onnistunut pako on tarkkaan mietitty ja huolellisesti pantu toimeen. Siten herttua Beaufort pakeni Vincennes'in vankilasta, apotti Dubuquoi For-l'Evêquesta, Latude Bastillesta. Toisinaan tarjoaa sattuma pakotilaisuuden ja se onkin parasta. Odottakaamme sattumaa, uskokaa minua, ja kun tuo sattuma tulee, niin käyttäkäämme sitä hyväksemme.

– Te olette kyllä voinut odottaa, sanoi Dantès huoaten. – Tuo pitkä työ piti mielenne aina viireessä, ja kun teillä ei ollut työtä hupinanne, niin oli teillä toivo lohdutuksenanne.

– En minä tehnyt yksinomaan sitä, sanoi apotti.

– Mitä sitten teitte?

– Kirjoitin ja tutkin.

– Teille annetaan siis paperia, kyniä ja mustetta?

– Ei, vastasi apotti, – mutta olen ne valmistanut.

– Valmistatteko paperia, kyniä ja mustetta? huudahti Dantès.

– Valmistan.

Dantès katsoi ihaillen vieraaseensa. Hänen oli vielä kuitenkin vaikea uskoa tämän sanoja. Faria huomasi hänen hienoisen epäilynsä.

– Kun tulette minun luokseni, sanoi Faria, – niin näytän teille kokonaisen teoksen, joka on tulos ajatuksistani, tutkimuksistani ja mietelmistäni. Olen niitä ajatellut Roomassa Colosseumin varjossa, Venetsiassa Pyhän Markuksen pylvästössä, Firenzessä Arnon rannalla, eikä johtunut mieleenikään, että vartijani antaisi minulle tilaisuuden kirjoittaa ne muistiin Ifin linnan muurien suojassa. Se on *Tutkimus Italian yhtenäisen kuningaskunnan mahdollisuuksista*. Siitä tulee paksu nidos.

– Oletteko sellaisen kirjoittanut?

– Kahdelle paidalle. Olen keksinyt keinon, jonka avulla saan kankaan yhtä tasaiseksi ja sileäksi kuin pergamentin.

– Olette siis kemisti?

– Hiukan. Olen tuntenut Lavoisier'n ja ollut hyvä ystävä Cabanisin kanssa.

– Mutta sellaista teosta varten on teidän tarvinnut tehdä historiallisia tutkimuksia. Onko teillä kirjoja?

– Roomassa oli kirjastossani lähes viisituhatta nidosta. Kun ne olin moneen kertaan lukenut, huomasin, että sataviisikymmentä hyvin valittua teosta sisältää, ellei juuri kaiken inhimillisen tietämyksen summaa, niin ainakin kaiken sen, mikä ihmisen on hyödyllistä tietää. Uhrasin kolme vuotta näiden teosten oppimiseen, niin että osasin ne melkein ulkoa sinä hetkenä, kun minut vangittiin. Vankilassa terästin muistiani, ja nyt ne ovat kaikki täydellisesti mielessäni. Voin lukea ulkoa teille kohtia teoksista, jotka ovat kirjoittaneet sellaiset miehet kuin Thukydidēs, Ksenophon, Plutarkhos, Titus Livius, Tacitus, Strada, Jornandes, Dante, Montaigne, Shakespeare, Spinoza, Machiavelli ja Bossuet. Mainitsen ainoastaan tärkeimmät.

– Tehän osaatte siis useita kieliä?

– Puhun viittä elävää kieltä: saksaa, ranskaa, italiaa, englantia ja espanjaa. Muinaiskreikan avulla ymmärrän uskreikkaa. Puhun sitä huonosti, mutta opiskelen sitä par'aikaa.

– Opiskelette? sanoi Dantès.

– Niin, olen muodostanut sanaston kaikista niistä sanoista, jotka osaan, olen ne järjestänyt, yhdistänyt, kääntänyt ja muodostanut niin, että niiden avulla voin ilmaista ajatukseni. Osaan lähes tuhat sanaa, niillä tulen toimeen, vaikka sanakirjassa on luullakseni satatuhatta. En voi siis olla kaunopuheinen, mutta osaan esittää ajatukseni, ja se riittää.

Yhä ihastuneempana Dantès piti tätä miestä melkein yliluonnollisena.

– Mutta eihän teille ole annettu kyniä, hän ihmetteli. – Miten olette voineet kirjoittaa tuon laajan teoksen?

– Olen valmistanut suorastaan verrattomia kyniä niiden isojen valkoturskien pääruodoista, joita meille annetaan toisinaan paastopäivinä. Sen vuoksi odotankin keskiviikkoa, perjantaita ja sunnuntaita aina suurella ilolla, sillä silloin voin lisätä kynävarastoani, ja historialliset työni ovat, sen tunnustan, rakkain ajanviettoni. Menneisyyteen vaipuessani unohdan nykyisyyden. Vaeltaessani vapaana ja riippumattomana historiassa en muista olevani vanki.

– Mutta entä muste? sanoi Dantès. – Mistä teette mustetta?

– Tyrmässäni on ennen muinoin ollut liesi, sanoi Faria. – Se on tukittu vähää ennen tuloani, mutta kauan on siinä pidetty tulta, sen koko sisäpuoli on aivan mustunut. Otan tätä karstaa, sulatan sunnuntaina saamaani viiniin, ja siitä saan verratonta mustetta. Muistutuksia varten, joiden täytyy erityisesti pistää silmään, otan sormestani verta.

– Ja milloin saan tämän kaiken nähdä? kysyi Dantès.

– Milloin vain tahdotte, vastasi Faria.

– Heti paikalla! huudahti nuori mies.

– Seuratkaa siis minua, sanoi apotti.

Hän meni maanalaiseen käytävään. Dantès seurasi häntä.

## 17. Apotin huone

Kuljettuaan kumarassa, mutta silti jokseenkin mukavasti, Dantès saapui maanalaista käytävää pitkin apotin huoneeseen. Täällä käytävä suippeni niin, että mies pääsi juuri ja juuri ryömimällä eteenpäin. Apotin huoneen lattia oli kivilaatoista; irroittamalla huoneen pimeimmässä nurkassa olevan laatan hän oli aloittanut vaivalloisen työnsä, jonka lopun Dantès oli nähnyt.

Päästyään sisään ja noustuaan seisomaan alkoi nuori mies tarkkaan silmäillä huonetta. Ensinäkemällä ei siinä ollut mitään erikoista.

– Hyvä, sanoi apotti, – kello on vasta neljänneksen yli kahdentoista, ja saamme olla vielä moniaita tunteja rauhassa.

Dantès silmäili ympärilleen etsien kelloa, josta apotti oli niin tarkoin voinut sanoa ajan.

– Katsokaahan tätä ikkunastani tulevaa päiväsädettä, sanoi apotti, – ja katsokaa noita seinään vetämiäni viivoja. Näiden viivojen avulla, jotka olen laatinut ottamalla varteen maapallon kaksinaisen liikkeen ja sen ellipsiradan, joka kiertää aurinkoa, voin määrätä ajan tarkemmin, kuin jos minulla olisi kello, sillä sen käynti voi vaihdella, jota vastoin auringon ja maan liike ei koskaan vaihtelee.

Dantès ei ymmärtänyt mitään näistä selityksistä; nähdessään auringon nousevan vuorien takaa ja laskevan Välimereen hän oli aina luullut, että se liikkuu eikä maa. Maapallon kaksinaisen liike, jota hän ei huomannut, tuntui hänestä melkein mahdottomalta; hänen puhetoverinsa jokaisen sanan takaa väikkyi tieteen salaisuuksia, joita oli yhtä ihana kaivaa kuin niitä kulta- ja jalokivikaivoksia, jotka hän lapsena oli nähnyt Guzaratessa ja Golcondassa.

– Minun tekisi kovin mieli tarkastaa teidän aarteitanne, sanoi hän apotille.

Apotti meni lieden luo, irroitti taltalla kiven, joka ennen oli ollut lieden pohjustana ja jonka alla oli jokseenkin syvä kolo; tähän koloon hän oli kätkenyt kaikki Dantèsille mainitsemansa esineet.

– Mitä tahdotte ensin nähdä? kysyi hän.

– Näyttäkää minulle Italian kuningaskuntaa käsittelevä teoksenne.

Faria otti aarrekaapistansa kaksi tai kolme kangaskääröä, jotka oli kierretty kokoon kuin papyruslehdet; ne olivat neljän tuuman levyisiä ja melkein kahdeksantoista tuuman pituisia kangasliuskoja. Näillä numeroiduilla liuskoilla oli kirjoitusta, jota Dantès osasi lukea, sillä se oli tehty apotin äidinkielellä, siis italiantielellä, jota Dantès provencelaisena täydellisesti ymmärsi.

– Katsokaahan, sanoi hän, – tässä on kaikki; noin viikko sitten kirjoitin sanan *loppu* kuudennenkymmenennen liuskan alareunaan. Kaksi paitaani ja kaikki nenäliinani olen käyttänyt siihen; jos joskus pääsen vapaaksi, ja jos Italiassa on ainoatakaan kirjanpainajaa, joka uskaltaa sen julkaista, niin olen kuuluisa.

– Niin olette, vastasi Dantès, – sen käsitän. Ja nyt näyttäkää minulle kynät, joilla olette sen kirjoittanut.

– Tässä, sanoi Faria.

Ja hän näytti nuorelle miehelle kuuden tuuman pituista puikkoa, joka oli siveltimeen varren paksuinen; sen päähän oli langalla sidottu apotin mainitsema ruoto, jossa näkyi musteen jälkiä; se oli veistetty suipoksi ja halkaistu aivan kuin tavallinen kynä.

Dantès tarkasti sitä etsien katseillaan asetta, jolla se oli voitu niin hyvin muodostaa.

– Niin, sanoi Faria, – kynäveitsi, sitähan etsitte? Se onkin minun mestariteokseni; olen tehnyt sen samoin kuin tämän puukonkin vanhasta rautaisesta kynttilänjalasta.

Veitsi oli terävä kuin partaveitsi. Sen etu oli siinä, että sitä voi samalla käyttää sekä puukkona että tikarina.

Dantès tarkasti näitä esineitä yhtä tarkkaan kuin aikoinaan oli Marseillen kaupoissa katsellut villien tekemiä esineitä, joita merimiehet olivat tuoneet pitkien matkojen takaa.

– Nyt ihmettelen ainoastaan yhtä asiaa, sanoi Dantès, – kuinka päivät ovat riittäneet tähän kaikkeen.

– Otin yöt lisäksi, vastasi Faria.

– Yöt! Oletteko siis kissan sukua ja näette pimeässäkin?

– En, mutta Jumala on antanut ihmiselle ymmärryksen, jotta hän voi auttaa puutteellisia aistejaan; minä hankin itselleni valoa.

– Mitenkä?

– Minulle tuodusta lihasta erotan rasvan, sulatan sen ja saan siitä sakeata öljyä. Katsokaahan, tässä on minun lamppuni.

Ja apotti näytti Dantèsille eräänlaatuista lamppua. Se muistutti niitä, joita käytetään ilotulituksissa.

– Tässä on kaksi palanutta piikiveä ja palttinaa.

– Mutta tulitikut?

– Valitin saaneeni ihottuman ja pyysin sitä varten rikkiä, jota sainkin.

Dantès laski esineet kädestään pöydälle ja ajatellessaan moista kestävyystä ja sielunlujuutta painoi päänsä kumaraan.

– Tässä ei ole kaikki, sanoi Faria, – sillä kaikkia aarteitaan ei saa panna samaan kätköön; sulkekaamme tämä.

He panivat laatan paikoilleen; apotti sirotti hiukan tuhkaa sen päälle, tasoitti sen jalallaan peittääkseen siten kaikki laatan irroittamisen jäljet, meni vuoteensa luo ja siirsi sen syrjään.

Vuoteen pääpuolen kohdalla, kiven takana, joka sulki sen melkein täydellisesti, oli kolo ja siinä kahdenkymmenenviiden tai kolmenkymmenen jalan pituiset köysitikkaat.

Dantès tarkasti niitä; ne olivat täysin kestävä.

– Mistä olette saanut köyttä tähän verrattomaan työhön? kysyi hän.

– Ensiksi käytin siihen muutamia paitojani, sitten revin siekaleita lakanoistani niinä kolmena vuotena, jotka olin Fenestrellessä vankina. Kun minut siirrettiin Ifiin, onnistui minun tuoda ne mukani, ja täällä jatkoin työtäni.

– Mutta eikö huomattu, että teidän lakanoissanne ei ollut enää palteita?

– Minä ompelin ne uudelleen.

– Millä?

– Tällä neulalla.

Ja avaten erään siekaleen vaatteistaan näytti Faria pitkää, terävää ruotoa, jossa vielä oli lanka.

– Niin, jatkoi Faria, – aioin ensin irroittaa ristikon ikkunastani, joka on hiukan laajempi kuin teidän, niin kuin näette, ja jota olisin laajentanut vielä lisää pakohetkelläni, mutta kun huomasin sen olevan sisäpuolen puolella, niin luovuin aikeestani, sillä pidin sitä liian vaarallisena. Olen kuitenkin säilyttänyt köysitikkaat voidakseni käyttää niitä, jos sattuma tarjoaa pakokeinon.

Dantès vaipui mietteisiin. Tämä mies, joka oli niin älykäs, niin kekseliäs, niin syvälinen, saattoi ehkä nähdä selvemmin hänen onnettomuutensa kuin hän itse.

– Mitä mietitte? kysyi apotti hymyillen pitäen Dantèsin hajamielisyyttä korkeimman asteen ihailuna.

– Ajattelen ensiksikin tavatonta älyänne. Mitähän olisittekaan tehnyt vapaana?

– Ehkä en mitään. Tämä aivojeni liiallinen toiminta hupenisi kaikenlaisiin vähäpätöisyyksiin. Vain onnettomuus voi kaivaa esiin ihmisälyssä piilevät salaperäiset aarteet; tarvitaan painetta, jotta ruuti räjähtää. Vankeus on koonnut kaikki sinne tänne hajaantuneet sielulliset ominaisuuteni, ne ovat ahtaassa tilassa pakkautuneet yhteen; ja tiedättehän, että pilvien törmätessä toisiinsa syntyy sähköä, salaman sähköä ja valon sähköä.

– Ei, minä en tiedä mitään, sanoi Dantès alakuloisena tietojensa vajavuudesta, – enkä edes käsitä kaikkia sanojanne. Te olette onnellinen, kun tiedätte niin paljon!

Apotti hymyili.

– Sanoitte äsken ajatelleenne kahta asiaa.

– Niin.

– Olette maininnut toisen; mikä on toinen?

– Toinen on, että olette kertonut minulle elämänne, mutta ette tunne minun elämääni.

– Teidän elämänne, nuori mies, on siksi lyhyt, ettei siihen voi sisältyä mitään tärkeitä tapahtumia.

– Siihen sisältyy tavattoman suuri onnettomuus, sanoi Dantès, – onnettomuus, jota en ole ansainnut. Ja jotta en soimaisi Jumalaa, niin kuin usein olen tehnyt, tahtoisin syyttää ihmisiä onnettomuudestani.

– Te väitätte siis olevanne viaton rikokseen, josta teitä syytetään?

– Aivan syytön, vannon sen niiden kahden henkilön nimessä, jotka ovat minulle rakkaimmat maailmassa, isäni ja Mercedeksen.

– Kertokaahan minulle elämäntarinanne, sanoi apotti sulkien kätkön ja lykäten vuoteen paikoilleen.

Dantès kertoi nyt elämäntarinansa, ja se rajoittui matkoihin, jotka hän oli tehnyt kerran Intiaan ja kaksi tai kolme kertaa Levanttiin; lopulta hän tuli viimeiseen matkaansa, kapteeni Leclèren kuolemaan, käärröön, joka hänen oli vietävä marsalkalle, marsalkan tapaamiseen, hänen antamaansa ja herra Noirtier'lle osoitettuun kirjeeseen. Sitten hän kertoi, miten saapui Marseilleen, tapasi isänsä, kertoi rakkaudesta Mercedekseen, kihlajaisateriasta, vangitsemisestaan, kuulustelusta, väliaikaisesta vankeudesta oikeuspalatsissa, lopulta vankeudesta Ifin linnassa. Tultuaan niin pitkälle ei Dantès edes tietänyt, kuinka kauan hän oli vankilassa ollut.

Kertomuksen päätyttyä apotti vaipui syviin mietteisiin.

– On olemassa, sanoi hän viimein, – syvälinen oikeusselviö, joka viittaa juuri siihen, mitä äsken sanoin, että ellei ole kysymys puutteellisesta organismista, niin ihmisolemus kammoo rikosta. Mutta hienostuminen on antanut meille tarpeita, paheita, teennäisiä pyyteitä, jotka saavat meidät tukahduttamaan hyvät vaistomme ja johdattavat meidät rikokseen. Tästä johtuu päätelmä: Jos tahdotte löytää syyllisen, niin etsikää ensiksi se, jolle rikos on ehkä tuottanut jotakin hyötyä. Kenelle oli hyötyä teidän katoamisestanne?

– Ei kenellekään. Olinhan minä niin vähäpätöinen.

– Älkää vastatko niin, sillä vastauksestanne puuttuu sekä logiikka että filosofia; kaikki on suhteellista, rakas ystäväni, kuninkaasta alkaen, joka on seuraajansa tiellä, virkamieheen asti, joka on ylimääräisen tiellä; jos kuningas kuolee, perii seuraaja kruunun; jos virkamies kuolee, perii ylimääräinen tuhannenkahdensadan livren palkan. Nuo tuhatkaksisataa livreä muodostavat hänen siviililistansa ja ovat hänelle yhtä välttämättömät kuin kaksitoista miljoonaa kuninkaalle. Jokainen, yhteiskunnan arvoasteikon alimmalta portaalta ylimmälle asti, muodostaa ympärilleen pienen etujen maailman, jolla on omat pyörteensä ja käyrät atominsa, niin kuin Descartesin maailmoilla. Mutta nämä maailmat suurenevät sen mukaan kuin ne nousevat arvoasteikossa. Ne muodostavat nurinkäännetyn spiraalin, joka tasapainon lain perustuksella pysyy kärkensä nojassa pystyssä. Palatkaamme teidän maailmaanne. Teidät aiottiin juuri nimittää Pharaonin kapteeniksi?

– Niin.

– Te aiotte juuri mennä naimisiin kauniin tytön kanssa?

– Niin.

– Kenelle oli etua siitä, ettei teistä tullut Pharaonin kapteenia?

Kenelle oli etua siitä, ettette mennyt naimisiin Mercedeksen kanssa?

Vastatkaa ensin ensimmäiseen kysymykseen, järjestys on kaikkien probleemien avain. Kenelle oli hyötyä siitä, ettei teistä tullut Pharaonin kapteenia?

– Ei kenellekään. Laivaväki piti minusta. Jos merimiehet olisivat saaneet valita päällikkönsä, niin olen varma siitä, että he olisivat valinneet minut. Yksi ainoa saattoi kadehtia sitä. Olin vähää ennen riidellyt hänen kanssaan ja olin vaatinut häntä kaksintaisteluun ja hän oli siitä kieltäytynyt.

– Vai niin! Mikä oli tuon miehen nimi?

– Danglars.

- Mikä virka hänellä oli laivassa?
- Hän oli tilinpitäjä.
- Jos olisitte tullut kapteeniksi, niin olisitteko pitänyt hänet siinä toimessa?
- En, jos se minusta olisi riippunut, sillä luulen huomanneeni hänen tileissään väärennyksiä.
- Hyvä. Entä oliko joku läsnä kun viimeistä kertaa keskustelitte kapteeni Leclèren kanssa?
- Ei, olimme kahden.
- Saattoiko kukaan kuulla keskusteluanne?
- Saattoi kyllä, sillä ovi oli auki, jopa ... odottakaahan ... niin, niin, Danglars kulki ohitse juuri sinä hetkenä, kun kapteeni Leclère ojensi minulle marsalkalle vietävän käärön.
- Hyvä, sanoi apotti, – nyt olemme oikeilla jäljillä. Otitteko ketään mukaanne laskeutuessanne maihin Elban luona?
- En ketään.
- Saitte kirjeen?
- Sain, marsalkalta.
- Minne panitte kirjeen?
- Lompakkooni.
- Teillä oli siis lompakko mukanaan? Mitenkä saattoi niin iso lompakko, johon voi panna virallisen kirjeen, mahtua merimiehen taskuun?
- Olette oikeassa, lompakkoni oli laivassa.
- Siis vasta laivassa panitte kirjeen lompakkoonne?
- Niin.
- Missä oli kirje astuessanne Porto-Ferrajosta laivaan?
- Se oli kädessäni.
- Kun palasitte Pharaoniin, saattoi siis jokainen nähdä, että teillä oli kirje?
- Niin saattoi.
- Danglars yhtä hyvin kuin muutkin?
- Danglars yhtä hyvin kuin muutkin.
- Kuulkaahan nyt, muistelkaahan tarkoin: muistatteko, millainen ilmianto oli?
- Kyllä muistan; luin sen kolmeen kertaan, ja jokainen sana painui mieleeni.
- Kerratkaahan ne.
- Dantès mietti hetkisen.
- "Kuninkaalliselle prokuraattorille antaa eräs kuninkaan ja valtaistuimen ystävä tiedoksi, että Edmond Dantès – niminen mies, Pharaon-laivan perämies, saapuessaan tänä aamuna Smyrnasta, poikettuaan Napoliin ja Porto-Ferrajoon, on vienyt Murat'lta kirjeen kruununanastajalle ja häneltä saanut kirjeen vietäväksi Pariisiin bonapartelaiselle komitealle.
- "Todistuksen hänen rikollisuudestaan saa vangitsemalla hänet, sillä kirje on joko hänellä tai hänen isällään tai Pharaon-laivassa."
- Apotti kohautti olkapäitään.
- Se on päivänselvää, sanoi hän, – ja olette ollut liian lapsellinen ja liian hyvä, kun ette heti alussa ole arvannut kaikkea.
- Niinkö luulette? huudahti Dantès. – Sehän olisi suorastaan halpamaista!
- Millainen oli Danglars'in käsiala tavallisesti?
- Kaunis ja vino käsiala.
- Millainen oli tuon nimettömän kirjeen käsiala?
- Taaksepäin vino.
- Apotti hymyili.
- Väärennetty, eikö niin?
- Se oli siksi liian selvä.
- Odottakaahan, sanoi hän.

Hän otti kynänsä tai pikemmin sanoen sen, mitä hän kynäksi sanoi, kastoi sen musteeseen ja kirjoitti vasemmalla kädellään tätä varten valmistetulle palttinalle ilmiannon pari kolme ensimmäistä riviä.

Dantès peräytyi ja katsoi melkein kauhuissaan apottiin.

– Kummallista, huudahti hän, – kuinka tämä käsiala muistuttaa sitä.

– Siksi, että tuo ilmianto oli kirjoitettu vasemmalla kädellä. Olen tullut huomaamaan erään asian, jatkoi apotti.

– Minkä?

– Että kaikki oikealla kädellä kirjoitetut käsialat ovat erilaisia ja kaikki vasemmalla kirjoitetut samanlaisia.

– Olettepa te kaiken nähnyt ja kaiken huomannut!

– Jatkakaamme. Kenelle oli etua siitä, ettette mennyt naimisiin Mercedesen kanssa?

– Eräälle nuorelle miehelle, joka rakasti häntä.

– Hänen nimensä?

– Fernand.

– Sehän on espanjalainen nimi.

– Hän olikin kotoisin Catalansista.

– Luuletteko, että hän olisi voinut kirjoittaa tuon kirjeen?

– En! Hän olisi ennemmin pistänyt minua puukollaan.

– Niin, se on espanjalaisen luonteen mukaista, he voivat tappaa, mutta eivät menetellä raukkamaisesti.

– Sitä paitsi, jatkoi Dantès, – hän ei tietänyt mitään ilmiannossa mainituista yksityiskohdista.

– Ette siis ollut niitä ilmaissut kenellekään?

– En kenellekään.

– Ette edes rakastetullenne?

– En edes morsiamelleni.

– Kirjoittaja on siis Danglars.

– Nyt olen siitä varma.

– Odottakaahan ... tunsiko Danglars Fernandin?

– Ei ... tunti... Minä muistuttelen...

– Mitä?

– Kihlajaisteni edellisenä iltana näin heidät yhdessä ukko Pamphilen ravintolan lehtimajassa.

Danglars oli ystävällinen ja laski leikkiä, Fernand oli kalpea ja rauhaton.

– Olivatko he kahden?

– Eivät, heidän seurassaan oli kolmaskin toveri, jonka hyvin tunsin ja joka epäilemättä oli tutustuttanut heidät toisiinsa, muudan räätäli Caderousse; mutta hän oli humalassa; odottakaahan ... odottakaahan... Kuinka en muistanut sitä? Viereisellä pöydällä oli mustepullo, paperia ja kyniä. (Dantès nosti kätensä otsalleen.) Oi, noita roistoja, noita roistoja!

– Tahdotteko vielä tietää lisää? sanoi apotti nauraen.

– Tahdon, tahdon, sillä te näette selvästi kaiken. Tahdon tietää, miksi minua ei kuulusteltu muuta kuin yksi ainoa kerta, miksi en joutunut tuomarin eteen ja miksi minut tuomittiin ilman tutkintoa.

– Tämä kohta on sotkuisempi, sanoi apotti, – oikeuslaitoksella on omat synkät ja salaperäiset tempunsa, joista on vaikea päästä selville. Se, mitä tähän asti olemme tehneet noiden molempien ystäviemme suhteen, on ollut vain lasten leikkiä; tässä kohdassa tarvitsen tarkempia tietoja.

– Kyselkää, sillä näettehän selvemmin elämäni kuin minä itse.

– Kuka teitä kuulusteli? Kuninkaallinen prokuraattoriko, hänen sijaisensa vai tutkintotuomari?

– Hänen sijaisensa.

– Nuori vai vanha?

- Nuori; kahdenkymmenenseitsemän tai – kahdeksan ikäinen.
- Hyvä! Ei vielä turmeltunut, mutta jo kunnianhimoinen, sanoi apotti.
- Millä tavoin hän teitä kohteli?
- Pikemmin lempeästi kuin ankarasti.
- Kerroitteko hänelle kaiken?
- Kerroin.
- Ja muuttuiko hänen menettelytapansa kuulustelun aikana?
- Muuttui hetkiseksi, kun hän oli lukenut kirjeen, joka oli syynä vangitsemiseeni.

Onnettomuuteni näytti aivan musertavan hänet.

- Onnettomuutenneko?
- Niin.
- Oletteko aivan varma siitä, että hän sääliitteli teidän onnettomuuttanne?
- Hän todisti ainakin kauniilla tavalla ystävyyttään.
- Millä tavalla?
- Hän poltti sen ainoan paperin, joka oli minulle raskauttava.
- Minkä? Ilmiannonko?
- Ei, kirjeen.
- Oletteko siitä varma?
- Hän teki sen minun nähteni.
- Se on eri asia; tuo mies voi olla suurempi rikollinen kuin uskottekaan.
- Saatte minut vapisemaan, kautta kunniani! sanoi Dantès. – Onko maailma sitten täynnä

tiikereitä ja krokotiileja?

- On. Mutta kaksijalkaiset tiikerit ja krokotiilit ovat vaarallisempia kuin nelijalkaiset.
- Jatkakaamme, jatkakaamme.
- Mielelläni. Sanoitte siis hänen polttaneen kirjeen?
- Niin, ja hän sanoi: "Näettehän, teitä vastaan ei ole muuta kuin tämä todistus, ja sen minä

hävitätän."

- Moinen teko on liian jalo ollakseen luonnollinen.
- Niinkö uskotte?
- Olen siitä varma. Kenelle tuo kirje oli osoitettu?
- Herra Noirtier'ille, Coq-Héron-katu n: o 13 Pariisissa.
- Voitteko otaksua, että prokuraattorin sijaisella oli jotakin hyötyä siitä, että tuo kirje hävisi?
- Ehkä; sillä hän sai minut lupaamaan pari kolme kertaa oman etuni vuoksi, etten puhu tästä

kirjeestä kenellekään, ja hän vannotti minua olemaan lausumatta sen henkilön nimeä, jolle kirje oli osoitettu.

– Noirtier? sanoi apotti. – Noirtier? Tunsin erään Noirtier'n entisen Etrurian kuninkaan hovissa, Noirtier'n, joka vallankumouksen aikana oli ollut girondisti. Mikä oli tuon prokuraattorin sijaisen nimi?

- Villefort.
- Apotti purskahti nauruun.
- Dantès katsoi häneen kummastuneena.
- Mikä teitä vaivaa? kysyi hän.
- Näettekö tuon päivänsäteen? kysyi apotti.
- Näen.

– No niin; kaikki on minulle nyt selvempää ja kirkkaampaa kuin tuo säde. Lapsiraukka, nuori mies parka! Ja tuo virkamies oli teille ystävällinen?

- Oli.
- Tuo kunnan prokuraattorin sijainen poltti, hävitti kirjeen?
- Niin.

– Tuo Noirtier ... mikä sokea raukka olettekaan ... tiedätekö, mikä oli tuo Noirtier? – Tuo Noirtier oli hänen isänsä.

Jos salama olisi iskenyt Dantèsin eteen ja avannut kuilun, joka ulottui helvettiin asti, ei se olisi tehnyt niin äkillistä, niin sähköistä, niin murskaavaa vaikutusta kuin nämä odottamattomat sanat; hän nousi, tarttui molemmin käsin päähänsä aivan kuin estääkseen sitä halkeamasta.

– Hänen isänsä! Hänen isänsä! huudahti hän.

– Niin, hänen isänsä, jonka nimi on Noirtier de Villefort, jatkoi apotti.

Kaikki, mikä siihen asti oli ollut Dantèsille hämää, tuli nyt äkkiä päivänselväksi. Villefort'in kummallinen käytös kuulustelun aikana, hävitetty kirje, vaadittu vala, virkamiehen melkein rukoileva ääni, kaikki se johtui hänen mieleensä; hän kiljahti, horjui aivan kuin humaltunut ja riensi käytävään, jonka kautta hän pääsi apotin huoneesta omaansa.

– Minun täytyy saada olla yksinäni, sanoi hän, – ajatellakseni tätä kaikkea.

Palattuaan tyrmäänsä hän vaipui vuoteelleen, jossa vanginvartija illalla tullessaan tapasi hänet istumassa katse tuijottavana, kasvot väentyneinä, mutta liikkumattomana ja mykkänä kuin kuvapatsas.

Hän oli tehnyt kamalan päätöksen ja vannonut pelottavan valan.

Dantèsin herätti tästä mietiskelystä Farian ääni. Kun vanginvartija oli käynyt hänenkin luonaan, niin hän tuli kutsumaan Dantèsia syömään illallista kanssaan. Fariaa kun pidettiin hulluna, huvittavana hulluna, oli hän saanut kaikenlaisia etuoikeuksia, niin kuin tavallista valkoisempaa leipää ja pienen pullon viiniä sunnuntaisin. Oli juuri nyt sunnuntai, ja apotti tuli kutsumaan nuorta toveriansa jakamaan hänen leipänsä ja viininsä.

Dantès seurasi häntä; hänen kasvonsa rypyt olivat kadonneet ja piirteet olivat tulleet entiselleen; mutta niihin oli ilmaantunut jäykkyyttä ja lujutusta, josta voi arvata hänen tehneen lujan päätöksen. Apotti katsoi häneen terävästi.

– Olen pahoillani, että autoin teitä etsimisessäni ja sanoin mitä sanoin, lausui hän.

– Miksikä niin? kysyi Dantès.

– Siksi, että olen tuonut sieluunne tunteen, jota siellä ei tätä ennen ollut: kostonhimon.

Dantès hymyili.

– Puhukaamme jostakin muusta, sanoi hän.

Apotti katseli häntä hetkisen ja pudisti surullisena päätään; sitten he puhuivat muusta.

Vanha vanki kuului niihin paljon kärsineisiin ihmisiin, joiden keskustelussa on runsaasti hyviä tietoja ja jotka koko ajan pitävät toisen virkeänä; mutta hän ei ollut itsekäs eikä puhunut omista kärsimyksistään.

Dantès kuunteli ihastuneena hänen jokaista sanaansa; aivan kuin revontulet valaisevat pohjoisilla seuduilla purjehtivien merimiesten tietä, niin näyttivät ne hänelle uusia ihmeellisiä näköaloja, joita satumainen valaistus kirkasti. Dantès ymmärsi, kuinka onnellinen olisi älykäs ihminen saadessaan seurata tätä miestä niille moraalisen, filosofisen ja yhteiskunnallisen sivistyksen kukkuloille, joilla hän tavallisesti oleskeli.

– Teidän pitäisi opettaa minulle hiukan kaikkea sitä, mitä tiedätte, sanoi Dantès, – vaikkapa ei muun vuoksi kuin siksi, että teillä ei olisi ikävä minun seurassani. Luullakseni olisitte mieluummin yksin kuin minun kaltaiseni sivistymättömän ja kehittymättömän miehen seurassa. Jos suostutte pyyntööni, niin lupaan olla enää koskaan puhumatta teille pakenemisesta.

Apotti hymyili.

– Rakas lapsi, sanoi hän, – ihmistieto on hyvin rajoitettu, ja kun olisin opettanut teille matematiikkaa, fysiikkaa, historiaa ja pari kolme elävää kieltä, niin tietäisitte saman kuin minäkin, enkä tarvitsisi kuin pari vuotta opettaakseni kaiken tietoni teille.

– Pari vuotta! sanoi Dantès. – Luuletteko minun oppivan kaiken tuon parissa vuodessa?

– Ette tietojen käyttämistä, mutta niiden perusteet; oppiminen ei ole samaa kuin tietäminen. Maailmassa on sekä tietorikkaita että oppineita. Muistin avulla tullaan edellisiksi, filosofoimisen avulla jälkimmäiseksi.

– Mutta eikö filosofiaa voi oppia?

– Filosofiaa ei opi. Filosofia on kaiken tietämyksen määrä, tietojen omistajan kyky sovelluttaa niitä. Filosofia on se säteilevä pilvi, jolle Kristus laski jalkansa noustessaan taivaaseen.

– Kertokaahan, sanoi Dantès, – mitä minulle ensiksi opetatte. Minussa on tiedon jano.

– Kaikki! sanoi apotti.

Samana iltana laativat vangit opetussuunnitelman, jota he alkoivat toteuttaa seuraavana päivänä. Dantèsilla oli suorastaan ihmeellinen muisti ja verraton käsittämiskyky. Hänellä oli oivallinen matemaattinen taju ja mielikuvitusta, joka auttoi häntä kuivien numeroiden ja jäykkien kaavojen yli. Hän osasi jo hiukan ennestään italiankieltä ja uuskreikkaa, jota oli oppinut matkaillessaan itämailla. Näiden kahden kielen avulla hän piankin oppi ymmärtämään muiden kielten rakenteen; hän alkoi puhua espanjan-, englannin- ja saksankieltä.

Niin kuin hän oli apotti Farialle luvannut, ei hän enää koskaan puhunut paosta, joko sitten siitä syystä, että opintojen tuottama huvitus korvasi vapaudenkaipuun, tai siksi, että hän tahtoi ehdottomasti pitää sanansa, ja päivät kuluivat nopeasti opinnoissa. Vuoden päästä hän oli aivan toinen mies.

Mitä tuli apotti Fariaan, niin Dantès huomasi, että tämä hänen seuransa tuottamasta virkistyksestä huolimatta alkoi päivä päivältä synkistyä. Jokin ajatus näytti taukoamatta ja alinomaa vainoavan häntä. Hän vaipui syviin mietteisiin, huokasi vasten tahtoaan, nousi äkkiä ja käveli synkkänä pitkin vankilaansa.

Eräänä päivänä hän pysähtyi kesken kävelynsä ja huudahti:

– Kunpa ei olisi vartijoita!

– Vartijaa ei olisi olemassa, jos vain tahdotte, sanoi Dantès, joka oli aivan kuin kristallin läpi nähnyt hänen ajatuksensa.

– Olenhan sanonut teille, sanoi apotti, – että kammoan murhaa.

– Mutta jos murha tapahtuu itsesäilytysvaistosta, itsepuolustuksen tarpeesta.

– Minä en sittenkään voisi sitä tehdä.

– Ajatteletteko sitä kuitenkin?

– Taukoamatta, taukoamatta, sanoi apotti.

– Ja olette keksinyt jonkin keinon, ettekö ole? sanoi Dantès kiihkeästi.

– Olen, jos ulommalle käytävälle asetetaan vahti, joka on kuuro ja sokea.

– Hän tulee kuuroksi ja sokeaksi, sanoi nuori mies jyrkästi, ja se kauhistutti apottia.

– Ei, ei, huudahti hän, – mahdotonta!

Dantès tahtoi jatkaa keskustelua tähän suuntaan, mutta apotti pudisti päätään ja kieltäytyi vastaamasta enempää.

Kului kolme kuukautta.

– Oletteko väkevä? kysyi eräänä päivänä apotti Dantèsilta.

Vastaamatta sanaakaan Dantès otti taltan, väänsi sen käyräksi kuin hevosenkengän ja oikaisi sen sitten.

– Lupaatteko, ettette tapa vahtia ennen kuin äärimmäisessä hätätilassa?

– Lupaan, kautta kunniani!

– Siinä tapauksessa, aloitti apotti, – voimme panna tuumamme täytäntöön.

– Ja paljonko tarvitsemme siihen aikaa?

– Vähintään vuoden.

– Mutta voimme kai ryhtyä työhön?

– Voimme heti.

– Nyt olemme menettäneet kokonaisen vuoden! huudahti Dantès.

– Pidättekö sitä vuotta hukkaan menneenä? sanoi apotti.

– Anteeksi, anteeksi, huudahti Edmond punastuen.

– Vaiti, sanoi apotti; – ihminen ei ole koskaan muuta kuin ihminen, ja te olette kuitenkin parhaimpia niiden joukossa, jotka olen tuntenut. Kas, tällainen on suunnitelmani.

Apotti näytti silloin Dantèsille laatimansa piirustuksen: se oli hänen kammionsa, Dantèsin kammion ja niitä yhdistävän käytävän asemakaava. Keskelle tätä käytävää hän oli laatinut sivukäytävän, samanlaisen kuin kaivoksissa. Tämä sivukäytävä vei sen ulomman käytävän alle, jolla vartija käveli. Päästyään kerran sinne he kaivavat ison kolon ja irrottavat laatan, josta käytävän permanto oli muodostettu. Sopivana hetkenä se sitten painuisi sotilaan alta, ja hän putoaisi kuoppaan. Dantèsin piti hyökätä hänen kimppuunsa hetkenä, jolloin hän olisi pökerryksissä putoamisestaan eikä voisi puolustautua, sitoa hänen kätensä, tukkia hänen suunsa, minkä jälkeen pakolaiset avattuaan käytävässä olevan ikkunan laskeutuisivat köysitikkaiden avulla linnoituksen ulkomuuria myöten ja pakenisivat.

Dantès taputti käsiään, ja hänen silmänsä loistivat ilosta; tuuma oli niin yksinkertainen, että sen täytyi onnistua!

Samana päivänä miehet ryhtyivät työhönsä sitä suuremmalla innolla, kun se tapahtui pitkän lepoajan jälkeen ja molemmat nähtävästi toteuttivat salaisia ajatuksiaan.

Heidän työnsä keskeytyi vain silloin, kun molempien täytyi olla omassa huoneessaan vartijan tullessa sinne. He olivat sitä paitsi tottuneet erottamaan hänen askeltensa äänen, kun hän tuli portaita alas, eikä hän kertaakaan yllättänyt kumpaakaan. Uudesta käytävästä irroitettu hiekka olisi lopulta täyttänyt entisen käytävän kokonaan, mutta he heittivät sen vuoroin Dantèsin, vuoroin Farian kammion ikkunasta ulos, vähitellen ja tavattoman varovaisesti: he murensivat sen aivan hienoksi, ja yötuuli vei sen kauaksi jättämättä mitään jälkeä.

Toista vuotta kului tähän työhön, joka suoritettiin taltalla, veitsellä ja puukangella. Työn aikana Faria jatkoi Dantèsin opettamista, puhui hänen kanssaan eri kieliä, kertoi kansoista ja suurista miehistä. Apotti, joka oli kuulunut hienoon maailmaan, osoitti esiintymisessään eräänlaista alakuloista arvokkuutta, ja Dantès, jolla oli luontainen mukautumisen kyky, osasi omaksua itselleen tuon hienon kohteliaisuuden ja ylhäiset seurustelutavat, joita ei saavuta muuten kuin tottumuksen tietä, seurustelemalla ylhäisissä piireissä tai etevien henkilöiden kanssa.

Viidentoista kuukauden kuluttua käytävä oli valmis, kuoppa oli kaivettu ulomman käytävän alle; vartija kuului astelevan siellä edestakaisin, ja vangit, joiden oli pakko odottaa pimeää, kuutamotonta yötä voidakseen varmasti päästä pakoon, eivät pelänneet mitään muuta, kuin että maa pettää liian varhain sotilaan jalkojen alla. Tämä onnettomuus estettiin siten, että pantiin tueksi pölkkö, joka oli löydetty käytävää tehtäessä. Dantès oli parhaillaan panemassa sitä paikoilleen, kun hän äkkiä kuuli apotti Farian, joka oli jäänyt Dantèsin kammioon hiomaan rautanaulaa köysitikkaiden kiinnittämistä varten, huutavan häntä hätääntyneellä äänellä. Dantès riensi hänen luokseen ja tapasi apotin keskellä huonetta kalpeana, kasvot hikeä valuen ja kädet nyrkissä.

– Hyvä Jumala, huudahti Dantès, – mitä on tapahtunut ja mikä teidän on?

– Joutuin, joutuin! sanoi apotti, – kuulkaa minua.

Dantès katseli apotin kalmankalpeita kasvoja, hänen silmiensä ympärille muodostuneita mustia renkaita, hänen kelmeitä huuliaan, hänen pystyyn noussutta tukkaansa, ja kauhistuneena hän pudotti kädessään olleen taltan.

– Mitä on tapahtunut! huudahti Edmond.

– Minä olen mennyttä miestä! sanoi apotti. – Kuulkaa minua. Kamala, ehkä kuolettavakin tauti valtaa kohta minut. Tunnen sen tulevan. Minulla oli samanlaatuinen jo vuotta ennen vangitsemistäni. Tätä tautia vastaan on vain yksi ainoa lääke, ilmoitan sen teille; juoskaa nopeasti huoneeseeni, kohottakaa vuoteen jalkaa, se on ontto, siellä on pieni kristallipullo, joka on puolillaan punaista nestettä, tuokaa se tänne. Mutta, ei, ei, minut voitaisiin yllättää täällä; auttakaa minua pääsemään

huoneeseeni niin kauan kuin minulla on vielä hiukankaan voimia. Kukapa tietää, mitä tapahtuu sinä aikana, jonka kohtaus kestää.

Dantès ei menettänyt malttiaan, vaikka häntä kohdannut onnettomuus oli tavattoman suuri; hän meni käytävään, veti onnettoman toverinsa perässään ja sai hänet vaivalloisesti viedyksi käytävän toiseen päähän, saapui apotin huoneeseen ja asetti hänet vuoteelle.

– Kiitos, sanoi apotti, ja koko hänen ruumiinsa värisi aivan kuin hän olisi noussut jääkylmästä vedestä. – Kohta tauti tulee, vaivun aivan kuin kuolleeksi. Ehkä en tee ainoatakaan liikettä, ehkä en äännähdäkään, mutta ehkä vaahto tulee suustani, jäykistyn ja huudan; koettakaa tukahduttaa huutoni, sillä muussa tapauksessa voidaan minut muuttaa toiseen huoneeseen, ja silloin olemme ainiaaksi erotetut. Kun tulen liikkumattomaksi, kylmäksi ja kuolleen näköiseksi, niin vasta silloin, ymmärrättekö, raotatte puukon avulla hampaani, kaadatte suuhuni kahdeksan tai kymmenen tippaa tuota nestettä, ja ehkä toinnun.

– Ehkäkö? lausui Dantès surullisesti.

– Auttakaa, auttakaa! huusi apotti, – minä ... minä kuo...

Taudinpuuska tuli niin äkkiä ja sellaisella voimalla, että onneton vanki ei ennättänyt lopettaa lausettaan; hänen otsansa yli kiiti pilvi, nopeasti ja uhkaavana kuin myrsky merellä; taudinpuuska laajensi hänen silmänsä, veti suun väärään ja nosti punan poskille: hän huitoi käsillään, kuola tuli hänen suustaan ja hän karjui; mutta Dantès tukahdutti hänen huutonsa peitteen alle. Tätä kesti kaksi tuntia. Sen jälkeen sairas, liikkumattomana kuin kuollut valkoisena ja kylmänä kuin marmori, veltona kuin tallattu kaisla kaatui, jäykistyi viimeisen kohtauksen aikana kerta vielä ja tuli sitten siniseksi.

Edmond odotti siksi, kunnes tämä näennäinen kuolema oli vallannut koko ruumiin ja jäätänyt sen sydämeen asti; silloin hän tarttui veitseen, painoi sen terän hampaiden väliin, avasi suun tavattoman vaivalloisesti, kaatoi siihen kymmenen tippaa punaista nestettä ja odotti.

Kului tunti, eikä vanhus tehnyt ainoatakaan liikettä. Dantès pelkäsi odottaneensa liian kauan ja katseli häntä epätoivoisena. Lopulta nousi heikko puna vanhuksen poskille, silmät, jotka koko ajan olivat olleet auki ja elottomina, saivat entisen katseensa, kuului heikko huokaus, ja sairas liikahti.

– Pelastettu, pelastettu! huudahti Dantès.

Sairas ei vielä voinut laisinkaan puhua, mutta hän viittasi kauhuissaan ovea kohden. Dantès kuunteli ja kuuli vartijan askelet, kello oli seitsemän.

Nuori mies hyökkäsi käytävän aukkooa kohden, pujahti sinne, siirsi laatan pänsä päällä paikoilleen ja palasi kammionsa.

Hiukan sen jälkeen aukeni hänen kammionsa ovi vuorostaan, ja vartija näki vangin entiseen tapaansa istumassa vuoteella.

Tuskin hän oli mennyt, tuskin oli hänen askeltensa ääni lakannut kaikumasta, kun Dantès levottomana, ajattelemattakaan syömistä, palasi samaa tietä kuin oli tullut, nosti laatan ylös ja astui apotin huoneeseen.

Tämä oli tullut tajuihinsa, mutta makasi vielä liikkumattomana ja voimattomana vuoteellaan.

– En luullut enää saavani nähdä teitä, sanoi hän Dantèsille.

– Miksi ette? kysyi nuori mies; – luulitteko siis kuolevanne?

– Mutta onhan kaikki valmiina pakoa varten, ja odotin teidän pakenevan.

Suuttumuksen puna nousi Dantèsin poskille.

– Ilman teitä! huudahti hän. – Uskotteko todellakin, että olisin voinut niin tehdä?

– Nyt huomaaan erehtyneeni, sanoi sairas. – Olen hyvin heikko, aivan murtunut, menehtynyt.

– Rohkeutta, voimanne palaavat kyllä, sanoi Dantès istuutuen vuoteen viereen ja tarttuen Farian käsiin.

Apotti pudisti päätään.

– Tätä edellisellä kerralla puuska kesti puolen tuntia, jonka jälkeen minun oli nälkä ja nousin omin voimin. Tänään en voi liikuttaa oikeata kättäni enkä jalkaani. Pääni on raskas, ja se ilmaisee

aivoissa tapahtuneen sisäisen vuodon. Kolmannella kerralla jään aivan liikkumattomaksi tai kuolen heti.

– Ei, ei, olkaa varma siitä, te ette kuole; jos kolmas kohtaaminen tulee, niin olette silloin vapaa. Me pelastamme teidät samoin kuin tälläkin kertaa, ja paremmin kuin tällä kertaa, sillä meillä on silloin apua.

– Ei, ystäväiseni, sanoi vanhus, – älkää pettäkö itseänne. Äskeinen taudinpuuska on tuominut minut ikuiseen vankeuteen. Paetakseen täytyy voida kävellä.

– No niin, me odotamme viikon, kuukauden, kaksi kuukautta, jos niin tarvitaan. Sinä aikana voimanne palaavat. Kaikki on valmiina pakoamme varten, ja voimmehan vapaasti valita ajan ja hetken. Sinä päivänä, kun tunnette jaksavanne uida, no niin, sinä päivänä panemme tuumamme täytäntöön.

– Minä en enää koskaan voi uida, sanoi Faria; – tämä käsi on herpaantunut ainiaaksi. Kohottakaahan sitä, niin näette, kuinka se painaa.

Nuori mies kohotti käsivartta, joka putosi hervottomana alas. Hän huokasi.

– Näettehän, Edmond? sanoi Faria. – Uskokaa minua, tiedän kyllä mitä sanon. Sen jälkeen kun ensi kerran sain tämän taudinpuuskan, en ole lakannut miettimästä. Odotin sitä, sillä se on sukuperintö; isäni kuoli kolmanteen puuskaan, isoisäni samoin. Lääkäri, joka valmisti minulle tämän lääkkeen, oli kuuluisa Cabanis, ja hän ennusti, että minulle käy aivan samoin.

– Lääkäri erehtyy, huudahti Dantès. – Ja mitä tuohon herpaantumiseen tulee, niin se ei haittaa; minä otan teidät selkääni ja uin sillä tavoin.

– Lapsi, sanoi apotti, – olette merimies, olette uimari, tiedätte, että moinen taakka selässään mies ei jaksakaan uida enempää kuin viisikymmentä uintivetoa. Älkää hautoko unelmia, joita ei edes hyvän sydämenne voi pitää mahdollisina. Minä jään siis tänne siksi, kunnes koittaa vapauteni eli kuolema. Mitä teihin tulee, niin paetkaa, lähtekää! Te olette nuori, väkevä ja notkea, älkää välittäkö minusta, vapautan teidät lupauksestanne.

– Hyvä on! sanoi Dantès. – Hyvä on, siinä tapauksessa jään minäkin.

Sitten hän nousi ja ojensi kätensä juhlallisesti sairasta kohden:

– Jeesuksen veren kautta vannon, etten jätä teitä ennen kuin kuoltuanne!

Faria katseli tuota nuorta miestä, joka seisoi hänen edessään niin ylevänä ja niin yksinkertaisena, niin jalona, ja luki hänen uskollisista kasvoistaan, kuinka suuri hänen ystävyytensä oli ja kuinka pyhänä hän aikoi pitää valansa.

– Otan lupauksenne vastaan, sanoi sairas, – kiitos.

Sitten hän ojensi kätensä ja jatkoi:

– Ehkä saatte palkkanne tästä suuresta uhrautuvaisuudestanne. Mutta kun minä en voi ettekä te tahdo lähteä, niin meidän täytyy tukkia parvekkeen alainen käytävä. Sotilas voi huomata onton kaiun jalkojensa alla, kutsua tarkastajan, silloin kaikki tulee ilmi ja meidät erotetaan. Menkää siihen työhön, jossa en pahaksi onneksi voi teitä auttaa. Käyttäkää siihen vaikka koko yö älkääkä palatko ennen kuin huomenna vartijan käytyä täällä. Minulla on teille jotakin tärkeätä kerrottavana.

Dantès tarttui apotin käteen, tämä rauhoitti häntä hymyilemällä hänelle, ja hän läksi työhön totellen ja kunnioittaen vanhaa ystävänsä.

## 18. Aarre

Palatessaan seuraavana aamuna toverinsa huoneeseen Dantès tapasi Farian istumassa tyynenä vuoteellaan.

Tyrmän pienestä ikkunasta tulevassa valossa hän piteli vasemmassa kädessään, siinä, joka oli jäänyt liikuntakykyiseksi, paperipalaa, jota aina oli pidetty pieneen rullaan käärittynä ja joka sen vuoksi ei tahtonut pysyä suorana.

Sanaakaan sanomatta hän näytti tätä paperia Dantèsille.

– Mikä se on? kysyi tämä.

– Katsokaahan tarkkaan, sanoi apotti hymyillen.

– Minä katselen niin tarkkaan kuin voin, sanoi Dantès, – enkä näe muuta kuin puoliksi palaneen paperin, jolle on kirjoitettu goottilaisia kirjaimia kummallisella musteella.

– Tämä paperi, ystäväni, sanoi Faria, – voin sen myöntää teille nyt, kun olen teitä koetellut – tämä paperi on aarteeni, josta toinen puoli tästä päivästä laskien kuuluu teille.

Kylmä hiki nousi Dantèsin otsalle. Tähän päivään asti – siis kuinka pitkän ajan! – hän oli välttänyt ottamasta apotti Farian kanssa puheeksi tätä aarretta, jonka perusteella vanhusta pidettiin hulluna. Hienotunteisena ei Edmond ollut tahtonut koskea tähän arkaan kohtaan. Faria puolestaan ei ollut siitä maininnut. Edmond oli pitänyt vanhuksen vaitioloa järjen palaamisen merkinä. Kun hän tänään, tuollaisen ankaran kohtauksen jälkeen, lausui nuo muutamat sanat, niin ne ilmaisivat Dantèsin mielestä sielullista häiriötä.

– Aarteeneko? sopersi Dantès.

Faria hymyili.

– Niin, sanoi hän. – Olette, Edmond, joka suhteessa jalo luonne, ja kalpeudestanne ja vapisemisestanne voin päättää, mitä mielessänne tällä hetkellä liikkuu. Ei, olkaa rauhassa, en ole hullu. Tämä aarre on todellakin olemassa, ja ellen minä ole saanut sitä omistaa, niin te ainakin saatte. Kukaan ei ole tahtonut kuulla eikä uskoa sanojani, sillä minua on pidetty hulluna. Mutta tähän tiedätte, etten ole hullu, kuunnelkaa siis minua ensin ja sitten uskokaa tai olkaa uskomatta.

– Voi minua, ajatteli Edmond, – hän on jälleen vaipunut tuohon onnettomaan tilaansa. Tämä onnettomuus minulta enää vain puuttui.

Sitten hän jatkoi ääneen:

– Ystäväni, taudinkohtaus on teitä ehkä uuvuttanut, ettekö tahdo ensin hiukan levätä? Huomenna kyllä kuulen tarinanne, mutta tänään tahdon teitä hoidella. Sitä paitsi, sanoi hän hymyillen, – mitä aarteeseen tulee, onko tuo asia kovin kiireellinen?

– On, hyvin kiireellinen, Edmond, vastasi vanhus. – Kukapa tietää, eikö huomenna tai ylihuomenna tule jo uusi kohtaus? Ajatelkaa, että kaikki on silloin loppunut. Niin, totta on, usein olen katkeralla nautinnolla ajatellut tuota rikkautta, joka tekisi kymmenen perhettä pohatoiksi ja jota vainoojani eivät ole saaneet käsiinsä. Tämä ajatus on jonkinmoisena kostonajatuksena, ja nautin siitä yön yksinäisyydessä ja epätoivoissani istuessani vankilassa. Mutta kun nyt rakkaudesta teihin olen antanut maailmalle anteeksi, kun näen, mikä onnen määrä voi tulla osaksenne, niin tahtoisin niin pian kuin mahdollista antaa tuon rikkauten teidän arvoisellenne omistajalle.

Edmond käänsi päänsä hymyillen pois päin.

– Ette siis vieläkään usko, Edmond, jatkoi Faria, – eikö ääneni ole saanut teitä vakuutetuksi? Huomaan teidän kaipaavan todistuksia. No niin, lukekaa tämä paperi, jota en ole kenellekään näyttänyt.

– Huomenna, ystäväni, sanoi Edmond, joka ei millään muotoa tahtonut yhtyä vanhuksen hulluihin haaveisiin. – Minä luulin sopineemme, että vasta huomenna puhumme siitä.

– Emme puhu siitä ennen kuin vasta huomenna, mutta lukekaa tämä paperi tänään.

– En saa ärsyttää häntä, ajatteli Edmond.

Ja ottaen paperin, jonka toisen puolen tuli oli polttanut, hän luki sen.

– No? kysyi apotti Faria, kun nuori mies oli lopettanut lukemisensa.

– Enhän minä näe siinä muuta kuin katkonaisia rivejä, sanoi Dantès, – hajanaisia sanoja. Tuli on polttanut osan lauseista, ja niiden sisällys on tullut käsittämättömäksi.

– Niin teidän mielestänne, ystäväni, joka lulette sen ensi kertaa, mutta ei minun, joka monta yötä olen niitä miettinyt, muodostanut kokonaiseksi jokaisen lauseen, täydentänyt jokaisen ajatuksen.

– Ja luuletteko saaneenne selville salatun sisällyksen?

– Olen siitä aivan varma, saattehan itse nähdä. Mutta ensiksi kuulkaa, miten olen saanut tämän paperin.

– Vaiti! huudahti Dantès. – Askelia...! Joku tulee ... minä lähdän...

Hyvästi.

Ja Dantès, joka oli onnellinen päästessään kuulemasta kertomusta ja siten tulemasta vakuutetuksi ystävänsä mielenhäiriöstä, liivahti kuin käärme ahtaaseen käytävään, ja Faria, joka pelon vaikutuksesta tuli hyvin toimintakykyiseksi, lykkäsi jalallaan kivilaatan paikoilleen, ja peitti sen mattopahasella, jotta liitteiden uurteita ei näkyisi.

Tulija oli kuvernööri, joka kuultuaan vartijalta, että Faria oli saanut taudinpuuskan, tuli kuulemaan, kuinka vaarallinen se oli.

Faria otti hänet istuallaan vastaan, vältti jokaista huomattavampaa liikettä ja salasi kuvernööriltä halvauksen, joka oli jo jäykistänyt toisen puolen hänen ruumiistaan. Hän pelkäsi kuvernöörin säälivän häntä, siirtävän hänet toiseen, terveellisempään tyrmään ja siten erottavan hänet nuoresta ystävästään. Mutta kaikeksi onneksi ei niin käynyt, ja kuvernööri poistui varmana siitä, että hulluparka, jota kohtaan hän sydämensä syvyydessä tunsu jonkinmoista hellyyttä, olikin ainoastaan hiukan pahoinvoipa.

Tällä aikaa istui Edmond vuoteellaan, piteli käsillään päätään ja koetti koota ajatuksiaan. Farian puhe heidän tutustumisestaan alkaen oli ollut niin selvää, niin laaja-alaista ja loogillista, että hän ei voinut käsittää, miten mies voi olla niin tavattoman viisas jokaisessa muussa suhteessa ja hullu tässä yhdessä. Erehtyikö Faria aarteensa suhteen, vai erehtyivätkö kaikki muut hänen suhteensa?

Dantès pysytteli koko päivän tyrmässään uskaltamatta mennä ystävänsä luo. Hän koetti näin lykätä tuonnemmaksi hetken, jolloin saisi varmuuden apotin hulluudesta. Jos hän tulisi siitä vakuutetuksi, olisi se kamalaa.

Mutta illalla, kun vartija oli tapansa mukaan käynyt, eikä Faria nähnyt nuoren miehen palaavan, hän koetti päästä tämän luo. Edmond vapisi kuullessaan, kuinka vaivalloisesti vanhus pääsi eteenpäin, olihan hänen toinen jalkansa aivan hervoton, eikä hän voinut käyttää molempia käsivarsiaan. Edmondin täytyi vetää hänet sisään, sillä hän ei omin voimin olisi päässyt Dantèsin huoneeseen käytävän ahtaasta aukosta.

– Minä aivan säälimättömästi ahdistan teitä, sanoi Faria hyväntahtoisesti hymyillen. – Luulitte pääseväne lahjoitustani pakoon; mutta se ei onnistu. Kuulkaa siis.

Edmond huomasi, ettei hän voinut keskustelua välttää. Hän vei vanhuksen istumaan vuoteelleen ja istui rahille hänen eteensä.

– Tiedättehän, että olin kardinaali Spadan, tämän ruhtinassuvun viimeisen jäsenen sihteeri, uskottu ja ystävä. Saan kiittää tätä miestä kaikesta siitä onnesta, mitä olen elämässäni saanut nauttia. Hän ei ollut rikas, vaikka hänen sukunsa rikkaudet olivat tulleet sananparreksi, niin että usein olen kuullut sanottavan: rikas kuin Spada. Hän eli tämän rikkauden maineen avulla. Hänen palatsinsa oli paratiisini. Opetin hänen veljenpoikiaan, jotka nyt ovat kuolleet, ja kun hän oli yksin maailmassa, noudatin täydellisesti kaikkia hänen määräyksiään korvatakseni siten kaiken sen hyvän, mitä hän oli minulle tehnyt kymmenen vuoden aikana.

Kohta tiesin kaiken, mikä koski kardinaalin sukua. Usein olin nähnyt armollisen herran tutkivan vanhoja kirjoja ja etsivän tomuisten perhepapereiden joukosta jotakin. Eräänä päivänä, kun moitin häntä siitä, että hän sillä tavoin tarpeettomasti valvoi ja uuvutti itseään, hän katsoi minuun

katkerasti hymyillen ja avasi eteeni Rooman kaupungin historian. Paavi Alexander VI: n elämäkerran kahdennessakymmenennessä luvussa oli seuraava kohta, jota en koskaan ole voinut unohtaa:

"Suuret romagnalaiset sodat olivat loppuneet. Cesare Borgia, joka oli päässyt voitolle, tarvitsi rahoja ostaaksensa koko Italian. Paavikin tarvitsi rahaa päästäksensä Ludvig XII: sta, joka kärsimistään tappioista huolimatta yhtä kaikki oli vielä pelottava. Oli siis keksittävä jokin tuottava yritys, ja se oli jokseenkin vaikeata tässä köyhtyneessä Italiassa.

"Hänen Pyhyytensä keksi keinon. Hän päätti valita kaksi uutta kardinaalia.

"Jos pyhä isä valitsi näiksi kaksi Rooman huomattavaa ja etenkin rikkasta miestä, niin hän saattoi hyötyä tästä seuraavalla tavalla: ensiksi hän saattoi myydä kaikki ne tärkeät virat ja huomattavat toimet, joista näiden vastavalittujen täytyi luopua, ja toiseksi hän saattoi saada jokseenkin korkean hinnan näistä kahdesta kardinaalinhatusta.

"Laskelmassa oli kolmaskin puoli, joka kohta selviää.

"Paavi ja Cesare Borgia keksivät piankin nuo kaksi tulevaa kardinaalia. Ne olivat Giovanni Rospigliosi, jolla yksinään oli hoidettavanaan neljä pyhän istuimen tärkeintä virkaa, ja Cesare Spada, joka oli Rooman ylhäisin ja rikkain mies. Nämä molemmat miehet osasivat antaa arvon tälle paavin suosiolle. He olivat kunnianhimoisia. Kun heidät oli nimitetty, ilmestyi pian niitä, jotka ostivat heidän entiset virkansa.

"Seurauksena oli, että Rospigliosi ja Spada maksoivat päästäkseen kardinaaleiksi, ja kahdeksan muuta miestä maksoi päästäkseen siihen asemaan, missä nämä molemmat miehet olivat sitä ennen olleet. Keinottelijoiden kassaan tuli tällä tavoin kahdeksansataatuhatta scudoa.

"Jo on aika puhua keinottelun viimeisestä osasta. Kun paavi oli osoittanut ystävällisyyttään Rospigliosille ja Spadalle, oli ojentanut heille molemmille heidän uuden arvonsa merkit, oli hän varma siitä, että nämä korvatakseen kiitollisuudenvelkansa olivat muuttaneet kaiken rikkautensa rahaksi ja tuoneet sen Roomaan jäädäkseen sinne ainiaaksi asumaan. Paavi ja Cesare Borgia kutsuivat heidät molemmat illalliselle.

"Pyhä isä ja hänen poikansa olivat menettelytapaan nähden olleet eri mieltä. Cesare arveli käyttää jotakin niistä keinoista, joita hän aina piti valmiina ystäviään varten. Toinen oli tuo kuuluisa avain, joka ojennettiin asianomaiselle ja pyydettiin häntä avaamaan erään kaapin ovi. Avaimessa oli pieni piikki, kaapin lukko oli hyvin kireä, tuo pieni kärki pisti käteen, ja avaaja kuoli seuraavana päivänä. Toinen keino oli leijonasormus, jonka Cesare pisti sormeensa silloin kun hän antoi muutamille kättä. Leijona raapaisi suosikin kättä, ja naarmu tuotti vuorokauden päästä kuoleman.

"Cesare ehdotti siis, että molemmat kardinaalit joko lähetettäisiin avaamaan kaappi tai annettaisiin heille kummallekin ystävällisesti kättä, mutta Alexander VI vastasi: 'Ei saa kitsailla päivällisen suhteen, kun on kysymys kahdesta kardinaalista, niin arvokkaasta kardinaalista kuin Rospigliosi ja Spada. Aavistus sanoo minulle, että saamme menomme runsaasti korvatuksi. Sitä paitsi unohdat, Cesare, että vatsanväänneet ilmaantuvat heti, jota vastoin pistos tai naarmu vasta seuraavana päivänä.'

"Cesare tunnusti tämän selityksen oikeaksi. Sen vuoksi molemmat kardinaalit kutsuttiin päivälliselle.

"Päivälliset pidettiin huvilassa, joka paavilla oli San Pietro di Catenen lähellä. Kardinaalit tunsivat tämän kuuluisaksi tulleen paikan hyvin.

"Rospigliosi, joka oli aivan huumaantunut uudesta arvostaan, valmistautui pidoissa runsaasti syömään ja ystävällisesti hymyilemään. Spada, joka oli varovainen mies ja rakasti ainoastaan veljenpoikaansa, nuorta kapteenia, jolla oli loistava tulevaisuus edessään, otti paperia ja kynän ja kirjoitti testamenttinsa.

"Hän käski sitten veljenpoikansa odottaa häntä huvilan lähistöllä.

Mutta sanaa vievä palvelija ei kohdannut häntä.

"Spada tiesi, minkälatauisia nämä kutsut olivat. Sen jälkeen kun kristinusko, tuo suuri sivistäjä, oli tuonut hienoja tapoja Roomaan, ei enää centurioni tullut hallitsijan puolesta lausumaan: 'Cesar

käskee sinun kuolla', vaan nyt saapui hymyilevä kardinaali lausumaan paavin tervehdyksen: 'Hänen Pyhyytensä pyytää teitä aterioimaan kanssaan.'

"Spada läksi kello kahden aikaan San Pietro di Catenea kohden. Paavi odotti häntä siellä. Ensimmäinen henkilö, jonka hän siellä huomasi, oli hänen veljenpoikansa, joka juhlapukimissa iloisesti keskusteli Cesare Borgian kanssa. Tämä osoitti hänelle hyvin suurta ystävällisyyttä. Spada kalpeni, Cesare loi häneen ivallisen katseen, joka ilmaisi, että kaikkiin varokeinoihin oli ryhdytty ja että ansa oli hyvin viritetty.

"Syötiin päivällistä. Spada oli ennättänyt kysyä veljenpojaltaan ainoastaan: 'Oletko saanut terveiseni?' Veljenpoika vastasi kieltävästi ja ymmärsi täydellisesti, mitä kysymys tarkoitti. Mutta nyt oli jo liian myöhäistä, sillä hän oli jo juonut lasillisen mainiota viiniä, jonka paavin kamariherra oli hänelle erikoisesti tarjonnut. Samassa Spada näki häntä kohden tuotavan toista pulloa, josta hänelle runsaasti tarjottiin. Tuntia myöhemmin selitti lääkäri heidän sairastuneen myrkyllisten sienien syömisestä. Spada kuoli huvilan portailla, hänen veljenpoikansa kuoli oman talonsa portilla tehden vaimolleen viittauksen, jota tämä ei ymmärtänyt.

"Hetimitä paikalla riensivät paavi ja Cesare ottamaan perinnön haltuunsa tarkastaessaan mukavain vainajan papereita. Mutta koko perintö supistui paperipalaan, jolle Spada oli kirjoittanut:

"Täten testamenttaan rakkaalle veljenpojalleni huonekaluni ja kirjani, joiden joukossa on kaunis kultaisilla kulmilla koristettu rukouskirja, toivoen, että hän säilyttää sen muistona rakkaasta sedästään.'

"Perilliset etsivät kaikkialta, ihailivat rukouskirjaa, ottivat huonekalut haltuunsa ja kummastelivat, kuinka Spada, jota oli pidetty rikkaana miehenä, oikeastaan olikin tavattoman köyhä. Aarteita ei löydetty mistään, ellei niiksi lue hänen kirjastoaan ja laboratoriotaan.

"Siinä oli kaikki. Cesare ja hänen isänsä etsivät kaikkialta ja vakoilivat, mutta löysivät vain noin tuhannen scudon arvosta jalokiviä ja melkein saman verran rahaksi lyötyä kultaa. Mutta veljenpoika oli ennättänyt kotiin tullessaan sanoa vaimolleen:

"Etsikää setäni papereiden joukosta, siellä on oikea testamentti.'

"Etsittiin entistä huolellisemmin, mutta turhaan. Omaisuus supistui kahteen palatsiin ja Palatinuksen takana olevaan huvilaan. Mutta siihen aikaan ei kiinteimistöllä ollut suurtakaan arvoa. Molemmat palatsit ja huvila jäivät perillisille, sillä paavi ja hänen poikansa eivät niistä välittäneet.

"Kului kuukausia ja vuosia. Alexander kuoli myrkkyyneen, tiedätte ehkä, minkä salaliiton uhrina. Cesaren oli pakko lähteä Roomasta ja hän kuoli yöllisessä kahakassa ja melkein historian unohtamana.

"Paavin kuoltua ja hänen poikansa jouduttua maanpakoon odotettiin Spadan perheen alkavan elää yhtä mahtavasti kuin kardinaalinkin aikana, mutta niin ei käynyt. Spadat pysyivät kummallisen varattomina, ikuinen salaisuus verhosi tämän synkän asian, ja juoruttiin, että Cesare, joka oli kavalampi kuin isänsä, oli paavilta anastanut molempien kardinaalien omaisuuden. Sanon molempien, sillä kardinaali Rospigliosi, joka ei ollut ryhtynyt mihinkään varokeinoihin, riistettiin aivan puhtaaksi."

– Eihän tämä, keskeytti Faria hymyillen, – tunnu teistä erikoisen järjettömältä, vai kuinka?

– Ystäväni, sanoi Dantès, – on kuin lukisin hyvin jännittävää kertomusta. Minä pyydän, jatkakaa.

– Minä jatkan. – Suku tottui tähän varattomuuteen. Vuosia kului, jälkeläisistä muutamat tulivat sotilaiksi, toiset virkamiehiksi, toisista tuli kirkonmiehiä, toisista rahamiehiä, jotka rikastuivat, jotkut joutuivat rappiolle. Johdun nyt viimeiseen jälkeläiseen, siihen, jonka sihteerinä olin.

Olin usein kuullut hänen valittavan, ettei hänen varallisuutensa ollut oikeassa suhteessa hänen asemaansa; sen vuoksi kehotinkin häntä sijoittamaan viimeiset varansa elinkorkolaitokseen. Hän seurasi neuvoani, ja hänen tulonsa kasvoivat siten kaksinkertaisiksi.

Tuo kuuluisa rukouskirja säilyi suvussa, ja kreivi Spada omisti sen. Se oli kulkenut isältä pojalle, sillä kun ainoassa jäljellejääneessä testamentissa oli siitä kummallinen määräys, niin suku säilytti sitä

melkein taikauskaisella kunnioituksella. Se oli piirretty kauniilla goottilaisilla kirjaimilla ja oli niin runsaasti kullalla koristettu, että juhlapäivinä palvelijan täytyi kantaa sitä kardinaalin edellä.

Nähdessäni nuo monet paperit, välikirjat, kiinnityskirjat ja pergamenttikirjeet, joita säilytettiin perhearkistossa ja jotka olivat kuuluneet myrkytetyille kardinaalille, aloin vuorostani, samoin kuin kymmenet palvelijat, kymmenet taloudenhoitajat, kymmenet sihteeri ennen minua, penkoa näitä kasoja. Vaikka huolellisesti ja tarkkaan etsinkin, en löytänyt mitään. Olin lukenut, jopa kirjoittanutkin Borgia-suvusta laajan tutkimuksen, ainoastaan siinä tarkoituksessa, että olisin huomannut, oliko heidän varallisuutensa millään tavoin lisääntynyt kardinaali Cesare Spadan kuoleman jälkeen, mutta en keksinyt siinä muuta kuin hänen onnettomuustoverinsa kardinaali Rospigliosin omaisuuden tuottaman lisäyksen.

Olin siis jokseenkin varma, että ei paavi eikä suku ollut saanut perintöä käsiinsä, vaan että se oli jäänyt omistajatta ja oli aivan kuin nuo arabialaisen sadun aarteet, jotka nukkuvat maan alla haltian vartioimina. Tutkin, pengoin ja tein laskelmia suvun tuloista kolmensadan vuoden kuluessa. Kaikki oli turhaa, en saanut mitään tietää, ja kreivi Spada pysyi yhtä köyhänä kuin ennenkin.

Isäntäni kuoli. Maksessaan elinkorkolaitokseen hän oli omaisuudestaan säilyttänyt ainoastaan perhepaperit, viisituhatta nidosta laajan kirjastonsa ja tuon kuuluisan rukouskirjan. Hän lahjoitti testamentissaan kaiken minulle sekä sen lisäksi tuhat scudoa, mitkä hänellä oli puhdasta rahaa, sillä ehdolla, että panisin toimeen kuolinmessun joku vuosi, laatisin perheen sukutaulun ja kirjoittaisin suvun historian.

Rauhoittukaa, Edmond, kohta tulemme loppuun.

Vuonna 1807, kuukautta ennen vangitsemistani ja kaksi viikkoa kreivi Spadan kuoleman jälkeen, joulukuun 25. päivänä lueskelin tuhannenteen kertaan papereita järjestäessäni niitä, sillä palatsi kuului nyt toiselle ja minä olin lähdössä Roomasta Firenzeen mukaani omaisuuteni, noin kymmentuhatta scudoa, kirjastoni ja kuuluisa rukouskirjani. Uupuneena työstäni ja koska voin hiukan pahoin liian raskaasta ateriasta, vaivuin pöytää vasten ja nukahdin. Kello oli kolme iltapäivällä.

Heräsin kun kello löi kuusi.

Avasin silmäni. Huone oli pilkkopimeä. Soitin, jotta minulle olisi tuotu valoa. Ei ketään tullut. Päätin silloin itse hankkia valoa. Toisella kädelläni tartuin kynttilään ja etsin paperinpala, jonka voisni sytyttää hiilloksen päällä tanssivissa viimeisissä liekeissä. Mutta etten vahingossa ottaisi mitään tärkeitä paperia, muistin vieressäni olevan rukouskirjan välissä säilyneen aivan kellastuneen tyhjän paperin, jota oli käytetty jonkinmoisena kirjanmerkinä. Etsin hapuillen tuota tarpeetonta paperia, löysin sen, käänsin sen kokoon ja pistin sen liekkiin sytyttääkseni sen avulla kynttilän.

Mutta sormieni alla, sitä mukaa kuin liekki nousi, näin paperille ilmestyvän kirjaimia. Silloin kauhistuin. Pusersin paperin käsiini ja sammutin tulen, sytytin kynttilän suorastaan lieden liekeissä. Jännittyneenä avasin paperin ja huomasin, että nuo kirjaimet oli kirjoitettu salamusteella ja että ne tulivat näkyviin vasta sitten, kun joutuivat kuumuuteen. Melkein kolmas osa oli palanut. Paperi on sama, jonka luitte tänä aamuna. Lukekaa se uudelleen, ja kun olette lukenut, niin täydennän katkonaiset rivit ja puolinaiset lauseet.

Ja Faria ojensi Dantèsille paperin, jolle oli kirjoitettu ruosteepunaisella musteella seuraavaa:

Tänään huhtikuun 25. päivänä 1498 saa Alexander VI: n luo ja peläten, että hän tahtoo minut periä ja val ja Bentivoglion osaksi, jotka kuolivat myrkytettyinä, lailliselle perilliselleni, että olen kät hän on siellä käynyt kanssani, se on Monte-Criston saareen, kaiken, mitä omi kiviä, timantteja, arvoesineitä, että yksin voi nousta melkein kahteen mil voi sen löytää nostettuaan kahdennenkymmenennen kal eteläpuolisesta lahdesta suoraan. Kaksi aukko luolaan, aarre on kaukaisimmassa nur minkä aarteen hänelle lahjoitan ja mää ainoana perillisenäni. Huhtikuun 25. päivänä 1498.

**CES.**

– Nyt, jatkoi apotti, lukekaa tämä toinen paperi.

Ja hän ojensi Dantèsille toisen paperin, jossa oli toisia katkonaisia rivejä. Dantès otti sen ja luki:

tuani päivälliskutsun Hänen pyhyytensä paavi  
annettuaan minun maksaa kardinaalinhatustani  
mistaa kohtalon, joka tuli kardinaali Craparan  
niin ilmoitan veljenpojalleni, Guido Spadalle,  
kenyt paikkaan, jonka hän tuntee, koska  
luolaan, pieneen  
stan, kultatankoja, rahaksi lyötyä kultaa, jalo-  
minä tiedän tästä aarteesta, joka  
joonaan roomalaiseen scudoon, ja että hän  
liolohkareen, astuttuaan  
a on tehty tähän  
kassa toisesta,  
rään hänet sen omistajaksi.

### **ARE SPADA.**

Kiiluvin silmin Faria seurasi hänen lukuaan.

– Ja nyt, sanoi hän huomattuaan Dantèsin päässeen viimeiseen riviin, – pankaa molemmat paperit rinnatusten ja päättäkää itse.

Dantès totteli. Papereista syntyi seuraava kirjoitus:

Tänään huhtikuun 25 p: nä 1498 saa... tuani päivälliskutsun Hänen Pyhyytensä paavi Alexander VI: n luo ja peläten, että... annettuaan minun maksaa kardinaalinhatustani hän tahtoo minut periä ja val... mistaa kohtalon, joka tuli kardinaali Craparan ja Bentivoglion osaksi, jotka kuolivat myrkytettyinä... niin ilmoitan veljenpojalleni, Guido Spadalle, lailliselle perijälleni, että olen kät... kenyt paikkaan, jonka hän tuntee, koska hän on siellä käynyt kanssani, se on... luolaan, pieneen Monte-Criston saareen, kaiken, mitä omi... stan, kultatankoja, rahaksi lyötyä kultaa, jalokiviä, timantteja, arvoesineitä, että yksin... minä tiedän tästä aarteesta, joka voi nousta melkein kahteen mil... joonaan roomalaiseen scudoon, ja että hän voi sen löytää nostettuaan kahdennenkymmenennen kal... liolohkareen, astuttuaan eteläpuolisesta lahdesta suoraan. Kaksi aukko... a on tehty tähän luolaan, aarre on kaukaisimmassa nur... kassa toisesta, minkä aarteen hänelle lahjoitan ja mää... rään hänet sen omistajaksi ainoana perillisenäni.

Huhtikuun 25. päivänä 1498.

### **CES... ARE SPADA.**

– Ymmärrättekö nyt vihdoinkin? kysyi Faria.

– Onko tämä siis kardinaali Spadan laatima selitys ja testamentti, jota niin kauan oli etsitty? sanoi Dantès, joka ei vielääkään voinut asiaa oikein hyvin uskoa.

– On.

– Kuka on sen tällaiseksi uudelleen laatinut?

– Minä, joka jäljelläolevan kappaleen avulla olen arvannut lopun mittaamalla rivien pituuden paperin pituuden avulla ja tunkeutumalla salattuun sisällykseen jäljelläolevan sisällyksen avulla, aivan niin kuin maanalaisessa käytävässä löytää tien heikon päivänsäteen avulla, joka tulee ylhäältä.

– Ja mitä teitte silloin, kun luulitte olevanne asiasta varma?

– Päätin lähteä ja lähdinkin heti paikalla matkaan ottaen mukaani aloittamani Italian yhtenäisyyttä käsittelevän laajan teoksen. Mutta jo silloin oli minua pitänyt silmällä keisarillinen

poliisi, joka siihen aikaan, ennen kuin Napoleonille oli syntynyt poika, kammoi maakunnan yhdistämistä. Kun lähdin äkkiä matkaan, heräsi heissä epäluuloja, ja juuri kun olin astumassa laivaan Piombinossa, otettiin minut kiinni. Nyt, sanoi Faria, katsoen melkein isällisen hellästi Dantèsiin, – nyt, ystäväni, tiedätte siitä yhtä paljon kuin minäkin. Jos joskus yhdessä pääsemme vapaaksi, niin on toinen puoli aarteesta teidän. Jos kuolen täällä ja te yksin pääsette pakoon, niin se on kokonaan teidän.

– Mutta, sanoi Dantès, – eikö maailmassa ole muita tämän aarteen laillisempia perillisiä kuin me?

– Ei, ei, olkaa huoleti, suku on täydellisesti sammunut. Sitä paitsi teki viimeinen kreivi Spada minut perillisekseen. Lahjoittaessaan minulle tuon salaperäisen rukouskirjan hän lahjoitti kaiken, mitä se sisälsi. Jos saamme tämän aarteen haltuumme, niin voimme aivan huoleti siitä nauttia.

– Ja te sanoitte tuon aarteen nousevan...

– Kahteen miljoonaan roomalaiseen scudoon, lähes kolmeentoista miljoonaan frangiin.

– Sehän on mahdotonta! sanoi Dantès kauhistuen summan suuruutta.

– Mahdotonta! Miksikä? jatkoi vanhus. – Spada-suku oli viidennentoista vuosisadan mahtavin ja rikkain suku. Sitä paitsi noina aikoina, jolloin ei mitään keinottelua eikä teollisuutta ollut, oli tuollainen kullan ja jalokivien kasaantuminen hyvinkin tavallista. Vielä nytkin on Roomassa perheitä nälkäkuoleman partaalla, vaikka he omistavat miljoonan arvosta jalokiviä. Mutta ne on säädetty sukuperinnöksi eivätkä he saa niitä myydä.

Edmond luuli näkevänsä unta, hän häilyi epäilyksen ja ilon välillä.

– Olin niin kauan ilmoittamatta salaisuuttani teille, sanoi Faria, – sen vuoksi, että tahdoin teitä koetella ja sitten äkkiä ilahduttaa teitä. Jos olisimme paenneet ennen taudinkohtausta, niin olisin vienyt teidät Monte-Criston saareen. Nyt, jatkoi hän hymyillen, – saatte te viedä minut sinne. No niin, Dantès, ette edes kiitä minua?

– Tuo aarre on teidän yksin, ystäväni, sanoi Dantès, – minulla ei ole siihen mitään oikeutta. Enhän minä ole sukulaisenne.

– Olette poikani, Dantès! huudahti vanhus. – Olettehan vankeuteni lapsi, kun pappisvirikani kielsi minulta avioliiton. Jumala lähetti teidät lohduttamaan samalla kertaa miestä, joka ei voinut olla isä, ja ihmistä, joka ei voinut olla vapaa.

Ja Faria ojensi sen kätensä, jota hän voi vielä liikuttaa, nuorelle miehelle, joka itkien vaipui hänen syliinsä.

## 19. Kolmas taudinkohtaus

Aarre tuli nyt Farian silmissä entistä arvokkaammaksi, kun se voi hyödyttää sitä henkilöä, jota hän rakasti omana poikanaan. Joka päivä hän kuvaili aarteen suuruutta ja selitti Dantèsille, mitä nykyajan ihminen voi saada aikaan omistaessaan kolme- tai neljätoista miljoonaa ja käyttäessään sen ystäviensä hyväksi. Silloin Dantèsin kasvot synkistyivät, sillä hän muisti kostovalan, jonka oli vannonut, ja hän ajatteli, kuinka paljon nykyaikana mies, jolla on kolme- tai neljätoista miljoonaa, voi tehdä pahaa vihamiehilleen.

Apotti ei tuntenut Monte-Criston saarta, mutta Dantès tunsu. Hän oli monesti purjehtinut ohi tämän saaren, joka oli kahdenkymmenenviiden peninkulman päässä Pianosasta, Korsikan ja Elban saaren välillä, ja kerran hän oli sinne noussut maihinkin. Tämä saari oli aina ollut aivan asumaton. Se on melkein keilan muotoinen kallio, ja vulkaaninen voima oli nostanut sen meren pohjasta.

Dantès piirsi Farialle saaren kartan, ja apotti neuvoi, miten hänen tuli käyttää rikkauksiaan.

Mutta Dantès ei ollut läheskään niin innostunut ja luottavainen kuin vanhus. Hän oli kyllä aivan varma siitä, että apotti ei ollut hullu, ja se tapa, millä hän oli keksinyt salaisuuden, lisäsi vain hänen ihailuaan, mutta hän ei voinut uskoa, että tämä aarre vieläkin olisi koskematta.

Mutta aivan kuin kohtalo olisi tahtonut riistää vangeilta viimeisenkin toivon ja osoittaa, että heidän oli pakko jäädä ikuiseen vankeuteen, osui uusi onnettomuus heidän tielleen. Merenpuoleista käytävää, joka oli menemäisillään raunioiksi, alettiin korjata. Kivijalka uusittiin ja se kolo, jonka Dantès oli jo puoliksi luonut umpeen, täytettiin isoilla kivillä. Ellei hän olisi ryhtynyt tähän varokeinoon, johon apotti oli häntä kehottanut, niin heidän onnettomuutensa olisi ollut vieläkin suurempi, sillä heidän pakoyrityksensä olisi tullut ilmi ja heidät olisi ehdottomasti erotettu. Uusi, entistä jyrkempi ja paksumpi muuri olisi silloin noussut heidän väliinsä.

– Katsokaahan, sanoi nuori mies alakuloisesti hymyillen Farialle, – Jumala näyttää tahtovan riistää minulta senkin ansion, jota sanoitte uskollisuudekseni teitä kohtaan. Olin luvannut jäädä ainaseksi luoksenne, enkä nyt edes voisi rikkoa lupaustani. Omistan yhtä vähän aarteita kuin tekin, eikä kumpikaan pääse täältä pois. Mutta, ystäväni, eihän todellinen aarteeni ole ollut se, joka odottaa minua Monte-Criston kallioiden sisällä, vaan teidän läsnäolonne, viiden kuuden tunnin päivittäinen seurustelumme vartijan tietämättä, nuo älyn säteet, jotka olette luonut aivoihini, nuo kielet, jotka olette mieleeni teroittanut ja jotka siellä nyt kehittyvät edelleen, nuo eri tieteet, jotka olette tehnyt minulle niin helpoiksi, koska itse ne perin pohjin omistatte – se on minun aarteeni, ystäväni, siten olette tehnyt minut onnelliseksi ja rikkaaksi. Uskokaa minua ja tyyntykää, ne merkitsevät minulle paljon enemmän kuin kultatynnyrit ja jalokivikirstut. Saada pitää teidät mahdollisimman kauan luonani rikastuttamassa älyäni, karaisemassa luonnettani, valmistaa sieluani ottamaan vastaan kaikki kauheat ja vaikeat tehtävät, jos kerran pääsen vapaaksi, ja täyttämään ne niin hyvin, että epätoivo, joka oli saamaisillaan minut valtaansa juuri sinä hetkenä, kun tutustuin teihin, ei enää löydä ajatuksissani sijaa, se on minun rikkauteni. Se ei ole haihtuvainen. Sen olen teiltä todellakin saanut, eivätkä kaikki maailman hallitsijat, vaikka he olisivatkin Cesare Borgioita, voisi sitä minulta riistää.

Näin kuluivat miesten päivät, elleivät suorastaan onnellisesti, niin kuitenkin tynnosti. Faria, joka niin kauan oli ollut vaiti aarteesta, puhui siitä joka hetki. Aivan niin kuin hän oli odottanutkin, pysyivät hänen oikea käsivartensa ja jalkansa jäykkinä, ja hän oli melkein kadottanut kaiken toivon saada niitä koskaan enää liikkumaan. Mutta hän kuvitteli aina nuoren ystävänsä pääsevän pakoon ja iloitsi siitä hänen puolestaan. Siltä varalta, että kirje hukkuisi, hän pakotti Dantèsin oppimaan sen ulkoa. Sitten hän hävitti kirjeen jälkimmäisen puoliskon varmana siitä, että jos alkupuolen joku löytäisikin, niin ei voisi arvata siitä koko kirjeen sisällystä. Tuntikausia Faria neuvoi Dantèsia, miten hänen tuli toimia sinä hetkenä, jona hän pääsi vapaaksi. Heti, kun hän oli vapaa, samana päivänä, samana tuntina, samana minuuttina, hänen oli yritettävä päästä Monte-Cristoon millä keinolla tahansa, jäätävä sinne

sellaisen syyn nojalla, joka ei herättäisi kenessäkään epäluuloja, ja kun hän kerran olisi siellä, niin hänen tuli koettaa löytää tuo kummallinen luola ja sen aarre.

Tätä odotellessa kuluivat päivät, elleivät juuri nopeasti, niin ainakin siedettävästi. Faria oli taas päässyt täysiin henkisiin voimiinsa, vaikka ei voinutkaan liikuttaa oikeata kättään ja jalkaansa, ja hän oli opettanut nuorelle toverilleen muun muassa tuota suurta kärsivällisyyttä, jonka avulla vanki voi tyhjästä luoda jotakin. He olivat siis aina puuhassa.

Mutta tästä ulkonaisesta rauhallisuudesta huolimatta oli nuoren miehen sydämessä, ja ehkä vanhuksenkin, salattuja ajatuksia, tukahdutettuja huokauksia jotka pääsivät ilmoille silloin, kun Faria oli tullut huoneeseensa ja Edmond oli palannut tyrmäänsä.

Eräänä yönä Edmond heräsi äkkiä unestaan. Hän oli kuulevinaan nimeään huudettavan.

Hän avasi silmänsä ja koetti nähdä pimeän halki.

Hänen nimensä, tai oikeammin sanoen valittava ääni, joka huusi hänen nimeään, kuului hänen korviinsa.

Hän nousi vuoteeltaan tuskanhien valuessa otsaltaan ja kuunteli. Hän ei voinut enää epäilläkään, valitus kuului hänen toverinsa tyrmästä.

– Hyvä Jumala, huudahti hän. – Olisikohan hän jälleen sairastunut?

Hän siirsi vuoteensa syrjään, irroitti kiven seinästä, syöksyi käytävään ja saapui sen toiseen päähän. Lattialaatta oli nostettu paikoiltaan.

Aikaisemmin mainitsemamme heikosti valaisevan lampun valossa Dantès näki vanhuksen seisovan kalpeana vuoteensa nojassa. Hänen väentyneillä kasvoillaan oli samat kaameat taudin oireet, jotka Dantès jo tunsi ja jotka ensi kerralla olivat häntä niin kauhistuttaneet.

– Ystäväni, sanoi Faria tyynesti, – ymmärrättehän? Eihän minun tarvitse teille mitään selittää?

Dantès huudahti tuskasta ja menettäen kokonaan malttinsa juoksi ovea kohti huutaen:

– Auttakaa! Auttakaa!

Farialla oli vielä kylliksi voimia pidättääkseen häntä.

– Vaiti, sanoi hän, – tai olette hukassa. Älkäämme enää ajatelko muuta kuin teitä, miten teemme vankeutenne siedettäväksi ja millä tavoin voitte päästä pakoon. Te tarvitsisitte vuosikausia tehdäkseenne uudestaan kaiken sen, mitä olemme täällä saaneet aikaan, ja se olisi tuhatta samana hetkenä, kun vartijamme saisivat tiedon toimistamme. Sitä paitsi, olkaa rauhassa, ystäväni, vankila, josta kohta lähdän, ei kauankaan pysy tyhjänä, toinen onneton tulee minun sijaani. Tuon toisen silmissä olette pelastuksen enkeli. Tuo toinen on ehkä nuori, voimakas ja kärsivällinen niin kuin tekin, hän voi auttaa teitä pakoretkellänne, jota vastoin minä sitä ainoastaan ehkäisisin. Jumala auttaa teitä todellakin. Hän antaa teille enemmän kuin riittää, ja minun aikani onkin jo kuolla.

Edmond ei voinut tehdä muuta kuin panna kätensä ristiin ja huudahtaa:

– Ystäväni, ystäväni, olkaa vaiti!

Sitten, kooten jälleen tarmonsä, joka oli tämän odottamattoman iskun ja vanhuksen sanojen vaikutuksesta hetkiseksi herpaantunut, hän sanoi:

– Olen kerran ennen jo pelastanut henkenne, pelastan sen toisenkin kerran.

Hän nosti vuoteen jalan ylös ja otti sen sisältä pienen pullon, jossa vielä oli kolmannes jäljellä punaista nestettä.

– Kas tässä se on, sanoi hän. – Tätä pelastavaa lääkettä on vielä jäljellä. Sukkelaan, sukkelaan, sanokaa, mitä minun tulee tehdä pelastaakseni teidät? Onko teillä mitään uusia määräyksiä annettavana? Sanokaa, ystäväni, minä kuuntelen.

– Kaikki toivo on mennyt, vastasi Faria päättään pudistaen, – mutta vähät siitä. Jumala, joka luomansa ihmisen rintaan on istuttanut voimakkaan rakkauden elämään, tahtoo, että ihminen tekee kaiken voitavansa säilyttääkseen tämän elämän, joka usein on niin tuskallinen, mutta aina rakas.

– Niin, niin, huudahti Dantès, – ja minä pelastan teidät, sen lupaan.

– Koettakaa siis. Ruumiini alkaa jo kylmetä, tunnen veren nousevan aivoihini, tuo kamala vapiseminen, joka saa hampaani kalisemaan ja tuntuu irroittavan kaikki jäseneni, alkaa jo puistattaa

ruumistani. Viiden minuutin päästä puhkeaa puuska, neljänneksen päästä ei minusta ole jäljellä muuta kuin eloton ruumis.

– Voi minua! sanoi Dantès tuskan vihloessa hänen sydäntään.

– Teette samoin kuin edelliselläkin kerralla, mutta ette odota niin kauan. Kaikki elinvoimat ovat jo kuluneet, eikä kuolemalla, sanoi hän osoittaen jäykkää kättään ja jalkaansa, – ole muuta kuin puolet työstään jäljellä. Jos kaadettuanne kaksitoista tippaa kymmenen sijasta suuhuni ette näe minun liikahtavan, silloin kaadatte loput. Nyt nostakaa minut vuoteelleni, sillä en jaksa enää seisoa.

Edmond nosti vanhuksen syliinsä ja laski hänet vuoteelle.

– Nyt, ystävänäni, sanoi Faria, – te kurjan elämäni ainoa lohdutus, te jonka taivas antoi minulle hiukan liian myöhään, mutta antoi kuitenkin kalliina lahjana, josta sitä kiitän. Tänä hetkenä, kun ehkä ainiaaksi eroan teistä, toivotan teille kaikkea sitä onnea, minkä ansaitsette. Poikani, minä siunaan sinua!

Nuori mies laskeutui polvilleen painaen päänsä vanhuksen vuodetta vastaan.

– Mutta kuunnelkaa tarkoin mitä sanon teille tänä viimeisenä hetkenä. Spadan aarre on olemassa. Jumala siirtää kaikki esteet ja välimatkat pois. Minä näen sen toisen luolan perällä. Silmäni tunkeutuvat maan sisään ja lumottuina katselevat niin suurta rikkautta. Jos teidän onnistuu paeta, niin muistakaa, että apotti-parka, jota koko maailma piti hulluna, ei ollutkaan hullu. Rientäkää Monte-Cristoon, nauttikaa rikkaudestanne, nauttikaa siitä, olettehan jo niin paljon saanut kärsiä.

Kova puistatus esti vanhusta jatkamasta. Dantès kohotti hänen päätään ja näki silmien veristyvän. Näytti aivan siltä, kuin verilaine olisi noussut hänen rinnastaan otsaan.

– Hyvästi, hyvästi, sopersi vanhus puristaen suonenvedontapaisesti nuoren miehen kättä, – hyvästi!

– Ei vielä, ei vielä, huudahti tämä. – Älkää jättäkö minua! Oi, hyvä Jumala! Auttakaa ... apua ... tulkaa tänne...

– Hiljaa, hiljaa, sopersi vanhus, – ettei meitä erotettaisi, vaan että voisitte pelastaa minut.

– Olette oikeassa. Niin, niin, olkaa aivan rauhassa, minä pelastan teidät! Vaikka kärsittekin paljon, niin näytätte kärsivän vähemmän kuin edellisellä kerralla.

– Älkää erehtykö! Kärsin sen vuoksi vähemmän, että minulla ei ole voimia kärsiä. Teidän iällänne uskoo elämään, sillä onhan nuoruuden etuoikeus uskoa ja toivoa. Mutta vanhukset näkevät kuoleman selvemmin. Nyt ... se tulee ... kaikki on loppunut ... näköni himmenee ... järkeni sammuu... Kätenne, Dantès...! Hyvästi... Hyvästi!

Hän kokosi voimansa viimeiseen ponnistukseen ja suuntasi siihen kaiken henkisen voimansa:

– Monte-Cristo, sanoi hän, – älkää unohtako Monte-Cristoa! – ja vaipui jälleen vuoteelleen.

Taudinpuuska oli kamala. Sen jälkeen oli vuoteella koukistunut, liikkumaton olento; kaikki, mitä oli jäljellä vähän aikaa sitten sille laskeutuneesta älykkäästä miehestä.

Dantès otti lampun, asetti sen vuoteen pääpuoleen seinästä ulkonevalle kiville, ja tuijottaen ruumista odotti hetkeä, jolloin voisi käyttää pelastavaa lääkettä.

Kun hän luuli oikean hetken tulleen, tarttui hän puukkoon, avasi hampaat, jotka eivät olleet niin kireästi yhdessä kuin edellisellä kerralla, kaatoi kaksitoista tippaa nestettä suuhun ja odotti. Pullossa oli vielä jäljellä kaksi kertaa niin paljon kuin hän oli kaatanut.

Hän odotti kymmenen minuuttia, neljänneksen, puolen tuntia, ruumis ei liikahtanut. Vavisten, kylmän hien valuessa otsaltaan hän laski sekunnit sydämensä sykkinnän perusteella.

Sitten hän arveli voivansa koettaa viimeistä keinoa. Hän vei pullon Farian sinisille huulille ja kaatoi sisällyksen suuhun.

Lääke vaikutti aivan kuin sähkövirta, vanhuksen jäsenet alkoivat kiivaasti vapista, silmät aukenivat kamalasti, hänen huudahduksensa muistutti kiljähdusta, sitten koko väräjävä ruumis vähitellen jälleen jäykistyi liikkumattomaksi.

Hänen silmänsä vain jäivät auki.

Kului puoli tuntia, tunti, puolitoista tuntia. Tämän puolentoista tunnin aikana tunsivat Dantès, joka piteli kättään ystävänsä sydämellä, miten ruumis kylmeni ja miten sydämen sykintä vähitellen taukosi.

Vihdoin oli kaikki aivan liikkumatonta. Sydämen viimeinen sykähdyks sammui, kasvot tulivat sinisiksi, silmät jäivät auki, mutta katse oli eloton.

Kello oli kuusi aamulla, päivä alkoi koittaa, ja sen heikot, tyrmään tunkeutuvat säteet heikensivät lampun kituvan lieskan. Outoja välkkeitä väikkyi kuolleen kasvoilla saattaen ne ajoittain näyttämään eläviltä. Niin kauan kuin tätä yön ja päivän taistelua kesti, saattoi Dantès vielä epäillä. Mutta kun päivä oli noussut, silloin hän ymmärsi olevansa ruumiin kanssa kahden.

Kamala, voittamaton kauhu valtasi hänet. Hän ei enää uskaltanut puristaa vuoteen laidan ulkopuolella riippuvaa kättä, ei enää uskaltanut katsahtaa noihin elottomiin silmiin, joita hän monta kertaa oli turhaan koettanut sulkea ja jotka yhä uudelleen aukenivat. Hän sammutti lampun, kätki sen huolellisesti ja pakeni vetäen lattialaatan paikoilleen niin huolellisesti kuin voi. Jo oli aikakin, sillä vartija saapui.

Tällä kertaa hän tuli ensin Dantèsin tyrmään. Lähdettyään sieltä hän meni Farian luo, jolle hän toi aamiaisen ja puhtaita liinavaatteita.

Dantèsissa heräsi voittamaton uteliaisuus saada tietää, mitä tapahtui onnettoman naapurin huoneessa. Hän saapui juuri parahiksi maanalaisen käytävän päähän kuullakseen vartijan hätääntyneet sanat ja avunhuudot.

Kohta saapui muitakin vartijoita, sitten kuului tasaisia sotilaiden askelia. Sotilaitten jäljestä tuli kuvernööri.

Dantès kuuli vuoteen natisevan ruumista pudistettaessa. Hän kuuli kuvernöörin äänen, kun tämä käski kaatamaan vettä ruumiin kasvoille. Ja kun hän huomasi, ettei vanki tälläkään tavalla herännyt, lähetti hän noutamaan lääkäriä. Kuvernööri poistui, ja Dantèsin korviin kuului säälliviä sanoja, joihin yhtyi pilkkanauru.

– Nyt on hullu, sanoi joku, – mennyt hakemaan aarrettaan. Hauskaa matkaa!

– Miljoonistaan huolimatta ei hänellä ole varaa edes kustantaa itselleen kääreliinoja, sanoi toinen.

– Ifin linnan kääreliinat eivät maksa paljoakaan, sanoi kolmas.

– Ehkä, sanoi ensimmäinen, – hänelle annetaan hiukan hienommat, koska hän on kirkonmies.

– Silloin hän pääsee säkkiin.

Edmond kuunteli tarkkaan jokaista sanaa, mutta ei ymmärtänyt paljoakaan niistä. Pian äänet vaikenivat, ja hän kuuli kaikkien poistuvan kammioista.

Mutta hän ei uskaltanut mennä sinne. Ruumiin luo oli voitu jättää joku vartija.

Hän pysyi siis liikkumattomana paikallaan henkeään pidättäen.

Noin tunnin päästä kuului hiljaisuudessa hälinää, joka kasvoi yhä voimakkaammaksi.

Kuvernööri palasi lääkärin ja muutamien upseerien seurassa.

Hetkisen oli kaikki hiljaista. Lääkäri varmaankin lähestyi vuodetta ja tutki kuollutta.

Kohta alkoi kuulua kysymyksiä.

Lääkäri selitti potilaan kuolleen.

Kysymykset ja vastaukset olivat niin kylmäkiskoisia, että Dantèsia suututti. Hänen mielestään olisi kaikkien pitänyt tuntea hiukan samaa rakkautta vainajaa kohtaan, kuin hän oli tuntenut.

– Ilmoituksenne pahoittaa mieltäni, sanoi kuvernööri. – Hän oli lempeä ja hyväntahtoinen vanki, jota ei ollut vaikea vartioida, ja hän huvitti meitä hulluudellaan.

– Häntä ei olisi tarvinnut laisinkaan vartioida, vastasi vartija, – hän olisi jäänyt tänne vaikka viideksikymmeneksi vuodeksi koettamattakaan paeta, siitä vastaan.

– Mutta, jatkoi kuvernööri, – tiedättehän, että tällaisissa tapauksissa emme tyydy pelkkään tarkastukseen. Huolimatta kaikista kuoleman tuntomerkeistä täyttäkää siis lain määräämät muodot.

– Kuumentakaa rauta, sanoi lääkäri. – Onhan se toimenpide oikeastaan tarpeeton.

Kuullessaan raudan kuumentamisesta Dantès tunsivat väristyksen ruumiissaan.

Kuului kiireisiä askelia, oven narinaa, huoneessa käveltiin edestakaisin, ja vähän ajan päästä tuli vanginvartija sisään sanoen:

– Tässä on tuliastia ja rauta.

Hetkisen oli hiljaista. Sen jälkeen kuului poltetun lihan kärinää, ja sen tukahduttava, vastenmielinen käry tunkeutui paksun muurinkin läpi, jonka takana Dantès kuunteli.

Tämä palavan lihan käry sai hien nousemaan nuoren miehen otsalle, ja hän luuli pyörtyvänsä.

– Näettehän, sanoi lääkäri, – että hän on todellakin kuollut. Kantapään polttaminen todistaa sen täydellisesti. Hullu parka on parantunut hulluudestaan ja päässyt vankeudesta.

– Eikö hänen nimensä ollut Faria? kysyi eräs kuvernööriä seurannut upseeri.

– Oli, omien väitteittensä mukaan. Suku on hyvin vanha. Hän oli hyvin viisas ja järkevä kaikissa asioissa, jotka eivät koskeneet hänen aarrettaan. Mutta siinä suhteessa hän oli aivan järjetön.

– Me nimitämme senlaatuista tautia monomaniaksi, sanoi lääkäri.

– Ei teidän kai ole tarvinnut tehdä mitään valituksia hänen suhteensa? kysyi kuvernööri vartijalta, jonka toimenä oli ruoan tuominen vangille.

– Ei koskaan, herra kuvernööri, vastasi vartija, – ei koskaan, ei milloinkaan. Päinvastoin! Ennen hän huvitti minua kertomalla kaikenlaisia juttuja. Eräänä päivänä, kun vaimoni oli sairaana, hän määräsi lääkkeen, joka hänet paransi.

– En tietänytkään olevani tekemisissä virkaveljen kanssa, sanoi lääkäri. – Toivon, herra kuvernööri, jatkoi hän hymyillen, – että kohtelette häntä sen mukaisesti.

– Kyllä, kyllä, olkaa huoleti, hän tulee haudatuksi kaikkein uusimmassa säkissä. Oletteko tyytyväinen?

– Onko meidän tehtävä tämä viimeinen työ teidän läsnäollessanne? kysyi eräs vartija.

– Tietysti, mutta pitääkää kiirettä. Enhän voi jäädä tähän huoneeseen koko päiväksi.

Taas mentiin ja tultiin. Vähän sen jälkeen Dantès kuuli palttinaa pideltävän, vuode narisi, kuului kuinka joku nosti raskaan taakan, sitten vuode narisi uudestaan, kun sille laskettiin jotakin.

– Tänä iltana, sanoi kuvernööri.

– Pidetäänkö kuolinmessu? kysyi joku upseeri.

– Se on mahdotonta, vastasi kuvernööri. – Eilen pyysi linnan kappalainen vapautta matkustaakseen viikoksi Hyères'iin. Menin takuuseen kaikista vangeistani sinä aikana. Jos apottiparka ei olisi pitänyt sellaista kiirettä, niin hän olisi kyllä saanut kuolinmessunsa.

– Joutavia, sanoi lääkäri välinpitämättömästi, niin kuin hänen ammattiinsa kuului, – hän on kirkonmies. Jumala ottaa sen varteen eikä suo helvetille sitä iloa, että pappi sinne joutuisi.

Nauru seurasi tätä sopimatonta leikinlaskua.

Hautajaisvalmistuksia jatkettiin.

– Tänä iltana! sanoi kuvernööri niiden päätyttyä.

– Mihin aikaan? kysyi vanginvartija.

– Kello kymmenen tai yksitoista.

– Jääkö kukaan valvomaan ruumiin luo?

– Miksikä? Suljetaan vankila aivan kuin hän olisi elossa, siinä kaikki.

Askelet poistuivat sen jälkeen, kuului miten ovi narisi ja teljet paukkuivat. Hiljaisuus, täydellisempi kuin yksinäisyyden hiljaisuus, kuoleman hiljaisuus täytti kaiken, nuoren miehen jähmettyneen sydämenkin.

Sitten hän hitaasti nosti päällään lattialaatan ja loi huoneeseen tutkivan katseen.

Huone oli tyhjä. Dantès nousi käytävästä.

## 20. Ifin linnan hautausmaa

Vuoteella, ikkunasta tulevan hämärän valossa, näkyi karkeasta kankaasta tehty säkki, jonka laskoksien läpi epäselvästi erottautui pitkä, jäykkä muoto. Siinä oli apotti Farian viimeinen kääreliina, se, joka vartijan mielestä maksoi niin vähän. Kaikki oli siis lopussa. Toimielias Faria, ystävä, johon Dantès oli tottunut, ei siis ollut olemassa muualla kuin hänen muistossaan. Hän istahti tuon kamalan vuoteen jalkopäähän ja vaipui synkän ja katkeran alakuloisuuden valtaan.

Yksin! Jälleen yksin! Hän oli pudonnut hiljaisuuteen, hän oli jälleen tyhjyyden edessä.

Yksin! Hän ei enää saisi nähdä häntä, ei enää kuulla sen ainoan olennon ääntä, joka vielä oli kiinnittänyt hänet elämään. Eikö olisi viisaampaa mennä Farian lailla kysymään jumalilta selitystä elämän suureen arvoitukseen, vaikka sinne menessään saisikin kulkea kärsimyksen suuren portin kautta?

Itsemurhan ajatus, jonka hänen ystävänsä oli ajanut pois ja läsnäolollaan pitänyt loitolla, nousi jälleen pelottavana kummituksena esiin.

– Jos voisin kuolla, ajatteli hän, – niin menisin sinne minne hänkin ja varmasti hänet löytäisin. Mutta miten kuolisin? Onhan se niin helppoa, sanoi hän hymyillen. – Jään tänne, syöksyn ensimmäisen tänne tulevan kimppuun, surmaan hänet, ja minut mestataan.

Mutta samassa tuli vastavaikutus.

– Kuolla! sanoi hän. – Miksi olisin elänyt niin kauan, kärsinyt niin paljon kuollakseni juuri nyt? Olisin kyllä voinut kuolla vuosia takaperin, jolloin olin päättänyt sen tehdä, mutta nyt auttaisin sillä todellakin liian paljon kurjaa kohtaloani. Ei, tahdon elää, tahdon taistella viimeiseen asti. Tahdon voittaa takaisin sen onnen, joka minulta riistettiin! Ennen kuin kuolen, unohtaisinko, että minun on kostettava pyöveleilleni, ja ehkä – kukapa tietää – minun on palkittava muutamia ystäviä. Mutta nyt minut unohdetaan tänne, eikä minua viedä pois siten kuin ystäväni Faria viedään.

Nämä sanat lausuttuaan Edmond jäi liikkumattomana seisomaan. Kauhistuttava ajatus syttyi hänen mieleensä. Hän tarttui kädellään otsaansa ikään kuin häntä pyörryttäisi, käveli pari kolme kertaa huoneen ympäri ja pysähtyi vuoteen eteen...

– Kuka herättää minussa tämän ajatuksen? mutisi hän. – Sinäkö, Jumala? Koska ainoastaan kuolleet vapaasti pääsevät täältä pois, niin astukaamme kuolleen sijaan.

Ja heti, miettimättä sen enempää, aivan kuin peläten ajatustensa hävittävän tämän tuuman, jos hän niille antaa aikaa, hän kumartui tuon kamalan säkin puoleen, ratkoi sen auki Farian tekemällä veitsellä, veti ruumiin sieltä pois, vei sen omaan tyrmäänsä, pani vuoteeseensa, laski sen pään päälle palttinapalan, jota hän tavallisesti piti öisin, verhosi peitteellään vainajan, suuteli viimeisen kerran kylmää otsaa, käänsi kasvot seinään päin, jotta vartija tullessaan illalla tuomaan ruokaa luulisi hänen menneen tapansa mukaan varhain levolle, meni käytävään, veti vuoteen seinään kiinni, palasi toiseen vankihuoneeseen, otti neulan ja lankaa, riisuutui alasti, jotta kankaan alla tuntuisi hänen paljas ruumiinsa, meni säkkiin, asettui samaan asentoon kuin kuollutkin ja ompeli säkin sisältäpäin kiinni. Dantès olisi voinut odottaa siihen asti, kunnes vartija oli tehnyt iltakäyntinsä, mutta hän pelkäsi kuvernöörin muuttavan päätöksensä ja määräävän hautauksen aikaisemmaksi.

Silloin hänen viimeinenkin toivonsa olisi mennyt hukkaan.

Joka tapauksessa oli nyt hänen tuumansa selvä.

Hän aikoi tehdä näin.

Jos haudankaivajat kantaessaan häntä huomaavatkin, että hän oli elävä olento, niin hän ei anna heille aikaa tointua hämmästyksestään, vaan avaa säkin voimakkaalla puukoniskulla ylhäältä alas asti, käyttää hyväkseen heidän kauhuaan ja pakenee. Jos he aikovat ottaa hänet kiinni, niin hän turvautuu puukkoonsa.

Jos he vievät hänet hautausmaalle asti ja panevat hänet hautaan, niin hän antaa heidän luoda multaa päälleen. Kun he ovat lähteneet, hän kaivautuu pehmeän mullan läpi ja pakenee. Hän toivoi, että multakerros ei ollut kovin paksu.

Jos hän erehtyi, jos multakerros oli liian paksu, niin hän tukehtui ja kuoli, ja silloinhan kaikki oli lopussa.

Dantès ei ollut eilisestä asti syönyt, hän ei ollut syönyt aamulla eikä hän sitä vielääkään ajatellut. Ensimmäinen vaara, jonka alaiseksi hän saattoi joutua, oli siinä, että vartija tuodessaan hänen ruokansa huomaa vaihdon. Kaikeksi onneksi Dantès oli monta kymmentä kertaa vartijan tullessa ollut vuoteessa. Ja silloin mies tavallisesti oli laskenut leivän ja keitoksen pöydälle ja mennyt pois sanaakaan sanomatta.

Mutta tällä kertaa vartija saattoi poiketa tavoistaan, puhua Dantèsille ja kun ei kuullut hänen vastaavan, lähestyä vuodetta ja huomata kaiken.

Kun kello läheni seitsemää illalla, alkoi Dantès käydä levottomaksi. Toisella kädellään, joka oli hänen sydämellään, hän koetti hillitä sen sykintää, toisella hän kuivasi hikeä otsaltaan. Tuon tuostakin kävi väristys kautta koko ruumiin, ja sydän oli aivan kuin jäiseen ruuvipenkkiin puristettu. Tunnit kuluivat, eikä Ifin linnassa tapahtunut mitään muutosta, ja Dantès huomasi välttäneensä ensimmäisen vaaran; se ennusti hyvää. Kuvernöörin määräämän hetken lähestyessä kuului askelia portailta. Edmond ymmärsi nyt hetkensä tulleen. Hän kokosi kaiken rohkeutensa ja pidätti henkeään. Hän olisi ollut onnellinen, jos olisi voinut estää suonensa sykkimästä.

Tulijat pysähtyivät oven eteen. Heitä oli kaksi. Dantès arvasi heidät haudankaivajiksi, jotka tulivat häntä noutamaan. Tämä ajatus varmeni hänen kuullessaan heidän laskevan parit maahan.

Ovi aukeni, valo osui Dantèsin silmiin. Kankaan läpi hän näki kahden varjon lähestyvän häntä. Kolmas, joka seisoi oven luona, piti kädessään soihtua. Vuoteen luo tulleet miehet tarttuivat säkin kumpaankin päähän.

– Kylläpä hän vielä painaa, vaikka olikin niin laiha ukko, sanoi toinen nostaessaan häntä pääpuolesta.

– Sanotaan luiden painon lisääntyvän puoli naulaa vuodessa, sanoi toinen nostaessaan häntä jalkopäästä.

– Oletko sitonut köyden? kysyi ensimmäinen.

– Olisinhan hassu, jos tarpeettomasti ottaisain painoa lisää, vastasi toinen, – minä sidon sitten siellä.

– Olet oikeassa, lähdetään siis.

– Mitä he tuolla köydellä tarkoittavat? ajatteli Dantès.

Luultu kuollut kannettiin paareille. Edmond jäykisti ruumiinsa näytelläkseen paremmin kuollutta. Hänet laskettiin paareille, ja ukko, jota valaisi edellä kulkeva mies soihtuineen, läksi astumaan portaita ylös.

Äkkiä hän tunsu yön raikkaan ja voimakkaan ilman. Hän tunsu mistraltuulen. Häntä vihlaishi samalla äkkiä omituinen ilon ja tuskan tunne.

Kantajat astuivat parikymmentä askelta, sitten he laskivat parit maahan.

Toinen kantaja poistui, ja Dantès kuuli hänen kenkiensä kopinan kivityksellä.

– Missähän olen? ajatteli hän.

– Hän ei ole laisinkaan kevyt! sanoi toinen vartija ja istuutui Dantèsin viereen paareille.

Dantèsin ensimmäinen tunne oli koettaa päästä karkuun, mutta kaikeksi onneksi hän hillitsi itsensä.

– Näytähän valkeaa, senkin elukka, sanoi se, joka oli poistunut, – muuten en löydä mitään.

Soihtua kantava mies totteli käskyä.

– Mitä hän etsii? ajatteli Dantès. – Kai lapiota.

Tyytyväisyyden huudahdus osoitti, että haudankaivaja oli löytänyt etsimänsä.

– Vihdoinkin, sanoi toinen, – kylläpä se kesti kauan.

Samassa joku laski Edmondin viereen raskaan ja kumahtavan esineen. Ja köysi kietoutui lujaan hänen jalkojensa ympärille.

– No, onko solmu valmis? kysyi se haudankaivaja, joka oli pysynyt toimeettomana.

– On, ja hyvin onkin tehty, vastasi toinen, – sen minä takaan.

– Siinä tapauksessa matkaan.

Ja paareja alettiin kantaa eteenpäin.

Viidenkymmenen askelen päässä pysähdyttiin, avattiin portti ja jatkettiin matkaa. Mitä pitemmälle mentiin, sitä selvemmin Dantès kuuli linnan kalliomuuria vastaan lyövien laineiden loiskeen.

– Ruma ilma! sanoi toinen kantaja. – Tällaisena yönä ei ole hyvä olla merellä.

– Niin, apotti voi kastua pahasti, sanoi toinen, ja molemmat purskahtivat nauruun.

Dantès ei aivan hyvin ymmärtänyt tätä leikinlaskua, mutta hiukset nousivat yhtäkkiä hänen päässään pystyyn.

– Hyvä, nyt olemme perillä! sanoi ensimmäinen.

– Pitemmälle, pitemmälle, sanoi toinen, – tiedäthän, että viimekertainen jäi puolitiehen, meni kalliota vastaan, ja kuvernööri haukkui meitä seuraavana päivänä.

Astuttiin vielä pari kolme askelta ylöspäin, sitten Dantès tunsi, miten tartuttiin hänen päähänsä ja jalkoihinsa ja sitten heilutettiin.

– Yksi! sanoivat haudankaivajat.

– Kaksi!

– Kolme!

Samassa Dantès tunsi lentävänsä ilman halki aivan kuin haavoittunut lintu, putoavansa, yhä putoavansa niin nopeaan, että hänen sydämensä jähmettyi kauhusta. Vaikka jokin paino, joka oli kiinnitetty hänen jalkoihinsa, veti häntä alaspäin huimaavaa vauhtia, kesti tätä putoamista ikuisuuden. Lopulta hän kamalalla loiskeella putosi aivan kuin nuoli kylmään veteen. Hän kiljahti, mutta vesi tukahdutti äänen.

Dantès oli heitetty mereen, jonka pohjaan häntä veti jalkoihin kiinnitetty kolmenkymmenen kahden naulan painoinen tykinkuula.

Meri oli Ifin linnan hautausmaa.

## 21. Tiboulenin saari

Dantès oli melkein pyörryksissä, tukehtumisillaan, mutta hänellä oli kuitenkin niin paljon mielenmalttia, että pidätti henkeään. Oikeaan käteensä hän oli ottanut kaikkien mahdollisuuksien varalta puukon; sillä hän nyt nopeasti halkaisi säkin ja pisti siitä ulos ensin kätensä ja sitten päänsä. Hän koetti päästä nousemaan veden pinnalle, mutta tunsikin painuvansa yhä syvemmälle. Silloin hän koukisti ruumistaan, tarttui köyteen, jolla jalat oli sidottu, ja ponnistaen viimeiseen asti voimiaan leikkasi köyden poikki juuri samana hetkenä, kun oli tukehtumisillaan. Sitten hän polkaisi kaikkiin voimin, nousi vapaana meren pinnalle, ja tykinkuula veti tuntemattomaan syvyyteen säkin, josta oli vähällä tulla hänen käärelinansa.

Dantès ei muuta kuin hengähti syvään ja sukelsi uudelleen, sillä ensi työ oli välttää kaikkien katseet.

Kun hän uudelleen nousi veden pintaan, oli hän ainakin viidenkymmenen jalan päässä putoamispaikastaan. Hänen päänsä päällä oli musta ja myrskyinen taivas, jota myöten tuuli ajeli pilviä. Niiden välistä näkyi toisinaan taivaan sini ja kirkas tähti. Hänen edessään oli tumma ja pauhaava ulappa, jonka aallot alkoivat kuohua aivan kuin myrskyn edellä. Mutta hänen takanaan, mustempana kuin taivas, mustempana kuin meri, kohosi pelottavana jättiläisenä graniittilinna, jonka varjo näytti saalistaan tavoittavalta käsivarrelta. Korkeimmalla kalliolla näkyi kaksi soihdun valaisemaa varjoa.

Hän oli näkevinään näiden varjojen levottomina kumarassa tarkastavan merta. Nuo omituiset haudankaivajat olivat varmaankin kuulleet, miten hän kiljaisi pudotessaan mereen. Dantès sukelsi siis uudelleen ja ui jokseenkin pitkän matkan veden alla. Hän oli sellaiseen tottunut ja hänen tempunsa olivat usein koonneet Pharo-lahdelle ihailijajoukon, joka oli julistanut hänet Marseillen taitavimmaksi sukeltajaksi.

Kun hän palasi meren pintaan, oli soihtu kadonnut.

Hänen täytyi nyt määrätä matkansa suunta. Ratonneau ja Pomègue olivat lähimmät saaret. Mutta ne olivat asuttuja, ja samoin oli pienen Daumen saarenkin laita. Turvallisin oli siis Tiboulenin tai Lemairen saari. Molemmat ovat puolen peninkulman päässä Ifin linnasta.

Dantès päätti joka tapauksessa pyrkiä jompaankumpaan näistä. Mutta miten hän löytäisi tien yön pimeydessä?

Samassa välähti Pharon majakka hänen silmiinsä kuin tähti.

Jos hän suunnistaisi suoraan tätä majakkaa kohden, jäisi Tiboulenin saari silloin hiukan hänen vasemmalle puolelleen. Uidessaan siis hiukan vasemmalle päin hän joutui varmasti tähän saareen.

Mutta matkaa oli vähintään puoli peninkulmaa.

Apotti oli monta kertaa sanonut Dantèsille, kun oli nähnyt tämän epätoivoisena:

– Dantès, älkää antako alakuloisuudelle valtaa. Hukutte uidessanne, ellette pidä voimianne yllä.

Painuessaan suolaisen aallon alle hän oli muistanut nämä sanat. Kiireesti hän silloin nousi pinnalle ja halkoi voimakkaasti käsivarsillaan vettä nähdäkseen, oliko hän menettänyt entiset voimansa. Ilokseen hän huomasi olevansa yhä vielä tämän elementin herra, jossa hän lapsena oli leikkinyt.

Sitä paitsi lisäsi pelko, tuo kiihkeä vainooja, Dantèsin voimia. Pysytellen paikallaan hän kuunteli, oliko vene tulossa häntä ajamaan takaa. Noustessaan korkean aallon harjalle hän aina loi ympärilleen nopean katseen. Jokainen muita aaltoja korkeampi aalto tuntui hänestä takaa-ajavalta veneeltä, ja silloin hän ponnisti entistä enemmän voimiaan. Siten hän kyllä pääsi eteenpäin, mutta saattoi myös helposti kuluttaa voimansa loppuun.

Hän ui taukoamatta, ja linna alkoi jo hävitä yön pimeyteen. Hän ei sitä enää erottanut, mutta hän tunsikin, missä se oli.

– Nyt olen uinut jo kokonaisen tunnin, mutta kun on vastatuuli, niin olen menettänyt neljänneksen nopeudestani, totesi hän jonkin ajan kuluttua. – Ellen vain ole suunnasta erehtynyt, niin en ole kaukanakaan Tiboulenin saaresta... Mutta jos olisin erehtynyt?

Uimarin koko ruumis värisi. Hän koetti hetkisen kellua selällään levätäkseen. Mutta meri kävi yhä levottomammaksi, ja hän huomasi, ettei hän voinut käyttää tätä lepokeinoa.

– Olkoon kuinka tahansa, ajatteli hän. – Minä uin niin kauan kuin jaksan, kunnes käteni herpaantuvat, kunnes vaivun pohjaan.

Ja hän alkoi epätoivon voimalla uida.

Äkkiä hän huomasi jo ennestäänkin tumman taivaan mustenevan yhä enemmän ja synkän pilven painuvan häntä kohden. Samassa hän tunsu kovan pistoksen polvessaan. Mielikuvitus sanoi silloin heti, että häneen oli ammuttu kuula ja että hän aivan kohta kuulee pyssyn pamahduksen. Mutta mitään laukausta ei kuulunut. Dantès ojensi kätensä ja tunsu sen koskettavan johonkin kiinteään; hän koukisti oikeata jalkaansa, ja se kosketti maahan. Silloin hän huomasi, mitä oli pitänyt pilvenä.

Kahdenkymmenen askelen päässä hänestä oli omituinen kallioryhmä, joka muistutti parhaimman palamisensa aikana kivettyntä nuotiota. Se oli Tiboulenin saari.

Dantès nousi vedestä ja vaipui Jumalaa kiittäen teräville kiville, jotka tänä hetkenä tuntuivat hänestä pehmeämmiltä kuin pehmein vuode.

Sitten hän välittämättä tuulesta ja myrskystä ja juuri alkavasta sateesta vaipui väsymyksen uuvuttamana uneen ja nukkui niin kuin mies, jonka ruumis herpaantuu, mutta jonka sielu valvoo odottamattoman suuren onnen vallassa.

Tunnin päästä Edmond heräsi kamalaan ukkosen jyrähdykseen. Myrsky oli päässyt valloilleen ja pieksi ilmaa täydellä raivolla. Toisinaan lensi salama taivaalta aivan kuin tulinen käärme valaisten laineet ja pilvet, jotka kiitivät toistensa tieltä.

Dantèsin merimiessilmä ei ollut häntä pettänyt. Hän oli noussut todellakin sille saarelle, jonka nimi on Tiboulen. Hän tiesi, että se oli autio, alaston, ja että siinä ei ollut missään suojaa. Mutta heti kun myrsky tyyntyi, hän uisi Lemairen saareen, joka oli yhtä alaston, mutta isompi ja siis myös turvallisempi.

Pitkälle ulottuvan kallionkielekkeen alle Dantès pääsi toistaiseksi turvaan, sinne hän pakeni, ja melkein samalla hetkellä alkoi myrsky raivota täydellä voimallaan.

Edmond tunsu kallion vapisevan. Laineet löivät jättiläiskorkean pyramidin juurta vastaan, ja pärskeet osuivat häneen asti. Vaikka hän olikin aivan turvassa, niin hänet valtasi keskellä tätä myrskyn mylvintää ja salamoiden tulikieliä aivan kuin pyöräyttävä huumaus. Hän oli tuntevinaan, miten koko saari vapisi hänen allaan ja miten se aivan kuin ankkuroitu alus katkoi köydet ja joutui keskelle myrskyn pyörteitä.

Hän muisti olleensa kokonaisen vuorokauden syömättä. Hänen oli nälkä ja jano.

Dantès ojensi kätensä ja päänsä ja joi kallion kolosta sadevettä.

Hänen noustessaan jälleen näytti salama avaavan taivaan aina Jumalan häikäisevään valtaistuimeen asti ja valaisevan koko avaruuden. Tämän salaman valossa Dantès näki Lemairen ja Croisille-niemen välille ilmestyvän haamun, joka liukui laineelta syvyyteen. Se oli pieni kalastajavene, joka oli joutunut myrskyn valtaan. Sekuntia myöhemmin se nousi toisen aallon harjalle ja lähestyi huimaavaa vauhtia. Dantès tahtoi huutaa ja etsi jotakin riepua heiluttaakseen sitä ja ilmaistakseen veneessäolijoille uhkaavasta vaarasta. Mutta he huomasivat sen itsekin. Toisen salaman valossa nuori mies näki neljän miehen takertuvan mastoihin ja tankoihin ja viidennen taittuneeseen ruoriin. Miehet olivat ehkä nähneet hänetkin, sillä epätoivoisia huutoja kaikui tuulen vinkunassa hänen korviinsa. Kaislan tavoin taipuneen maston päässä lepatti risainen purje, äkkiä katkesivat sen siteet ja se hukkuu taivaan pimeyteen, aivan kuin suuri valkoinen lintu.

Samassa kuului kamala pauke, kauhunhuudot yltivät Dantèsin korviin asti. Uuden salaman valossa hän näki pienen purren säpäleinä ja sirpaleitten keskellä kauhun vääntämiä kasvoja ja taivasta kohti ojennettuja käsiä.

Sitten kaikki oli jälleen pimeätä, tuo kamala näky oli kestänyt salaman ajan.

Dantès riensi liukkaita kallioita alas, itse putoamaisillaan mereen. Hän katseli, kuunteli, mutta ei nähnyt eikä kuullut enää mitään. Ei kuulunut enää ihmishuutoja, ei näkynyt heidän ponnistuksiaan. Vain myrsky ulvoi ja kuohutti laineita.

Vähitellen tuuli tyyntyi. Aamu alkoi koittaa, ja tähdet kiiluivat kirkkaammin kuin koskaan ennen. Kohta sipaisi idän taivaan liepeellä pitkä punainen juova mustansinisiä laineita. Aallot hyökyivät, äkkiä välke nousi niiden harjalle, ja niiden kuohuvat kärjet muuttuivat kullanhohtaviksi.

Päivä nousi.

Liikkumattomana ja mykkänä Dantès tuijotti eteensä aivan kuin olisi ensi kertaa nähnyt tämän näyn. Hän oli sen todellakin unohtanut istuessaan Ifin linnassa. Hän kääntyi linnaan päin, tarkastaen samalla merta ja maata.

Synkkä rakennus kohosi laineiden keskeltä mahtavana ja liikkumattomana.

Oli viiden aika aamulla. Meri alkoi tyyntyä.

– Kahden tai kolmen tunnin päästä vartija menee koppiini, löytää onnettoman ystäväni ruumiin, tuntee hänet, etsii minua turhaan ja nostaa hälinän. Silloin löydetään reikä ja käytävä, kuulustellaan miehiä, jotka heittivät minut mereen ja epäilemättä kuulivat huutoni. Heti lähtevät aseelliset sotilaat etsimään pakolaisparkaa, jonka tiedetään olevan lähettyvillä. Tykinlaukaus ilmoittaa, että ei saa antaa suojaa harhailevalle, alastomalle ja uupuneelle miehelle. Marseillen vakoilijat ja poliisit saavat tiedon ja etsivät rannikolta, kuvernööri mereltä. Kun merellä ahdistetaan ja maalla vainotaan, niin minne pääsen? Minun on nälkä ja jano, heitin pois puukonkin, joka uidessa minua haittasi. Olen ensimmäisen tieleni osuvan talonpojan armoilla, joka tahtoo ansaita kaksikymmentä frangia. Olen voimaton, en jaksa ajatella mitään, en keksi mitään. Jumala, hyvä Jumala, näethän, että olen jo kylliksi kärsinyt, tee minun puolestani enemmän kuin itse voin.

Samassa kun Edmond voimiensa loputtua ja ajatuksiensa uuvuttua aivan kuin kuumeen vallassa lausui tämän palavan rukouksen kääntyneenä Ifin linnaan päin, hän näki Pomègue-saaren kärjen kohdalla valkoisen purjeen. Hänen merimiessilmänsä tunsu puolihämärässäkin sen genovalaiseksi tartaaniksi. Se tuli Marseillen satamasta ja kiiti ulappaa kohden avaten terävällä keulallaan välkkyvän tien leveille kyljilleen.

– Puolessa tunnissa, huudahti hän, – voisin saavuttaa tuon aluksen, ellen pelkäisi, että minua kuulustellaan, tunnetaan pakolaiseksi ja viedään Marseilleen! Mitä minun pitää tehdä, mitä minun pitää tehdä? Minkä tarinan keksin pettäökseni heitä? Nuo ovat tullikavaltajia, puoliksi merirosvoja. Rannikkopurjehduksen varjolla he ryöstelevät. He myyvät minut mieluummin kuin tekevät hyvän työn, josta heille ei ole mitään hyötyä. Odottakaamme. Mutta odottaminen on mahdotonta. Kuolen nälkään. Muutaman tunnin päästä ovat viimeisetkin voimani loppuneet. Vartijan käynnin hetki lähestyy. Vielä ei ole hälytetty, vielä ei epäillä mitään. Voinhan sanoa, että olen tuon murskaantuneen purren miehiä. Kukaan ei epäile minua.

Dantès kääntyi katsomaan sinnepäin, missä pieni vene oli murskaantunut, ja vavahti. Erään kallion kielekkeeseen oli jäänyt veneessä olleen merimiehen fryygalainen päähine, ja sen lähellä uiskenteli kölin palasia, joita laineet sysivät saaren kallioita vastaan aivan kuin voimattomia muurinmurtajia.

Samassa Dantès oli tehnyt päätöksensä. Hän heittäytyi uudelleen mereen, ui päähineen luo, pani sen päähänsä, tarttui kölin kappaleeseen ja alkoi uida niin, että tuli saapuvan aluksen tielle.

– Nyt olen pelastettu, ajatteli hän.

Ja tämä varmuus vahvisti hänen voimiaan.

Pian hän näki tartaanin, joka melkein vastatuulesa luovaili Ifin linnan ja Planier'n majan välillä. Hetkisen Dantès pelkäsi, että alus olisikin äkkiä kääntynyt ulapalle päin, jos se aikoi Korsikaan tai Sardiniaan. Mutta sen purjehtimistavasta uimari huomasi piankin, että se pyrki kulkemaan Jarros-saaren ja Caleseragne-saaren välitse, niin kuin ainakin Italiaan lähtevät laivat.

Vähitellen lähestyivät uimari ja alus toisiaan. Tehdessään luovauskäänteen alus kulki kerran noin puolen meripeninkulman päässä hänestä. Hän kohottautui silloin laineille ja heilutti lakkiaan apua pyytääkseen, mutta aluksessa ei kukaan häntä nähnyt, se teki käänteen ja aloitti uuden luovin. Dantès alkoi huutaa. Mutta laskettuaan matkan pituuden hän huomasi, ettei hänen äänensä kuuluisi alukseen asti, varsinkin kun tuulen viima ja laineiden loiske sen tukahduttivat.

Hän iloitsi, että oli ottanut tuekseen kölinpalasen. Heikko kun oli, hän tuskin olisi jaksanut pysyä veden pinnalla, kunnes oli päässyt aluksen luo. Ja jos alus olisi kulkenut hänen ohitse, niin hän ei olisi enää voinut palata maihin.

Vaikka Dantès olikin melkein varma aluksen kulkusuunnasta, niin hän kuitenkin pelokkaana seurasi sitä silmillään, kunnes näki sen tekevän käännöksen ja lähestyvän jälleen häntä.

Nyt Dantès ponnisti viimeiset voimansa, nousi melkein pystyyn laineille, heilutti lakkiaan ja päästi kaamean kiljahduksen, niin kuin merimiehet päästävät hädässä ollessaan.

Tällä kertaa hänet huomattiin ja kuultiin. Alus keskeytti aikomansa kaaren ja käänsi keulansa häntä kohden. Samassa hän näki, että siitä laskettiin pieni vene vesille. Se lähestyi häntä kahden miehen soutamana. Dantès jätti silloin hirren, jota hän ei enää arvellut tarvitsevansa, ja ui voimakkaasti eteenpäin säästääkseen auttajiltaan puolet matkasta.

Mutta uimari oli liiaksi luottanut melkein loppuneisiin voimiinsa. Hän huomasi, kuinka hyödyllinen oli ollut tuo puunpalanen, joka uiskenteli sadan jalan päässä hänestä. Hänen käsivartensa alkoivat jäykistyä, jalat olivat menettäneet joustavuutensa, hänen liikkeensä olivat katkonaisia, ja hän läähätti.

Hän kiljaisi, soutajat ponnistivat voimiaan, ja toinen heistä huusi italiankielellä:

– Rohkeutta!

Samassa laine, jonka harjalle hän ei enää jaksanut nousta, löi hänen ylitseen ja peitti hänet kuohuunsa.

Vesi löi hänen päänsä ylitse, ja hän näki sen läpi taivaan sinen ja siinä mustia täpliä.

Suurilla voimanponnistuksilla hän pääsi jälleen veden pinnalle. Hän tunsu jonkun tarttuvan tukkaansa, sitten hän ei enää nähnyt eikä kuullut mitään. Hän oli pyörtynyt.

Kun hän avasi silmänsä, makasi hän kannella. Alus jatkoi matkaansa. Ensimmäiseksi hän katsoi, mihin suuntaan mentiin, ja näki Ifin linnan jääneen kauas.

Dantès oli niin uupunut, että hänen riemuhuudahdustaan pidettiin valituksena.

Niin kuin jo mainitsimme, hän makasi kannella. Eräs merimies hieroi hänen jäseniään villakankaalla, toinen kaatoi pullosta juomaa hänen suuhunsa. Kolmas vanha merimies, joka samalla oli perämies ja laivan omistaja, katseli häntä itsekkään sääliävästi, niin kuin yleensä ihmiset nähdessään tapaturman, josta he äskettäin ovat pelastuneet ja joka huomispäivänä voi heitä kohdata.

Muutama pisara rommia sai nuoren miehen sydämen jälleen sykkimään, ja kun merimies polvillaan hänen vieressään hieroi hänen jäseniään villaisella vaatteella, niin ne alkoivat saada entisen joustavuutensa.

– Kuka olette? kysyi huonolla ranskankielellä kapteeni.

– Olen maltalainen merimies, vastasi Dantès huonolla italiankielellä. – Tulimme Syracusasta lastinamme viiniä ja viikunoita. Myrsky yllätti meidät tänä yönä Morgion-niemen kohdalla ja veneemme meni pirstaleiksi kallioita vastaan, jotka näette tuolla.

– Mistä tulette?

– Noilta kallioilta, joihin kaikeksi onneksi takerruin, jota vastoin laivuriparka löi päänsä niihin murskaksi. Muut kolme toveriani hukkuivat. Luulen olevani ainoa elossaoleva. Huomasin aluksenne, ja kun pelkäsin saavani kauankin odottaa tuolla autiolla ja alastomalla saarella, niin otin alleni veneemme kappaleen ja koetin uida teitä kohden. Kiitos, jatkoi Dantès, – te olette pelastanut henkeni. Olin jo hukkumaisillani, kun muuan merimiehenne tarttui tukkaani kiinni.

– Minä se olin, vastasi rehellisen ja avomielisen näköinen mustapartainen mies. – Jo oli aikakin, sillä olitte jo menossa.

– Niin olinkin, sanoi Dantès ojentaen hänelle kätensä, – niin, ystäväni, kiitän teitä kerran vielä.  
– Kyllähän minä hiukan arkailin, sanoi merimies, – kun teillä on kuusi tuumaa pitkä parta ja pitkä tukka, sillä olitte enemmän rosvon kuin kunniallisen miehen näköinen.

Dantès muisti, että Ifin linnassa oleskelunsa aikana hän ei ollut leikkannut tukkaansa eikä ajanut partaansa.

– Niin, eräänä vaaran hetkenä tein pyhälle madonnalle lupauksen, etten kymmeneen vuoteen aja partaani enkä leikkaa tukkaani. Tänään on aika kulunut umpeen, ja olin hukkuu juuri vuosipäivänä.

– Mihin nyt viemme teidät? kysyi laivuri.

– Mihin vain tahdotte, vastasi Dantès. – Se pursi, jossa olin, on hukkunut ja laivuri kuollut. Näettehän, että olen voinut välttää saman kohtalon, mutta aivan alasti. Kaikeksi onneksi olen jokseenkin hyvä merimies. Jättäkää minut ensimmäiseen satamaan, johon poikkeatte, kyllä minä aina saan paikan jossakin kauppalaivassa.

– Tunnetteko Välimeren?

– Olen purjehtinut täällä lapsuudestani asti.

– Tunnetteko ankkuroimispaikat hyvin?

– Tuskin on sellaista satamaa, jonne en voisi mennä ja tulla silmät sidottuina.

– Kuulkaahan, laivuri, sanoi se mies, joka oli huutanut Dantèsille "rohkeutta", – jos toveri puhuu totta, niin mikä estäisi häntä jäämästä seuraamme?

– Niin, jos hän puhuu totta, sanoi laivuri epäilevän näköisenä. – Tuossa tilassa luvataan vaikka mitä, välittämättä siitä, mitä voi pitää.

– Minä pidän enemmän kuin lupaan, sanoi Dantès.

– Oho, sanoi laivuri nauraen, – sen saamme nähdä.

– Milloin vain tahdotte, vastasi Dantès nousten. – Minne on matkanne?

– Livornoon.

– No niin, sen sijaan että purjehtisitte pitkin rantoja, miksi ette lähde suoraan tuulen mukaan?

– Siksi, että silloin joutuisimme suoraan Rion-saarelle.

– Sen ohi voitte päästä kahdenkymmenen kaapelinmitan päässä.

– Tarttukaa siis peräsimeen, niin saamme nähdä taitonne.

Nuori mies meni aluksen perään. Painellen hiukan peräsintä hän tunsu, että alus totteli hyvin.

– Prasseihin ja taljoihin! komensi hän.

Aluksen miehistöön kuului neljä matruusia. Nämä riensivät paikoilleen, ja laivuri seurasi hänen määräyksiään.

– Haalataa! huusi Dantès.

Merimiehet tottelivat jokseenkin täsmällisesti.

– Ja nyt, lujasti kiinni!

Tämä käsky pantiin täytäntöön samoin kuin edellinenkin, ja pieni alus, sen sijaan, että olisi kulkenut rantoja pitkin, lähestyi Rion-saarta, jonka ohi se kulki jättäen sen kahdenkymmenen kaapelinmitan päähän oikealle puolelleen, aivan niin kuin Dantès oli sanonut.

– Hyvä! sanoi laivuri.

– Hyvä! sanoivat merimiehet.

Ja kaikki katselivat ihailen tuota miestä, jonka katseeseen oli palannut terävyys ja ruumiiseen sellainen joustavuus, ettei hänessä olisi uskonut sitä olevankaan.

– Näettehän, sanoi Dantès heittäen ruorin kädestään, – että teillä voi olla minusta hyötyä, ainakin matkallanne. Ellette huoli minusta Livornossa, niin jätätte minut maihin, ja ensimmäisestä kuukausipalkastani maksan teille korvauksen ruoasta ja vaatteista, jotka lainaatte minulle.

– Hyvä on, hyvä on, sanoi laivuri, – kyllähän me asioista sovimme, jos olette järkevä.

– Mies kuin mies, sanoi Dantès. – Annatte minulle saman kuin tovereillekin, ja sillä hyvä.

– Ei se ole oikein kohtuullista, sanoi se, joka Dantèsin oli merestä vetänyt, – sillä te olette meitä taitavampi.

– Mitä hittoa siihen sekaannut? Kuuluuko se sinuun, Jacopo? kysyi laivuri. – Jokainen saa itse määrätä palkkansa.

– Se on totta, vastasi Jacopo. – Tein ainoastaan pienen huomautuksen.

– Tekisit vieläkin paremmin, jos lainaisit tälle miesraukalle housut ja puseron, jos sinulla on kahdet.

– Ei ole, vastasi Jacopo, – mutta housut ja paidan hän kyllä saa.

– En minä muuta tarvitsekaan, sanoi Dantès. – Kiitos, ystäväni!

Jacopo laskeutui aluksen luukusta alas ja palasi hetkisen kuluttua tuoden molemmat vaatekappaleet, jotka Dantès puki sanomattoman suurella nautinnolla ylleen.

– Mitä vielä tahdotte? kysyi laivan omistaja.

– Palasen leipää ja toisen siemauksen tuota mainiota rommia, jota jo äsken sain maistaa. Sillä en ole pitkään aikaan nauttinut mitään.

Dantèsille tuotiin palanen leipää, ja Jacopo ojensi hänelle pullonsa.

– Käännä vasemmalle! huusi laivuri peränpitäjälle.

Dantès katsahti samaan suuntaan nostaen pullon suulle, mutta se jäikin puolitiehen.

– Kas, sanoi laivuri, – mitä Ifin linnassa on tapahtunut?

Pieni valkoinen pilvi, joka oli herättänyt Dantèsin huomiota, ilmestyi Ifin linnan eteläisen varustuksen huipulle.

Sekuntia myöhemmin kuului etäinen laukaus. Merimiehet kohottivat päätään ja katsoivat toinen toisiinsa.

– Mitä tämä tietää? kysyi laivuri.

– Joku vanki on tänä yönä päässyt karkuun, sanoi Dantès, – ja nyt laukaistaan hälytyslaukaus.

Laivuri loi tutkivan katseen nuoreen mieheen, joka tämän sanoessaan oli vienyt pullon suun huulilleen. Mutta hän näki miehen juovan rommia niin tynnosti ja tyytyväisesti, että epäily kuoli heti, kun oli syntynytkin.

– Tämä on perhanan hyvää rommia, sanoi Dantès kuivaten paidanhihalla hikistä otsaansa.

– Oli miten oli, ajatteli laivuri katsoen häneen, – jos hän se on, niin samapa tuo. Minä olen saanut hyvän merimiehen.

Väittäen muka olevansa uupunut pyysi Dantès lupaa saada mennä pitämään perää, että voisi istua. Peränpitäjä ilahtui ja loi kysyvän katseen laivan omistajaan. Tämä nyökkäsi hänelle merkiksi, että hän sai antaa peräsimen uudelle toverilleen.

Siinä istuessaan Dantès saattoi pitää silmällä Marseillen rantaa.

– Kuinka mones päivä tänään on? kysyi Dantès viereensä istumaan tulleelta Jacopolta, kun Ifin linna oli kadonnut näkyvistä.

– Helmikuun 28. päivä, vastasi tämä.

– Minä vuonna? kysyi taas Dantès.

– Minäkö vuonna? Kysyttekö vuosilukua?

– Kysyn, vastasi nuori mies, – kysyn vuosilukua.

– Oletteko unohtanut, mikä vuosi nyt on?

– Minkä sille voin, pelkäsin niin kovasti tänä yönä, vastasi Dantès nauraen, – että kadotin melkein järkeni. Muistini on vielä aivan sekaisin. Minkä vuoden 28. päivä helmikuuta nyt on?

– Vuoden 1829, vastasi Jacopo.

Dantèsin vangitsemisesta oli kulunut täsmälleen neljätoista vuotta.

Hän oli yhdeksäntoistavuotiaana joutunut Ifin linnaan. Hän läksi sieltä kolmenkymmenenkolmen vuoden ikäisenä.

Tuskainen hymy nousi hänen huulilleen. Mitenkähän Mercedeksen oli käynyt tänä aikana, jona hän oli luullut sulhasensa kuolleen?

Sitten syttyi vihan tuli hänen silmiinsä, kun hän ajatteli niitä kolmea miestä, jotka olivat hänet tähän pitkälliseen ja kamalaan vankeuteen saattaneet.

Ja hän uudisti vankilassa vannomansa valan kostaa julmasti Danglars'ille, Fernandille ja Villefort'ille.

Tämä vala ei enää ollut mikään turha uhkaus, sillä Välimeren paraskaan purjehtija ei enää olisi voinut saada kiinni pientä tartaania, joka täysin purjein kiiti Livornoa kohden.

## 22. Salakuljettajat

Dantès ei vielä ollut kokonaista päivääkään ollut laivassa, kun hän jo tiesi, millaisen väen kanssa oli tekemisissä. Vaikka ei ollutkaan käynyt apotti Farian koulua, osasi Jeune-Amélien omistaja melkein kaikkia niitä kieliä, joita puhutaan sen suuren ulapan rannalla, jonka nimi on Välimeri. Hän ei tarvinnut mitään tulkkeja, jotka aina ovat ikävystyttäviä ja usein liian lavertelevia, vaan saattoi helposti tulla toimeen sekä merellä kohtaamiensa alusten että rannikolla liikkuvien soutajien kanssa ja myös niiden nimettömien ja isänmaattomien ja näennäisesti toimeentulomien ihmisten kanssa, joita aina on merenrantakaupunkien satamissa ja jotka saavat toimeentulonsa jollakin salaperäisellä tavalla. Kaikesta siitä Dantès arvasi olevansa salakuljettajan aluksessa.

Sen vuoksi laivuri ottikin hänet epäluuloisesti vastaan. Kaikki rannikon tullimiehet tunsivat hänet tarkoin, ja kun hänen ja noiden herrojen välisessä taistelussa käytettiin mitä ovelimpia keinoja, oli hän alussa luullut Dantèsia tullilaitoksen vakoojaksi. Mutta se loistava tapa, millä Dantès oli suoriutunut hänelle asetetusta kokeesta, oli hänet täydellisesti rauhoittanut. Kun hän sitten näki tuon valkoisen savupilven leijailevan hatunsulan tavoin Ifin linnan harjalla ja kuuli kaukaisen laukauksen, niin hän ensi hetkessä ajatteli joutuneensa tekemisiin sellaisen herran kanssa, jonka tuloa ja lähtöä kunnioitettiin aivan kuin kuningastakin tykinlaukauksella. Se ei tehnyt häntä läheskään niin rauhattomaksi, kuin jos tulokas olisi ollut tullimies. Mutta tämä toinenkin epäluulo hävisi, kun hän näki tulokkaansa pysyvän aivan rauhallisena.

Edmondilla oli siis se etu, että hän tiesi, mikä hänen isäntänsä oli, mutta tämä ei tietänyt, kuka hän oli. Hän ei ilmaissut itseään laivurille eikä uusille tovereilleen. Hän antoi tarkkoja tietoja Napolista ja Maltasta, jotka hän tunsu yhtä hyvin kuin Marseillen, ja piti hämmästyttävän johdonmukaisesti kiinni ensimmäisestä kertomuksestaan. Niin viekas kuin genoalainen laivuri olikin, antoi hän Edmondin pettää itsensä. Hän oli samanlainen kuin monet muutkin älykkäät ihmiset: eivät koskaan tiedä sitä, mitä heidän tulisi tietää, eivätkä usko muuta kuin sitä, jonka uskomisesta on heille hyötyä.

Tällaiset siis olivat heidän suhteensa, kun saavuttiin Livornoon.

Edmond tahtoi kokeilla, tuntisiko hän oman itsensä vielä neljäntoista vuoden jälkeen, jona aikana hän ei ollut kuvaansa nähnyt. Hän muisti hyvin tarkoin, minkä näköinen oli ollut nuorena. Toveriensä silmissä hän oli jo täyttänyt pyhälle neitsyelle tekemänsä lupauksen. Hän tiesi, että Livornossa San Fernando – kadun varrella oli parturi ja meni tämän luokse leikkauttamaan tukkansa ja partansa.

Parturi katsoi kummissaan pitkätukkaista ja – partaista miestä, joka muistutti Tizianin maalausta. Tähän aikaan ei vielä kuulunut muotiin pitää tukkaansa ja partaansa niin tuuheana.

Kun parturi oli tehnyt tehtävänsä, kun Edmond tunsu leukansa taas sileäksi ja tukka oli leikattu tavallisen lyhyeksi, pyysi hän peiliä katsellakseen kuvaansa.

Hän oli siis 33-vuotias, ja neljätöistä vankeusvuotta olivat suuresti muuttaneet hänen kasvojensa luonnetta. Nuorina ne olivat olleet pyöreät, hymyilevät ja tyytyväisen näköiset, niin kuin ainakin onnellisella ihmisellä, jonka ensimmäiset elämän askelet ovat olleet helppoja ja joka pitää tulevaisuutta luonnollisena menneisyyden jatkona. Kaikki oli nyt muuttunut.

Kasvot olivat tulleet pitemmiksi, hymyilevät huulet olivat saaneet varman ja jyrkän piirteen, joka ilmaisee päättäväisyyttä. Kulmakarvojen välissä oli syvä ryppe. Hänen silmissään oli alakuloinen ilme, ja niistä välkähti toisinaan ihmishalveksimisen ja vihan tummia salamoita. Kun hänen kasvonsa eivät niin pitkään aikaan olleet olleet auringonsäteitten vaikutuksen alaisina, olivat ne kalvakat, ikään kuin ylhäisellä tavalla kauniit, mitä kauneutta vielä lisäsi oppineisuuden luoma älykäs varmuus. Vaikka hän olikin jokseenkin pitkä mies, oli hän ainaisilla ponnistuksilla hankkinut itselleen lyhytkasvuisten keskitetyn voiman. Ääni oli rukousten, itkun ja kirousten vaikutuksesta muuttunut, se sointui vuoroin kuin omituinen kello, vuoroin oli siinä tyly ja melkein karkea sävy.

Oleskeltuaan kauan puolihämärässä ja pimeässä hän oli saavuttanut merkillisen kyvyn nähdä esineet pimeässä aivan kuin hyeena ja susi.

Jeune-Amélien omistaja tahtoi kaikin keinoin pidättää palveluksessaan Edmondin ja oli luvannut tälle osan tulevasta voitosta. Edmond oli suostunut ehtoihin. Parturin luota hän kiiruhti kauppaan, josta hän osti itselleen valmiin merimiehenpuvun: siniset housut, raitaisen paidan ja fryygalaisen lakin.

Jeune-Amélien omistaja ei ollut tuntea tätä siroa ja hienoa merimiestä samaksi, jonka aivan hiljattain oli nähnyt puolikuolleena aluksensa kannella.

Ihastuen hänen oivalliseen ulkomuotoonsa hän uudisti palkkatarjouksensa. Mutta Dantès, jolla oli omat tuumansa, ei tahtonut sitoutua pitemmäksi aikaa kuin kolmeksi kuukaudeksi.

Jeune-Amélien väki oli hyvin toimeliasta ja sai totella ankaraa omistajaa, joka ei ollut tottunut heittämään aikaansa hukkaan. Tuskin he olivat olleet viikon päivät Livornossa, kun aluksen pullea ruuma oli täynnä kuviollista musliinia, kiellettyä pumpulia, englantilaista ruutia ja tupakkaa, jotka tullilaitos oli unohtanut leimata. Tämä oli nyt vietävä Livornon vapaasatamasta Korsikaan, josta eräät liikemiehet aikoivat toimittaa lastin Ranskaan.

Lähdettiin matkaan. Jälleen kynti Edmond sinervää merta, lapsuutensa ensimmäistä näköpiiriä, jonka hän niin usein oli vankilassa unelmissaan nähnyt. Oikealle puolelle jäi Gorgona, vasemmalle puolelle Pianosa, ja he lähestyivät Paolin ja Napoleonin synnyinseutua.

Seuraavana aamuna noustessaan tapansa mukaan hyvin varhain kannelle laivuri näki Dantèsin nojautuvan laivan laitaan ja omituinen ilme kasvoillaan katselevan kummallista kalliosaarta, jonka nousevan auringon valo loi rusohohtavaksi. Se oli Monte-Criston saari.

Jeune-Amélie kulki sen ohitse noin neljännespeninkulman päässä ja jatkoi matkaansa Korsikaan.

Dantès ajatteli katsellessaan tuota hänelle niin merkityksellistä saarta, että hänen ei tarvitsisi muuta kuin heittäytyä mereen ja hän olisi puolen tunnin päästä siellä. Mutta mitä hän tekisi siellä ilman työkaluja, joilla voisi kaivaa, ja ilman aseita, joilla voisi itseään puolustaa? Ja mitä sanoisivat siitä merimiehet? Mitä sanoisi laivuri? Hänen täytyi odottaa.

Kaikeksi onneksi Dantès osasi odottaa. Hän oli neljätoista vuotta odottanut vapauttaan. Nyt hän oli vapaa ja saattoi varsin hyvin odottaa kuusi kuukautta tai vuoden tullakseen rikkaaksi.

Seuraavana päivänä he heräsivät Alerian kohdalla. Koko päivän he kuljeksivat rantoja, illalla sytytettiin tulia rannoille. Näiden tulien asemasta voi varmaankin päätätä, että saattoi laskea maihin, sillä lyhty nostettiin etumastoon lipun sijaan, ja alus lähestyi rantaa pyssyn kantomatkan päähän.

Dantès oli huomannut, että laivuri varmaankin juhlahetken kunniaksi oli asettanut laivan keulaan kaksi pientä tykkiä, jotka voivat lennättää tuhannen jalan päähän pieniä neljännesnaulan painoisia kuulia.

Mutta tänä iltana varokeinot olivat turhia. Kaikki tapahtui mahdollisimman rauhallisesti ja tasaisesti. Neljä venettä tuli kaikessa hiljaisuudessa aluksen viereen, joka epäilemättä kunnioittaakseen niitä laski omankin veneensä vesille. Nämä viisi venettä toimivat niin hyvin, että kello kaksi aamulla oli koko lasti viety aluksesta maihin.

Vielä samana yönä – niin suuri järjestyksen ihminen oli Jeune-Amélien omistaja – jaettiin palkkio miehille. Kukin sai osakseen sata Toscanan liiraa.

Mutta tähän ei matka loppunut. Keula käännettiin Sardiniaan päin.

Sieltä oli otettava uusi lasti.

Toinen toimi onnistui yhtä hyvin kuin ensimmäinenkin. Jeune-Amélieta seurasi onni.

Uusi lasti oli vietävä Luccan herttuakuntaan. Siihen kuului melkein yksinomaan havanna-sikareja ja xeres- ja malaga-viinejä.

Täällä syntyi pieni kahakka tullilaitoksen, Jeune-Amélien omistajan ainaisen vihollisen kanssa. Eräs tullimies kuoli ja kaksi merimiestä haavoittui. Dantès oli toinen näistä merimiehistä, kuula oli lävistänyt oikean olkalihakseen.

Dantès oli melkein onnellinen tästä kahakasta ja melkein tyytyväinen haavaansa. Nämä molemmat kovat opettajat olivat näyttäneet hänelle, millä tavoin hän käyttäytyi vaaran hetkenä ja millä tavoin hän kesti tuskan. Hän oli hymyillen katsonut vaaraa vasten silmiä ja saadessaan haavan hän oli lausunut aivan kuin kreikkalainen filosofi: "Tuska, sinä et tee kipeää!"

Hän oli myöskin tarkastanut kuollutta tullimestä, ja lieneekö se johtunut toiminnan kiihottaman veren vaikutuksesta vai olivatko hänen inhimilliset tunteensa jäähtyneet, mutta tämä näky ei tehnyt häneen mitään syvää vaikutusta. Dantès oli nyt astunut tielle, jota myöten hän tahtoi maalinsa saavuttaa. Sydän hänen rinnassaan oli melkein kivettynyt.

Jacopo oli nähnyt hänen kaatuvan ja luullut hänen kuolleen, mutta sitten hoitanut hänen haavaansa niin kuin oiva toveri ainakin.

Tämä maailma ei siis ollut niin hyvä kuin tohtori Pangloss väitti eikä niin huono kuin Dantès arveli, koska tämä mies, joka olisi voinut periä toverinsa voitto-osuuden, oli selvästi osoittanut surua luullessaan häntä kuolleeksi.

Sardinialaisten yrttien avulla haava parantui hyvinkin pian. Edmond tahtoi koetella Jacopoa. Hän tarjosi tälle hoitovaivojen korvaukseksi voitto-osuutensa, mutta Jacopo kieltäytyi loukkaantuneena sitä vastaanottamasta. Edmond alkoi tuntea jonkinmoista ystävyyttä tätä miestä kohtaan. Enempää ei Jacopo pyytänytkään. Hän oli vaistomaisesti tuntenut, että Edmond oli korkeammalla tasolla kuin muut heistä, vaikka hän sen olikin osannut salata. Ja tuo kunnan merimies oli tyytyväinen siihen vähään, minkä Edmond hänelle antoi.

Pitkinä päivinä, kun laiva kiiti sinistä ulappaa eikä myötätuulessa tarvinnut muuta tehdä kuin hoitaa peräsintä, Edmond alkoi opettaa Jacopoa samoin kuin apotti Faria oli opettanut häntä. Hän näytti hänelle merikortista rannikkojen aseman, selitti kompassin virhenäyttämät ja opetti hänet lukemaan sitä kirjaa, jonka Jumala on timanttikirjaimilla kirjoittanut päämme päälle.

Ja kun Jacopo kysyi:

– Mitä hyötyä minulla, yksinkertaisella merimiehellä, on tästä kaikesta?

Edmond vastasi:

– Kukapa tietää, ehkä sinusta jonakin päivänä tulee laivan kapteeni: tulihan maanmiehestäsi Bonapartesta keisari!

Olemme unohtaneet mainita, että Jacopo oli korsikalainen.

Puoli kolmatta kuukautta oli jo kulunut näillä matkoilla. Dantèsista oli tullut yhtä taitava rannikkopurjehtija kuin hän ennen oli ollut uljas merimies pitkillä matkoilla. Hän oli tutustunut kaikkiin rannikoilla asuviin salakuljettajiin. Hän oli oppinut kaikki salamerkit, joiden avulla nämä puolirosvot antavat toisilleen tietoja.

Monet kymmenet kerrat hän oli kulkenut Monte-Criston saaren ohi, mutta kertaakaan hän ei ollut saanut tilaisuutta laskea sinne maihin.

Hän oli sen vuoksi tehnyt seuraavan päätöksen:

Heti, kun hänen ja Jeune-Amélien omistajan välinen sopimus loppuu, hän hankkii itselleen pienen purren (hän saattoi sen tehdä, sillä hän oli matkoillaan koonnut itselleen useita satoja piastereita), ja jonkin tekosyyn nojalla purjehtii Monte-Criston saarelle.

Siellä hän saisi aivan vapaasti tehdä tutkimuksiaan.

Ei kai sentään aivan vapaasti, sillä varmaankin ne, jotka olivat saattaneet hänet sinne, häntä vakoilisivat.

Mutta täytyyhän tässä maailmassa jotakin uskaltaa.

Eräänä päivänä laivan omistaja, joka oli alkanut luottaa häneen yhä enemmän ja kaikin tavoin koetti säilyttää hänet palveluksessaan, tarttui hänen käsivarteensa ja vei hänet Via del Oglion varrella olevaan kapakkaan, jonne Livornon parhaiden salakuljettajien oli tapana kokoontua.

Tällä kertaa oli kysymys hyvin suuresta asiasta. Eräs laiva oli lastattu turkkilaisilla matoilla, itämaisilla kankailla ja kashmirilla, ja oli löydettävä rauhallinen paikka, jossa tavarat voitaisiin vaihtaa ja josta ne sitten voitaisiin jollakin keinoin viedä Ranskan rannikolle.

Voitto olisi hyvin suuri, jos kaikki onnistuisi, noin viisikymmentä-kuusikymmentä piasteria miestä kohden.

Jeune-Amélien kapteeni ehdotti vaihtopaikaksi Monte-Criston saarta, sillä se oli aivan autio, siellä ei ollut sotilaita eikä tullimiehiä, ja sen oli Olympon jumalien aikana asettanut keskelle merta varmaankin itse Merkurius, kauppiaiden ja varkaiden jumala, noiden kahden ihmisluokan, jotka me olemme tarkoin erottaneet, mutta joita antiikin maailma näytti pitävän yhtenä.

Monte-Criston nimen kuullessaan Dantès vavahti ilosta. Hän nousi paikaltaan ja käveli muutamaan kertaan kapakan ympäri. Sitten hän sanoi käsityksenään, että saari oli kaikin tavoin turvallinen ja että suuriin puuhiin oli ryhdyttävä nopeasti, jos tahdottiin niiden onnistuvan.

Päätettiin lähteä liikkeelle seuraavana iltana, ja kun meri oli tyynenpuoleinen ja tuuli myötäinen, niin toivottiin hyvin pian päästävän tämän puolueettoman saaren vesille.

## 23. Monte-Criston saari

Sattuma, joka usein tulee ihmisen avuksi, kun kohtalo on väsynyt häntä vainoamaan, järjesti siis niin, että Dantès saattoi luonnollisella ja yksinkertaisella tavalla päästä toiveittensa perille ja mennä saareen herättämättä kenessäkään epäluuloja.

Yksi ainoa yö vielä, ja hän pääsee tuolle matkalle.

Tämä yö oli kuumeisin, minkä Dantès koskaan oli viettänyt. Toiveet ja pettymykset vaihtelivat hänen sielussaan. Jos hän sulki silmänsä, niin hän näki kardinaalin kirjeen tulikirjaimin edessään seinällä. Jos hän hetkeksikin vaipui uneen, niin mielettömät unet pyörivät hänen päässään. Hän laskeutui luoliin, joiden lattiat oli kivetty smaragdeilla, seinät olivat rubiineja ja katossa välkkyi timantteja. Helmiä putoili aivan kuin maanalaisissa luolissa vesipisaroita.

Lumottuna ja huumaantuneena Edmond täytti taskunsa jalokivillä. Sitten hän palasi päivänvaloon, ja kaikki kivet olivat muuttuneet sorakiviksi. Hän koetti palata taikaluolaan, mutta tiet kiertyivät loppumattomiin, luolan aukkoa hän ei enää löytänyt. Turhaan hän etsi väsyneistä aivoistaan tuota taikasanaa, joka arabialaiselle kalastajalle avasi Ali-Baban välkkyvät luolat. Kadonnut aarre oli maahenkien omana.

Seuraava päivä oli melkein yhtä kuumeinen kuin yökin, mutta se toi mielikuvituksen avuksi järjen, ja Dantès saattoi laatia suunnitelman, jota hän tähän asti ei ollut keksinyt.

Vanha laivuri antoi Dantèsin huolehtia matkavalmisteluista. Hän oli tullut huomaamaan hänen etevämmyytensä. Hän piti nuorta merimiestä luonnollisena seuraajanaan ja suri vain sitä, ettei hänellä ollut tytärtä voidakseen avioliiton siteillä paremmin kiinnittää itseensä Edmondin.

Kello seitsemän illalla oli kaikki valmiina. Kymmenen minuuttia yli seitsemän he purjehtivat majakan ohitse, joka samassa syttyi.

Meri oli tyyni, puhalsi raitis kaakkoistuuli. Siniselle taivaalle Jumala sytytti majakkansa, joista jokainen on kokonainen maailma.

Dantès sanoi, että kaikki voivat mennä levolle, hän kyllä pitää laivan ohjaamisesta huolen.

Kun Maltalainen (siksi Dantèsia nimitettiin) oli antanut sellaisen määräyksen, niin se riitti, ja jokainen meni rauhassa nukkumaan.

Dantès, joka yksinäisyydestä oli äkkiä joutunut maailmaan, kaipasi toisinaan ehdottomasti yksinäisyyttä. Mikä yksinäisyys onkaan suurempi ja runollisempi kuin olo laivan kannella keskellä merta yön pimeydessä, keskellä ääretöntä hiljaisuutta, Jumalan silmien edessä?

Tällä kertaa ajatukset täyttivät hänen yksinäisyytensä, mielikuvat valaisivat yön, ja lupaukset kaikuivat hiljaisuudessa.

Kun laivan omistaja heräsi, kiiti alus täysin purjein eteenpäin.

Tunnissa mentiin puolitoista peninkulmaa.

Taivaanrannalla alkoi näkyä Monte-Criston saari.

Edmond jätti aluksen omistajan huostaan ja meni vuorostaan kajuuttaan makaamaan. Mutta vaikka hän oli koko yön valvonut, ei hän saanut unta silmiinsä.

Kahden tunnin päästä hän nousi kannelle. Alus kiiti Elban saaren ohi. Oltiin Marecianan kohdalla, vastapäätä Pianosan matalaa ja vihertävää saarta. Taivaan sineä vastaan näkyi Monte-Criston loistava kärki.

Kello viiden aikaan illalla saari näkyi kokonaan. Edmond tuijotti kallioita, joissa iltaruskon värit vaihtelivat heleimmästä punaisesta tummimpaan siniseen asti. Toisinaan nousi verilaine hänen kasvoilleen, otsa kävi punaiseksi, punertava pilvi peitti katseen.

Tuli yö. Kello kymmeneltä illalla laskettiin maihin. Jeune-Amélie oli ensimmäisenä saapunut kohtaamispaikalle.

Vaikka Dantès osasikin hillitä itsensä, ei hän voinut olla ensimmäisenä hyppäämättä maihin. Jos hän olisi uskaltanut, olisi hän Brutuksen tavoin suudellut maata.

Oli pilkkopimeä yö, mutta kello yhdentoista aikaan nousi kuu merestä hopeoiden sen jokaisen värähdyksen.

Jeune-Amélien miehistö tunsu saaren hyvin, se oli usein siellä käynyt. Dantès oli sen nähnyt jokaisella matkallaan itään, mutta ei koskaan ollut poikennut siihen.

Hän kyseli Jacopolta:

– Missä olemme yötä?

– Tietysti aluksessa, vastasi merimies.

– Eikö luolissa olisi parempi olla?

– Missä luolissa?

– Saaren luolissa.

– En minä ole nähnyt saarella luolia, sanoi Jacopo.

Kylmä hiki nousi Dantèsin otsalle.

– Eikö Monte-Criston saarella ole luolia? kysyi hän.

– Ei.

Dantès oli hetkisen aivan neuvoton. Sitten hän ajatteli, että luolat ovat voineet mennä jonkin kallionvieremän johdosta umpeen, tai oli kardinaali Spada antanut tukkia niiden suun.

Pääasia oli siis löytää tuo tukittu luolan suu. Tarpeetonta oli etsiä sitä yöllä. Dantès jätti etsimisen seuraavaan aamuun. Sitä paitsi ilmaisi mereltä tullut merkki, johon Jeune-Amélie vastasi, että työhön oli ryhdyttävä.

Kun viivähtänyt alus sai aikaisemmin saapuneelta merkin, että kaikki oli hyvin, lähestyi se piankin valkoisena kuin haamu ja ankkuroi rannan poukamaan.

Lastia alettiin heti purkaa.

Dantès pelkäsi jo herättäneensä epäluuloja saarella liikkumisellaan, ainaisilla kysymyksillään ja taukoamatta tarkastelemalla seutua. Kaikeksi onneksi oli hänen kasvoilleen syöpyntynyt suuren surun alakuloinen leima, ja ilon välkkeet olivat siinä vain kuin salamoita pilvessä.

Kukaan ei siis aavistanut mitään, ja kun hän seuraavana aamuna otti pyssyn, kuulua ja ruutia ja sanoi menevänsä ampumaan villivuohia, joita hyppeli kallioilla, niin arveltiin tämän retken johtuvan joko hänen metsästysinnostaan tai yksinäisyyden kaipuusta. Jacopo vain tahtoi kaikin mokomin seurata häntä. Dantès ei tahtonut sitä estää, sillä hän pelkäsi herättävänsä epäluuloja. Mutta jo hetkisen kuljettuaan hänen onnistui tappaa vuohi, ja hän lähetti Jacopon viemään sitä tovereilleen ja pyysi, että hänelle ilmoitettaisiin laukauksella, kun se oli valmiiksi keitetty. Kuivatut hedelmät ja pullollinen monte-pulcianoviiniä saivat täydentää aterian.

Dantès jatkoi matkaansa silloin tällöin kääntyen taakseen katsomaan. Saapuessaan erään kallion huipulle hän näki noin tuhannen jalan päässä alapuolellaan toveriensa, joiden luo Jacopo jo oli ennättänyt, valmistelemaan aamiaista.

– Kahden tunnin päästä nuo miehet lähtevät täältä viisikymmentä piasteria rikkaampina koettaakseen henkensä uhalla ansaita toiset viisikymmentä, hän ajatteli. – Sitten he menevät johonkin kaupunkiin tuhmaamaan ne ylpeinä kuin sulttaanit ja itserakkaina kuin nabobit. Tänään minä toivoni vallassa pidän heidän rikkauttaan suurimpana kurjuutena, mutta ehkä jo huomenna pidän tuota halveksimaani kurjuutta suurimpana onnena... Niin ei saa tapahtua! Faria ei voinut erehtyä. Mieluummin kuolen kuin jatkan tätä kurjaa ja alakuloista elämää.

Dantès, joka kolme kuukautta sitten toivoi yksinomaan vapautta, ei enää tyytynyt vapauteen, vaan toivoi itselleen rikkauttakin. Syy ei ollut Dantèsin, vaan Jumalan, joka rajoittaessaan ihmisen kyvyt on antanut hänelle rajoittamattomat toiveet. Kahden kallioseinän välistä polkua myöten, jonka virta oli muodostanut, Dantès saapui sille kohtaa, jossa hän otaksui luolien olevan. Kulkiessaan meren rantaa myöten hän oli muutamissa kallioissa huomaavinaan ihmiskäden jälkiä.

Aika, joka fyysillisen maailman päälle heittää sammalverhonsa samoin kuin se moraalisena maailman yli laskee unohduksen, näytti tavallaan kunnioittaneen näitä merkkejä, joita ihmiskäsi säännöllisten matkojen päähän oli tehnyt tienviitoiksi. Toisinaan merkit peittyivät myrttipensaiden

alle, joiden tuuheat oksat olivat täynnä kukkia, tai sammalen suojaan. Dantèsin täytyi silloin taivuttaa syrjään myrttipensaansa oksat tai irroittaa sammal löytääkseen opastavat merkit. Näiden merkkien näkeminen oli jälleen herättänyt toivon Edmondissa. Tällainen paikka oli sangen sopiva aarteiden kätköpaikaksi. Mutta eiköhän joku muu ollut huomannut merkkejä kuin se, jota varten ne oli tehty, ja oliko saari säilyttänyt ihmeellisen aarteensa?

Noin kuudenkymmenen askelen päässä satamasta, josta kallioiden vuoksi ei voinut nähdä Dantèsia, näyttivät merkit loppuvan. Mutta luolaa ei näkynyt, vain iso, pyöreä, lujalla pohjalla lepäävä kivilohkare. Edmond arveli, että tämä olikin tien alku eikä loppu ja lähti kulkemaan vastakkaiseen suuntaan.

Tällä aikaa hänen toverinsa valmistivat aterian, toivat vettä lähteestä, leipää ja hedelmiä aluksesta ja paistoivat vuohen lihaa. Juuri kun he irroittivat sen tilapäisestä paistinvarausta, he näkivät Dantèsin kepeänä kuin vuorivuohen hyppelevän kalliolta toiselle. He ampuivat laukauksen ilmaan antaakseen hänelle merkin. Metsämies kääntyi silloin heti ja lähti tulemaan heitä kohden. Mutta samalla hetkellä hänen jalkansa luiskahti, hän horjahti, kiljaisi ja putosi syvyyteen.

Kaikki riensivät häntä auttamaan, sillä kaikki pitivät hänestä, vaikka hän olikin heitä etevämpi. Jacopo saapui ensimmäisenä perille.

Hän tapasi Edmondin verissään ja melkein tajuttomana. Hänen suuhunsa kaadettiin muutama pisara rommia, ja tämä lääke, joka jo kerran ennen oli tehoisasti vaikuttanut häneen, vaikutti nytkin.

Edmond avasi silmänsä, valitti, että hänen polviensa särki ja päänsä oli raskas ja sanoi tuntevansa kamalaa kipua kylkiluissaan. Toverit tahtoivat kantaa hänet rannalle asti, mutta kun häneen koskettiinkin, niin hän valitti tuskiaan ja sanoi, ettei kestä kantamista.

Kaikki ymmärsivät, ettei Dantès voinut lähteä aamiaiselle. Mutta hän vaati, että toverit, joilla ei ollut samaa syytä kuin hänellä olla syömättä, palasivat aterialle. Omasta puolestaan hän sanoi tarvitsevänsä ainoastaan hiukan lepoa ja olevansa heidän tullessaan taas voimissaan.

Merimiehille ei tätä tarvinnut sanoa moneen kertaan. Heidän oli nälkä, paistetun vuohen tuoksu ulottui sinne asti, eivätkä merikarhut liikoja surkeile toisiaan.

Tunnin kuluttua he palasivat. Sillä aikaa oli Edmond voinut laahautua kymmenkunta jalkaa ja päässyt nojaamaan sammaleiseen kiveen.

Mutta sen sijaan että tuskat olisivat vaimentuneet, ne olivatkin tulleet entistä kovemmiksi. Vanha laivuri, jonka täytyi vielä aamupäivän kuluessa lähteä viemään lastinsa Piemontiin ja Ranskan rajalle, Nizzan ja Frejuksen välille, kehotti kovasti Dantèsia nousemaan. Dantès ponnisti kaikki voimansa voidakseen noudattaa tätä kehotusta, mutta hän vaipui maahan valittaen ja kalpeana.

– Hänen kylkiluunsa ovat menneet poikki, sanoi laivuri hiljaa. – Mutta hän on kunnon toveri, emmekä saa häntä sillä tavoin jättää.

Koettakaamme kantaa hänet alukseen asti.

Mutta Dantès sanoi mieluummin kuolevänsä siihen, missä oli, kuin kärsivänsä kantamisen kamalia tuskia, niin heikko hän oli.

– Käyköön kuinka tahansa, sanoi laivuri, – mutta kukaan ei voi syyttää, että olisimme jättäneet teidän kaltaisenne kunnon toverin pulaan. Lähdemme vasta illalla.

Mutta Dantès ei tahtonut, että hänen tähtensä poikettaisiin suunnitelmasta.

– Olen ollut varomaton, sanoi hän laivurille, – ja saan nyt kärsiä varomattomuudestani rangaistuksen. Jättäkää minulle laivakorppuja, pyssy, ruutia ja kuulia ampuakseni vuohia tai puolustaakseni itseäni ja kuokka laatiakseni sen avulla majan itselleni, jos satutte liian kauan viipymään.

Laivuri katsahti alukseen, joka kellui pienessä satamassa odottaen vain miehistöänsä lähteäkseen matkalleen heti.

– Mitä meidän tulee tehdä, Maltalainen, sanoi hän. – Emmehän voi sinua sillä tavoin jättää, mutta emmehän voi tännekään jäädä?

– Lähtekää, lähtekää, huudahti Dantès.

– Viivymme ainakin viikon poissa, sanoi laivuri, – ja meidän täytyy tehdä kierros tullaksemme sinut noutamaan.

– Kuulkaahan, sanoi Edmond, – jos parin kolmen päivän päästä tapaatte kalastajaveneen tai jonkin muun purren, joka on tulossa näille vesille, niin lähettäkää se minua noutamaan. Minä maksan kaksikymmentäviisi piasteria päästäkseni takaisin Livornoon. Ellette sellaista kohtaa, niin palatkaa silloin.

Laivuri pudisti päätään.

– Kuulkaahan, laivuri Baldi, sanoi Jacopo, – yhdellä tapaa voi tämän asian järjestää. Lähtekää te, ja minä jään loukkaantunutta hoitamaan.

– Luopuisitko voitto-osuudestasi hoitaaksesi minua? sanoi Edmond.

– Luovun, vastasi Jacopo arvelematta.

– Sinä olet kunnan poika, Jacopo, sanoi Edmond. – Jumala sinulle hyvyytesi palkitkoon, mutta minä en tarvitse ketään. Parin kolmen päivän lepo palauttaa voimani, ja toivon näiden kallioiden koloista löytäväni yrttejä, jotka parantavat haavoja.

Omituinen hymy väikkyi Edmondin huulilla. Hän puristi hellästi Jacopon kättä, mutta tahtoi aivan horjumattomasti jäädä saareen yksin.

Salakuljettajat toivat Edmondille kaiken, mitä hän pyysi, ja poistuivat viitaten hänelle sydämellisesti hyvästiksi. Edmond vastasi heiluttamalla ainoastaan kättään, ikään kuin ei voisi muuta ruumistaan liikuttaa.

Kun he olivat kadonneet, sanoi Dantès:

– Kummallista, että tuollaisten ihmisten seurassa saa osakseen ystävyyttä ja uskollisuutta.

Sitten hän hiipi erään kallion taakse, näki aluksen nostavan purjeensa ja ankkurinsa, keinuvan sirosti kuin lentoon lähtevä lokki ja kiitävän ulapalle.

Tunnin kuluttua se oli kokonaan kadonnut. Ainakaan siitä paikasta, jonne haavoittunut oli jäänyt, ei sitä enää voinut nähdä.

Silloin Dantès nousi ketterämpänä kuin vuohet, otti pyssyn toiseen ja kuokan toiseen käteensä ja riensi sen kallion luo, jonka lähelle vuoreen hakatut merkit loppuivat.

– Ja nyt, sanoi hän, muistaen Farian hänelle kertomaa arabialaista satua, – Sesam, aukene!

## 24. Lumouksen vallassa

Toukokuun aurinko oli kulkenut noin neljänneksen rataansa, ja sen lämpimät, eloa antavat säteet paistoivat kaikkialle. Kalliotkin näyttivät iloitsevan niistä. Tuhannet heinäsiirkat sirittivät ruohikossa. Myrtti- ja oliivipensaiden lehdet värisivät synnyttäen aivan kuin metallisen soinnun. Edmondin astellessa kuumaa kalliota livahteli kaikkialla smaragdinvärisiä sisiliskoja. Etäällä vuoren rinteellä hyppeli viljejä vuohia, jotka toisinaan houkuttelivat tänne metsämiehiä. Sanalla sanoen, saarella oli elämää ja liikettä, ja kuitenkin Edmond tunsikin olevansa siellä yksinään Jumalan huomassa.

Hänen sielussaan vallitsi jonkinmoinen pelonkaltainen tunne. Se johtui siitä, että me pelkäämme päivänvaloa ja uskomme, että erämaassakin meitä vaanitaan.

Tämä tunne oli niin voimakas, että juuri silloin, kun hänen piti ryhtyä työhön, hän laski kuokan maahan, tarttui pyssyynsä, kiipesi saaren korkeimmalle kalliolle ja katseli sieltä tarkkaan joka suuntaan.

Mutta meidän on sanottava, että hänen huomiotaan ei kiinnittänyt runollinen Korsika, jonka talot hän melkein saattoi erottaa, ei sen lähellä oleva melkein tuntematon Sardinia, ei jättiläismuotoinen Elba eikä tuo tuskin huomattava viiva taivaanrannassa, josta tottunut silmä erotti komean Genovan ja kauppaakäyvän Livornon, ei, vaan aamulla lähtenyt priki ja äsken lähtenyt tartaani.

Edellinen oli katoamaisillaan Bonifacio-salmeen, ja jälkimmäinen kulki Korsikan sivua aikoen purjehtia sen niemen ympäri.

Tämä näky rauhoitti Edmondia.

Hän suuntasi silloin katseensa lähempänä oleviin esineisiin. Hän näki itsensä kartiomaisen saaren korkeimmalla kohdalla aivan kuin pienenä patsaana jättiläismäisellä jalustalla. Hänen alapuolellaan ei näkynyt ketään ihmisolentoa, ympärillä ei ainoatakaan alusta. Ei muuta kuin sininen ulappa, jonka laineet loiskuivat saarta vastaan ja ikuisesti liikkuen koristelivat sen rannat hopeahetaleillaan.

Silloin hän asteli alas nopeasti mutta samalla varovaisesti. Hän tahtoi välttää semmoista tapaturmaa, jota äsken niin taitavasti ja onnellisesti oli teeskennellyt.

Sanoimme Dantèsin seuranneen kallioon hakattuja merkkejä. Hän näki näiden merkkien johtavan pieneen lahdelmaan, joka oli aivan kuin muinaisajan merenneitojen kylpypaikka. Tämän lahden suu oli kyllin suuri ja sen keskusta kyllin syvä, jotta siellä voi olla piilossa pieni purjealus. Hän arveli nyt, että kardinaali Spada, jotta häntä ei kukaan näkisi, oli laskenut veneensä tähän lahdelmaan, kätkenyt sinne purtensa, seurannut näiden merkkien osoittamaa tietä ja kätkenyt aarteensa sinne, missä ne loppuivat.

Tämä otaksuma oli johdattanut Dantèsin pyöreän kallion luo.

Mutta eräs seikka teki hänet rauhattomaksi ja kumosi kaikki hänen ajatuksensa painolaista. Millä tavoin tämä kallio, joka painoi ainakin viisikymmentä senttneriä ja jonka kuljettamiseen olisi tarvittu tavattoman suuria voimia, oli saatu sille jalustalle, jossa se oli?

Äkkiä heräsi Dantèsin sielussa ajatus. Sen sijaan että kivi olisi vyörytetty ylöspäin, sen olikin annettu vyöryä alaspäin.

Ja hän kiipesi kallion yläpuolelle nähdäkseen paikan, jossa se oli tätä ennen ollut.

Pian hän huomasi, että kallio oli saanut liukua loivaa pintaa myöten, kunnes se oli pysähtynyt määrättylle paikalle. Se oli asettunut tavallista hakatun kiven suuruista lohkareta vastaan. Pieniä kiviä ja soraa oli pantu rakojen täytteeksi. Tämä pieni muuraustyö oli peitetty mullalla, johon oli kasvanut ruohoja, sammalta ja myrttiä, ja vanha kalliolohkare näytti olevan yhtä muun kallion kanssa.

Varovasti Dantès kaivoi kaiken mullan pois ja huomasi, tai oli huomaavinaan, miten tämä lohkare oli paikoilleen asetettu.

Sitten hän alkoi kuokallaan iskeä tähän ajan lujittamaan muuriin.

Tehtyään kymmenen minuuttia työtä hän oli saanut aikaan käsivarren mentävän aukon. Dantès katkaisi vahvimman oliivipuun, karsi siitä oksat, työnsi sen reikään ja käytti sitä vipuna. Mutta lohkare oli liian suuri ja sitä tukeva kivi liian paksu, jotta ihmisvoima olisi voinut sitä liikuttaa.

Silloin Dantès arveli, että hänen tuli iskeä voimansa tuohon tukikiveen. Mutta millä keinoin?

Dantès katseli ympärilleen niin kuin pulassa olevat ihmiset tavallisesti katsovat. Hänen silmänsä osuivat Jacopon hänelle jättämään sarveen, joka oli täynnä ruutia.

Hän hymyili tyytyväisenä. Nyt oli turvaututtava tähän hornan keksintöön. Kuokkansa avulla Dantès laati lohkareen ja sitä tukevan kiven väliin räjähdysreiän, täytti sen ruudilla, repi nenäliinansa siekaleiksi, kastoi ne rikkiin ja teki niistä sytytyslangan.

Sytyttyään langan palamaan hän vetäytyi loitommalle. Kohta kuului räjähdys. Päällimmäinen lohkare kohosi aivan kuin näkymättömän voiman nostamana, alla oleva kivi mureni tuhansiksi sirpaleiksi, pienestä reiästä, jonka Dantès ensin oli laatinut, syöksyi esiin kihisevä hyönteisparvi, ja iso käärme, joka oli aivan kuin vartioinut tätä käytävää, luikerteli sinivihreinä kiemuroina kalliota pitkin ja katosi.

Dantès siirtyi lähemmäksi. Päällimmäinen lohkare, jota ei nyt enää mikään ollut tukemassa, kallistui kuilua kohden. Uskalias aarteensija kiersi kiven, etsi sen paikan, jossa lohkareen asema oli epävarmin, työnsi tangon sen alle ja aivan kuin uusi Sisyfos ponnisti kaikki voimansa.

Ennestään jo häilyvä kivi liikautti. Dantès oli aivan kuin titaani, joka irroittaa kallioita käydäkseen sotaa jumalia vastaan. Lopulta lohkare pääsi irti, vyöryi, hyppeli ja syöksyi mereen kadoten sinne.

Sen alta tuli näkyviin pyöreä laatta, johon oli kiinnitetty rautarengas. Dantès huudahti hämmästyksestä ja ilosta. Ensimmäisen yrityksen tulos oli suorastaan odottamaton.

Hän aikoi jatkaa, mutta hänen polvensa vapisivat kovasti, sydän tykytti kiivaasti, ja silmissä hämärsi. Hänen täytyi tauota työstään.

Mutta hän malttoi levähtää vain lyhyen hetken. Sitten hän asetti tangon renkaaseen, nosti kaikin voimin, kivi irtaantui, ja näkyviin tulivat jonkinmoiset portaavat, jotka näyttivät katoavan synkkään luolaan.

Toinen olisi rientänyt portaita alas, olisi riemusta huudahtanut.

Dantès pysähtyi, kalpeni ja epäili.

– Nyt minun on oltava mies, ajatteli hän. – Kun olen tottunut vastoinkäymiseen, niin en saa antaa pettymyksen painaa minua maahan. Ellen sitä ole oppinut, niin olen aivan turhaan kärsinyt! Kun sydän toivon lämmössä on liian paljon laajentunut ja pettymyksen kylmä henkäys sen sitten jälleen supistaa, niin se voi haljeta. Faria on uneksinut, kardinaali Spada ei ole mitään tänne kätkenyt, ehkä ei ole täällä käynytäkään, ja jos onkin käynyt, niin Cesare Borgia, tuo uhkarohkea seikkailija, väsymätön ja uljas rosvo, on tullut hänen jälkeensä, on löytänyt jäljet, on seurannut samoja teitä kuin minäkin, nostanut tämän kiven samoin kuin minäkin, on käynyt luolassa eikä ole jättänyt minulle mitään.

Hetkisen hän seisoi liikkumattomana, katsellen mieltävästi pimeään aukkoon.

– Nyt, kun en enää mitään odota, kun olen sanonut itselleni, että kaikki toivo on mieletöntä, niin tämän seikkailun jatkaminen tyydyttää ainoastaan uteliaisuuttani.

Hän seisoi vielä hetkisen liikkumattomana mietteisiinsä vaipuneena.

– Niin, tämä on todellakin seikkailu, joka sopii tuon kuninkaallisen rosvon elämäntarinaansa. Niin, Borgia oli tullut tänne jonakin yönä, toisessa kädessään soihtu, toisessa miekka, ja kahdenkymmenen askelen päässä hänestä seisoi kaksi synkkää sbirriä, jotka tarkastivat maata, vettä ja taivasta sillä aikaa kuin heidän valtiaansa astui luolaan, aivan samoin kuin minäkin nyt aion tehdä. Niin, mutta miten Cesare menetteli noiden sbirrien suhteen, jotka tiesivät hänen salaisuutensa? ajatteli Dantès. – Samoin kuin tehtiin Alarikin hautaajille, jotka kuopattiin yhdessä vainajan kanssa. Mutta, jatkoi Dantès, – jos hän kävi täällä, niin hän löysi aarteen. Borgia, joka vertasi Italiaa artisokkaan,

jonka hän söi lehti lehdeltä, Borgia tiesi kyllä, kuinka kallis hänen aikansa oli, eikä olisi viitsinyt vyöryttää kiveä takaisin paikoilleen. Menkäämme siis etsimään.

Hän alkoi laskeutua portaita alas hymy huulillaan ja mutisten tuota ihmisviisauden viimeistä sanaa: Ehkä...!

Luola ei ollut pimeä, vaan hohti sinertävää valoa. Ilmaa ja valoa ei tullut ainoastaan siitä aukosta, jonka hän oli tehnyt, vaan kallionraoista, joita ei ulkopuolelta huomannut, mutta joiden läpi näki taivaan sinen sekä tammien vihreitä oksia ja puiden juuria.

Kun Dantès oli muutamia sekunteja ollut tässä luolassa, jonka viileäkö ja tuoksuva ilma oli samassa suhteessa saarella vallitsevaan ilmaan kuin sininen valo auringon valoon, alkoivat hänen silmänsä, jotka olivat tottuneet näkemään pimeässä, tarkastaa luolan perimmäisiä soppia. Luola oli graniittia, ja sen särmit välkkyivät aivan kuin timantit.

– Tässä onkin ehkä koko se aarre, jonka kardinaali on jättänyt, ajatteli Dantès hymyillen. – Ja apotti-parka, nähdessään unelmissaan tämän luolan loistavat seinät, oli kuvitellut niitä suuriksi rikkauksiksi.

Mutta Dantès muisti testamentin sanat: "Kaukaisimmassa nurkassa toisesta aukosta", lausuttiin siinä.

Dantès oli tullut vasta ensimmäiseen luolaan, hänen täytyi etsiä nyt toiseen vievä aukko.

Hän alkoi tutkia. Toisen luolan täytyi olla saaren keskustaan päin. Hän tutki kalliota, hän iski erääseen kohtaan, jossa arveli olevan hyvin huolellisesti peitetyn aukon.

Mutta siinä oli luja kiviseinä, ja hiki nousi hänen otsalleen. Hän siirtyi eteenpäin ja oli eräässä kohdassa kuulevinaan seinän vastaavan kumeammin kuin muualla. Hän alkoi tarkastaa kalliota ja huomasi sen, minkä ehkä vain vankilassa ollut saattoi huomata, että sillä kohtaa oli aukko.

Mutta jotta ei tekisi turhaa työtä, Dantès tutki kuokallaan luolan kaikki muutkin seinät, kaiveli maata niistä kohdin, jotka hänestä tuntuivat epäilyttäviltä, ja kun ei muualta mitään löytänyt, ei mitään huomannut, niin hän palasi tuohon kohtaan, jonka kaiku oli niin lohduttavan kumea. Hän iski toisen kerran ja suuremmalla voimalla.

Silloin hän huomasi kummallisen seikan. Kappale rappausta, samanlaista kuin freskomaalausten pohja, irtaantui ja putosi maahan. Sen alta tuli näkyviin vuolukiven kaltainen vaaleahko kivi. Kalliossa oleva aukko oli suljettu toisenlaatuisilla kivillä, näiden päälle oli tehty rappaus ja sen päälle oli matkittu graniitin kristallikiteitä.

Dantès iski kuokalla oikein olan takaa, ja kuokka painui tuuman verran kiveen.

Tältä kohtaa hänen siis piti kaivaa.

Niin kummallinen on ihmisluonne, että mitä useammat seikat todistivat, että Faria ei ollut erehtynyt ja että Dantès siis sai uskoa kaiken todeksi, sitä enemmän hän alkoi epäillä ja tuli melkein toivottomaksi. Tämä uusi huomio, jonka olisi pitänyt lisätä hänen voimiaan, uuvuttikin hänet täysin. Kuokka melkein kirposi hänen käsistään. Hän laski sen maahan ja palasi päivänvaloon selittäen tekoaan itselleen sillä, että hän tahtoi nähdä, oliko ketään vakoilemassa. Mutta itse asiassa hän tarvitsi raitista ilmaa, koska oli pyörtymäisillään.

Saari oli autio, ja aurinko näytti keskitaivaaltaan katsovan siihen tulisilmällään. Etäällä näkyi kalastajaveneiden valkoisia purjeita safiirinväriseillä ulapalla.

Dantès ei ollut vielä syönyt mitään. Mutta hän ryyppäsi vain hiukan rommia ja palasi rohkeampana luolaan.

Kuokka, joka äsken oli tuntunut kovin raskaalta, olikin taas kepeä. Hän ryhtyi reippaasti työhön.

Muutaman kerran iskettyään hän huomasi, että kiviä ei ollutkaan muurattu toisiinsa, vaan että ne oli irrallaan ladottu toistensa päälle ja peitetty äskenmainitsemallamme rappauksella. Hän työnsi kuokan kärjen kivien väliin ja väänsi, ja hänen ilokseen vierähti kivi hänen jalkoihinsa.

Sen jälkeen ei Dantèsin tarvinnut tehdä muuta kuin kuokan terävällä kärjellä vetää kivet toisensa jälkeen pois, ja ne putosivat vierä viereen.

Jo ensimmäisen kiven irroitettuaan Dantès olisi voinut ryömiä sisään, mutta viivytämällä ryömimistään hän samalla viivytti varmuuteen pääsemistään ja takertui toivoon.

Hetkisen vielä epäröityään Dantès meni toiseen luolaan. Se oli edellistä matalampi, synkempi ja pelottavampi. Sinne ei päässyt raitista ilmaa muualta kuin Edmondin puhkaisemasta aukosta, ja se löyhkäsi ummehtuneelta.

Dantès odotti, kunnes raitis ilma oli täyttänyt luolan, ja astui sisään.

Aukon vasemmalla puolella oli syvä ja pimeä kolo.

Mutta olemmehan jo sanoneet, että Dantès näki pimeässäkin.

Hän tarkasti luolaa. Se oli yhtä tyhjä kuin ensimmäinenkin.

Jos aarre oli olemassa, niin se oli kätkeyty tuohon pimeään koloon.

Tuskan hetki oli tullut.

Hän lähestyi pimeätä koloa ja tehden äkillisen päätöksen alkoi reippaasti kaivaa maata.

Iskeytyään kuokallaan viidennen tai kuudennen kerran hän tunsi sen kalskahtavan rautaan.

Ei koskaan kuolinkello ole tehnyt niin valtavaa vaikutusta kuulijaan kuin tämä. Hän valahti kalmankalpeaksi.

Uusi isku osui sekin johonkin kiinteään, mutta ei antanut samanlaista ääntä.

– Siellä on raudoitettu puukirstu, arveli hän.

Samassa varjo pimensi päivän.

Dantès heitti kuokkansa maahan, tarttui pyssyynsä ja riensi ulkoilmaan.

Villivuohi oli hypännyt ensimmäisen luolan aukon ylitse ja söi sen vieressä ruohoa.

Hän olisi helposti voinut hankkia itselleen aterian, mutta hän pelkäsi pyssyn pamauksen kuuluvan kauas.

Hän mietti hetkisen, otti kuivan oksan, sytytti sen ja palasi luolaan.

Hän tahtoi nähdä kaikki yksityiskohtia myöten.

Hän valaisi soihdullaan puoliksi kaivamaansa aukkoa. Hän ei ollut erehtynyt. Hän oli kuokallaan iskenyt vuoroin puuhun ja rautaan.

Hän pani soihdun maahan pystyyn ja ryhtyi työhönsä.

Pian hän oli kaivanut kolme jalkaa pitkän ja kaksi jalkaa leveän kuopan ja näki tammisen kirstun, joka oli koristettu siselöidyillä rautaheloilla. Kannen keskellä oli hopealevyssä, jota aika ei ollut voinut tummentaa, Spada-suvun vaakuna, miekka pystyssä keskellä soikeata kilpeä, jommoisia italialaiset vaakunat tavallisesti ovat, ja sen yläpuolella kardinaalinhattu.

Dantès tunsi sen helposti, sillä apotti Faria oli monta kertaa kuvaillut sen hänelle.

Nyt ei enää tarvinnut epäilläkään, aarre oli todellakin olemassa. Jos kirstu olisi ollut tyhjä, ei olisi ryhdytty niin monenkertaisiin varokeinoihin.

Nopeasti hän loi maan pois kirstun ympäriltä ja näki piankin lukon, joka oli kahden riippulukon välissä, ja arkun päissä olevat kädensijat. Kaikki oli sinelöityä, niin kuin oli tapana aikana, jolloin taide teki halvimmankin metallin kallisarvoiseksi.

Dantès tarttui kädensijoihin ja koetti nostaa. Se oli mahdotonta.

Hän koetti avata kirstun. Lukot oli suljettu. Nuo uskolliset vartijat eivät näyttäneet haluavan antaa aarrettaan.

Dantès pisti kuokkansa terävän puolen kirstun ja kannen väliseen rakoon, painoi vartta alaspäin ja kansi aukeni paukahtaen. Iso halkeama teki lukot tarpeettomiksi, mutta ne pysyivät yhä kiinni laudoissa, jotka putosivat alas. Kirstu oli auki.

Päätä huimaava kuume valtasi Dantèsin. Hän tarttui pyssyynsä, veti hanan vireeseen ja asetti sen viereensä. Ensin hän sulki silmänsä kuin lapsi ja näki mielikuvituksensa taivaalla enemmän tähtiä kuin todellisella; sitten hän ne aukaisi ja sokaistui.

Kirstussa oli kolme osastoa.

Ensimmäisessä kimalteli rahaksi lyötyä kultaa.

Toisessa oli järjestyksessä himmeitä kultaharkkoja, joilla oli vain kullan arvo ja paino.

Kolmannessa, joka oli puolillaan, oli timantteja, helmiä, rubiineja.

Tunnusteltuaan vapisevilla käsillään kultaa ja jalokiviä Edmond nousi ja juoksi luolien halki vapisten aivan kuin mies, joka on tulemaisillaan hulluksi. Hän hyppäsi kalliolle, josta saattoi nähdä koko meren, missä ei näkynyt ketään. Hän oli yksinään mittaamattoman, satumaisen, suunnattoman suuren aarteensa kanssa. Mutta näkikö hän unta vai oliko hän valveilla?

Hän tahtoi katsella tuota kultaa, mutta samalla hän tunsu, että hänen voimansa eivät siihen riittäisi. Hetkisen hän piteli käsillään päätänsä aivan kuin estääkseen järkeään haihtumasta. Sitten hän läksi kulkemaan pitkin saarta, ei tietä pitkin, sillä niitä ei Monte-Criston saarella ollut, vaan vuorivuohien astelemia polkuja pitkin, ja pelästyttyi vuorivuohet ja merilinnut huudoillaan ja kiihkeillä liikkeillään. Sitten hän teki kierroksen, palasi ensimmäiseen luolaan ja siitä toiseen ja seisoi kulta- ja jalokiviaarteensa edessä.

Tällä kertaa hän vaipui polvilleen, painoi molemmin käsin kiivaasti sykkivää sydäntään ja lausui rukouksen, jonka Jumala yksin ymmärsi.

Kohta hän rauhoittui ja tunsu itsensä onnelliseksi, sillä vasta nyt hän käsitti, minkä aarteen omistaja hän oli.

Hän alkoi laskea omaisuuttaan. Kultatankoja oli tuhat, ja jokainen painoi kolme naulaa. Sitten hän kokosi kaksikymmentäviisituhatta kultarahaa, joista jokainen oli kahdeksankymmenen frangin arvoinen, kaikissa niissä oli paavi Alexander VI:n ja hänen edeltäjiensä kuva, ja hän huomasi, että kirstu oli vielä puolillaan. Sen jälkeen hän kymmenen kertaa otti kahmalollisen jalokiviä, helmiä ja timantteja, joista monet olivat entisajan kultaseppien tekemissä kehyksissä ja joilla siis sen johdosta oli vielä suurempi arvo kuin pelkän kiven.

Dantès huomasi päivän vähitellen painuvan mailleen. Hän luuli jonkun yllättävän hänet, jos hän jäisi luolaan, ja hän poistui sieltä pyssy olallaan. Illalliseksi hän nautti muutaman korpun ja muutaman siemauksen rommia. Sitten hän laski kiven paikoilleen, asettui sen päälle pitkälleen ja nukkui ainoastaan muutaman tunnin suojellen ruumiillaan luolan suuta.

## 25. Tuntematon

Päivä koitti. Dantès odotteli jo kauan sitä silmät auki. Sen ensimmäisten säteiden loistaessa hän nousi saaren korkeimmalle kohdalle ja tähysteli. Kaikki oli autiota.

Hän laskeutui alas, nosti kiven paikoiltaan, täytti taskunsa jalokivillä, asetteli parhaimpansa mukaan kirstun laudat ja raudat paikoilleen, peitti sen maalla, polki sen kovaksi, heitti päälle hiekkaa, jotta äsken kaivettu kohta tulisi samanlaiseksi kuin muukin osa luolaa. Hän poistui luolasta, pani laatan paikoilleen luolan suulle, kokosi sen päälle erikokoisia kiviä, kantoi multaa niiden väliin, istutti siihen myrtejä ja sanajalkoja, kasteli niitä, jotta ne näyttäisivät tuoreilta, lakaisi kaikki jäljet umpeen ja odotti kärsimättömänä toveriensa tuloa. Nyt hän ei enää tahtonut kuluttaa aikaansa katselemalla rikkauksiansa ja jäämällä Monte-Criston saareen suojelemaan aarteitaan kuin lohikäärme. Nyt hänen täytyi palata elämään, ihmisten seuraan, ja ottaa itselleen se asema, vaikutus ja valta, joka rikkauden avulla on saavutettavissa, sillä rikkaus on suurin valtavoiima, minkä ihmislapsi voi omistaa.

Kuudentena päivänä salakuljettajat palasivat. Jo etäältä Dantès tunsu Jeune-Amélien sen muodosta ja kulusta. Hän ryömi aivan kuin haavoittunut Philoktetes satamaan, ja kun hänen toverinsa laskivat maihin, niin hän sanoi yhä vaikeroiden voivansa paremmin. Sitten hän kuunteli heidän matkakertomustaan. He olivat kyllä onnistuneet, mutta olivat tuskin purkaneet lastin, kun saivat tietää tullilaivan lähteneen Toulonin satamasta ja purjehtivan heitä kohden. Silloin he läksivät täyttä kyytiä pakoon ja surivat sitä, että Dantès, joka osasi saada aluksen kiittämään niin tavatonta vauhtia, ei ollut matkassa. Pian he huomasivat takaa-ajavan laivan, mutta yön pimeydessä ja purjehtimalla Korsikan niemen ohitse he olivat päässeet pakoon.

Matka oli ollut hyvin edullinen. Kaikki, varsinkin Jacopo, surivat sitä, että Dantès ei ollut mukana osallisena voitonjaossa, joka nousi viiteenkymmeneen piasteriin miestä kohden. Edmond oli umpimielinen. Hän ei edes hymyillyt kuullessaan, mitä etuja hän olisi saanut nauttia, jos olisi voinut lähteä saaresta. Kun Jeune-Amélie oli tullut Monte-Cristoon yksinomaan häntä noutamaan, niin hän meni vielä samana päivänä alukseen ja seurasi laivuria Livornoon.

Livornossa hän meni erään juutalaisen luo ja myi hänelle neljä pienehköä timanttia viidestä tuhannesta frangista kappale.

Seuraavana päivänä hän osti aivan uuden aluksen ja lahjoitti sen Jacopolle liittäen tähän lahjaan vielä sata piasteria, jotta Jacopo voisi palkata miehistön. Tämän hän teki sillä ehdolla, että Jacopo purjehtisi Marseilleen ja kyselisi tietoja vanhuksesta, jonka nimi oli Louis Dantès ja joka asui Meilhan-puistikadun varrella, ja eräästä nuoresta tytöstä, joka asui Catalansin kylässä ja jonka nimi oli Mercedes.

Jacopo luuli näkevänsä unta. Edmond kertoi silloin ruvenneensa merimieheksi oikusta, koska hänen sukunsa ei antanut hänelle kylliksi rahaa. Mutta Livornoon tullessaan hän oli perinyt setänsä, joka oli tehnyt hänet ainoaksi perillisekseen. Kun Dantès oli niin sivistynyt, ei Jacopo hetkeäkään epäillyt hänen puhettaan.

Kun Edmondin tekemä palvelussopimus oli loppunut Jeune-Améliassa, sanoi hän jäähyväiset laivurille, joka ensin koetti pidätellä häntä, mutta kuultuaan saman perintöjutun kuin Jacopokin huomasi toivonsa turhaksi.

Seuraavana päivänä Jacopo läksi purjehtimaan Marseillea kohden. Hänen piti tavata Dantès Monte-Criston saarella.

Samana päivänä Dantès läksi, ilmoittamatta minne, sanoi hyvästi Jeune-Amélien miehistölle annettuaan heille runsaat lahjat ja lupasi antaa laivurille joskus tietoja itsestään.

Dantès läksi Genovaan.

Hänen sinne tullessaan koeteltiin parhaillaan erästä huvipurttia, jonka muudan englantilainen oli tilannut. Tämä oli kuullut, että genovalaisia pidettiin maailman parhaina laivanrakentajina ja oli tahtonut saada itselleen heidän valmistamansa purren. Englantilainen oli luvannut maksaa

neljäkymmentätuhatta frangia, Dantès tarjosi kuusikymmentätuhatta sillä ehdolla, että pursi vielä samana päivänä luovutetaan hänelle. Englantilainen oli matkustanut Sveitsiin odottamaan purtensa valmistumista. Hänen piti palata kolmen viikon tai kuukauden päästä. Laivanrakentaja arveli, että hän saisi sinä aikana toisen purren valmiiksi. Dantès meni laivanrakentajan kanssa erään juutalaisen luo, pistäytyi juutalaisen kanssa kaupan perähuoneeseen, ja juutalainen maksoi kuusikymmentätuhatta frangia laivanrakentajalle.

Laivanrakentaja tarjoutui hankkimaan Dantèsille miehistön, mutta Dantès kiitti sanoen, että hänen tapansa oli purjehtia yksinään ja että ainoa, mitä hän pyysi, oli, että purren kajuuttaan tehdään vuoteen pääpuolen kohdalle salakaappi, jossa on kolme salalokeroa. Hän antoi näiden lokeroitten mitat, ja kaappi valmistettiin seuraavana päivänä.

Kaksi tuntia myöhemmin Dantès läksi Genovan satamasta, ja utelias joukko oli kerääntynyt katsomaan tuota kummallista espanjalaista ylimystä, joka purjehti yksinään.

Dantès suoriutui purjehduksesta mainiosti. Peräsimen avulla hän sai purtensa tottelemaan täydellisesti. Olisi luullut purtta järkiolenoksi, niin herkästi se totteli kaikkia määräyksiä, ja Dantès tunnusti, että genovalaiset olivat todellakin maailman parhaat laivanrakentajat.

Uteliaat katselijat näkivät purren häipyvän taivaanrannan taa ja väittelivät, minne se oli matkalla. Toiset arvelivat Korsikaan, toiset Elban saarelle. Muutamat olivat valmiita lyömään vetoa siitä, että se läksi Espanjaan, ja toiset taas väittivät sen menevän Afrikkaan. Ei ainoakaan mieleen juolahtanut mainita Monte-Criston saarta.

Juuri Monte-Cristoon Dantès purjehti.

Hän saapui sinne toisen päivän iltana. Pursi oli nopeakulkuinen ja oli suorittanut matkan kolmessakymmenessä viidessä tunnissa. Dantès tunsu tarkalleen rannikon. Sen sijaan että olisi laskenut tavalliseen satamaan, hän purjehtikin pieneen lahteen.

Saari oli autio. Kukaan ei näyttänyt siellä käyneen Dantèsin lähdön jälkeen. Hän meni katsomaan aarrettaan, kaikki oli siinä kunnossa, mihin hän oli sen jättänyt.

Seuraavana päivänä koko hänen suuri aarteensa oli kannettu purteen ja suljettu salakaapin lokeroihin.

Dantès odotti vielä viikon. Sillä aikaa hän purjehti saaren ympäri, koetellen purttaan aivan samoin kuin ratsastaja koettelee hevostaan. Hän pääsi selville sen eduista ja vioista ja suunnitteli eräitä parannuksia.

Kahdeksantena päivänä Dantès näki aluksen tulevan täysin purjein saarta kohden ja tunsu sen Jacopon purreksi. Hän antoi Jacopolle merkin, johon tämä vastasi, ja kahden tunnin päästä olivat purret vieretysten.

Jacopo toi surullisen vastauksen Edmondin molempiin kysymyksiin.

Vanha Dantès oli kuollut.

Mercedes oli kadonnut.

Edmond otti nämä molemmat uutiset vastaan tyynen näköisenä. Mutta heti sen jälkeen hän meni maihin ja kielsi ketään seuraamasta.

Kahden tunnin päästä hän palasi. Jacopon aluksesta tuli kaksi miestä Dantèsin purteen auttamaan, ja hän määräsi keulan käännettäväksi Marseillen satamaa kohden. Hän oli aavistanut isänsä kuolleen. Mutta miten oli käynyt Mercedesen?

Ilmaisematta salaisuuttaan Dantès ei voinut turvautua minkään agentin apuun. Sitä paitsi hän tahtoi saada tietoja muistakin asioista, joissa luotti ainoastaan itseensä. Tarkastellessaan itseään peilistä hän oli aivan varma siitä, ettei kukaan häntä tuntenut. Olihan hänellä sitä paitsi nyt käytettävänä kaikki keinot salatakseen itsensä. Eräänä aamuna hänen purtensa saapui siis Marseillen satamaan ja pysähtyi juuri siihen paikkaan, jossa hän tuona kamalana iltana oli astunut veneeseen lähteäkseen Ifin linnaan.

Dantès vapisi hiukan nähdessään santarmin tulevan tarkastusveneessä häntä kohden. Mutta hän oli saavuttanut jo suuren varmuuden käytöksessään ja näytti passia, jonka oli Livornossa ostanut.

Tämän muukalaisen passin suojassa, jota Ranskassa kunnioitettiin enemmän kuin ranskalaista, hän saattoi aivan turvassa astua maihin.

Laskiessaan jalkansa Cannebièrelle hän näki ensimmäiseksi erään Pharaonin miehen. Mies oli ollut hänen komennuksensa alaisena, ja nyt Dantès saattoi tutkia, kuinka suuressa määrin hänen ulkomuotonsa oli muuttunut. Hän meni suoraan miehen luo ja teki hänelle muutamia kysymyksiä, joihin mies vastasi osoittamatta sanoillaan tai ilmeillään mitään tuntemisen merkkiä.

Dantès ojensi miehelle rahan kiittäen häntä tiedonannoista. Vähän ajan kuluttua hän kuuli tuon kunnan miehen juoksevan jäljestään.

Dantès kääntyi.

– Anteeksi, sanoi merimies, – mutta olette varmaankin erehtynyt. Luulitte antaneenne minulle kahden frangin rahan ja annoittekin kahdenkymmenen frangin kultarahan.

– Erehdyin todellakin, ystäväni, sanoi Dantès. – Mutta kun rehellisyytenne ansaitsee palkinnon, niin tässä on toinen, jonka pyydän teitä vastaanottamaan. Juokaa tovereittenne kanssa minun terveydekseni.

Merimies katsoi niin ällistyneenä Dantèsiin, että ei muistanut kiittääkään.

– Hän on varmaan joku Intiasta saapunut pohatta, tuumi merimies.

Dantès jatkoi matkaansa. Joka askelella uusi muisto ahdisti hänen sydäntään. Kaikki lapsuuden muistot, joita ei milloinkaan voi hävittää, heräsivät eloon. Tullessaan Noailles-kadulle ja nähdessään Meilhan-puistikadun hän tunsu jalkansa hervottomiksi ja oli vähällä joutua hevosten jalkoihin. Viimein hän saapui sen talon kohdalle, jossa hänen isänsä oli asunut. Köynnökset olivat kadonneet ikkunasta, jossa vanhus oli niitä uskollisesti hoidellut.

Hän nojasi puuta vastaan ja katseli mietteissään kauan tämän pienen talon ylimmäisiä kerroksia. Vihdoin hän lähestyi ovea, kysyi, oliko talossa asuntoja vapaana, ja vaikka viidennen kerroksen huoneistossa olikin asukkaita, niin hän vaatimalla vaati saada nähdä sen, ja portinvartija meni kysymään saisiko eräs ulkomaalainen tulla katsomaan niitä kahta huonetta, jotka kuuluivat tähän asuntoon. Huoneistossa asui nuori mies ja nainen, jotka vasta viikko sitten olivat menneet naimisiin.

Nähdessään nämä nuoret ihmiset Dantès huokasi syvään. Ei mikään enää muistuttanut entistä asuntoa. Seinäpaperit olivat toiset, vanhat huonekalut, Edmondin lapsuuden ystävät, jotka hän muisti pienimpiä yksityiskohtiaan myöten, olivat kadonneet. Vain seinät olivat entiset.

Dantès kääntyi vuoteeseen päin, se oli samalla paikalla kuin ennenkin. Kyynelet nousivat väkisinkin hänen silmiinsä. Siinä vanhus varmaankin oli kuollut poikansa nimi huulillaan.

Nuori pari katseli ihmeissään outoa miestä, jonka poskia pitkin valuivat suuret kyynelet, vaikka hänen kasvonsa eivät hiukkaakaan värähtäneet. Mutta kun suru on pyhä, niin nuori pari ei kysellyt mitään. He väistyivät syrjään, jotta hän saisi rauhassa itkeä. Ja kun hän lähti, niin he sanoivat hänelle, että hän voisi palata niin usein kuin tahtoi ja että heidän pieni majansa olisi aina hänelle avoinna. Kulkiessaan alempana olevan oven ohitse Dantès kysyi, asuiko räätäli Caderousse yhä siinä. Mutta portinvartija kertoi, että räätäli oli köyhtynyt ja piti nyt pientä kapakkaa Bellegarden ja Beaucairen välisen tien varrella.

Dantès astui portaita alas, kysyi, kuka omisti talon, meni hänen luokseen sanoen olevansa lordi Wilmore (tämä nimi oli hänen passissaan) ja osti häneltä talon kahdestakymmenestäviidestä tuhannesta frangista. Hän maksoi ainakin kymmenentuhatta frangia liikaa, mutta olisi ostanut sen, vaikka siitä olisi pyydetty puoli miljoonaa.

Samana päivänä notaari, joka oli tehnyt kauppakirjat, ilmoitti viidennessä kerroksessa asuvalle nuorelle pariskunnalle, että he saivat vapaasti valita minkä muun talossa olevan huoneiston tahansa tarvitsematta maksaa suurempaa vuokraa, jos he vain muuttavat pois entisistä kahdesta huoneestaan.

Tämä kummallinen tapaus oli viikon ajan kaikkien Meilhan-kadun asukkaiden keskustelun aiheena.

Mutta vielä enemmän joutuivat ihmiset ihmeisiinsä nähdessään saman miehen, joka oli käynyt Meilhan-kadun varrella olevassa talossa, kuljeskelevan Catalansin kylässä, viipyvän tunnin ajan

eräässä pienessä majassa ja tiedustelevan ihmisistä, jotka viisitoista tai kuusitoista vuotta sitten olivat joko kuolleet tai kadonneet.

Seuraavana päivänä saivat kaikki ne, joilta hän oli kysellyt, aivan uuden katalonialaisen veneen ja siinä kaksi uutta verkkoa ja uuden nuotan.

Nämä kunnon ihmiset olisivat mielellään kiittäneet jalomielistä antajaa, mutta hänen oli nähty nousevan hevosen selkään, antavan eräälle merimiehelle määräyksiä ja ratsastavan Marseillesta Aixin portin kautta.

## 26. Gardin sillan majatalo

Ne, jotka niin kuin minäkin ovat jalkaisin liikkuneet Etelä-Ranskassa, ovat varmaankin Bellegarden ja Beaucairen välillä, noin puolitiessä kylästä kaupunkiin, mutta kuitenkin lähempänä Beaucairea kuin Bellegardea, nähneet pienen majatalon ja sen seinällä tangosta riippuvan rautapeltisen, pienimmästäkin tuulenpuuskasta narisevan kyltin, kömpelön kuvan Gardin sillasta. Kun seuraa Rhône-joen juoksua, niin tämä majatalo on sen vasemmalla puolella, rakennuksen takaosa rantaan päin. Majataloon kuuluu alue, jota Languedocissa sanotaan puutarhaksi; toisin sanoen rakennukseen liittyy aitaus, jossa kasvaa muutamia käyriä ja vaivaiskasvuisia oliivipuita ja tomuttuneita viikunapuita. Näiden välissä kasvaa vihanneksia, nimittäin valkosipulia ja espanjanpippuria. Aivan kuin unohtuneena nurkkaansa on aitauksen kulmassa pinja, jonka viuhkamainen latva kohoaa ilmaan kolmenkymmenen asteen kuumuudessa.

Kaikki nämä puut ovat tietysti taipuneet mistraltuulen suuntaan, joka tuuli on yksi Provencen kolmesta vitsauksesta. Muut kaksi, niin kuin tiedetään tai ei tiedetä, ovat Durance-joki ja parlamentti.

Siellä täällä tasangolla on harvoja vehnäpalstoja, joita tässä tomun erämaassa muutamat maanviljelyksen ystävät viljelevät, epäilemättä ainoastaan huvin vuoksi. Kaikissa niissä istuu sirkka vainoten yksitoikkoisella laulullaan jokaista tänne eksynyttä matkustajaa.

Seitsemän tai kahdeksan vuotta olivat tätä majataloa pitäneet mies ja vaimo, joiden ainoana palvelusväkenä oli Trinette-niminen piika ja tallirenki Pacaud. Nämä molemmat riittivät tekemään kaiken tarvittavan työn, sen jälkeen kun Beaucairen ja Aiguemorten välille kaivettu kanava oli syrjäyttänyt veneillään rattaat ja postipursillaan postivaunut.

Tämä kanava, joka saattoi majatalon isäntä raukan aivan rappiolle, kulki ikään kuin tehdäkseen vielä enemmän hänelle kiusaa – rikastuttamansa Rhône-virran ja köyhdyttämänsä maantien välillä noin sadan askelen päässä majatalosta.

Majatalon isäntä saattoi olla noin neljäkymmenen tai neljäkymmenenviiden ikäinen. Hän oli pitkä, kuiva ja jäntevä, oikea etelämaalainen tyyppi. Hänen silmänsä olivat syvällä ja loistavat, hänellä oli kotkannenä ja valkoisenhohtavat hampaat aivan kuin villipedolla. Vaikka hän jo alkoikin vanheta, ei tukka ottanut harmaantuakseen, ja hänen kähärässä parrassaan, jonka hän antoi vapaasti kasvaa, oli vain siellä täällä valkoinen karva. Hänen kasvojensa väri oli luonnostaankin tumma, mutta vielä enemmän tummentunut siitä, että miesparka tavallisesti seisoj majatalonsa ovella aamusta iltaan nähdäkseen jonkun jalankulkijan tai ajajan lähestyvän taloaan. Odotus oli melkein turhaa. Hän ei suojannut kasvojaan auringon polttavilta säteiltä muulla kuin punaisella huivilla, jonka hän satoi pänsä ympäri espanjalaisten häränajajien tavoin. Tämä mies oli entinen tuttavamme Gaspard Caderousse.

Hänen vaimonsa, jonka tyttönimi oli Madeleine Radelle, oli kalpea, laiha ja sairaaloinen. Hän oli syntynyt Arles'issa, ja vaikka hänen kasvonsa vielä olivatkin kauniit, olivat ne alkaneet surkastua vilutaudin vaikutuksesta. Se vaivaa melkein kaikkia, jotka asustavat Aiguemorten lampien ja Camarguen soiden lähistöllä. Hän istuikin aina kyyryssä ja väristen omassa huoneessaan toisessa kerroksessa miehen seisoskellessa ulko-ovella. Mies viipyi ovella niin paljon kuin mahdollista, sillä joka kerta, kun hän tapasi katkeran vaimonsa, tämä ruikutti hänelle kohtalon kovuutta. Mies vastasi valituksiin enintään:

– Pidä suusi kiinni, carcontelainen! Se on Jumalan tahto.

Madeleine Radelle oli syntynyt Carconten kylässä, ja seudun tavan mukaan mies oli alkanut käyttää tällaista nimeä liian hellän ja sointuvan Madeleinen sijasta, joka ei sopinut hänen karkeaan puhetapaansa.

Vaikka majatalon isäntä näköjään alistuikin kohtaloonsa, niin hän tajusi erinomaisen hyvin, mihin kurjuuteen Beaucairen kanava oli hänet syössyt, ja kärsi vaimonsa ainaisista valituksista. Hän oli niin kuin kaikki etelämaalaiset tavallaan hyvin vaatimaton, mutta kaikissa ulkonaisissa asioissa

turhamainen. Varallisuutensa aikana hän kaikissa juhlatilaisuuksissa esiintyikin carcontelaisensa kanssa yhdessä, yllään kaunis etelämainen puku, puoliksi katalonialainen ja puoliksi andalusialainen. Vaimolla puolestaan oli arlesilaisten puku, joka on aivan kuin lainattu Kreikasta ja Arabiasta. Mutta vähitellen olivat kellonvitjat, helminauhut, moniväriset vyöt, samettiliivit, koristellut sukat, värikkäät säärykset ja hopeasolkiset kengät kadonneet. Kun Gaspard Caderousse ei enää voinut esiintyä entisessä loistossaan, luopui hän kaikista juhlatilaisuuksista ja kuunteli katkerin mielin iloista hälinää, joka kaikui etäältä hänen majataloonsa asti. Hän piti taloaan pikemmin turvapaikkanaan kuin varsinaisena tulolähteenään.

Caderousse oli siis tapansa mukaan pysytellyt suurimman osan aamupäivää ovensa edustalla silmäillen kuivunutta pihamaata, jossa pari kanaa kuopi ruokaa itselleen, ja pohjoiseen ja etelään vieviä teitä, kun vaimon huuto pakotti hänet poistumaan paikaltaan. Hän läksi siis muristen sisään, kiipesi toiseen kerrokseen jättäen oven yhtä kaikki selkoselälleen, aivan kuin siten pyytäen matkustajia poikkeamaan taloon.

Tie, jota hän oli pitänyt silmällä, oli autio ja yksinäinen kuin erämaa keskipäivällä. Se eteni kahden laihan puurivin välissä harmaana ja loppumattomana. Sitä katsellessaan ymmärsi varsin hyvin, miksi ei kukaan matkustaja vapaaehtoisesti lähtenyt keskipäivällä kulkemaan tätä pelottavaa Saharaa.

Mutta jos Caderousse olisi pysynyt paikallaan, olisi hän vastoin kaikkia otaksumiaan nähnyt Bellegarden puolelta lähestyvän ratsastajan ja hevosen tyynesti ja rauhallisesti, hyvässä sovussa keskenään. Ratsu oli unkarilainen ja asteli voimakkaan tasaisesti, ja ratsastaja oli pappi, jolla keskipäivän paahteesta huolimatta oli yllään musta pukunsa ja kolmikulmainen hattunsa. He lähestyivät tasaista vauhtia.

Päästyään oven eteen he pysähtyivät. Vaikeata olisi ollut sanoa, pysähdyttikö ratsastaja hevosen vai hevonen ratsastajan. Joka tapauksessa mies laskeutui hevosen selästä, veti ratsua suitsista jäljestään ja satoi sen kiinni rikkinäiseen ikkunaluukkuun. Ovella pappi löi rautapäisellä kepillään kolme kertaa kynnykseen kuivaten samalla punaisella pumpulinenäliinalla hikeä otsaltaan.

Heti nousi lattialta musta koira, astui muutaman askelen eteenpäin ja näytti valkoisia teräviä hampaitaan. Koiran vihamielisyys osoitti, kuinka vähän se oli totunut näkemään matkustajia.

Seinänviertä nousevilta puuportailta kuului raskasta astuntaa, ja kurjan majatalon isäntä tuli ottamaan vastaan ovella seisovaa matkustajaa.

– Tässä minä olen! sanoi Caderousse aivan kummastuneena, – tässä minä olen. Oletko siinä alallasi, Margottin! Älkää pelätkö, se haukkuu, mutta ei pure. Tahdotte varmaankin viiniä, sillä nyt on pelottavan kuuma ilma... Anteeksi, sanoi Caderousse nähdessään minkälatauisen matkustajan kanssa hän oli tekemisissä, – anteeksi, en huomannut, kenen kanssa minulla oli kunnia puhua. Mitä tahdotte, mitä tarvitsette, herra apotti? Olen valmis täyttämään kaikki pyyntönne.

Pappi katseli pari kolme sekuntia miestä omituisen tarkkaan; hän näytti omasta puolestaan haluavan herättää majatalon isännän huomiota. Mutta kun tämän kasvot eivät ilmaisseet mitään muuta kuin hämmästystä sen johdosta, ettei kysymykseen tullut vastausta, sanoi hän hyvin italianvoittoisella kielellä:

– Tehän olette herra Caderousse?

– Olen, vastasi Caderousse, joka hämmästyi vieläkin enemmän tätä kysymystä kuin äskeistä vaitiota, – minä se olen. Gaspard Caderousse.

– Gaspard Caderousse ... niin, ne ovat muistaakseni ristimä- ja sukunimenne. Asuittehan ennen Meilhan-kadun varrella neljännessä kerroksessa.

– Asuin.

– Ja harjoititte siihen aikaan räätälin ammattia?

– Niin, mutta se ei luonnistanut. Tuossa kiroitus Marseillessa alkaa tulla niin kuuma, että luulen ihmisten lopulta siirtyvän sieltä kokonaan pois. Mutta kuumuudesta johtuu mieleeni, ettekö tahdo mitään virkistyäkseen?

– Tahdon kyllä. Antakaa minulle pullo parasta viiniänne, ja jos teitä miellyttää, niin jatkamme sitten keskusteluamme siitä, mihin lopetimme.

– Niin kuin suvaitsette, herra apotti, sanoi Caderousse.

Ja voidakseen myydä viimeisen jäljellä olevan pullon cahors-viiniä Caderousse nosti kiireimmän kautta huoneen – joka oli samalla keittiö ja ruokailuhuone – permantoon tehdyn luukun.

Kun hän viiden minuutin kuluttua palasi, näki hän apotin istuvan rahilla nojaten kyynärpäitään pitkään pöytään. Margottin näytti tehneen rauhan tämän erikoisen matkustajan kanssa, joka kummallista kyllä tilasi jotakin. Se oli laskenut raukeasilmäisen päänsä hänen polvelleen.

– Oletteko yksin? kysyi apotti isännältään, kun tämä asetti hänen eteensä pullon ja lasin.

– Olen, Jumala paratkoon, olen, melkein yksin, herra apotti; onhan minulla vaimo, mutta hän ei voi auttaa juuri missään, sillä hän on melkein aina sairas.

– Olette siis naimisissa, sanoi pappi osaaottavasti ja loi katseen ympärilleen arvioiden oikeaan hintaan avioparin puutteellisen kaluston.

– Huomaatte kai, etten ole rikas, herra apotti, huokasi Caderousse. – Mutta minkä sille mahtaa, pelkällä rehellisyydellä ei pääse rikkaaksi tässä maailmassa.

Apotti loi häneen terävän katseen.

– Niin, minä olen rehellinen mies. Siitä voin kerskailla, sanoi isäntä kestäen apotin katseen käsi sydämellä. – Tähän maailman aikaan ei kaikista voi sanoa samaa.

– Sitä parempi teille, jos väitteenne on tosi, sanoi pappi, – sillä ennemmin tai myöhemmin saa rehellinen mies palkkansa ja epärehellinen rangaistuksensa.

– Asemanne pakottaa teidät noin sanomaan, herra apotti, tuumi Caderousse katkerasti. – Mutta toisen ei tarvitse uskoa teidän sanojanne.

– Teidän ei pitäisi puhua tuolla tavoin, sanoi apotti, – sillä ehkä juuri minä voin kohta todistaa sanani oikeiksi.

– Mitä tarkoitatte? kysyi Caderousse aivan kummastuneena.

– Minun täytyy ensiksikin tietää ehdottoman varmasti, oletteko se, jonka kanssa tahdon olla tekemisissä.

– Mitä todistuksia minun pitää antaa?

– Tunsitteko vuonna 1814 tai 1815 merimiehen, jonka nimi oli Dantès?

– Dantès...! Totta kai minä Edmond-raukan tunsin! Tottahan toki. Hän oli parhaimpia ystäviäni! huudahti Caderousse, jonka kasvoille nousi kirkas puna, samalla kun apotin tyyni ja tutkiva katse laajeni aivan kuin sulkeakseen miehen sen sisään.

– Niin, hänen nimensä oli todellakin muistaakseni Edmond.

– Hänenkö nimensä Edmond? Tietysti se oli Edmond, yhtä varmasti kuin minun nimeni on Gaspard Caderousse. Ja miten tuon Edmond-raukan on käynyt? jatkoi majatalon isäntä. – Tunsitteko hänet? Elääkö hän vielä? Onko hän vapaa? Onko hän onnellinen?

– Hän kuoli vankina, kurjempana ja synkempänä kuin pakkotyöhön tuomitut raukat, jotka Toulonissa laahaavat jalkaansa kiinnitettyä kuulaa.

Caderoussen äsken punaiset kasvot valahtivat kalmankalpeiksi. Hän kääntyi pois päin, ja apotti näki hänen kuivaavan kyynelen silmästään päähuivinsa kulmalla.

– Poikaparka! mutisi Caderousse. – Siinäkin on taas todistus siitä, mitä äsken sanoin, että Jumala on hyvä ainoastaan pahoille. Ah, huudahti hän sitten etelämaalaisen vuolaaseen tyyliin, – maailma tulee päivä päivältä yhä huonommaksi. Taivaasta saisi sataa kaksi päivää ruutia ja tunti tulta, niin että kaikki häviäisi.

– Te näytätte sydämestänne rakastaneen tuota poikaa, sanoi apotti.

– Niin, minä rakastin häntä, sanoi Caderousse, – vaikka myönnänkin hetkisen kadehtineeni hänen onneaan. Mutta sittemmin, sen vakuutan, olen kovasti surrut hänen onnetonta kohtaloaan.

Hetkisen olivat molemmat vaiti, ja sill'aikaa apotti tarkasti majatalon isännän ilmeikkäitä kasvoja.

- Tunsitteko hänet, tuon poikaraukan? jatkoi Caderousse.
- Minut kutsuttiin hänen kuolinvuoteelleen antaakseni hänelle viimeisen sakramentin, vastasi pappi.
- Ja mihin tautiin hän kuoli? kysyi Caderousse.
- Mihinkä kolmikymmenvuotiaana vankilassa kuolisi muuhun kuin siihen, että on ollut vankilassa!  
Caderousse kuivasi hikeä otsaltaan.
- Kummallisinta kaikesta on, jatkoi apotti, – että Dantès kuolinvuoteellaan suudellen Kristuksen jalkoja vannoi, ettei hän tietänyt, mistä syystä oli joutunut vankilaan.
- Se on totta, se on totta, sanoi Caderousse, – eihän hän sitä voinut tietää. Ei, herra apotti, tuo poika ei valehdellut.
- Hän pyysi minua ottamaan selkoa siitä, mistä hän ei itse ollut selkoa saanut ja puhdistamaan hänen maineensa, jos se jollakin tavoin oli tahriintunut.
- Apotin katse tuli yhä terävämmäksi, ja hän tarkkasi Caderoussen kasvoille nousevaa melkein synkkää ilmettä.
- Muuan rikas englantilainen, jatkoi apotti, – joka oli hänen onnettomuustoverinsa ja joka kuninkaan palatessa toistamiseen valtaan pääsi vapaaksi, omisti hyvin kallisarvoisen timantin. Vankilasta päästessään hän tahtoi antaa palkinnon Dantèsille, joka erään sairauden aikana oli hoitanut häntä uskollisena kuin veli. Hän lahjoitti nuorukaiselle timantin. Sen sijaan että Dantès olisi sen avulla koettanut lahjoa vartijansa, jotka olisivat voineet ottaa timantin ja sitten hänet pettää, säilytti hän tätä timanttia sitä hetkeä varten, jolloin jälleen pääsisi pois vankilasta. Myymällä sitten sormuksen hän tulisi rikkaaksi.
- Tuo timantti oli siis hyvin kallisarvoinen, kysyi Caderousse kiiluvain silmin.
- Kaikki on suhteellista, sanoi apotti, – ainakin Edmondin mielestä se oli kallisarvoinen. Tätä timanttia pidettiin viidenkymmenentuhannen frangin arvoinena.
- Viidenkymmenentuhannen! huudahti Caderousse. – Mutta silloinhan se oli pähkinän kokoinen?
- Ei juuri, sanoi apotti. – Mutta saattehan itse arvostella, sillä se on mukanani.
- Caderousse näytti silmillään etsivän apotin puvun alta paikkaa, jossa tämä sitä säilytti.
- Apotti otti taskustaan mustan nahkalippaan, avasi sen ja antoi Caderoussen ihailla jalokiveä, joka oli kiinnitetty taidokkaasti valmistettuun sormukseen.
- Onko tuo viidenkymmenentuhannen arvoinen?
- Ilman sormusta, joka sellaisenaan on myöskin jonkin arvoinen, sanoi apotti.
- Hän sulki lippaan ja pisti taskuunsa timantin, joka yhä vielä välkkyi Caderoussen ajatuksissa.
- Mutta kuinka timantti on teidän hallussanne? kysyi Caderousse. – Edmond määräsi siis teidät perillisekseen?
- Ei muuta kuin testamenttinsa toimeenpanijaksi. "Minulla oli kolme hyvää ystävää ja morsian", sanoi hän minulle. "Nuo neljä kaipaavat minua varmaankin syvästi. Yhden ystävän nimi oli Caderousse."
- Caderousse vavahti.
- "Toinen", jatkoi apotti ollen muka huomaamatta Caderoussen mielenliikutusta, – "oli Danglars. Kolmas, vaikkakin oli kilpailijani, rakasti minua suuresti."
- Pirullinen hymy nousi Caderoussen huulille, ja hän teki liikkeen keskeytykseen apotin puheen.
- Odottakaahan, sanoi apotti, – antakaa minun lopettaa, ja jos teillä on huomautuksia tehtävänä, niin saatte kohta ne sanoa. "Kolmas, vaikkakin oli kilpailijani, rakasti minua suuresti, hänen nimensä oli Fernand. Morsiameni nimi oli..." En muista enää hänen morsiamensa nimeä.
- Mercedes, sanoi Caderousse.
- Aivan oikein, sanoi apotti tukahduttaen huokauksen. – Mercedes.
- No, entä sitten? kysyi Caderousse.

- Antakaahan minulle vettä, sanoi apotti.
- Caderousse kiiruhti noutamaan sitä.
- Apotti täytti lasin ja joi muutamia siemauksia.
- Minne jäimmekään? sanoi hän laskien lasin pöydälle.
- Morsiamen nimi oli Mercedes.
- Niin, juuri siihen. "Lähtekää Marseilleen..." Kertaan koko ajan Dantèsin sanoja, ymmärrättehän?
- Ymmärrän.
- "Myykää tämä timantti, jakakaa hinta viiteen osaan ja antakaa ne noille ainoille ystäväilleni maailmassa!"
- Miksikä viiteen osaan? kysyi Caderousse. – Ettehän ole maininnut muita kuin neljä.
- Siksi, että viides on kuollut, sikäli kuin olen kuullut... Viides oli ukko Dantès.
- Niin kyllä, sanoi Caderousse liikuttuneena. Monenlaiset tunteet myllersivät hänen sielussaan. – Niin, miesparka on kuollut.
- Sain sen kuulla Marseilleissa, sanoi apotti koettaen pysyä rauhallisena, mutta tästä kuolemantapauksesta on kulunut niin pitkä aika, etten ole saanut siitä tarkempia tietoja... Tiedättekö mitään tuon vanhuksen viimeisistä hetkistä?
- Kukapa niistä paremmin tietäisi kuin minä? sanoi Caderousse. – Minähän asuin aivan vastapäätä tuon kunnan miehen ovea... Niin, hyvä Jumala sentään, vuosi poikansa katoamisen jälkeen vanhus raukka kuoli.
- Mutta mihin tautiin hän kuoli?
- Lääkärit sanoivat sitä vatsatulehdukseksi, luullakseni. Tuttavat sanoivat hänen kuolleen suruun ... mutta minä, joka melkein näin hänen kuolevan, väitän hänen kuolleen...
- Caderousse vaiken.
- Kuolleen mihin? kysyi apotti levottomana.
- No niin, kuolleen nälkään!
- Nälkäänkö? huudahti apotti syöksyen penkiltä seisoalleen. – Nälkään! Eiväthän kurjimmat elukatkaan kuole nälkään. Kadulla kuljeksivat koiratkin kohtaavat jonkun, joka heittää niille säälistä leivänpalasen. Ja ihminen, kristitty, on kuollut nälkään toisten ihmisten keskellä, jotka sanovat itseään kristityiksi! Mahdotonta! Sehän on mahdotonta!
- Minä sanon mitä sanon, väitti Caderousse.
- Ja siinä teet väärin, kuului ääni portailta. – Mitä sinä siihen sekaannut?
- Miehet vaikenivat. Kaidepuiden välistä kurkistivat carcontelaisen kivulloiset kasvot. Hän oli ryöminyt sinne asti ja istui ylimmällä askelmalla kuunnellen keskustelua, pää polvien varassa.
- Mitä sinä tähän sekaannut, vaimo? sanoi Caderousse. – Herra kyselee, ja kohteliaisuudesta on hänelle vastattava.
- Mutta jos olet viisas, niin et vastaa. Kukapa tietää, missä tarkoituksessa hän niitä utelee, senkin tyhmeliini.
- Hyvässä tarkoituksessa, vastasi apotti, – sen takaan. Miehenne ei tarvitse mitään pelätä, jos hän vastaa kysymyksiini suoraan.
- Ei tarvitse mitään pelätä! Kyllä kai! Ensin aloitetaan kauniilla lupauksilla, sitten sanotaan, ettei tarvitse mitään pelätä, sitten lähdetään pois eikä pidetä lupauksia, ja eräänä kauniina päivänä onnettomuus sitten iskee aivan odottamattomalta taholta.
- Olkaa rauhassa, hyvä nainen, onnettomuus ei tule minun taholtani, siitä vastaan.
- Vaimo mutisi jotakin, painoi päänsä jälleen polvia vastaan ja vapisi kuumeesta. Hän antoi nyt miehensä rauhassa jatkaa keskustelua, mutta istui niin, että saattoi kuulla jokaisen sanan.
- Tällä välin apotti oli juonut muutaman kerran vettä ja oli jälleen tyyntynyt.
- Oliko tuo onneton vanhus siis niin perin yksinäinen, jatkoi hän, – koska hän saattoi sillä tavoin kuolla?

– Eiväthän Mercedes ja herra Morrel olleet häntä hylänneet, sanoi Caderousse, – mutta vanhus tunsi tavattoman suurta vastenmielisyyttä Fernandia, samaa miestä kohtaan, jota Dantès oli sanonut ystäväkseen.

– Eikö hän sitten ollutkaan ystävä? kysyi apotti.

– Gaspard, Gaspard, sanoi vaimo portailta, – varo vastaamasta.

Caderousse kuittasi vaimonsa puheen kärsimättömällä liikkeellä.

– Voiko olla sen miehen ystävä, jonka vaimon houkuttelee itselleen? vastasi hän apotille. – Dantès, jolla oli hyvä sydän, sanoi noita kaikkia ystävikseen... Edmond-parka...! Parastahan oli, ettei hän saanut mitään tietää. Hänen olisi ollut vaikea antaa heille kuolinhetkellään anteeksi... Ja sanottakoon mitä tahansa, jatkoi Caderousse käyttäen hieman runollista puhetapaa, – minä pelkään enemmän kuolleitten kirousta kuin elävien vihaa.

– Tyhmeliiini! sanoi hänen vaimonsa.

– Tiedättekö siis, millä tavoin Fernand vahingoitti Dantèsia.

– Totta kai minä sen tiedän.

– Kertokaa.

– Gaspard, tee mitä tahdot, sillä sinähän olet talon isäntä, sanoi vaimo, mutta jos uskoisit minua, niin et sanoisi sanaakaan.

– Tällä kertaa olet luultavasti oikeassa, lausui Caderousse.

– Ette siis tahdo kertoa mitään? kysyi apotti.

– Minkä tähden? sanoi Caderousse. – Jos tuo nuori mies olisi elossa ja tulisi luokseni saadakseen tietää, ketkä ovat olleet hänen ystäviään ja vihamiehiään niin kyllä sanoisin. Mutta hänhän on mullassa, niin kuin kerroitte, hän ei enää voi vihata, ei voi enää kostaa. Jättäkäämme siis tämä.

– Tahdotte siis, sanoi apotti, – että minä annan noille uskottomille ja väärille ystäville sen palkinnon, joka on määrätty uskollisille?

– Se on kyllä totta, olette siinä aivan oikeassa, sanoi Caderousse. – Mitä he nyt enää tekisivät Edmond-raukan perinnöllä, sehän olisi samaa kuin heittäisi pisaran mereen?

– Lukuun ottamatta sitä, että nuo miehet voivat sinut hyvin helposti tuhota, sanoi nainen.

– Kuinka niin? Ovatko he tulleet rikkaiksi ja mahtaviksi?

– Ettekö siis tiedä, miten heidän on käynyt?

– En, kertokaahan.

Caderousse näytti mieltävän hetkisen.

– Siitä tulisi liian pitkä kertomus, sanoi hän.

– Olkaa kertomatta, jos tahdotte, sanoi apotti näköjään aivan välinpitämättömänä. – Minä ymmärrän aivan hyvin arkailunne.

Todistaahan se, että olette hyvä mies. Älkäämme siis enää puhuko siitä.

Mikä oli minun tehtäväni? Puhdas muodollisuus. Minä myyn siis timantin.

Hän otti taskustaan lippaan, avasi sen ja välkytti timanttia lumoutuneen Caderoussin silmien edessä.

– Tulehan katsomaan, vaimo, sanoi tämä käheällä äänellä.

– Timantti! sanoi carcontelainen nousten ja tullen jokseenkin nopeasti portaita alas. – Mikä timantti tuo on?

– Etkö kuullut siitä mitään? sanoi Caderousse. – Se on timantti, jonka tuo poika on määrännyt meille, isälleen, kolmelle ystäväilleen, Fernandille, Danglars'ille ja minulle, ja sitten morsiamelleen.

Timantti on viidenkymmentuhannen frangin arvoinen.

– Oh, kuinka kaunis! sanoi vaimo.

– Viides osa tästä hinnasta on siis meidän? sanoi Caderousse.

– Niin on, vastasi apotti. – Ja sen lisäksi luulen, että minulla on oikeus jakaa vanhan Dantèsin osuus teidän neljän kesken.

– Miksi meidän neljän kesken? kysyi Caderousse.

– Siksi, että te neljä olette Edmondin ystäviä.  
– Ystäviä eivät ole ne, jotka pettävät, mutisi vuorostaan vaimo.  
– Niin, niin, sanoi Caderousse, – sitä minäkin sanon. Sehän on suorastaan rikos, pyhän solvaus, jos palkitsee petoksen, jopa rikoksenkin.  
– Tehän itse olette niin tahtonut, jatkoi apotti rauhallisesti pistäen timantin taskuunsa. – Antakaa nyt minulle Edmondin ystävien osoitteet, jotta voin täyttää hänen viimeisen tahtonsa.

Raskaina pisaroina virtasi hiki Caderoussen otsalta. Hän näki apotin nousevan paikaltaan, menevän ovelle ikään kuin tarkastaakseen hevostaan, ja palaavan.

Caderousse ja hänen vaimonsa katsoivat toisiinsa.

– Timantti voisi olla yksinomaan meidän, sanoi Caderousse.

– Niinkö luulet? vastasi vaimo.

– Kirkonmies ei petä meitä.

– Tee niin kuin tahdot, sanoi vaimo, – minä en sekaannu asiaan.

Ja hän alkoi väristen nousta portaita. Hänen hampaansa kalisivat, vaikka oli paahtavan kuuma ilma.

Viimeisellä askelmalla hän pysähtyi hetkiseksi.

– Mieti tarkoin, Gaspard, sanoi hän.

– Minä olen jo tehnyt päätökseni, vastasi Caderousse.

Huoaten meni carcontelainen huoneeseensa.

– Mitä olette päättänyt? kysyi apotti.

– Kertoa teille kaikki, vastasi toinen.

– Luullakseni teette siinä viisaasti, sanoi apotti. – Minä en välttämättömästi tahdo tietää, mitä haluatte salata, mutta jos autatte minua jakamaan rahat vainajan toivomuksen mukaan, niin sitä parempi.

– Luulen kyllä voivani, vastasi Caderousse, ja toivon ja ahneuden puna nousi hänen poskilleen.

– Minä kuuntelen, sanoi apotti.

– Odottakaahan, joku voisi keskeyttää meidät juuri tärkeimmässä kohdassa, sanoi Caderousse, – ja se olisi ikävä asia. Ja parempihan on, ettei kukaan tiedä teidän tulleen tänne.

Hän meni majatalonsa ovelle, sulki sen ja varmuuden vuoksi telkesi sen vielä yökangellakin.

Tällä välin apotti oli valinnut paikan, missä hän parhaiten saattoi kuunnella. Hän istui nurkassa, jolloin itse jäi varjoon, mutta valo lankesi sitä kirkkaammin toisen kasvoille. Pää kumarassa ja kädet ristissä tai oikeammin sanoen puristaen niitä yhteen hän valmistautui kuuntelemaan kertomusta. Caderousse siirsi rahin häntä vastapäätä ja istui sille.

– Muista, etten minä kehota sinua mihinkään, sanoi carcontelaisen väräjävä ääni permannon läpi, aivan kuin hän olisi nähnyt, mitä alhaalla tapahtui.

– Hyvä on, sanoi Caderousse, – ei puhuta siitä enää. Minä otan kaiken vastuun.

Ja hän aloitti.

## 27. Kertomus

– Ennen kuin aloitan, sanoi Caderousse, – täytyy teidän luvata minulle jotakin.

– Mitä? kysyi apotti.

– Että jos joskus jollakin tavoin käytätte minulta saamianne tietoja, ette mainitse minua, sillä ne, joista nyt teille aion puhua, ovat rikkaita ja mahtavia, ja jos he koskevat minuun vain pikkusormensa päälläkin, menen rikki kuin lasi.

– Olkaa rauhassa, ystäväni, sanoi apotti, – olenhan pappi, ja tunnustus kuolee minun poveeni. Muistakaa, että meidän ainoana tehtävänä on arvokkaalla tavalla täyttää ystävävainajamme viimeinen tahto. Puhukaa siis peittelemättä ja ilman vihaa. Ilmaiskaa totuus, puhdas totuus. En tunne enkä luultavasti koskaan tutustukaan niihin henkilöihin, joista aiotte minulle puhua. Sitä paitsi olen italialainen enkä ranskalainen. Toimeni kuuluvat Jumalalle eivätkä ihmisille. Palaan luostariini, josta lähdin ainoastaan täyttääkseni kuolevan viimeisen tahdon.

Nämä lauseet näyttivät suuresti rauhoittavan Caderoussea.

– Siinä tapauksessa, sanoi Caderousse, – minä tahdon ja minun pitääkin ilmaista, millaisia olivat ne ihmiset, joita Edmond-parka luuli ystävikseen.

– Aloittakaamme hänen isästään, sanoi apotti. – Edmond puhui paljon tästä miehestä, jota hän näytti suuresti rakastaneen.

– Tarina on surullinen, sanoi Caderousse pudistaen päätään. – Ette kai tunne sen alkuakaan.

– Edmond kertoi kyllä minulle kaikki siihen asti, kun hänet vangittiin eräässä Marseillen lähellä olevassa ravintolassa, sanoi apotti.

– Réservessä! Muistan vielä koko tapauksen, aivan kuin näkisin sen edessäni.

– Eikö silloin vietetty hänen kihlajaisiaan?

– Vietettiin, kemuja, jotka alkoivat perin iloisesti, mutta päättyivät perin surullisesti. Komissaari ja neljä sotilasta hänen seurassaan astuivat sisään ja Dantès vangittiin.

– Siihen minun tietoni loppuvat, sanoi pappi. – Ei Dantèskaan tietänyt asiasta sen enempää eikä koskaan sen koommin nähnyt ainoatakaan noista viidestä mainitsemastani henkilöstä eikä kuullut heistä puhuttavan.

– No niin! Kun Dantès oli vangittu, riensi herra Morrel heti hankkimaan tietoja. Ne olivat hyvin surullisia. Vanha Dantès palasi yksinään asuntoonsa, kääri hääpukunsa itkien kokoon, käveli koko päivän huoneessaan edestakaisin eikä mennyt illallakaan levolle, sillä asuin hänen alapuolellaan ja kuulin hänen askelensa läpi koko yön. En minäkään nukkunut, sillä vanhuksen tuska koski kipeästi minuun ja jokainen hänen askelensa särki sydäntäni, aivan kuin hän olisi jalallaan astunut sydämelleni. – Seuraavana päivänä Mercedes tuli Marseilleen pyytämään Villefort'ia suojelemaan Dantèsia. Hän ei käynnillään saavuttanut mitään. Samalla matkalla hän meni vanhuksen luo. Kun hän näki vanhuksen alakuloisena ja masentuneena, sai kuulla, ettei hän ollut nukkunut eikä syönyt, tahtoi hän viedä vanhuksen mukanaan hoitaakseen häntä, mutta vanhus ei siihen suostunut. "Ei", sanoi hän. "Minä en tahdo lähteä asunnostani, sillä poikani rakastaa minua enemmän kuin ketään muuta. Ja jos hän pääsee vankilasta, niin hän tulee ensiksi minun luokseni. Mitä hän sanoisikaan, ellen olisi täällä häntä odottamassa?" – Kuulin koko keskustelun eteiseen ja olisin suonut, että Mercedes olisi saanut vanhuksen lähtemään seurassaan. Minä en saanut rauhaa, kun askelet kaikuivat kaiken päivää pääni päällä.

– Mutta ettekö itse menneet vanhusta lohduttamaan? kysyi pappi.

– Ei voi lohduttaa muita kuin niitä, jotka tahtovat lohdutusta, sanoi Caderousse, – eikä hän tahtonut. En tiedä miksi, mutta hän ei mielellään nähnyt minua. Eräänä yönä, kun kuulin nyyhkytyksiä, en voinut olla menemättä hänen luokseen. Mutta kun pääsin ovelle, ei hän enää nyyhkyttänyt, hän rukoili. En osaa teille kuvaillakaan, kuinka kauniisti hän rukoili ja kuinka surullisesti valitti. Se oli jo enemmän kuin hurskautta, se oli enemmän kuin tuskaa. Minä, joka en ole

tekopyhä enkä kärsi jesuiittoja, sanoinkin sinä päivänä: Olen onnellinen, kun olen yksin eikä Jumala ole minulle lapsia antanut, sillä jos olisin isä ja kärsisin noin kuin tuo vanhus-raukka, eikä minulla olisi sydämessäni eikä muistissani niin kauniita sanoja kuin hänellä kääntyäkseni Jumalan puoleen, niin heittäytyisin suoraa päätä mereen, ettei minun tarvitsisi niin paljon kärsiä.

– Isä parka! mutisi pappi.

– Päivä päivältä hän eli yhä enemmän yksinään ja muista erillään. Monesti Mercedes ja herra Morrel tulivat häntä katsomaan, mutta ovi oli aina lukossa, ja vaikka olin aivan varma siitä, että hän oli kotona, ei hän avannut. Eräänä päivänä, kun hän vastoin tapaansa otti vastaan Mercedesen, joka oli aivan epätoivoissaan, koetti hän tätä lohduttaa:

"Usko minua, tyttäreni", sanoi hän, "hän on kuollut. Ja sen sijaan että me häntä odotamme, hän odottaakin meitä. Olen iloinen siitä, että minä olen vanhempi ja siis ensimmäisenä saan hänet kohdata." – Katsokaahan, olkoon ihminen kuinka hyvä tahansa, niin aikaa myöten väsy käymään sellaisten luona, jotka tekevät meidät murheellisiksi. Lopulta oli vanha Dantès aivan yksinään. En nähnyt hänen luokseen enää tulevan muita kuin outoja ihmisiä, ja kun he poistuivat, kuljettivat he mukanaan kääröjä. Minä arvasin heti, mitä nuo kääröt olivat. Hän myi vähitellen kaikki tavaranensa elääkseen. Lopulta vanhusparka oli aivan putipuhdas, hän oli kolmen kuukauden vuokran velkaa, ja hänet uhattiin häätää talosta. Hän pyysi viikon armonaikaa ja saikin sen. Tiedän tämän, koska talon omistaja poikkesi minun luokseni tullessaan hänen luotaan.

Ensimmäisten kolmen päivän aikana kuulin hänen tapansa mukaan kävelevän. Mutta neljäntenä en kuullut enää mitään. Uskalsin pyrkiä hänen luokseen. Ovi oli lukossa. Mutta ovenraosta näin hänen makaavan vuoteessaan kalpeana ja heikkona ja aavistin, että hän oli hyvin sairas. Lähetin silloin sanan herra Morrelille ja juoksin noutamaan Mercedesistä. Molemmat tulivat kiireimmän kautta. Herra Morrel toi mukanaan lääkärin. Lääkäri sanoi hänen sairastavan vatsatulehdusta ja määräsi hänet olemaan syömättä. Olin silloin saapuvilla enkä unohda koskaan vanhuksen hymyä, kun hän kuuli tämän määräyksen. Tästä lähin hän päästi sisään. Hänellä oli syy, minkä vuoksi hän ei syönyt. Olihan lääkäri kieltänyt.

Apotti huokasi syvään.

– Herättäähän tämä kertomus mielenkiintoanne? kysyi Caderousse.

– Kyllä, vastasi apotti. – Se vaikuttaa hyvin järkyttävästi.

– Mercedes tuli uudestaan. Hän näki vanhuksen muuttuneen ja tahtoi taas viedä hänet luokseen. Se oli herra Morrelinkin mielipide, hän tahtoi järjestää muuton ihan väkisinkin. Mutta vanhus huusi niin, että heitä alkoi pelottaa. Mercedes jäi vuoteen ääreen. Herra Morrel poistui, mutta viittasi Mercedeselle jättäneensä kukkaron uunin reunalle. Mutta lääkärin määräykseen vedoten vanhus ei tahtonut nauttia mitään. Nähtyään nälkää yhdeksän päivää vanhus kuoli, kiroten niitä, jotka olivat aiheuttaneet hänen onnettomuutensa. Mercedeselle hän sanoi: "Jos näet vielä poikani, niin sano, että kuolin siunaten häntä."

Apotti käveli kahteen kertaan huoneen poikki painaen kädellään kuivaa kurkkuaan.

– Ja te luulette siis hänen kuolleen...

– Nälkään ... nälkään, sanoi Caderousse. – Olen siitä yhtä varma, kuin että meitä tässä on kaksi kunnon kristittyä.

Apotti tarttui suonenedontapaisesti puolillansa olevaan vesilasiin, tyhjensi sen yhdellä siemauksella ja istuutui paikalleen silmät punaisina ja posket kalpeina.

– Se oli toden totta kamala onnettomuus, sanoi hän käheällä äänellä.

– Sitäkin kamalampi, kun Jumalalla ei ole mitään syytä siihen, vaan kaikki on ihmisten aikaansaamaa.

– Puhukaamme siis näistä ihmisistä, sanoi apotti. – Mutta, sanoi hän melkein uhkaavalla äänellä, – muistakaa, että olette sitoutunut kertomaan minulle kaikki. Kutka siis saivat pojan kuolemaan epätoivoon ja isän nälkään?

– Kaksi miestä, jotka molemmat kadehtivat häntä, toinen hänen rakastettuaan, toinen hänen menestystään: Fernand ja Danglars.

– Ja millä tavoin tuo kateus tuli ilmi?

– He antoivat Edmondin ilmi bonapartelaisena kätyrinä.

– Mutta kumpi antoi hänet ilmi, kumpi heistä oli oikeastaan syyllinen?

– Molemmat. Toinen kirjoitti kirjeen, toinen vei sen postiin.

– Ja missä tämä kirje kirjoitettiin?

– Réservessä, häiden edellisenä päivänä.

– Hyvä on, hyvä on, sanoi apotti. – Oi Faria, Faria, kuinka hyvin sinä tunsit ihmiset ja elämän!

– Mitä sanoitte? kysyi Caderousse.

– En mitään, vastasi pappi. – Jatkakaa!

– Danglars kirjoitti kirjeen vasemmalla kädellään, jotta käsialaa ei kukaan tuntisi, ja Fernand lähetti sen.

– Mutta, huudahti apotti äkkiä, – tehän olitte läsnä.

– Minä! sanoi Caderousse kummastuneena. – Kuka teille on ilmoittanut, että minä olin läsnä? Apotti huomasi menneensä liian pitkälle.

– Ei kukaan, sanoi hän, – mutta voidaksenne tietää ja tuntea asiat noin tarkoin on teidän täytynyt olla läsnä.

– Se on totta, sanoi Caderousse hiljaa, – minä olin läsnä.

– Ettekä noussut tällaista halpamaisuutta vastaan? sanoi apotti. – Olette siis heidän kanssarikollisensa.

– He juottivat minua niin paljon, että olin aivan sekaisin, sanoi Caderousse. – En nähnyt enää mitään muuten kuin usvan läpi. Sanoin kaiken mitä mies sellaisessa tilassa voi sanoa. Mutta he vastasivat laskeneensa ainoastaan leikkiä ja että tästä leikistä ei ole mitään seurauksia.

– Mutta näittehän seuraavana päivänä, että siitä oli seurauksia. Ette silloin sanonut mitään. Ja kuitenkin olitte läsnä silloin, kun hänet vangittiin.

– Niin olinkin ja aioin puhua, aioin sanoa kaikki, mutta Danglars pidätti minua. "Jos hän sattumalta on syyllinen", sanoi hän minulle, "jos hän todellakin on poikennut Elban saareen, jos hänellä todellakin on kirje vietävänä Pariisiin bonapartelaiselle komitealle, niin niitä, jotka ovat häntä puolustaneet, pidetään hänen rikoskumppaneinaan". – Minä pelkäsin politiikkaa, sellaista kuin se siihen aikaan oli. Vaikenin, se oli raukkamaista, sen myönnän, mutta rikos se ei ollut.

– Kyllä ymmärrän, te annoitte asioiden olla sinänsä, siinä kaikki.

– Niin, vastasi Caderousse, – ja se on yöt päivät kalvanut omaatuntoani. Olen monesti pyytänyt Jumalalta sitä anteeksi, sen vannon ja vakuutan, sitäkin hartaammin, kun tämä teko on ollut syynä kaikkiin vastoinkäymisiini. Saan nyt maksaa siitä, että sinä hetkenä olin liian itsekäs. Sen vuoksi sanonkin carcontelaiselle aina, kun hän ruikuttaa: "Pidä suusi kiinni, se on Jumalan tahto."

Ja Caderousse painoi päänsä hyvin katuvaivana alas.

– Olette puhunut suoraan, sanoi apotti. – Kun sillä tavoin syyttää itseään, niin ansaitsee anteeksiannon.

– Surukseni, sanoi Caderousse, – on Edmond kuollut eikä ole antanut minulle anteeksi.

– Hän ei siitä tietänyt mitään. . .

– Mutta hän tietää sen ehkä nyt, jatkoi Caderousse. – Sanotaanhan kuolleiden tietävän kaikki. Hetkisen olivat molemmat vaihi. Apotti oli noussut ja käveli miettiväisenä ympäri huonetta.

Sitten hän palasi paikalleen ja istuutui.

– Olette jo parikin kertaa maininnut erään herra Morrelin nimen. Kuka hän oli?

– Hän oli Pharaon-laivan omistaja ja Dantèsin isäntä.

– Ja miten hän tässä surullisessa asiassa toimi? kysyi apotti.

– Niin kuin rohkea, hyvänsuopa ja kunnan mies ainakin. Parikymmentä kertaa hän yritti toimia Edmondin hyväksi. Keisarin palattua hän kirjoitti, rukoili, uhkasi, niin että häntä kuninkaan

taas päästyä valtaan kovasti vainottiin bonapartelaisena. Kymmenet kerrat hän kävi vanhan Dantèsin luona, niin kuin olen kertonut, viedäkseen hänet luokseen asumaan, ja päivää ennen hänen kuolemaansa hän jätti uunin reunalle kukkaron, ja niin voitiin maksaa ukon velat ja suorittaa hautauskulut. Sillä tavoin vanhus saattoi edes kuolla niin kuin oli elänytkin tekemättä kenellekään vääryyttä. Tuo kukkaro on vieläkin minulla, punaisesta silkistä kudottu iso kukkaro.

– Ja elääkö herra Morrel vieläkin? kysyi apotti.

– Elää, vastasi Caderousse.

– Siinä tapauksessa, jatkoi apotti, – Jumala on häntä varmaankin siunannut, hän on rikas ... onnellinen...?

Caderousse hymyili katkerasti.

– Niin, yhtä onnellinen kuin minäkin, sanoi hän.

– Onko herra Morrel onneton? huudahti apotti.

– Hän on aivan kurjuuden ja, mikä vieläkin pahempaa, häpeän partaalla.

– Kuinka niin?

– Niin hänen on käynyt, sanoi Caderousse. – Hän on kaksikymmentäviisi vuotta tehnyt työtä ja saanut kunnioitetun aseman Marseillen kauppamaailmassa, mutta nyt hän on joutunut aivan rappiolle. Hän on kahdessa vuodessa menettänyt viisi laivaa, joutunut kärsimään kolmen suuren vararikon takia, ja nyt on hänen ainoa toivonsa tuo Pharaon, jota Dantès-parka komensi ja jonka pitäisi palata Intiasta lastinaan kokenillia ja indigoa. Jos laiva joutuu haaksirikkoon samoin kuin edellisekin, niin hän on hukassa.

– Ja onko tuolla onnettomalla vaimo ja lapsia? kysyi apotti.

– On. Hänen vaimonsa on tämän kaiken keskellä käyttäytynyt aivan kuin pyhimys. Hänen tyttärensä piti mennä naimisiin rakastamansa miehen kanssa, mutta tämän suku ei päästä poikaa naimisiin köyhtyneen miehen tyttären kanssa. Hänen poikansa on luutnanttina armeijassa. Mutta ymmärrättehän, että tämä kaikki vain lisää herra Morrelin tuskaa. Jos hän olisi yksin, niin hän ampuisi kuulun otsaansa ja kaikki olisi lopussa.

– Sehän on kamalaa! mutisi apotti.

– Sillä lailla Jumala kunnollisuuden palkitsee, sanoi Caderousse. – Katsokaahan, kuinka minäkin kärsin puutetta. Enkä kuitenkaan ole tehnyt mitään muuta rikosta kuin tuon äsken mainitsemani. Kun ensin olen saanut nähdä vaimoni kuolevan kuumetautiin voimatta auttaa häntä, kuolen nälkään samoin kuin vanha Dantèskin, jota vastoin Fernand ja Danglars oikein kieriskelevät kullassa.

– Kuinka niin?

– Siksi, että onni on heitä suosinut, jota vastoin kunnon ihmisten on käynyt huonosti.

– Miten on käynyt Danglars'in, joka on suurin syyllinen, nimittäin ilmiantaja, eikö niin?

– Mitenkä hänen on käynyt? Hän läksi Marseillestä. Herra Morrel, joka ei tuntenut hänen rikostaan, suositteli häntä erään espanjalaisen pankkiirin kirjanpitäjäksi. Espanjan sodan aikana hän hankki muonavaroja Ranskan armeijalle ja rikastui siitä. Sen jälkeen hän pelasi pörssissä näillä ensimmäisillä rahoillaan ja tuli kolme neljä kertaa rikkaammaksi. Hän oli mennyt naimisiin tuon saman pankkiirin tyttären kanssa, tämän kuoltua hän meni naimisiin leskirouva Narbonnen, nykyisen kuninkaan kamariherran ja vaikutusvaltaisen henkilön tyttären kanssa. Danglars teki itsensä miljoonamieheksi, ja muut tekivät hänestä paronin, joten hän nyt on paroni Danglars ja asuu talossaan Mont-Blanc-kadun varrella. Hänellä on kymmenen hevosta tallissaan, kymmenen lakeijaa eteisessään ja ties kuinka monta miljoonaa kassakaapissaan.

– Vai niin, lausui apotti hyvin omituisella äänellä. – Ja onko hän onnellinen?

– Kukapahan tässä onnesta tietää? Onnettomuus ja onni, ne jäävät seinien sisään salaisuudeksi. Seinät kuulevat, mutta eivät osaa puhua. Jos rikkaus tekee onnelliseksi, niin Danglars on onnellinen.

– Ja Fernand?

– Fernandin on käynyt vieläkin ihmeellisemmin.

– Mutta miten voi katalonialainen kalastaja, jolla ei ole mitään pääomaa eikä sivistystä, tulla rikkaaksi? Sitä minä en voi ymmärtää.

– Ei sitä voi kukaan muukaan. Hänen elämässään täytyy olla jokin kummallinen salaisuus, jota ei kukaan tiedä.

– Mutta mitä tietä hän sitten pääsi tähän korkeaan asemaan tai rikkauteen?

– Molempiin, molempiin. Hänellä on sekä korkea asema että rikkautta.

– Aivanhan te kerrotte minulle satua.

– Siltä kyllä kaikki ensimmältä näyttääkin. Mutta kuulkaahan, niin ymmärrätte. Vähän ennen keisarin paluuta oli Fernandille langennut arpa astua sotapalvelukseen. Bourbonit antoivat hänen olla rauhassa Catalansissa, mutta Napoleon palasi, ylimääräinen sotaväennosto pantiin toimeen, ja Fernandin oli pakko lähteä. Minäkin jouduin sotaväkeen, mutta kun olin Fernandia vanhempi ja olin mennyt vaimoraukkani kanssa naimisiin, niin minut lähetettiin ainoastaan rannikkoa vartioimaan. Fernand määrättiin toimivaan armeijaan. Hän joutui rykmenttinsä mukana rajalle ja otti osaa Lignyn taisteluun. Seuraavana yönä hän oli vartijana erään kenraalin teltan edustalla. Kenraali oli salaisissa väleissä vihollisen kanssa, ja hänen piti samana yönä mennä englantilaisten puolelle. Hän kehotti Fernandia seuraamaan häntä. Fernand suostui, jätti paikkansa ja seurasi kenraalia. Jos Napoleon olisi pysynyt vallassa, niin Fernand olisi siitä hyvästä joutunut sota-oikeuteen, mutta bourbonien palatessa valtaan oli tämä sama seikka hänelle suosituksena. Hän palasi Ranskaan aliupseerina. Kenraali pysyi huomattavassa asemassa ja suosi häntä edelleen. Hänestä tuli kapteeni vuonna 1823, juuri silloin kun Espanjan sota alkoi, samaan aikaan, jolloin Danglars teki ensimmäiset liikeyrityksensä. Fernand oli espanjalainen, hänet lähetettiin Madridiin tutkimaan maanmiestensä mielialaa. Siellä hän tapasi Danglars'in, liittyi häneen, lupasi kenraalilleen apua pääkaupungin ja maaseudun kuningasmielisiltä, sai lupauksia, teki omasta puolestaan sitoumuksia, johti joukot pitkin teitä, jotka hän yksin tunsi, läpi solien, joita kuningasmieliset vartioivat, ja teki tämän lyhyen sodan aikana niin suuria palveluksia, että Trocadéron taistelun jälkeen hänet nimitettiin everstiksi, hän sai kunnialegioonan upseerin ristin ja kreivin arvonimen.

– Oi kohtaloa, kohtaloa! huudahti apotti.

– Mutta siinä ei vielä ole kaikki. Kun Espanjan sota oli loppunut, näytti Euroopalle koittavan rauhan aika ja Fernand huomasi sen hidastuttavan hänen ylenemistään. Mutta Kreikka oli noussut kapinaan Turkia vastaan ja alkoi käydä vapaustaisteluaan. Kaikkien katseet kääntyivät Ateenaan. Kreikan sääliminen ja auttaminen alkoi olla muotina. Vaikka Ranskan hallitus, niin kuin tiedätte, ei suoranaisesti tukenutkaan Kreikkaa, salli se yksityisten mennä sen palvelukseen. Fernand pyysi ja saikin luvan astua Kreikan sotaväkeen, vaikka hän yhä pysyi Ranskan armeijan listoissa. Vähän sen jälkeen kuultiin, että kreivi Morcerf – se on hänen aatelisnimensä – oli astunut Ali-pashan palvelukseen opastajakenraalina. Ali-pasha sai surmansa, niin kuin tiedätte, mutta ennen kuolemaansa hän antoi Fernandille palkaksi suurehkon rahasumman. Fernand palasi Ranskaan, jossa hänen kenraalinarvonsa vahvistettiin.

– Se on siis hänen asemansa tätä nykyä? kysyi apotti.

– Niin on, jatkoi Caderousse. – Hänellä on komea palatsi Pariisissa, Helder-katu 27.

Apotti avasi suunsa, näytti arkailevan hetkisen, mutta sitten tekevän päätöksen.

– Entä Mercedes? sanoi hän. – Minulle kerrottiin hänen kadonneen.

– Kyllä hän katosi, sanoi Caderousse, – niin kuin aurinko katoaa, noustakseen seuraavana aamuna entistä kirkkaampana.

– Onko hänkin siis tullut rikkaaksi? kysyi apotti ivallisesti hymyillen.

– Mercedes on tällä hetkellä Pariisin hienoin nainen, sanoi Caderousse.

– Jatkakaa, lausui apotti, – olen kuulevinani aivan kuin jännittävää satua. Mutta olen itsekin nähnyt niin kummallisia tapahtumia, että kertomuksenne ei minua hämmästyttä.

– Mercedes oli alussa aivan epätoivoissaan Edmondin katoamisesta. Olenhan kertonut, kuinka hän kävi herra Villefort'n luona ja kuinka hän hoiteli vanhaa Dantèsia. Kaiken epätoivon keskellä

häntä kohtasi uusi suru, Fernand läksi pois, Fernand, jonka rikoksesta hän ei tietänyt mitään ja jota hän rakasti aivan kuin omaa veljeään. – Kun Fernand oli lähtenyt, jäi Mercedes yksin. Kolme kuukautta hän itki. Hän ei saanut mitään tietoja Edmondista eikä Fernandista. Hän ei nähnyt muuta kuin vanhuksen, joka oli kuolemaisillaan epätoivoon. Eräänä iltana istuttuaan tapansa mukaan koko päivän paikallaan niiden teiden risteyksessä, jotka Marseillesta vievät Catalansiin, hän palasi kotiinsa entistä alakuloisempana. Ei sulhanen eikä ystävä palannut kumpaakaan tietä, eikä hän ollut saanut heistä mitään tietoja. Äkkiä hän oli kuulevinaan tuttujen askelten ääntä. Hän kääntyi levottomana, ovi aukeni, hän näki Fernandin astuvan aliupseerinpuvussa sisään. – Puolet hänen kyynelistään eivät olleet virranneet Fernandin takia, mutta osa hänen entistä elämäänsä palasi kuitenkin tämän mukana takaisin. Hän tarttui niin suurella ilolla Fernandin käsiin, että tämä piti sitä rakkautena, vaikka Mercedes iloitsi ainoastaan siitä, ettei hänen enää tarvinnut olla yksin maailmassa ja että hän tapasi taas ystävän oltuaan niin pitkät ajat aivan orpona. Hän ei koskaan ollut vihannut Fernandia, mutta ei myöskään rakastanut, siinä kaikki. Toinen oli Mercedesen sydämessä, tämä toinen oli poissa ... oli kadonnut ... oli ehkä kuollut. Ajatellessaan tätä viimeistä mahdollisuutta Mercedes purskahti itkuun ja väänteli käsiään. Toiset olivat jo ennen koettaneet tyrkyttää hänelle tätä ajatusta, mutta hän oli sen karkottanut; nyt se tuli itsestään hänen mieleensä. Vanha Dantès oli sitä paitsi taukoamatta sanonut hänelle: "Edmondimme on kuollut, sillä ellei hän olisi kuollut, hän palaisi."

Vanhus kuoli, niin kuin olen teille kertonut. Jos hän olisi elänyt, niin epäilemättä Mercedes ei koskaan olisi suostunut tuon toisen vaimoksi, sillä vanhus olisi tavallaan aina ollut muistuttamassa häntä uskottomuudesta. Fernand ymmärsi sen. Kuultuaan vanhuksen kuolleen hän palasi. Tällä kertaa hän oli luutnantti. Ensimmäisellä kerralla hän ei ollut lausunut Mercedeselle ainoatakaan rakkauden sanaa, toisella matkallaan hän sanoi rakastavansa häntä. Mercedes pyysi vielä kuusi kuukautta odottaakseen ja itkeäkseen Edmondia.

– Siitähän tuli yhteensä kahdeksantoista kuukautta, sanoi apotti katkerasti hymyillen. – Eihän kaikkein jumaloiduinkaan rakastaja voi sen enempää pyytää.

Sitten hän lausui hiljaa itsekseen englantilaisen runoilijan sanat: *Frailty, thy name is woman!*<sup>9</sup>

– Kuusi kuukautta myöhemmin, jatkoi Caderousse, – heidät vihittiin Accoules-kirkossa.

– Se oli sama kirkko, jossa hänen piti mennä vihille Edmondin kanssa, lausui pappi hiljaa. – Sulhanen vain oli toinen, siinä koko erotus.

– Mercedes meni naimisiin, jatkoi Caderousse. – Mutta vaikka hän kaikkien mielestä näyttikin tyyneltä, oli hän yhtä kaikki pyörtymäisillään mennessään Réserveen ohitse, jossa hän kahdeksantoista kuukautta aikaisemmin oli viettänyt kihlajaisia sen miehen kanssa, jota hän vieläkin rakasti, jos vain olisi uskaltanut katsahtaa sydämensä syvyyteen. Fernand oli onnellinen, mutta ei rauhallinen, sillä näin hänet siihen aikaan. Hän pelkäsi taukoamatta Edmondin palaavan. Sen vuoksi hän heti paikalla tahtoi muuttaa toisaanne. Catalansissa uhkasivat häntä liian monet muistot ja liian monet vaarat. – Kahdeksan kuukautta häiden jälkeen he läksivät pois.

– Oletteko nähnyt Mercedesen sittemmin? kysyi pappi.

– Näin kyllä Espanjan sodan aikana Perpignanissa, jonne Fernand oli hänet jättänyt. Hän kasvatti silloin poikaansa.

Apotti vavahti.

– Poikaansako? kysyi hän.

– Niin, vastasi Caderousse, – pikku Albertia.

– Mutta voidakseen häntä kasvattaa, sanoi apotti, – oli hän siis itse saanut nauttia opetusta.

Muistan Edmondin sanoneen, että hän oli tavallinen kalastajatyttö, kaunis mutta vailla koulusivistystä.

– Tunsiko hän siis niin huonosti oman morsiamensa! huudahti Caderousse. – Mercedes olisi voinut tulla kuningattareksi, jos kruunu olisi pantu kauneimman ja viisaimman naisen päähän. Hänen rikkautensa oli jo silloin lisääntymässä, ja hän kehittyi sen mukaan. Hän oppi piirustamaan, hän oppi

---

<sup>9</sup> Heikkous, nimesi on nainen!

soittamaan, hän oppi kaikkea. Näin meidän kesken sanoen luulen hänen tehneen tuon kaiken vain aikansa kuluksi, unohtaakseen; luulen, että hän ajoi niin paljon oppia päähänsä karkottaakseen sen, mikä hänellä oli sydämessään. Mutta nyt kaikki on hyvin, sanoi Caderousse, – rikkaus ja kunnia ovat epäilemättä tuottaneet hänelle lohdutusta. Hän on rikas, on kreivitär, ja kuitenkin...

Caderousse vaiken.

– Kuitenkin, mitä? kysyi apotti.

– Yhtä kaikki olen varma siitä, ettei hän ole onnellinen, sanoi Caderousse.

– Mistä sen päätätte?

– Kun tulin kovin onnettomaksi, niin arvelin entisten ystäväni auttavan minua. Menin Danglars'in luo, hän ei edes ottanut minua vastaan. Menin Fernandin luo, hän lähetti kamaripalvelijansa välityksellä minulle sata frangia.

– Ette siis nähnyt kumpaakaan?

– En. Mutta kreivitär Morcerf näki minut.

– Miten?

– Lähtiessäni putosi kukkaro jalkojeni juureen. Siinä oli kaksikymmentäviisi kultarahaa. Kun nostin pääni, näin Mercedeksen sulkevan ikkunan.

– Ja miten on käynyt herra Villefort'in? kysyi apotti.

– Hän ei ole ollut ystäväni. Häntä en tuntenut. Hänen apuunsa en voinut turvautua.

– Mutta ettekö tiedä, miten hänen on käynyt ja millä tavoin hän vaikutti Edmondin kohtaloon?

– En. Tiedän ainoastaan, että vähän sen jälkeen, kun Edmond vangittiin, hän meni naimisiin neiti Saint-Méranin kanssa ja läksi pian sen jälkeen Marseillesta. Ehkä onni on häntäkin suosinut samoin kuin noita toisia, epäilemättä hän on rikas niin kuin Danglars ja kunnioitettu niin kuin Fernand. Minä yksin, niin kuin näette, olen jäänyt köyhäksi, ja Jumala on minut unohtanut.

– Erehdytte, ystäväni, sanoi apotti. – Jumala näyttää toisinaan unohtavan meidät, vaikka hänen oikeutensa vain lepää, mutta tulee hetki, jolloin hän meitä muistaa. Ja tässä on todistus siitä.

Näin sanoen apotti otti taskustaan timantin ja ojensi sen Caderousselle.

– Tässä, ystäväni, ottakaa tämä, se kuuluu teille.

– Kuinka, minulle yksin! huudahti Caderousse. – Ettehän laske leikkiä?

– Tämä timantti oli jaettava hänen ystäviensä kesken. Edmondilla oli yksi ainoa ystävä, joko on siis turha. Ottakaa tämä timantti ja myykää se. Sen arvo on viisikymmentätuhatta frangia, vakuutan kerran vielä, ja tämän summan avulla varmaankin puutteenne on karkotettu.

– Voi, hyvä herra, sanoi Caderousse ojentaen arkana toisen kätensä ja kuivaten toisella hikeä otsaltaan. – Voi, hyvä herra, älkää laskeko leikkiä miesraukan onnen ja epätoivon kustannuksella!

– Minä tiedän kyllä, mitä on onni ja mitä epätoivo, enkä koskaan laske leikkiä tunteiden kustannuksella. Ottakaa siis tämä, mutta vastalahjaksi...

Caderousse kosketti jo timanttia, mutta veti kätensä takaisin.

Apotti hymyili.

– Antakaa minulle vastalahjaksi, jatkoi hän, – se punainen silkkikukkaro, jonka herra Morrel jätti vanhan Dantèsin uunin reunalle. Sanoittehan, että se on vielä teillä.

Yhä enemmän hämmästyen Caderousse meni ison tammikaapin oven luo, avasi sen ja antoi apotille pitkän, haalistuneen, punaisen silkkikukkaron, jonka ympärillä oli kaksi aikoinaan kullattua messinkirengasta.

Apotti otti sen ja antoi timantin Caderousselle.

– Te olette todellakin Jumalan mies, huudahti Caderousse, – sillä kukaan ei tietänyt Edmondin antaneen teille timantin, ja te olisitte voinut pitää sen.

– Hyvä, sanoi apotti itsekseen, – sinä olisit kaikesta päättäen sen tehnyt.

Apotti nousi, otti hattunsa ja hansikkaansa.

– Kaikki, mitä olette minulle kertonut, on siis aivan totta, ja minä voin joka suhteessa siihen luottaa?

– Katsokaahan, apotti, sanoi Caderousse, – tuolla nurkassa on siunattu puinen Kristuksen kuva, tuolla kaapin päällä on vaimoni evankeliumikirja, avatkaa se, ja minä vannon, toinen käsi kirjalla ja toinen Kristusta kohden ojennettuna, vannon sieluni autuuden kautta, kristinuskoni kautta, että olen kertonut teille kaikki asiat niin kuin ne ovat tapahtuneet ja niin kuin enkeli viimeisenä tuomiopäivänä ne kuiskaa Jumalan korvaan!

– Hyvä on, sanoi apotti vakuuttuneena, – hyvä on. Tuottakoot rahat teille onnea! Hyvästi, pakenen loitolle ihmisistä, jotka saavat niin paljon pahaa toisilleen aikaan.

Vaivoin pääsi apotti vapaaksi Caderoussen innokkaista kiitollisuuden osoituksista, nosti itse teljen ovesta, nousi hevosen selkään, tervehti viimeisen kerran majatalon isäntää, joka puhkesi myrskyisiin jäähyväisiin, ja ajoi pois samaa tietä kuin oli tullutkin.

Kääntyessään Caderousse näki takanaan vaimonsa entistä kalpeampana ja vapisevampana.

– Onko se totta, mitä kuulin? sanoi hän.

– Mikä? Sekö, että hän antaa tämän sormuksen meille? huusi Caderousse melkein hulluna ilosta.

– Niin.

– Se on toden totta. Tässä se on.

Vaimo katseli sitä hetkisen ja sanoi sitten hiljaa:

– Entä jos se onkin väärä?

Caderousse kalpeni ja horjui.

– Väärä, mutisi hän, – väärä ... ja miksi tuo mies olisi antanut minulle väärän jalokiven?

– Saadaksesen kuulla salaisuutesi maksamatta siitä mitään, senkin tyhmeliini!

Caderousse seiso tyrmistyneenä.

– Sen saamme kohta nähdä, sanoi hän laskien hattunsa punaisen huivin päälle päähänsä.

– Millä tavoin?

– Beaucairessa on tänään markkinat. Siellä on pariisilaisia jalokivikauppiaita. Minä menen näyttämään sormusta heille. Sinä saat sillä aikaa varjella taloa. Kahden tunnin päästä palaan.

Ja Caderousse syöksyi talostaan ja läksi päinvastaiseen suuntaan kuin tuntematon oli mennyt.

– Viisikymmentätuhatta frangia! mutisi carcontelainen jäätyään yksin.

– Se on kyllä suuri summa ... mutta mikään rikkaus se ei ole.

## 28. Vankilan luettelot

Seuraavana päivänä sen kohtauksen jälkeen, joka tapahtui Bellegardesta Beaucaireen johtavan tien varrella, tuli noin kolmikymmenvuotias tai hiukan vanhempi herra Marseillen määrin luo. Hänellä oli yllään sininen hännystakki, nankinihousut ja valkoinen liivi, ja sekä ulkoasu että puhetapa ilmaisi hänet englantilaiseksi.

– Hyvä herra, sanoi hän, – olen Thomson & Frenchin kauppahuoneen ensimmäinen kirjanpitäjä Roomasta. Olemme jo kymmenen vuoden ajan olleet liikeasioissa marseillalaisen toiminimen Morrelin & pojan kanssa. Olemme kiinnittäneet tähän liikkeeseen lähes satatuhatta frangia ja olemme hiukan levottomia, koska olemme saaneet kuulla, että liike on rappion partaalla. Tulen siis Roomasta nimenomaan saamaan teiltä tietoja tämän liikkeen tilasta.

– Tiedän kyllä, sanoi määri, – että neljän viiden vuoden ajan on onnettomuus seurannut Morrelia. Hän on menettänyt neljä tai viisi laivaa ja hävinnyt kolmessa neljässä vararikossa suuret summat, mutta minun ei sovi millään tavoin antaa tietoja liikkeen tilasta, vaikka itsellenikin on heiltä saamista kymmenentuhatta frangia. Jos kysytte minulta määrinä, mikä on ajatukseni herra Morrelista, niin vastaan, että hän on harvinaisen kunnollinen mies aivan viimeiseen asti ja on suorittanut sitoumuksensa. Siinä kaikki, mitä voin teille sanoa. Jos tahdotte saada lisätietoja, niin kääntykää herra Bovillen puoleen, joka on vankiloiden tarkastaja ja asuu Noailles-kadun varrella, numerossa 15. Hänellä on herra Morrelilta saatavaa luullakseni kaksisataatuhatta frangia, ja hänellä on siis suurempi syy pelätä kuin minulla, koska hänen summansa on paljon suurempi kuin minun. Ehkä hän voi antaa teille tarkempia tietoja kuin minä.

Englantilaista näytti tämä suuri hienotunteisuus miellyttävän, hän kumarsi, poistui ja asteli englantilaisille ominaisella tavalla äskenmainittua katua kohden.

Herra Boville oli työhuoneessaan. Hänet nähdessään englantilainen teki hämmästyttäviä kuvaavan liikkeen, ja siitä saattoi päätellä, että hän ei ensi kertaa nähnyt tätä miestä. Mitä herra Bovilleen tulee, niin hän oli tänä hetkenä niin epätoivoissaan, ja kaikki hänen henkiset voimansa olivat niin tyyten suunnatut yhteen ainoaan ajatukseen, että hänen muistinsa ja mielikuvituksensa eivät joutaneet harhailemaan menneisyydessä.

Tyynesti, niin kuin englantilaisten on tapana, vieras teki hänelle melkein sanasta sanaan samat kysymykset kuin Marseillen määrillekin.

– Hyvä herra, sanoi herra Boville, – pelkonne on valitettavasti aivan perusteltu, ja minussa näette suorastaan epätoivoisen miehen. Olin sijoittanut kaksisataatuhatta frangia Morrelin liikkeeseen. Nämä kaksisataatuhatta oli tarkoitettu myötäjäisiksi tyttärelleni, jonka aion naittaa kahden viikon päästä. Näistä kahdestasadastuhannesta frangista piti maksettaman puolet tämän kuun 15. päivänä ja puolet ensi kuun 15. päivänä. Ilmoitin herra Morrelille, että toivoin tämän suorituksen tapahtuvan määräaikana, ja hän kävi noin puoli tuntia sitten täällä ilmoittamassa, että ellei hänen laivansa Pharaon 15: nneksi päiväksi saavu Marseilleen, ei hän voi summaa suorittaa.

– Tämähän merkitsee maksunlykkäystä, sanoi englantilainen.

– Sanokaa pikemmin vararikkoa! huudahti herra Boville aivan epätoivoissaan.

Englantilainen näytti miettivän hetkisen ja sanoi sitten:

– Olette siis levoton saatavienne puolesta?

– Uskon, etten saa niitä koskaan.

– No niin, minä ostan ne teiltä.

– Tekö?

– Niin, minä.

– Mutta epäilemättä hyvin suurella alennuksella?

– En, kahdestasadastuhannesta frangista. Meidän liikkeemme, sanoi englantilainen hymyillen, – ei tee senlaatuksia kauppia.

- Ja miten maksatte?
- Käteisellä rahalla.

Ja englantilainen otti taskustaan setelitukun, jossa näytti olevan kaksi kertaa niin paljon kuin herra Boville pelkäsi menettävänsä.

Ilon välähdys näkyi herra Bovillen kasvoilla. Hän hillitsi kuitenkin itsensä ja lausui:

– Minun täytyy ilmoittaa teille, että otaksuttavasti ette saa muuta kuin kuusi prosenttia näistä rahoistanne.

– Se ei kuulu minuun, sanoi englantilainen. – Se asia on Thomson & Frenchin, jonka nimessä toimin. Ehkä he tahtovat jouduttaa kilpailevan liikkeen häviötä. Olen valmis maksamaan summan käteisellä, jos velkakirja siirretään minulle, mutta välittäjäpalkkio tulee minun hyväkseni.

– Sehän on oikeus ja kohtuus! huudahti herra Boville. – Välittäjäpalkkio on tavallisesti puolitoista prosenttia. Tahdotteko kaksi? Tahdotteko kolme? Tahdotteko viisi? Tahdotteko enemmän? Sanokaa.

– Hyvä herra, sanoi englantilainen nauraen, – minä olen samanlainen kuin kauppahuoneenikin, minä en tee senlaatuksia kauppoja. Palkkioni on aivan toisenlainen.

- Sanokaa se.
- Olette vankiloiden tarkastaja?
- Olen ollut jo neljätoista vuotta.
- Teillä on vankien tulo- ja lähtöluettelot?
- Tietysti.
- Näihin luetteloihin on liitetty vankeja koskevia tiedonantoja?
- Jokaisella vangilla on omat asiapaperinsa.
- No niin, minulla oli opettajana Roomassa eräs apotti-parka, joka äkkiä katosi. Olen sittemmin saanut tietää, että hän on ollut vankina Ifin linnassa, ja tahtoisin saada tietää, onko hän ehkä kuollut.

- Mikä hänen nimensä oli?
- Apotti Faria.
- Muistan hänet aivan hyvin! huudahti herra Boville. – Hän oli hullu.
- Niin väitettiin.
- Hän oli aivan varmasti hullu.
- Se on mahdollista. Ja minkälatuinen oli hänen hulluutensa?
- Hän väitti tietävänsä erään suunnattoman suuren aarteen säilytyspaikan ja tarjosi hallitukselle mielettömiä summia päästäkseen vapaaksi.

– Miesparka! Onko hän kuollut?

– On, neljättä kuukautta sitten, helmikuun viimeisenä päivänä.

– Teillä on verrattoman hyvä muisti, kun tuolla tavoin muistatte päivämäärät.

– Muistan tämän päivän siksi, että puheenaolevan miesraukan kuolema oli yhteydessä erään sangen omituisen tapauksen kanssa.

– Saisinko kuulla tämän tapauksen? kysyi englantilainen niin uteliaan näköisenä, että ihmistuntija olisi ihmetellyt sellaista ilmettä hänen tyynillä kasvoillaan.

– Kyllä, varsin hyvin. Apotin tyrmästä oli neljäkymmenenviiden tai viidenkymmenen jalan päässä erään bonapartelaisen kätyrin koppi. Hän oli ottanut osaa kruununanastajan paluuseen vuonna 1815 ja oli hyvin tarmokas ja vaarallinen mies.

– Todellako? sanoi englantilainen.

– Oli kyllä, sanoi herra Boville. – Satuin näkemään tämän miehen vuonna 1816 tai 1817, eikä hänen koppiinsa uskaltanut mennä ilman sotilasvartiota. Hän teki minuun hyvin syvän vaikutuksen, enkä koskaan unohda hänen kasvojaan.

Englantilainen hymyili tuskin huomattavasti.

– Sanoitte, että nuo molemmat tyrmät olivat...

– Viidenkymmenen jalan päässä toisistaan. Edmond Dantès näyttää...

- Vaarallinen miehen nimi oli...
- Edmond Dantès. Niin oli. Tuo Edmond Dantès näyttää joko hankkineen itselleen tai valmistaneen työaseet, joiden avulla hän oli kaivanut käytävän molempien koppien välille.
- Pakenemisen tarkoituksessako?
- Aivan oikein. Mutta vankien onnettomuudeksi apotti Faria sai halvauskohtauksen ja kuoli.
- Minä ymmärrän, kaikki pakoyritykset loppuivat heti siihen.
- Niin, vainajan puolelta, vastasi herra Boville, – mutta ei eloonjääneen puolelta. Päinvastoin Dantès sai siitä keinon päästä pakoon. Hän nähtävästi luuli, että Ifin vankilassa kuolleet vangit haudataan tavalliseen hautausmaahan. Hän kantoi vainajan omaan koppiinsa, meni hänen sijastaan säkkiin, jonne tämä oli pistetty, ja odotti hautaamishetkeä.
- Sepäs oli rohkea yritys, sanoi englantilainen.
- Sanoihan minä, että hän oli hyvin vaarallinen mies. Kaikeksi onneksi hän on nyt itse syypää siihen, ettei hallituksen tarvitse enää pelätä häntä.
- Kuinka niin?
- Kuinka niin? Ettekö ymmärrä?
- En.
- Ei Ifin linnassa ole hautausmaata. Kuolleet heitetään aivan yksinkertaisesti mereen, kun heidän jalkoihinsa ensin on sidottu kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen tykinkuula.
- Niinkö? sanoi englantilainen, ikään kuin hänen olisi ollut vaikea ymmärtää.
- Niin, hänen jalkoihinsa sidottiin kolmenkymmenenkuuden naulan painoinen kuula ja hänet heitettiin mereen.
- Todellako? huudahti englantilainen.
- Niin, jatkoi tarkastaja. – Arvaattehan, kuinka pakolainen mahtoi hämmästyä, kun hänet heitettiin kalliolta alas. Olisin tahtonut sinä hetkenä nähdä hänen kasvonsa.
- Se olisi ollut vaikeata.
- Samapa se, sanoi herra Boville, joka oli hyvällä tuulella tietäessään pelastavansa kaksisataatuhatta frangiaan. – Samapa se! Minä kuvittelen ainakin näkeväni ne.
- Ja hän purskahti nauruun.
- Niin minäkin, sanoi englantilainen.
- Ja hänkin alkoi vuorostaan nauraa, mutta englantilaisten tavoin hampaat yhdessä.
- Siis, jatkoi englantilainen, joka ensimmäisenä taukosi nauramasta, – pakolainen siis hukkui?
- Niin, upposi pohjaan asti.
- Joten vankilan kuvernööri pääsi samalla kertaa vapaaksi raivoisasta ja hullusta vangista?
- Juuri niin.
- Mutta jonkinmoinen pöytäkirja kai laadittiin tämän tapauksen johdosta? kysyi englantilainen.
- Tietysti, kuolinkertomus. Ymmärrättehän, siltä varalta, että Dantèsin omaiset olisivat tahtoneet tietää, elikö hän vai oliko kuollut.
- Nyt he siis voivat olla rauhassa, jos hänellä jotakin perittävää oli. Hän on siis todellakin kuollut?
- On, on. Ja he saavat todistuksen milloin tahansa.
- Hyvä on, sanoi englantilainen, – mutta palatkaamme nyt vankiluetteloihin.
- Se on totta. Jouduimme aivan toisaanne tämän kertomuksen johdosta.
- Anteeksi.
- Anteeksi, minkä vuoksi? Ei laisinkaan. Tuo kertomus huvitti minua suuresti.
- Se on todellakin huvittava. Halusitte siis nähdä kaikki apottia koskevat paperit. Hän oli itse lempeys.
- Näkisin ne mielelläni.
- Suvaitkaa tulla työhuoneeseeni, niin näytän ne teille.

Herra Bovillen työhuoneessa oli tavattoman hyvä järjestys, jokaisella luettelolla oli numeronsa, jokainen asiapaperikimppu oli omassa lokerossaan. Tarkastaja pyysi englantilaista istumaan pöydän ääreen, laski hänen eteensä Ifin linnan luettelot ja asiakirjat antaen hänen mielin määrin selailta niitä. Itse hän istahti erääseen nurkkaan lukemaan sanomalehteä.

Helposti englantilainen löysi apotti Fariaa käsittelevät paperit. Mutta herra Bovillen kertoma juttu näytti herättäneen hänessä suurta mielenkiintoa, koska hän tarkastettuaan apottia koskevat paperit etsi myös käsiinsä Edmond Dantèsin paperit. Kaikki oli siellä paikoillaan: ilmianto, kuulustelu, Morrelin anomus, Villefort'in suositus. Hän kääri ilmiannon kokoon ja pisti sen taskuunsa, luki kuulustelun ja huomasi, että Noirtier'n nimeä ei siinä mainittu, tarkasti Morrelin anomuksen, joka oli päivätty huhtikuun 10. päivänä 1815. Siinä Morrel prokuraattorin sijaisen neuvosta, koska Napoleon silloin hallitsi, liioitteli Dantèsin keisarille tekemiä palveluksia, jotka Villefort'in suositus varmensi. Nyt hän ymmärsi kaiken. Tämä Napoleonin aikana kirjoitettu anomus, jonka Villefort oli jättänyt lähettämättä, tuli kuninkaan paluun jälkeen pelottavaksi aseeksi kuninkaallisen prokuraattorin käsissä. Hän ei sen vuoksi hämmästynyt nähdessään seuraavan huomautuksen vankiluettelossa nimensä vieressä:

**EDMOND DANTÈS.**

Hurja bonapartelainen. On ottanut aktiivisesti osaa Elban saarelta palaamiseen. Pidettävä salaisessa säilössä ja hyvin huolellisesti vartioitava.

Näiden rivien alle oli kirjoitettu toisella käsialalla:

Lukenut yllä olevat muistutukset. *Ei voi mitään tehdä.*

Vertaamalla ensin mainittua käsialaa Morrelin anomukseen liitetyn suosituksen käsialaan huomasi hän molemmat saman miehen kirjoittamiksi. Ne olivat Villefort'in käsialaa.

Huomautuksen alla oleva muistutus taas oli tarkastajan laatima. Hän oli ilmeisesti sattumalta ottanut selkoa Dantèsin asiasta, mutta luettuaan todistukset ei katsonut voivansa tehdä mitään häntä auttaakseen.

Niin kuin olemme maininneet, oli tarkastaja, jotta ei häiritsisi apotti Farian oppilasta hänen tutkimuksissaan, hienotunteisesti väistynyt syrjään lukemaan *Drapeau Blanc* – lehteä.

Hän ei siis nähnyt, miten englantilainen kääri kokoon ja pisti taskuunsa ilmiannon, jonka Danglars oli kirjoittanut Réserven lehtimajassa ja jossa oli Marseillen postileima, 27. p. helmikuuta, klo 6 illalla.

Mutta sanottakoon suoraan, vaikka hän sen olisikin huomannut, niin hän pani siksi vähän painoa tuolle paperille ja siksi paljon noille kahdellesadalletuhannelle frangille, ettei hän olisi estänyt englantilaista, vaikka tämä menettelikin laittomasti.

– Kiitos, sanoi tämä paukauttaen luettelon kiinni. – Olen saanut kaikki haluamani tiedot. Nyt on minun vuoroni pitää lupaukseni. Antakaa minulle yksinkertainen velansiirtopaperi, kuitatkaa siihen saaneenne rahat, ja minä lasken ne eteenne.

Hän jätti paikkansa herra Bovillelle. Tämä kirjoitti kyseessäolevan siirron, jona aikana englantilainen laski rahat pöydän reunalle.

## 29. Morrelin kauppahuone

Jokainen, joka tunsi Morrelin kauppahuoneen olot eikä muutamaan vuoteen olisi siellä käynyt, olisi nyt sinne palatessaan pannut merkille suuria muutoksia.

Entinen eloisuus, hyvinvointi ja onni, joka aivan kuin huokuu kukoistavan kauppahuoneen seinistä, oli poissa. Ikkunaverhojen takaa ei näkynyt loistavia kasvoja, kirjurit eivät kiireisesti juosseet käytävissä kynä korvan takana, piha ei ollut täynnä tavarakääröjä, eikä sieltä kuulunut kantajien huutoja ja naurua. Kaikki näytti alakuloiselta ja kuolleelta. Autiossa käytävässä ja laajassa pihassa, jossa ennen oli paljon liikeapulaisia, oli nyt enää vain kaksi. Toinen oli kaksikymmentäkolme- tai – neljävuotias mies, Emmanuel Raymond, joka oli rakastunut herra Morrelin tyttäreeseen ja oli jäänyt liikkeen palvelukseen, vaikka hänen omaisensa olivat tehneet kaiken voitavansa saadakseen hänet lähtemään pois. Toinen oli vanha silmäpuoli kassanhoitaja, jolle tässä suuressa mehiläispesässä ennen hyörineet liikeapulaiset olivat antaneet nimen Cocles (roomalaisen silmäpuolen sankarin Horatius Coclesin mukaan). Hän oli niin tottunut tähän nimeen, että olisi tuskin hievahtanutkaan, jos häntä olisi jollakin muulla nimellä kutsuttu.

Cocles oli jäänyt Morrelin palvelukseen, ja tämän kunnan miehen asemassa oli tapahtunut merkillinen muutos. Hän oli noussut kassanhoitajaksi ja alentunut palvelijaksi.

Yhtä kaikki hän pysyi samana Cocleksena, hyvänä, kärsivällisenä, uskollisena, mutta tuiki itsepäisenä, jos tuli kysymykseen laskeminen. Siinä hän oli valmis taistelemaan vaikka koko maailmaa ja herra Morreliakin vastaan. Hän ei osannut muuta kuin kertomataulunsa, mutta sen täydellisesti. Siinä ei häntä kerta kaikkiaan voinut johdattaa harhaan.

Tähän mainioon mieheen ei vähääkään näyttänyt tarttuneen Morrelin kauppahuoneen alakuloinen tunnelma. Se ei liikuttanut häntä hiukkaakaan. Mutta tämä välinpitämättömyys ei suinkaan johtunut puuttuvasta rakkaudesta liikettä kohtaan, ei, sen perustana oli horjumaton vakaumus. Niin kuin rotat, nuo itsekkäät vieraat, lähtevät laivasta, jonka kohtalo on määrännyt hukkumaan, ja katoavat jo ennen kuin ankkuri on nostettukaan, samoin olivat Morrelin lukuisat kirjanpitäjät ja työmiehet vähitellen kadonneet konttorista ja varastohuoneista. Cocles ei nähnyt heidän poistuvan eikä edes kysynyt itseltään, mikä mahtoi olla syynä heidän lähtöönsä. Hän piti kiinni vain laskuistaan, ja niinä kahtenakymmenenä vuotena, jotka hän oli ollut Morrelin liikkeen palveluksessa, hän oli nähnyt maksusuoritusten tapahtuvan niin säännöllisesti, ettei voinut kuvitellakaan niiden koskaan lakkaavan. Eihän myllärikään, jonka myllyä vuolas virta käyttää, voi kuvitella, että tämä virta voisi kuivua. Ja olihan vielä viime kuun lopussa maksut suoritettu aivan täsmällisesti. Cocles oli huomannut herra Morrelin erehtyneen laskuissaan seitsemänkymmentä centimea vahingokseen, ja samana päivänä hän oli vienyt nämä rahat herra Morrelille, joka alakuloisesti oli pudottanut ne melkein tyhjiin laatikkoon sanoen:

– Hyvä on, Cocles, te olette mallikelpoinen kassanhoitaja.

Ja Cocles oli poistunut tavattoman tyytyväisenä, sillä herra Morrelin, tämän Marseillen kunnollisimman miehen kiitos miellytti häntä enemmän kuin jos hän olisi saanut 50 écun palkkion.

Mutta tämän kilvoituksen jälkeen herra Morrel oli elänyt vaikeita hetkiä. Suorittaakseen kuukauden viimeisenä päivänä kaikki maksuerät hän oli koonnut kaikki säästönsä, ja peläten, että Marseillessa leviäisi tieto hänen vaikeasta asemastaan, hän oli itse mennyt Beaucairen markkinoille ja siellä myynyt muutamia vaimonsa jalokiviä ja osan talon hopeaesineistä. Tämän uhrauksen johdosta oli Morrelin kauppahuoneen kunnia vielä tällä erää pelastettu. Mutta nyt oli kassa aivan tyhjä. Voidakseen suorittaa tämän kuun 15. päivänä herra Bovillelle satatuhatta frangia ja seuraavan kuun viidentenätoista päivänä yhtä paljon herra Morrel kohdisti kaiken toivonsa Pharaonin saapumiseen. Eräs laiva, joka oli lähtenyt samaan aikaan kuin Pharaon ja oli onnellisesti saapunut perille, oli ilmoittanut sen olevan tulossa.

Mutta tuo laiva, joka samoin kuin Pharaonkin oli lähtenyt Kalkuttasta, oli ollut perillä kaksi viikkoa, ja Pharaonista ei ollut saapunut mitään tietoja.

Näin olivat asiat, kun Thomson & Frenchin edustaja, päivää sen jälkeen kun oli tehnyt suuren kauppansa herra Bovillen luona, saapui herra Morrelin luo.

Emmanuel otti hänet vastaan. Nuori mies pelkäsi jokaista uutta tulokasta, koska he tavallisesti olivat vain uusia velkojia ja tahtoivat keskustella liikkeen päämiehen kanssa peläten menettävänsä rahansa. Emmanuel tahtoi säästää isännältään tämän ikävyyden ja kyseli itse, mitä vieras tahtoi. Mutta tämä selitti, ettei hänellä ollut mitään sanottavana Emmanuelille, vaan että hän tahtoi puhutella herra Morrelia itseään. Emmanuel huokasi ja huusi Coclesta. Cocles saapui, ja nuori mies pyysi häntä viemään vieraan herra Morrelin luo.

Cocles astui edeltä, ja vieras seurasi häntä.

Portailla he kohtasivat kauniin, nuoren, noin kuusitoista- tai seitsentoistavuotiaan tytön, joka levottomana katsoi tulijaan.

Cocles ei huomannut tätä ilmettä, mutta vieras näytti huomanneen.

– Onkohan herra Morrel työhuoneessaan, Julie-neiti? kysyi kassanhoitaja.

– Luullakseni on, vastasi tyttö arkaillen. – Menkäähän Cocles ensin katsomaan, onko isäni siellä, ja jos hän on, niin ilmoittakaa sitten vieras.

– Turha minua on ilmoittaa, neiti, vastasi englantilainen. – Herra Morrel ei tunne minua. Parasta vain sanoa, että olen Thomson & Frenchin ensimmäinen kirjanpitäjä Roomasta, jonka liikkeen kanssa isänne on kauppasuhteissa.

Tyttö kalpeni ja läksi portaita alas, Cocleksen ja muukalaisen noustessa ylös.

Tyttö meni Emmanuelin luo. Cocles, joka nautti isäntänsä erikoista suosiota, avasi omalla avaimellaan kolmannen kerroksen portaiden viereisen oven. Hän vei vieraan odotushuoneeseen, avasi toisen oven, sulki sen jälkeensä ja jätettyään Thomson & Frenchin edustajan hetkiseksi yksinään palasi ja viittasi häntä astumaan toiseen huoneeseen.

Englantilainen astui sisään. Morrel istui pöytänsä ääressä kalpeana katsellen kirjaa, johon hänen velkojensa pelottava luettelo oli merkitty.

Nähdessään vieraan Morrel sulki kirjan, nousi ja ojensi hänelle tuolin.

Kun vieras oli istunut, niin hän istui itsekin.

Neljätoista vuotta oli suuresti vanhentanut tätä arvokasta liikemiestä, joka kertomuksemme alussa läheni viittäkymmentä. Hänen tukkansa oli muuttunut valkoiseksi, ja huolet olivat uurtaneet vakonsa otsaan. Ennen niin terävä ja luja katse oli tullut epävarmaksi ja aivan kuin pelkäsi kohdistua tiettyyn ajatukseen tai ihmiseen.

Englantilainen loi häneen uteliaan katseen, johon samalla sisältyi sääliä.

– Hyvä herra, sanoi Morrel, joka tämän tutkivan katseen edessä meni yhä enemmän hämilleen, – olette halunnut puhua kanssani.

– Niin. Tiedättehän, kenen nimessä saavun?

– Thomson & Frenchin nimessä, sen mukaan mitä kassanhoitajani ilmoitti.

– Hän puhui totta. Thomson & Frenchin kauppahuoneen piti maksaa tämän ja ensi kuun kuluessa Ranskassa neljäsataatuhatta frangia. Tuntien teidän täsmällisyytenne se on ostanut teidän nimellänne varustettuja papereita niin paljon kuin mahdollista ja on antanut minun toimekseni periä teiltä rahat, sen mukaan kuin nämä paperit lankeavat maksettaviksi. Niillä rahoilla suoritamme maksumme Ranskassa.

Morrel huokasi syvään ja pyyhkäisi kädellään hikistä otsaansa.

– Teillä on siis hallussanne minun hyväksymiäni vekseleitä? kysyi Morrel.

– On, jokseenkin suuria.

– Kuinka suuria? kysyi Morrel äänellä, jonka hän koetti tehdä tyyneksi.

Englantilainen otti esiin paksun pinkan.

– Tässä on ensinnäkin kahdensadantuhannen frangin saatava, jonka herra Boville, vankiloitten tarkastaja, on siirtänyt meille. Tunnustatteko olevanne tämän summan velkaa herra Bovillelle?

– Tunnustan. Hän sijoitti tämän summan viisi vuotta sitten liikkeeseemme neljän ja puolen prosentin korolla.

– Ja se lankeaa maksettavaksi...

– Puolet tämän kuun viidentenätoista ja puolet ensi kuun viidentenätoista päivänä.

– Aivan oikein. Sen lisäksi on tässä kolmenkymmenenkahdentuhannen viidensadan frangin arvosta vekseleitä, jotka lankeavat maksettaviksi tämän kuun viimeisenä päivänä. Ne ovat teidän hyväksymiänne ja ovat joutuneet meidän käsiimme kolmannen henkilön välityksellä.

– Minä tunnustan ne oikeiksi, sanoi Morrel.

Hän punastui häpeästä ajatellessaan, että hän kenties ensi kerran elämässään ei voisikaan lunastaa nimikirjoitustaan.

– Ja siinäkö on kaikki?

– Ei. Tässä on vielä ensi kuun viimeisenä päivänä maksettavia vekseleitä, jotka meille ovat luovuttaneet kauppahuoneet Pascal sekä Wild & Turner Marseillessa, yhteensä noin viisikymmentätuhatta frangia. Kaikki yhteensä siis on kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia.

On mahdotonta kuvata, kuinka onneton Morrel tämän luettelemisen aikana kärsi.

– Kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia, kertasi hän koneellisesti.

– Niin, jatkoi englantilainen. – En voi olla salaamatta teiltä, jatkoi hän hetken kuluttua, – että vaikkakin olette tähän asti moitteettomasti hoitanut kaikki asianne, huhutaan Marseillessa, ettette nyt enää voisikaan niistä suoriutua.

Kuullessaan nämä melkein tylyt sanat Morrel kalpeni pelottavasti.

– Hyvä herra, sanoi hän, – niinä kahtenkymmenenän neljänä vuotena, joina olen hoitanut liikettä isäni jälkeen, ja niinä kolmenkymmenenä viitenä vuotena, joita hän sitä hoiti, ei ainoakaan Morrel & pojan hyväksymä vekseli ole jäänyt maksamatta.

– Tiedän sen kyllä, sanoi englantilainen. – Mutta puhukaa kunnan miehenä toiselle kunnan miehelle suoraan. Maksatteko nämäkin kaikki yhtä täsmällisesti?

Morrel vavahti, mutta katsoi kysyjään rauhallisemmin kuin tähän asti.

– Kun kysymys tehdään noin suoraan, sanoi hän, – on minun siihen suoraan vastattavakin. Minä maksan, jos, niin kuin toivon, laivani saapuu satamaan, sillä sen tulo palauttaa luottoni, jonka olen monien vastoinkäymisten vuoksi menettänyt. Mutta ellei Pharaon, viimeinen apuni ja turvani, saavukaan...

Kyynelet nousivat miesraukan silmiin.

– No niin, kysyi hänen vieraansa, – ellei tuo viimeinen apu ja turva saavu...?

– Silloin, jatkoi Morrel, – sitä on vaikea sanoa ... mutta kun olen jo kerran tottunut onnettomuuteen, saan tottua häpeäänkin; no niin, silloin minun kai täytyy lakkauttaa maksuni.

– Eikö teillä ole ystäviä, jotka voisivat teitä tällaisessa tapauksessa auttaa?

Morrel hymyili alakuloisesti.

– Tiedättehän, sanoi hän, – kauppa-asioissa ei ole ystäviä, on vain kauppatuttavia.

– Se on kyllä totta, sanoi englantilainen hiljaa. – Teillä on siis yksi ainoa toivo?

– Yksi ainoa.

– Viimeinen?

– Viimeinen.

– Joten, jos se pettää...

– Olen hukassa, aivan hukassa.

– Tullessani tänne saapui laiva satamaan.

– Tiedän kyllä. Eräs nuori mies, joka on pysynyt keskellä onnettomuuttani minulle uskollisena, viettää suurimman osan aikaansa taloni katolle rakennetussa lasikopissa toivoen voivansa ensimmäisenä ilmoittaa minulle iloisen uutisen. Hän kertoi minulle laivan tulosta.

– Se ei siis ollut teidän laivanne?

– Ei, se on bordeauxlainen laiva, La Gironde. Sekin saapui Intiasta, mutta ei ole minun.

– Ehkä se tietää jotakin Pharaonista ja tuo teille tietoja?

– Sanoakseni suoraan pelkään yhtä paljon tietoja kuin sitä, etten niitä saa. Epävarmuus on aina tavallaan toivoa.

Hän jatkoi hiljaa:

– Tämä viipyminen ei ole luonnollista. Pharaon läksi Kalkuttasta helmikuun viidentenä päivänä. Sen olisi jo kuukausi sitten pitänyt saapua tänne.

– Mitä tämä on? sanoi englantilainen samassa. – Mitä tämä merkitsee?

– Hyvä Jumala, hyvä Jumala, huudahti Morrel kalveten, – mitä taas on tapahtunut?

Portailta kuului kolinaa ja hälinää, siellä juostiin edestakaisin, kuului tuskanhuudahduskin.

Morrel nousi mennäkseen ovea kohden, mutta hänen voimansa pettivät ja hän vaipui jälleen istumaan.

Vieras katseli häntä tavattoman säälliväisesti. Hälinä oli tauonnut, mutta Morrel näytti kuitenkin odottavan vielä jotakin. Hälinällä oli syynsä, sillä täytyi olla seurauksensakin.

Vieras oli kuulevinaan, miten hiljaa noustiin portaita ja miten monet askelet pysähtyivät kolmanteen kerrokseen.

Avain pistettiin ulomman oven lukkoon, ja sen saranat narisivat.

– Vain kahdella ihmisellä on tämän oven avain, mutisi Morrel, – Cocleksella ja Juliella.

Samassa aukeni ovi, ja nuori tyttö astui sisään kalpeana ja kyynelsilmin. Morrel nousi, tuki itseään tuolin käsipuuhun, sillä hän ei muuten olisi pysynyt pystyssä. Hän tahtoi kysyä, mutta ei saanut sanaakaan suustaan.

– Isä, sanoi nuori tyttö pannen kätensä ristiin, – antakaa tyttärenne anteeksi, kun hän tuo teille huonoja uutisia.

Morrel tuli kalmankalpeaksi. Julie heittäytyi hänen syliinsä.

– Isä, isä, sanoi hän. – Rohkeutta!

– Pharaon on siis hukkunut? kysyi Morrel tukahtuneella äänellä.

Nuori tyttö ei vastannut mitään, hän nyökäytti päätään, jonka oli painanut isänsä rintaan.

– Entä miehistö? kysyi Morrel.

– Pelastunut, sanoi tyttö. – He ovat saapuneet bordeauxlaisessa laivassa, joka juuri äsken tuli satamaan.

Morrel nosti kätensä taivasta kohti alistuen kohtaloonsa ja samalla kiittäen Jumalaa.

– Kiitos, Jumalani, sanoi Morrel. – Sinä et ole iskenyt kehenkään muuhun kuin minuun.

Tyynen englantilaisen silmästä vieräi kyynel.

– Tulkaa sisään, sanoi Morrel, – tulkaa sisään, otaksun, että kaikki olette oven takana.

Tuskin hän oli tämän sanonut kun ovi avautui ja rouva Morrel tuli itkien huoneeseen. Emmanuel seurasi häntä. Odotushuoneessa näkyi seitsemän tai kahdeksan melkein alastonta merimiestä. Nähdessään nämä miehet englantilainen vavahti. Hän astui askelen aivan kuin mennäkseen heidän luokseen, mutta siirtyikin huoneen hämärimpään nurkkaan.

Rouva Morrel istahti tuolille ja tarttui miehensä toiseen käteen, Julien nojatessa päätään isänsä povea vastaan. Emmanuel seisoi keskellä huonetta aivan kuin yhdyssiteenä Morrelin perheen ja merimiesten välillä.

– Mitenkä se tapahtui? kysyi Morrel.

– Astukaa lähemmäksi, Penelon, sanoi nuori mies, – ja kertokaa.

Vanha merimies, jonka kasvot päivántasaajan aurinko oli polttanut pronssinruskeiksi, lähestyi hypistellen käsissään lakinreuhkaa.

– Hyvää päivää, herra Morrel, sanoi hän aivan kuin olisi eilen lähtenyt Marseillesta ja käynyt ainoastaan Aixissa tai Toulonissa.

– Hyvää päivää, ystäväni, sanoi laivanisäntä voimatta olla hymyilemättä kesken kyyneliään. – Mutta missä on kapteeninne?

– Kapteeni jäi sairaana makaamaan Palmaan. Mutta jos Jumala sallii, niin ei hänen sairautensa ole vaarallista, ja hän palaa muutaman päivän päästä.

– Hyvä on ... kertokaa nyt, Penelon, sanoi Morrel.

Penelon siirsi mällin oikeasta poskestaan vasempaan, pani käden suunsa eteen, kääntyi, ruiskautti pitkälle odotushuoneeseen mustahkon syljen, siirsi toisen jalkansa eteenpäin ja keikutti lanteitaan:

– Se on sillä lailla, herra Morrel, sanoi hän, – että me olimme noin Cap Blancin ja Cap Boyadorin keskivälillä, ja oli hyvä etelälounainen, viikon kestäneen tyvenen jälkeen. Minä pidin perää, kun kapteeni Gaumard lähestyi minua ja sanoi: "Vaari Penelon, mitä te ajattelette noista pilvistä, jotka nousevat taivaanrantaan?" Minä katselin niitä juuri samalla hetkellä. – "Mitäkö ajattelen, kapteeni? Sitä, että ne nousevat hiukan nopeammin, kuin niillä olisi oikeus, ja että ne ovat mustemmat kuin mikä sopii pilville, joilla ei ole pahoja aikeita." – "Se on minunkin ajatukseni", sanoi kapteeni, "ja taidanpa ryhtyä varokeinoihin. Meillä on liikaa purjeita... Hohoi! Laskekaa alas isoprämmipurjeet ja halkaisija." Se tapahtui aivan viime hetkenä, sillä samassa oli myrsky kintereillämme ja laiva meni kallelleen. "Meillä on vieläkin liian paljon purjeita ylhäällä. Laskekaa isopurje alas!" Viiden minuutin kuluttua oli isopurje laskettu alas, ja meillä oli enää vain keula-, märssy- ja prämmipurje ylhäällä. "No", sanoi kapteeni minulle, "mitä te, Penelon, yhä pudistatte päätänne?" – "Jos minä olisin teidän sijassanne, niin en pysähtyisi keskitielle." – "Luulenpa, että olet oikeassa", sanoi hän. "Taidamme saada aika puuskan." – "Se on oikein kunnollinen myrsky, tai sitten en ymmärrä näitä asioita ollenkaan!" Samassa tuli tuuli aivan kuin hiekka Montredonissa. Kaikeksi onneksi se oli tekemisissä vanhojen tuttujen kanssa. "Valmiina ottamaan kaksi reiviä sisään märssypurjeesta!" huusi kapteeni. "Hilatkaa prässit! Hellittäkää märssykyödet! Hilatkaa reivitaljat!"

– Se ei riitä niillä vesillä, sanoi englantilainen. – Minä olisin ottanut neljä reiviä sisään ja keulapurjeen alas.

Tämä varma, sointuva ääni, joka äkkiä puuttui puheeseen, sai kaikki läsnäolijat säpsähtämään. Penelon varjosti kädellään silmiään ja katsoi, kuka niin rohkeasti arvosteli hänen kapteeninsa määräyksiä.

– Me teimme vieläkin enemmän, sanoi vanha merimies sitten kunnioittavasti, – me käänsimme aluksen menemään myötätuuleen päästäksemme myrskyä pakoon. Kymmenen minuutin päästä laskimme märssypurjeen alas ja annoimme mennä ilman purjeita.

– Ei vanha laiva kestä sellaista tempua, sanoi englantilainen.

– Juuri niin, siinä olikin turmiomme syy. Kaksitoista tuntia heiteltiin meitä, aivan kuin piru olisi saanut meidät haltuunsa, ja laivaan tuli vuoto. "Penelon", sanoi kapteeni, "luulenpa, vaari, meidän painuvan pohjaan. Anna ruori minulle ja mene ruumaan." Annoin hänelle ruorin ja menin ruumaan. Siellä oli jo kolme jalkaa vettä. Nousin kannelle ja huusin: "Pumppuamaan, pumppuamaan!" Se oli jo liian myöhäistä! Ryhdyimme toimeen, mutta mitä enemmän pumppusimme, sitä enemmän tuli vettä. "Koska me kerran hukumme", sanoin minä, kun oli tehty työtä neljä tuntia, "niin annetaan periksi, kerranhan ihminen ainoastaan kuolee". – "Vai sellaista esimerkkiä sinä näytät?" sanoi kapteeni. "Odotahan!" Hän meni hytistään noutamaan parin pistooleja. "Ensimmäisen, joka jättää pumput, minä ammun", sanoi hän.

– Hyvä, lausui englantilainen.

– Rohkeus on aina paras esimerkki, jatkoi merimies, – ja sillä välin taivas olikin alkanut seljetä ja tuuli tyyntyä. Vesi kyllä nousi, ei paljoa, pari tuumaa tunnissa, mutta se nousi kuitenkin. Kaksi tuumaa tunnissa, eihän se ole paljoakaan, mutta kahdessatoista tunnissa se on kaksikymmentäneljä tuumaa, ja kaksikymmentä tuumaa on kaksi jalkaa. Ennestään oli kolme jalkaa, sen lisäksi kaksi,

siitä tulee yhteensä viisi. Kun laivan vatsassa on viisi jalkaa vettä, niin sitä voi pitää jo vesitautisena. "Nyt olemme jo kylliksi tehneet", sanoi kapteeni, "eikä herra Morrel voi meitä mistään moittia. Olemme tehneet kaiken voitavamme pelastaaksemme laivan. Nyt on koetettava pelastaa ihmiset. Kaikki veneeseen niin pian kuin mahdollista!" – Kuulkaahan, herra Morrel, sanoi Penelon, – me rakastimme kaikki Pharaonia, mutta vaikka merimies rakastaakin laivaansa, niin hän rakastaa vielä enemmän omaa nahkaansa. Meitä ei tarvinnutkaan kärkeä kahta kertaa. Silloin laiva näytti huokaavan ja sanovan meille: "Menkää, menkää!" Eikä Pharaon-parka ollutkaan siinä väärässä, me tunsimme sen suorastaan vajoavan jalkojemme alla. Kädenkäänteessä vene oli vesillä ja me kaikki kahdeksan siinä. Kapteeni astui siihen viimeisenä tai oikeammin sanoen hän ei siihen astunut, sillä hän ei tahtonut jättää laivaa, minä otin hänet syliini ja heitin hänet tovereille ja sitten hyppäsin vuorostani. Juuri kun sen olin tehnyt, halkesi kansi kovalla paukkeella, kuin olisi neljänkymmenen kahdeksannalaisella kanuunalla ammuttu. Kymmenen minuutin päästä keula painui veden alle, sitten se alkoi pyöriä ympäri aivan kuin koira, joka koettaa saada häntäänsä suuhunsa. Ja sitten se meni... Pharaon oli kadonnut! – Kolme päivää olimme syömättä ja juomatta. Olimme jo vähällä heittää arpaa siitä, kuka saisi olla toisten ruokana, kun näimme Gironden. Annoimme sille merkkejä, se käänsi keulansa meitä kohden, laski veneensä vesille ja otti meidät. Näin on kaikki tapahtunut, herra Morrel, kautta kunniani. Eikö totta? Vastatkaa te toiset.

Yleinen mutina osoitti, että kertoja oli kuvannut kaikki haaksirikon yksityiskohdat tarkoin.

– Hyvä on, ystäväni, sanoi Morrel, – olette kaikki kunnan miehiä, ja tiesin jo edeltäpäin, etten voi syyttää onnettomuudesta muuta kuin kohtaloa. Kaikki johtuu Jumalan tahdosta eikä ihmisten laiminlyönnistä. Nöyrytkäämme Jumalan tahdon alle. Kuinka paljon palkkaanne on nostamatta?

– Ei puhuta siitä, herra Morrel.

– Päinvastoin, puhutaan siitä, sanoi laivanisäntä alakuloisesti hymyillen.

– No niin, meillä on kolmen kuukauden palkka saamatta, sanoi Penelon.

– Cocles, maksakaa näille kunnan miehille jokaiselle kaksisataa frangia. Toisessa tilanteessa olisin lisännyt: "Antakaa heille jokaiselle kahdensadan frangin lisäpalkkio." Mutta nyt ajat ovat huonot, ystäväni, ja ne vähät rahat, mitkä minulla vielä on jäljellä, eivät ole minun. Antakaa se siis minulle anteeksi.

Penelonin kasvoilla näkyi liikituksen ilme, hän kääntyi toverihinsa, vaihtoi muutaman sanan heidän kanssaan ja palasi.

– Mitä siihen tulee, herra Morrel, sanoi hän, siirtäen mällin suunsa toiselle puolelle ja ruiskauttaen odotushuoneeseen toisen kerran sylkeä, – mitä siihen tulee...

– Mihin?

– Rahaan...

– No niin?

– Toverit sanovat, että he kyllä tyytyvät nyt viiteenkymmeneen frangiin ja ovat valmiit odottamaan loppua.

– Kiitos, ystäväni, kiitos, sanoi herra Morrel syvästi liikuttuneena. – Te olette kaikki hyviä ihmisiä. Ottakaa palkkanne, ja jos löydätte hyvän paikan, niin menkää toisen palvelukseen. Olette vapaita.

Tämä viimeinen lause teki kummallisen vaikutuksen merimiehiin. He katsoivat kauhistuneina toisiinsa. Penelon, jolta henki tuntui salpaantuvan, oli vähällä niellä mällinsä. Kaikeksi onneksi hän ajoissa tarttui kurkkuunsa.

– Mitä, herra Morrel, sanoi hän käheällä äänellä, – ajatteko meidät pois palveluksestanne? Oletteko siis tyytymätön meihin?

– En, lapset, sanoi laivanisäntä. – En, en ole teihin tyytymätön, päinvastoin. Ei, en aja teitä pois. Mutta eihän minulla ole enää laivoja, en siis tarvitse merimiehiäkään.

– Eikö teillä ole enää laivoja! sanoi Penelon. – Silloinhan rakennatte uusia, kyllä me odotamme. Olemmehan me tottuneet luovailemaan.

– Minulla ei ole enää rahaa, millä rakentaisin laivoja, Penelon, sanoi laivanisäntä, – en voi siis ottaa tarjoustanne vastaan, niin kaunis kuin se onkin.

– Ellei teillä ole rahaa, niin ei meille tarvitse maksaakaan. Teemme samoin kuin Pharaon-raukka, vaivumme pohjaan. Siinä kaikki!

– Jo riittää, jo riittää, sanoi Morrel tukahduttaen liikutustaan. – Pyydän teitä lähtemään. Tapaamme toisemme parempaan aikaan. Emmanuel, jatkoi hän, – seuratkaa heitä ja pitäkää huolta siitä, että määräykseni täytetään.

– Me sanomme siis ainakin: näkemiin, lausui Penelon.

– Niin, ystäväni, sitä ainakin toivon. Menkää.

Hän viittasi Coclesta menemään edeltä. Merimiehet seurasivat kassanhoitajaa, ja Emmanuel lähti heidän mukanaan.

– Nyt, sanoi laivanisäntä vaimolleen ja tyttärelleen, – jättäkää minut hetkiseksi, minun täytyy puhua tämän herran kanssa.

Ja hän loi katseen Thomson & Frenchin edustajaan, joka koko kohtauksen ajan oli pysytellyt nurkassaan ottamatta keskusteluun osaa muulla kuin mainitsemillamme parilla lauseella. Molemmat naiset katsahivat vieraaseen, jonka he olivat aivan unohtaneet, ja poistuivat. Mutta menessään loi tyttö häneen rukoilevan katseen. Tuntematon vastasi siihen hymyllä, jonka ilmestymistä hänen kasvoilleen tarkka ihmistuntija olisi ihmetellyt. Miehet jäivät kahden.

– Olette nyt kaiken nähnyt, kaiken kuullut, sanoi Morrel vaipuen tuoliin, minulla ei ole mitään lisättävänä.

– Olen nähnyt, sanoi englantilainen, – että teitä on kohdannut uusi onnettomuus, jota ette ole laisinkaan ansainnut, ja siksi tahdon entistä mieluummin auttaa teitä.

– Oi, hyvä herra! sanoi Morrel.

– Puhukaamme asiasta, sanoi englantilainen. – Olen kai suurin velkojanne?

– Teillä on ainakin ne velkakirjat, jotka lankeavat lyhyimmän ajan kuluessa maksettaviksi.

– Tahdotteko maksuajan lykkäystä?

– Lykkäys voisi pelastaa kunniani ja siis henkeni.

– Paljonko tahdotte?

Morrel epäröi.

– Kaksi kuukautta, sanoi hän.

– Hyvä, sanoi vieras, – annan teille kolme.

– Mutta luuletteko, että Thomson & French...

– Olkaa huoletti, minä vastaan kaikesta. Nyt on kesäkuun viides päivä.

– Niin on.

– Uusikaa kaikki nämä vekselit maksettaviksi syyskuun viidentenä. Ja sinä päivänä kello yksitoista aamupäivällä (kello oli sinä hetkenä täsmälleen yksitoista) tulen teidän luoksenne.

– Minä odotan teitä, sanoi Morrel. – Ja silloin maksan tai olen kuollut.

Nämä viimeiset sanat hän lausui niin hiljaa, että vieras ei voinut niitä kuulla.

Vekselit uudistettiin, entiset revittiin, ja laivanvarustajalla oli ainakin kolme kuukautta aikaa koota viimeisetkin varansa.

Englantilainen otti hänen kiitoksensa vastaan tynnosti, niin kuin heikäläisten tapa on, ja sanoi herra Morrelille hyvästi. Morrel saattoi häntä ovelle asti siunaten häntä.

Portailla hän kohtasi Julien. Tyttö oli astuvinaan portaita alas, mutta oikeastaan hän odotti.

– Hyvä herra, sanoi hän pannen kätensä ristiin.

– Neiti, sanoi vieras. – Jonakin päivänä saatte kirjeen, jonka alla on nimi... Merenkulkija Sindbad ... toimikaa tarkoin sen mukaan, mitä kirjeessä määrätään, vaikka se tuntuisi teistä kuinka kummalliselta.

– Hyvä on, vastasi Julie.

– Lupaatteko?

– Vannon.

– Hyvä! Hyvästi, neiti. Pysykää aina hellänä ja hyvänä tyttärenä niin kuin tähänkin asti, ja olen varma siitä, että taivas palkitsee teidät antamalla teille Emmanuelin mieheksenne.

Julie sävähti, kävi tulipunaiseksi ja tarttui kaidepuuhun.

Vieras jatkoi tietään viitaten hänelle hyvästiksi.

Pihalla hän kohtasi Penelonin, joka piti käsissään kahta sadan frangin käärröä tietämättä mitä niillä tehdä.

– Tulkaahan, ystäväni, sanoi vieras hänelle, – tahdon puhua kanssanne.

## 30. Syyskuun viides päivä

Kun Thomson & Frenchin edustaja ehdotti maksuajan lykkäystä hetkenä, jolloin Morrel sitä kaikkein vähimmin uskalsi toivoa, tuntui hänestä aivan kuin onni jälleen palaisi ja kohtalo lakkaisi häntä vainoamasta. Samana päivänä hän kertoi kaiken vaimolleen, tyttarelleen ja Emmanuelille, ja toivo ja rauhallisuus palasi jälleen perheeseen. Mutta pahaksi onneksi Morrel oli tekemisissä muidenkin kuin Thomson & Frenchin kanssa. Aivan niin kuin hän oli sanonut, ei liikemaailmassa ole ystäviä, vain kauppatuttavia. Kun hän oikein mietti, ei hän voinut käsittää, miksi Thomson & French olivat sillä tavoin menetelleet hänen suhteensa. Hän ei voinut selittää sitä muulla tavoin kuin että tämä kauppa- liike oli ajatellut näin: Viisaampaa on tukea kauppahuonetta, joka on meille velkaa lähes kolmesataatuhatta frangia, ja saada rahansa kolmen kuukauden päästä kuin jouduttaa vararikkoa ja saada silloin ainoastaan viisi tai kuusi prosenttia.

Pahaksi onneksi eivät kaikki Morrelin kanssa asioissa olevat liikkeet ajatelleet sillä tavoin, ajattelivatpa muutamat aivan päinvastoin. Morrelin hyväksymät vekselit tuotiin siis määräpäivinä maksettaviksi, ja kun englantilainen oli lykännyt maksuaikansa tuonemmaksi, saattoi Cocles suorittaa kaikki maksut ajallansa. Cocles pysyi siis yhtä tyynenä kuin ennenkin. Mutta Morrel ajatteli kauhulla, että jos hänen kuukauden viidentenätoista päivänä olisi täytynyt maksaa satatuhatta Bovillelle ja saman kuun viimeisenä päivänä nuo kolmekymmentäkaksituhatta viisisataa, niin hän olisi jo sen kuukauden kuluessa ollut myyty mies.

Marseillen kauppamaailmassa oltiin varmoja siitä, että Morrel ei voisi pysyä näiden ainaisten vastoinkäymisten aikana pystyssä. Ihmetys oli siis suuri, kun nähtiin hänen kuukauden lopulla suorittavan kaikki maksunsa aivan säännöllisesti. Luottamus ei kuitenkaan palannut, ja kaikki arvelivat yksimielisesti, että seuraavan kuun lopussa täytyi onnettoman laivanvarustajan tehdä vararikko.

Koko kuukauden Morrel ponnisti tavattomasti voimiaan kootakseen kaikki tulolähteensä. Ennen otettiin hänen vekseleitään luottamuksella vastaan, niitä jopa haluttiinkin, vaikka ne olisi asetettu kuinka pitkäksi aikaa tahansa. Nyt Morrel koetti myydä kolmeksi kuukaudeksi asetettua vekseliä, mutta kaikki pankit kieltäytyivät sitä ostamasta. Onneksi Morrelilla oli muutamia saatavia perittävinä. Hänen onnistui periä ne, ja heinäkuun lopulla hän saattoi jälleen suorittaa kaikki sitoumuksensa.

Marseillessa ei ollut sittemmin nähty Thomson & Frenchin edustajaa. Käytyään Morrelin luona hän oli kadonnut. Kun hän ei ollut Marseillessa ollut tekemisissä kenenkään muun kuin määrin, vankilan tarkastajan ja herra Morrelin kanssa, niin ei hänen käyntinsä ollut jättänyt muita jälkiä kuin erilaatuiset muistot näiden kolmen miehen mieleen. Mitä Pharaonin miehistöön tulee, niin se oli varmaankin saanut itselleen uuden paikan, sillä se oli kadonnut aivan kokonaan.

Kun kapteeni Gaumard parani sairaudestaan, joka oli häntä pidättänyt Palmassa, hän palasi Marseilleen. Hän arkaili mennä herra Morrelin luo, mutta kun tämä sai kuulla hänen palanneen, niin hän läksikin itse kapteeninsa luo. Penelonin kertomuksesta hän tiesi, kuinka rohkeasti kapteeni oli haaksirikon aikana käyttäytynyt, ja nyt hän saikin vuorostaan lohdutusta kapteenia. Hän toi Gaumard'ille hänen palkkansa, jota tämä ei ollut uskaltanut tulla noutamaan. Astuessaan portaita alas Morrel näki Penelonin nousevan niitä ylös. Penelon näytti oivalla tavalla käyttäneen rahansa, sillä hän oli aivan uudessa puvussa. Nähdessään entisen isäntänsä kunnan merimies näytti joutuvan hyvin hämilleen. Hän vetäytyi niin kauas kuin voi, siirsi mälliä oikeasta poskestaan vasempaan ja vasemmasta oikeaan, mulkoili häneen säikähtyneenä ja puristi hyvin varovaisesti kättä, jonka Morrel tapansa mukaan sydämellisesti oli hänelle ojentanut. Morrel arveli tämän hämilläolon johtuvan hänen komeasta puvustaan: tuo kunnan mies ei varmaankaan omilla rahoillaan ollut hankkinut itselleen sellaista pukua. Hänellä oli siis uusi paikka, ja nyt hän häpesi entisen isäntänsä edessä, kun ei

kauemmin ollut surrut Pharaonin hukkumista. Ehkä hän tuli ilmoittamaan kapteeni Gaumard'ille uudesta onnestaan ja tekemään uuden isäntänsä puolesta tarjouksia hänellekin.

– Rakastakoon uusi isäntänne teitä niin kuin minä olen rakastanut ja olkoon hän onnellisempi kuin minä olen ollut, sanoi Morrel.

Koko elokuun ajan Morrel koetti saavuttaa entisen luottonsa tai hankkia varoja. Elokuun 20. päivänä tiedettiin hänen lähteneen postivaunuilla jonnekin, ja arveltiin silloin, että kun vararikkoilmoitus varmaankin tapahtuisi kuukauden viimeisenä päivänä, hän ei ollut tahtonut olla läsnä tässä tuskallisessa toimituksessa, vaan oli uskonut sen Emmanuelin ja Cocleksen huostaan. Mutta vastoin kaikkia otaksumisia avattiinkin kassa tavalliseen tapaan elokuun 31. päivänä. Cocles ilmestyi ristikon taakse, tarkasti yhtä huolellisesti kuin ennenkin hänelle ojennetut vekselit ja maksoi ne yhtä täsmällisesti kuin ennenkin. Kasaan tuotiin kaksi laskuakin, joita Morrel oli odottanut, ja ne suoritettiin aivan yhtä täsmällisesti kuin vekselitkin. Tätä ei kukaan enää voinut ymmärtää, ja kun onnettomuuden ennustajat ovat hyvin itsepintaisia, niin he väittivät vararikon tapahtuvan syyskuun viimeisenä päivänä.

Syyskuun 1. päivänä saapui Morrel. Koko perhe odotti häntä hyvin levottomana. Tämä Morrelin Pariisin-matka oli viimeinen pelastuksen toivo. Morrel oli ajatellut Danglars'ia, joka nyt oli miljoonamies ja joka sai aikaisemmasta menestyksestään kiittää häntä, sillä Morrelinhan suosituksesta Danglars oli päässyt tuon espanjalaisen pankkiirin palvelukseen, jossa hänen suunnattoman suuri omaisuutensa oli saanut alkunsa. Nyt sanottiin Danglars'illa olevan kuusi tai kahdeksan miljoonaa ja loppumaton lotto. Danglars voisi pelastaa Morrelin ottamatta taskustaan kolikkoakaan. Hänen ei tarvinnut muuta kuin mennä lainan takuuseen, ja Morrel oli pelastettu. Morrel oli kauan ajatellut Danglars'ia, mutta ei ollut voinut voittaa erinäistä vastenmielisyyttään ja oli siksi niin kauan kuin mahdollista ollut turvautumatta tähän viimeiseen keinoon. Hän oli ollut oikeassa, sillä hän palasi aivan murtuneena matkaltaan saatuaan pyyntöönsä nöyryyttävän kiellon.

Kotiin tultuaan hän ei valittanut, ei lausunut ainoatakaan moitteen sanaa, hän syleili itkien vaimoaan ja tyttärtään, ojensi kätensä ystävällisesti Emmanuelille, sulkeutui sisimpään työhuoneeseensa ja käski lähettämään Cocleksen luokseen.

– Nyt olemme hukassa, sanoivat naiset Emmanuelille.

Kun he sitten olivat neuvotelleet keskenään, päätettiin, että Julie kirjoittaa veljelleen, joka oli Nîmes'issa kasarmissaan ja pyytää häntä heti saapumaan.

Naisraukat tunsivat vaistomaisesti, että he tarvitsivat kaiken voimansa kestääkseen heitä uhkaavan iskun.

Sitä paitsi oli Maximilien Morrelilla, vaikkakin hän oli vasta kahdenkymmenen kahden vuoden ikäinen, suuri vaikutusvalta isäänsä.

Hän oli vakava ja suoraluonteinen mies. Kun hänen piti valita elämänuransa, ei hänen isänsä ollut tahtonut millään tavoin määrätä hänen tulevaisuuttaan, vaan oli tutkinut, minne hänen taipumuksensa viittasivat. Poika oli silloin ilmoittanut haluavansa antautua sotilasalalle. Hän oli hankkinut itselleen mainiot koulutiedot, oli loistavalla tavalla suorittanut pääsyttökinnon polyteknilliseen kouluun ja päässyt sieltä 53:n linjan aliupseerina. Hän oli vuoden ajan ollut toimessaan, ja hänet oli luvattu ensi tilassa nimittää luutnantiksi. Rykmentissään Maximilien tiedettiin velvollisuudentuntoiseksi sotilaaksi ja ihmiseksi, ja häntä sanottiinkin yleisesti stoalaiseksi. Tietysti useimmat, jotka käyttävät tätä sanaa, matkivat vain muita eivätkä tiedä, mitä koko sana merkitsee.

Tämän nuoren miehen kutsuivat äiti ja sisar luokseen tukemaan heitä edessäolevina vaikeina hetkinä.

He eivät olleet erehtyneet. Asema oli todellakin hyvin vakava, sillä vähän sen jälkeen, kun Morrel oli mennyt työhuoneeseensa Cocleksen kanssa, Julie näki jälkimmäisen tulevan sieltä kalpeana, vapisten ja aivan onnettoman näköisenä.

– Voi, hyvä neiti, hyvä neiti! huusi hän. – Mikä kamala onnettomuus!

Kukaan ei olisi tätä uskonut!

Vähän sen jälkeen Julie näki hänen palaavan mukanaan kaksi suurta tilikirjaa, salkku ja pussillinen rahaa.

Morrel tarkasti kirjat, avasi salkun ja laski rahat.

Hänen rahavaransa supistuivat kuuteen- tai kahdeksaantuhanteen frangiin, kuukauden viidenteen päivään asti perittävät saatavansa viiteen- tai kuuteentuhanteen. Parhaimmassa tapauksessa tuli niistä yhteensä neljätoistatuhatta frangia, joilla hänen olisi pitänyt suorittaa kahdensadan kahdeksankymmenenseitsemäntuhannen viidensadan frangin sitoumus. Hän ei voinut edes tarjota tällaista summaa lyhennykseksi.

Mutta tullessaan päivälliselle hän oli rauhallisen näköinen. Tämä tyyneys kauhistutti naisia enemmän kuin syvin toivottomuus.

Päivällisen jälkeen Morrelin oli tapana lähteä kävelemään. Hän meni Les Phocéens – nimiseen yhdistykseen ja luki siellä *Le Sémaphore* – lehteä.

Tänään hän ei lähtenyt minnekään, vaan palasi työhuoneeseensa.

Cocles puolestaan näytti olevan aivan sekaisin. Hän istui suuren osan päivää pihalla eräällä kivellä avopäin kolmenkymmenen asteen kuumuudessa.

Emmanuel koetti lohduttaa naisia, mutta oli huono puhuja. Hän tunsu siksi hyvin liikehuoneen tilan, että oli huomannut, mikä suuri onnettomuus uhkasi Morrelin perhettä.

Tuli yö. Naiset olivat pysytelleet valveilla toivoen Morrelin lähtiessään työhuoneestaan poikkeavan heidän luokseen. Mutta hän hiipikin vain hiljaa heidän huoneensa oven ohitse, epäilemättä peläten heidän häntä kutsuvan.

Naiset kuulostivat. Hän meni omaan huoneeseensa ja lukitsi oven.

Rouva Morrel lähetti tyttärensä nukkumaan. Puoli tuntia sen jälkeen, kun Julie oli lähtenyt, rouva Morrel riisui kenkensä ja hiipi käytävään nähdäkseen avaimenreiästä, mitä hänen miehensä teki.

Käytävässä hän tapasi varjon: Julie oli yhtä levoton kuin äitinsäkin ja oli lähtenyt ottamaan selkoa isänsä puuhista.

Tyttö meni rouva Morrelin luo.

– Hän kirjoittaa, kuiskasi hän.

Rouva Morrel kumartui avaimenreiän kohdalle. Morrel kirjoitti todellakin. Mutta rouva Morrel huomasi sen, mitä tytär ei ollut huomannut, nimittäin, että hänen miehensä kirjoitti leimapaperille.

Hänessä heräsi kamala ajatus: mies kirjoitti testamenttiaan. Koko hänen ruumiinsa vapisi, mutta hänellä oli kuitenkin siksi paljon voimia, että hän jaksoi olla virkkamatta mitään.

Seuraavana päivänä herra Morrel näytti aivan tyneltä. Hän oli tavalliseen tapansa työhuoneessaan, tuli aamiaiselle niin kuin ennenkin, mutta päivällisen jälkeen hän veti tyttärensä viereensä istumaan, tarttui molemmin käsin hänen päähänsä ja painoi sitä kauan rintaansa vastaan.

Sinä iltana Julie sanoi äidilleen, että vaikka isä olikin näennäisesti tynni, niin hän oli huomannut, että isän sydän sykki kiivaasti.

Kaksi seuraavaa päivää kului melkein samalla tapaa. Syyskuun 4. päivän iltana herra Morrel pyysi tyttäreltään työhuoneensa avainta.

Julie säikähti, sillä tämä pyyntö ennusti hänen mielestään onnettomuutta. Miksi isä pyysi häneltä pois avaimen, joka hänellä aina oli ollut ja jota ei häneltä lapsena ollut otettu pois muuten kuin rangaistukseksi?

– Mitä pahaa olenkaan tehnyt, hän kysyi, – kun otatte minulta tämän avaimen pois?

– Et mitään, rakas lapsi, vastasi Morrel, jonka silmiin kysymys nosti kyyneliä. – Et mitään, mutta minä tarvitsen sen.

Julie oli etsivinään avainta.

– Olen kai jättänyt sen huoneeseeni, sanoi hän.

Hän poistui. Mutta sen sijaan että olisi mennyt omaan huoneeseensa, hän riensikin Emmanuelin luo neuvotellakseen hänen kanssaan.

– Älä anna avainta isällesi, sanoi tämä. – Ja jos suinkin on mahdollista, niin älä lähe hänen luotaan pois.

Koko syyskuun 4. ja 5. päivien välisen yön rouva Morrel vietti korva seinää vasten painettuna. Kello kolmeen asti aamulla hän kuuli miehensä kiihkeästi astelevan huoneessaan.

Vasta kello kolmelta hän heittäytyi vuoteelle.

Naiset viettivät yön yhdessä. Edellisestä illasta asti he olivat odottaneet Maximilienia.

Kello kahdeksan tuli herra Morrel heidän huoneeseensa. Hän oli tyyni, mutta yöllinen levottomuus oli jättänyt jälkensä hänen kalpeille kasvoilleen.

Naiset eivät tohtineet kysyä häneltä, oliko hän nukkunut hyvin.

Morrel oli vaimoan kohtaan hellempi ja tyttärtään kohtaan isällisempi kuin koskaan ennen. Taukoamatta hän katseli ja suuteli tyttärtään.

Julie muisti Emmanuelin määräyksen ja tahtoi seurata isäänsä, kun tämä lähti huoneeseensa. Mutta Morrel esti häntä hellästi:

– Jää äitisi luo, sanoi hän.

Mutta Julie oli itsepintainen.

– Minä käsken! sanoi Morrel.

Ensimmäisen kerran herra Morrel sanoi tyttärelleen: Minä käsken! Mutta hänen äänessään oli sitä sanoessaan niin isällisen hellä sointu, että Julie ei uskaltanut astua askeltakaan eteenpäin.

Hän jäi mykkänä ja liikkumattomana paikalleen. Vähän ajan päästä aukeni ovi, käsivarret kiertyivät hänen ympärilleen ja huulet painautuivat hänen otsalleen.

Hän kohotti päänsä ja huudahti ilosta.

– Maximilien! sanoi hän.

Kuultuaan tämän huudon rouva Morrel riensi sisään ja vaipui poikansa syliin.

– Äiti, sanoi nuori mies katsellen vuoroin äitiään ja sisartaan, – mitä on tapahtunut? Minä aivan kauhistuin saadessani kirjeenne ja riensin tänne.

– Julie, sanoi rouva Morrel samalla antaen merkin nuorelle miehelle, – menhän ilmoittamaan isällesi, että Maximilien on saapunut.

Tyttö riensi pois huoneesta, mutta portaitten ensimmäisellä askelmalla häntä vastaan tuli mies, jolla oli kädessään kirje.

– Oletteko neiti Julie Morrel? kysyi mies hyvin italianvoittoisella murteella.

– Olen, änkytti Julie. – Mutta mitä tahdotte minusta, enhän tunne teitä laisinkaan.

– Lukekaa tämä, sanoi mies ja ojensi hänelle kirjeen.

Julie arkaili.

– Siitä riippuu isänne pelastus, sanoi kirjeen tuoja.

Tyttö tarttui molemmin käsin kirjeeseen, avasi sen nopeasti ja luki:

Lähtekää heti paikalla Meilhan-kadun varrelle, menkää taloon numero 15. pyytäkää portinvartijalta viidennen kerroksen avain, astukaa sisään, ottakaa uunin kulmalta punainen silkkikukkaro ja tuokaa se isällemme.

Tämän täytyy välttämättömästi tapahtua ennen kello yhtätoista.

Olette luvannut totella minua sokeasti, vetoan lupaukseenne.

Merenkulkija Sindbad.

Nuori tyttö kiljahti ilosta, nosti silmänsä kirjeestä tehdäkseen kysymyksiä miehelle, joka oli hänelle kirjeen tuonut, mutta tämä oli jo kadonnut.

Hän alkoi silloin lukea kirjettä toistamiseen ja huomasi siinä jälkikirjoituksen:

Teidän täytyy ehdottomasti toimittaa tämä asia itse. Jos tulette toisen seurassa tai jos toinen tulee teidän sijastanne, niin portinvartija vastaa, ettei hän tiedä, mistä on kysymys.

Tämä jälkikirjoitus hillitsi suuresti tytön iloa. Ehkä tässä pillikin ansa, johon häntä koetettiin houkutella? Viaton kun oli, ei hän tietänyt, minkä vaarojen alaiseksi hänen ikäisensä nuori tyttö voi joutua, mutta eihän tarvitse tuntea vaaraa pelätäkseen sitä. Tuntemattomat vaarat herättävätkin eniten pelkoa.

Julie arkaili, hän päätti neuvotella asiasta.

Mutta epämääräinen tunne, jota hän ei voinut itselleenkaan selittää, pakotti hänet kääntymään Emmanuelin eikä äitinsä tai veljensä puoleen.

Hän juoksi portaita alas, kertoi, mitä hänelle oli tapahtunut sinä päivänä, jolloin Thomson & Frenchin edustaja kävi heillä, kertoi kohtauksesta portailla ja lupauksestaan, ja näytti kirjettä.

– Sinne on mentävä, sanoi Emmanuel.

– Mentäväkö? sopersi Julie.

– Niin, minä saatan sinua.

– Mutta etkö lukenut, että minun täytyy mennä sinne yksin? sanoi Julie.

– Sinä menetkin sinne yksin, vastasi nuori mies. – Minä odotan sinua Musée-kadun kulmassa, ja jos viivyt niin kauan, että arvelen vaaran uhkaavan, niin tulen sinua etsimään, ja voi silloin sitä miestä, joka on antanut sinulle valittamisen aiheita.

– Olet siis sitä mieltä, Emmanuel, sanoi tyttö arkaillen, – että minun pitää mennä sinne?

– Olen. Sanoihan kirjeentuojia, että isäsi pelastus riippuu siitä.

– Mikä vaara häntä sitten uhkaa? kysyi nuori tyttö.

Emmanuel epäröi hetkisen, mutta hän tahtoi saada tytön noudattamaan kirjeen määräystä ja sen vuoksi hän iski suoraan asiaan.

– Kuulehan, sanoi hän. – Tänään on syyskuun viides päivä, eikö niin?

– On.

– Tänään kello yksitoista täytyy isäsi suorittaa kolmesataatuhatta frangia.

– Niin, tiedän sen.

– Kassassa on vain viisitoistatuhatta.

– Mitä siis tapahtuu?

– Jos ennen yhtätoista ei kukaan tule isääsi auttamaan, täytyy hänen kello kaksitoista julistaa itsensä vararikkotilaan.

– Tule, tule, sanoi tyttö ja veti nuoren miehen mukaansa.

Tällä välin rouva Morrel oli kertonut kaiken pojalleen.

Nuori mies oli kyllä tietänyt, että monet vastoinkäymiset olivat kohdanneet isää ja että liikkeellä oli ollut suuria menoja, mutta hän ei tietänyt, että asiat olivat näin pitkällä.

Hän oli aivan kuin lamautunut.

Äkkiä hän syöksyi ulos, juoksi portaita ylös, sillä hän luuli isänsä olevan työhuoneessa, ja kolkutti sen oveen, mutta turhaan.

Siinä seisoessaan hän kuuli asuinhuoneisiin vievän oven aukenevan, kääntyi ja näki isänsä. Sen sijaan että olisi mennyt suoraan työhuoneeseensa, herra Morrel olikin mennyt asuinhuoneisiin ja tuli nyt sieltä.

Morrel huudahti hämmästyksestä nähdessään Maximilienin, hän ei tietänyt nuoren miehen tulosta mitään. Hän jäi liikkumattomana paikalleen ja painoi vasemmalla kädellään esinettä, jonka oli kätkenyt takkinsa alle.

Maximilien heittäytyi isänsä kaulaan. Mutta äkkiä hän väistyi kauemmaksi ja jätti vain oikean kätensä isänsä povelle.

– Isä, sanoi hän kalmankalpeana, – miksi teillä on pistooleita taskussanne?

– Juuri sitä minä pelkäsin, sanoi Morrel.

– Isä, isä, huudahti nuori mies. – Miksi nämä aseet?

– Maximilien, sanoi Morrel katsoen terävästi poikaansa, – sinä olet mies ja sinulla on kunniantuntoa. Tule, minä selitän sinulle kaikki.

Ja tyynenä Morrel astui työhuoneeseensa Maximilienin seurattessa häntä horjuvin askelin.

Morrel avasi oven ja sulki sen poikansa astuttua sisään. Sitten hän meni työhuoneeseensa, laski pistoolit pöytänsä reunalle ja osoitti sormellaan pojalleen avoinna olevaa tilikirjaa.

Siihen oli liikkeen tila tarkkaan merkitty.

Morrelin oli suoritettava puolen tunnin kuluttua kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia.

Hänellä ei ollut muuta kuin viisitoistatuhatta kaksisataa viisikymmentäseitsemän frangia.

– Lue, sanoi Morrel.

Nuori mies luki ja jäi seisomaan paikalleen aivan murtuneena.

Morrel oli vaiti. Mitä hän olisikaan voinut lisätä numeroiden murhaavaan todistukseen!

– Ja oletteko tehnyt kaiken isä, välttääksenne tämän onnettomuuden?

– Olen, vastasi Morrel.

– Mitään tuloja ei ole tiedossa?

– Ei mitään.

– Ja puolen tunnin päästä on nimemme häpäisty!

– Veri pesee häpeän pois, sanoi Morrel.

– Olette oikeassa, isä, ja minä ymmärrän teitä.

Sitten hän ojensi kätensä pistooleita kohden sanoen:

– Toinen on teitä ja toinen minua varten.

Morrel pidätti hänen kättään.

– Ja äitisi ... sisaresi ... kuka heitä elättää?

Nuoren miehen koko ruumis alkoi väristä.

– Isä, sanoi hän, – vaaditteko minua jäämään elämään?

– Vaadin, sanoi Morrel, – sillä se on velvollisuutesi. Sinulla on tyyni, voimakas luonne, Maximilien... Maximilien, sinä et ole mikään tavallinen luonne. Minä en käske sinua, en vaadi sinulta mitään, sanon ainoastaan: Tutki asemaa, aivan kuin olisit vieras, ja tuomitse sitten.

Nuori mies mietti hetkisen, sitten tuli hänen silmiinsä syvä alistumisen ilme. Mutta hän irroitti hitaasti ja alakuloisesti olkalappunsa, jotka olivat hänen upseeriarvonsa merkit.

– Kuolkaa rauhassa, isä, sanoi hän, – minä jään elämään!

Morrel aikoi heittäytyä poikansa eteen polvilleen, mutta Maximilien sulki hänet syliinsä, ja hetkisen sykkivät nämä jalot sydämet toisiansa vastaan.

– Tiedäthän, etten ole itse syypää tuhooni? sanoi Morrel.

Maximilien hymyili.

– Olette kunniallisin mies, minkä koskaan olen tuntenut.

– Nyt olemme sanoneet kaiken. Palaa nyt äitisi ja sisaresi luo.

– Isä, sanoi nuori mies laskeutuen polvilleen, – siunatkaa minua!

Morrel otti poikansa pään käsiensä väliin, suuteli häntä useaan kertaan ja sanoi:

– Niin, niin, minä siunaan sinua omassa ja kahden moitteettoman esi-isäni nimessä. Kuule siis, mitä he sanovat minun ääneni kautta. Rakenna uudelleen se, minkä onnettomuus on hävittänyt, kohtalo voi muuttaa kaiken jälleen hyväksi. Nähdessään minun sillä tavoin kuolevan tylyimmätkin säälivät sinua. Sinulle ehkä myönnetään odotusaika, joka minulta kiellettiin. Koeta silloin estää, ettei nimeäni häviästä. Ryhdy toimeen, tee työtä, ponnistele kiihkeästi ja rohkeasti. Elä äitisi ja sisaresi kanssa yksinkertaisesti, jotta se rahamäärä, jonka olen muille velkaa, ei päivä päivältä käsissäsi lisääntyisi. Muista, kuinka kaunis ja juhlallinen on se päivä, jolloin kaikki on hyvitetty, se päivä,

jolloin tämän saman pöydän ääressä lausut: "Isäni kuoli, koska ei voinut tehdä sitä, minkä minä olen tehnyt. Mutta hän kuoli tyynenä ja rauhallisena, sillä hän tiesi kuollessaan, mitä minä teen."

– Isä, isä, huudahti nuori mies, – jospa te kuitenkin voisitte elää!

– Jos jään eloon, niin kaikki muuttuu. Jos elän, niin suosio muuttuu vihaksi, sääli vainoksi. Jos elän, niin en ole muuta kuin sanansa syöjä, vararikon tehnyt mies. Jos kuolen, niin olen vain onnettoman, kunniallisen miehen ruumis. Jos jään elämään, niin parhaat ystäväni karttavat taloani; kuoltuani seuraa koko Marseille minua viimeiseen leposijaani. Jos jään elämään, niin sinä häpeät nimeäni, mutta kuoltuani voit pää pystyssä sanoa: "Olen sen miehen poika, joka surmasi itsensä, kun ei voinut vastata nimestään."

Nuori mies huokasi syvään, mutta näytti alistuvan kohtaloonsa. Hänen järkensä oli vakuuttunut, vaikka ei sydämensä.

– Ja nyt, sanoi Morrel, – jätä minut yksin ja koeta pitää naiset loitolla.

– Ettekö tahdo nähdä sisartani enää? kysyi Maximilien.

Nuori mies toivoi vielä heikosti, että tämä kohtaaminen muuttaisi isän päätöksen. Herra Morrel pudisti päätään.

– Minä näin hänet tänä aamuna, sanoi hän, – ja lausuin silloin hänelle jäähyväiset.

– Eikö teillä, isä, ole annettavana minulle mitään erikoisia tehtäviä? kysyi Maximilien väräjäväällä äänellä.

– On kyllä, poikani, pyhä tehtävä.

– Mikä se on, isä?

– Thomson & Frenchin kauppahuone on ollut ainoa, joka on säälinyt minua joko puhtaasta ihmisyydestä tai itsekkyydestä, vaikka enhän minä voi nähdä ihmisten sydämiin. Heidän edustajansa, joka kymmenen minuutin kuluttua tulee nostamaan kaksisataa kahdeksankymmentäseitsemäntuhatta viisisataa frangia, tarjosi vapaaehtoisesti minulle kolmen kuukauden lykkäyksen. Tälle kauppaliikkeelle on ensimmäisenä kaikki suoritettava, poikani, ja tuo mies olkoon sinulle pyhä.

– Kyllä, isä, sanoi Maximilien.

– Ja nyt kerta vielä hyvästi, sanoi Morrel. – Mene, mene, minun täytyy saada olla yksin. Testamenttini löydät makuuhuoneeni kirjoituspöydän laatikosta.

Nuori mies seisoj liikkumattomana paikallaan. Hän tahtoi, mutta ei jaksanut täyttää isänsä tahtoa.

– Kuulehan, Maximilien, sanoi hänen isänsä, – kuvittele, että olen sotilas, niin kuin sinäkin ja että minua käsketään valloittamaan vallitus; jos tiedät, että se merkitsee kuolemaa, niin etkö silloin sanoisi minulle samaa mitä äsken: "Menkää, isäni, sillä jäämällä tuotatte itsellenne häpeää, ja kuolema on parempi kuin häpeä!"

– Sanoisin, vastasi nuori mies, – sanoisin kyllä.

Ja sulkien kiihkeästi isänsä syliinsä hän sanoi:

– Menkää, isäni!

Ja hän syöksyi pois työhuoneesta.

Poikansa mentyä Morrel seisoj hetkisen paikallaan tuijottaen oveen.

Sitten hän ojensi kätensä soittokellon nuoraan ja veti.

Vähän ajan päästä tuli Cocles.

Hän ei ollut enää sama mies kuin ennen. Nämä viimeiset kolme päivää olivat murtaneet hänen voimansa. Ajatus: "Kauppahuone Morrel lakkauttaa maksunsa", painoi hänet syvempään kumaraan kuin olisi tehnyt kaksikymmentä vuotta lisää ikävuosia.

– Hyvä Cocles, sanoi Morrel äänellä, jonka sävyä on mahdoton kuvata, sinä jäät odotushuoneeseen. Kun tuo herra, joka jo kolme kuukautta sitten kävi täällä, Thomson & Frenchin edustaja, saapuu, niin ilmoitat minulle hänen tulonsa.

Cocles ei vastannut, nyökkäsi vain ja meni odotushuoneeseen istumaan.

Morrel vaipui tuoliinsa. Hänen silmänsä kääntyivät kelloon. Hänellä ei ollut enää aikaa enempää kuin seitsemän minuuttia. Viisari liikkui tuskattoman nopeasti. Hän luuli näkevänsä, miten se siirtyi.

Mahdotonta on kuvailla, mitä tuona hetkenä liikkui miehen mielessä. Hän oli vielä täysissä voimissaan ja tahtoi ehkä väärin päätelmien nojalla erota kaikesta siitä, mitä maailmassa rakasti, ja jättää elämän, joka tarjosi hänelle runsaasti perheonnea. Ennen kuin häntä olisi voinut ymmärtää, olisi täytyntä nähdä hänen hikeähelmeilevä otsansa, jonka hän kuitenkin kohotti taivasta kohden.

Kellon viisari liikkui yhä, pistoolit oli ladattu. Hän tarttui toiseen niistä ja lausui hiljaa tyttärensä nimen. Sitten hän laski aseensa pois, tarttui kynään ja kirjoitti muutaman sanan.

Hän ei mielestään ollut sanonut kyllin helliä jäähyväisiä rakkaalle lapselleen. Sitten hän kääntyi katsomaan kelloon. Hän ei enää laskenut minuiteja vaan sekunteja.

Hän tarttui jälleen pistooliin, avasi puoliaksi suunsa ja piti silmällä kellon viisaria. Hän sävähti itse vetäessään hanan vireeseen.

Sitten nousi kylmä hiki hänen otsalleen, kuolettava tuska kouristi hänen sydäntään.

Hän kuuli portaille vievän oven narisevan saranoillaan.

Työhuoneeseen vievä ovi aukeni.

Kello alkoi kohta lyödä yhtätoista.

Morrel ei kääntynyt, hän odotti Cocleksen ilmoittavan:

"Thomson & Frenchin edustaja."

Hän nosti pistoolin suunsa kohdalle...

Samassa hän kuuli kiljahduksen. Se oli hänen tyttärensä ääni.

– Isä! huusi nuori tyttö aivan hengästyneenä ja melkein tukehtumaisillaan ilosta, – pelastettu, te olette pelastettu!

Ja hän heittäytyi isänsä syliin heiluttaen korkealla silkkistä, punaista kukkaroa.

– Pelastettu! Mitä sanotkaan, lapseni! huudahti Morrel. – Mitä tämä merkitsee?

– Niin, pelastettu, pelastettu, katsokaa, katsokaa! sanoi tyttö.

Morrel otti kukkaron ja vavahti, sillä hän muisti hämärästi, että se oli kerran ollut hänen omansa.

Sen toisessa osastossa oli kahdensadan kahdeksankymmenenseitsemäntuhannen viidensadan frangin vekseli.

Se oli kuitattu.

Toisessa oli pienen pähkinän kokoinen timantti ja paperiliuskalle kirjoitettuna nämä kaksi sanaa:

*Julien myötäjäiset.*

Morrel nosti kätensä otsalleen. Hän luuli näkevänsä unta.

Samassa kello löi yksitoista.

Jokainen vasaran lyönti kaikui hänen korvissaan, aivan kuin ne olisivat osuneet hänen omaan sydämeensä.

– Selitähän, lapsi, sanoi hän. – Mistä olet tämän kukkaron löytänyt?

– Meilhan-kadun varrelta, numerosta viisitoista, viidennessä kerroksessa pienen huoneen lieden reunalta.

– Mutta eihän tämä kukkaro ole sinun.

Julie ojensi hänelle aamulla saamansa kirjeen.

– Kävitkö yksin tuossa talossa? kysyi Morrel.

– Emmanuel seurasi minua, isä. Hänen piti odottaa minua Musée-kadun kulmassa. Mutta hän ei kylläkään palatessani ollutkaan enää siellä.

– Herra Morrel! kuului huuto portailta. – Herra Morrel!

– Se on hänen äänensä, sanoi Julie.

Samassa Emmanuel astui sisään. Hänen kasvoillaan kuvastui ilo ja mielenliikutus.

– Pharaon! huusi hän. – Pharaon!

– Mitä! Pharaon! Oletko hullu, Emmanuel! Tiedäthän, että se on hukkunut.

– Pharaon, herra Morrel. Sataman suulta on ilmoitettu, että Pharaon on tulossa.

Morrel vaipui tuoliin, hänen voimansa pettivät. Hän ei voinut millään selittää näitä uskomattomia, ennenkuulumattomia, satumaisia tapauksia.

– Isä, huudahti Maximilien, – miksi sanoitte Pharaonin hukkuneen?

Sataman suulta ilmoitetaan Pharaonin tulevan.

– Ystäväni, sanoi Morrel, – ennen kuin se voi tapahtua, täytyy uskoa ihmeisiin. Mahdotonta! Mahdotonta!

Mutta olivathan kukkaro, kuitti ja kallisarvoinen timanttikin todellisia ja1 yhtä kaikki uskomattomia.

– Hyvä herra, sanoi Cocles vuorostaan, – mitä tämä tietää, Pharaon?

– Menkäämme katsomaan, sanoi Morrel nousten paikaltaan, – ja Jumala meitä armahtakoon, jos se on väärä uutinen.

He laskeutuivat portaita alas. Portailla odotti rouva Morrel. Hän ei ollut uskaltanut astua sisään.

Vähän ajan päästä he olivat Cannebièrella.

Satamassa oli suuri joukko kansaa koolla.

Tämä joukko antoi Morrelille tietä.

– Pharaon, Pharaon! huusivat kaikki.

Kaikkien ihmeeksi laskeutui Saint-Jeanin tornin edustalle laiva, jonka keulassa oli valkoisin kirjaimin "Pharaon (Morrel & poika, Marseille)", aivan samanlainen kuin toinenkin Pharaon ja lastinaan kokenillia ja indigoa. Se laskeutui ankkurinsa ja purjeensa. Kannella komensi kapteeni Gaumard, ja Penelon viittoi Morrelille.

Enää ei voinut epäilläkään, omat silmät olivat todistamassa, ja kymmenentuhatta ihmistä todistusta tukemassa.

Kun Morrel ja hänen poikansa syleilivät kaikkien nähden toisiaan rannalla nähdessään tämän ihmeen, niin eräs mies, jonka kasvoja puoliksi peitti musta parta, katseli tätä kohtausta aivan heltyneenä lähellä olevan ristikkoikkunan takaa ja sanoi itsekseen:

– Ole onnellinen, jalo mies. Siunattu ollos kaiken sen hyvän tähden, mitä olet tehnyt ja tulet tekemään. Ja pysyköön kiitollisuuteni yhtä salassa kuin hyvä työsikin.

Ja huulillaan hymy, jossa kuvastui ilo ja onni, hän lähti kätkestään kenenkään näkemättä, sillä kaikkien huomio oli kohdistunut päivän tärkeimpään tapaukseen. Hän astui alas portaita, jotka ovat satamalaiturin reunassa, ja huusi kolme kertaa:

– Jacopo, Jacopo, Jacopo!

Pieni vene tuli hänen luokseen, hän hyppäsi siihen, soudatti itsensä komeaan purteen ja nousi sen kannelle kepeästi kuin merimies. Sieltä hän katseli, miten Morrel ilosta itkien kätteli kaikkia ja näytti etsivän tuota tuntematonta hyväntekijäänsä laivasta.

– Ja nyt, sanoi tuntematon, – hyvästi, hyvyys, ihmisyys, kiitollisuus... Hyvästi kaikki tunteet, jotka sydämen tekevät onnelliseksi...! Kohtalo on valinnut minut puolestaan palkitsemaan hyviä ihmisiä ... koston jumala jättäköön nyt minulle paikkansa rangaistakseni rikolliset!

Nämä sanat sanottuaan hän viittasi, ja aivan kuin pursi olisi odottanut vain tätä merkkiä, se läksi kiitämään ulappaa kohden.

## 31. Italia – Merenkulkija Sindbad

Vuoden 1838 alussa oli Firenzessä kaksi nuorta miestä, jotka molemmat kuuluivat Pariisin hienoimpaan seurapiiriin; toinen oli vicomte Albert de Morcerf, toinen paroni Franz d'Épinay. He olivat päättäneet viettää karnevaalin Roomassa, jossa Franzin tuli olla Albertin oppaana, sillä hän oli jo kaksi vuotta oleskellut Italiassa.

Mutta asuinpaikan saaminen Roomassa karnevaalin aikana ei ole suinkaan helppoa, ellei tahdo maata Piazza del Popololla tai Forum Romanumilla.

Niinpä nuorukaiset kirjoittivat Pastrinille, joka omisti London-hotellin Piazza di Spagnan varrella, ja tilasivat itselleen hauskan asunnon.

Pastrini vastasi, ettei hänellä ollut enää vapaina muuta kuin kaksi huonetta ja pieni kabinetti kolmannessa kerroksessa. Ne hän oli valmis vuokraamaan kohtuullisesta hinnasta, louisdorista päivässä. Nuoret miehet suostuivat tähän. Sillä välillä Albert läksi Napoliin ja Franz jäi Firenzeen.

Nautittuaan kaikista niistä huveista, jotka Medicien kaupunki voi tarjota, käveltyään kyllikseen siinä maallisessa paratiisissa, jonka nimi on Carcine, Franz halusi nähdä Elban, Napoleonin merkillisen oleskelupaikan. Hän oli jo sitä ennen nähnyt Korsikan, Napoleonin kehdon.

Eräänä iltana hän siis irroitti Livornon satamassa purjeveneeseen, laskeutui sen pohjalle viittaansa kietoutuneena ja sanoi merimiehille ainoastaan: "Elban saarelle!"

Vene läksi satamasta aivan kuin merilintu pesästään, ja seuraavana päivänä Franz saapui Porto-Ferrajoon.

Franz kulki keisarillisen saaren halki kaikkia niitä teitä, joita jättiläinen oli astunut, ja palasi purteen Marcianassa.

Kaksi tuntia myöhemmin hän laski maihin Pianosan saarelle, jossa kerrottiin olevan tavattoman paljon pyitä.

Metsästys ei onnistunut hyvin. Franz sai ammutuksi ainoastaan pari vaivaista pyytä, ja uuvutettuaan siten itsensä aivan turhan tähden hän meni jokseenkin huonolla tuulella veneeseen.

– Jos teidän ylhäisyytenne vain tahtoo, sanoi laivuri, – niin voin neuvoa verrattoman metsästyspaikan.

– Missä?

– Näettekö tuon saaren? sanoi laivuri ja osoitti sormellaan etelään päin erästä keilanmuotoista, kallioista saarta, joka kohosi aivan tummansinisen meren keskeltä.

– Mikä tuo saari on? kysyi Franz.

– Monte-Criston saari, vastasi livornolainen.

– Mutta eihän minulla ole lupaa metsästää tuolla saarella.

– Sitä ei teidän ylhäisyytenne tarvitsekaan, saari on aivan autio.

– Autio saari keskellä Välimerä, sepä omituista.

– Ja luonnollista, teidän ylhäisyytenne. Saari on kauttaaltaan kallioinen, eikä siellä ole tilkkuakaan viljelyskelpoista maata.

– Minne saari kuuluu?

– Tosinaan.

– Millaista riistaa siellä on?

– Tuhansittain villivuohia.

– Ja ne elävät nuoleskelemalla kallioita, sanoi Franz epäuskoisena hymyillen.

– Ei, pureskelemalla sanajalkoja, myrrtipensaita ja mastiksipuita, joita kasvaa kaikissa kallionkoloissa.

– Mutta missä siellä voi nukkua?

– Joko saarella olevissa luolissa tai veneessä viittaaan kietoutuneena. Voisimmehan sitä paitsi lähteä pois heti metsästyksen päätyttyä, purjehdimmehan me yhtä hyvin yöllä kuin päivälläkin, ja jos tyyntyy, niin voimmehan soutaa.

Franz suostui kuin suostuikin tähän ehdotukseen korvatakseen tähän asti epäonnistuneen metsästyksensä.

Hänen myönnettyään keskustelivat merimiehet vähän aikaa hiljaa keskenään.

– No, kysyi Franz, – mikä nyt on taas? Onko tullut este?

– Ei, sanoi laivuri, – mutta meidän täytyy ilmoittaa teidän ylhäisyydellenne, että saari on julistettu epäiltävien seutujen joukkoon.

– Mitä se merkitsee?

– Se merkitsee sitä, että kun Monte-Criston saari on asumaton, niin siellä oleksii merirosvoja ja salakuljettajia, jotka saapuvat Korsikasta, Sardiniasta ja Afrikasta. Jos joku ilmoittaa meidän poikenneen sinne, täytyy meidän Livornoon palatessamme jäädä kuudeksi päiväksi tarkastuksen alaiseksi.

– Hitto vieköön, sehän muuttaa koko asian! Kuudeksi päiväksi! Juuri niin moneksi, kuin Jumala tarvitsi luodakseen maailman. Se on aivan liian pitkä aika.

– Mutta eihän kukaan ilmoita teidän ylhäisyytenne olleen Monte-Criston saarella.

– En minä ainakaan, huudahti Franz.

– Emme mekään, sanoivat merimiehet.

– Siinä tapauksessa lähtekäämme Monte-Cristoa kohden.

Laivuri antoi määräyksensä. Keula käännettiin saareen päin, ja vene alkoi kiittää sitä kohden.

Tuuli pullisti purjeita, ja kun merimiehet olivat asettuneet paikoilleen, kolme keulaan ja neljäs perää pitämään, ryhtyi Franz jatkamaan keskustelua.

– Hyvä Gaetano, sanoi hän laivurille, – muistaakseni sanoitte, että saari on merirosvojen tyyssija, ja mielestäni se on aivan toisenlaista riistaa kuin vuohet.

– Se on aivan totta, teidän ylhäisyytenne.

– Tiesin kyllä, että salakuljettajia oli olemassa, mutta Algerian valloituksen jälkeen ja muhamettilaisen hallituksen kukistuttua en luullut, että niitä enää olisi muualla kuin Cooperin ja kapteeni Marrayatin romaaneissa.

– Teidän ylhäisyytenne erehtyi, merirosvoja on yhä olemassa kuten maantierosvojakin, jotka muka paavi Leo XII hävitti sukupuuttoon, mutta jotka yhtä kaikki pidättävät ihmisiä aivan Rooman porttien edustalla. Ettekö ole kuullut, miten paavin luona oleva Ranskan lähettiläs ryöstettiin putipuhaaksi viidensadan askelen päässä Velletristä?

– Olen kyllä kuullut.

– Jos teidän ylhäisyytenne asuisi Livornossa, saisitte tuon tuostakin kuulla, että kauppalaiva, jota kovasti odotettiin, tai englantilainen jahti, jonka piti saapua Bastiaan, Porto-Ferrajoon tai Civita-Vecchiaan, ei olekaan tullut perille, vaan luultavasti murskaantunut kalliota vasten. No niin, tämä kallio onkin pieni ja kapea kuuden tai kahdeksan miehen soutama vene, joka on sen yllättänyt ja ryöstänyt pimeänä tai myrskyisenä yönä asumattoman saaren tienoilla, aivan samoin kuin rosvot ryöstävät postivaunut metsän laidassa.

– Mutta, sanoi Franz maatessaan siinä veneen pohjalla, – miksi eivät ryöstetyt tee valitusta, miksi he eivät vaadi Ranskan, Sardinian tai Toscanan hallitusta kostamaan?

– Siksi, että laivasta tai jahdistä viedään veneeseen ensin kaikki, mikä suinkin on arvokasta, sitten laivaväen kätet ja jalat kytketään yhteen, jokaisen kaulaan sidotaan neljänkolmatta naulan painoinen kuula, laivan pohjaan tehdään tynnyrin suuruinen reikä, noustaan kannelle, suljetaan luukut ja mennään veneeseen. Kymmenen minuutin päästä laiva alkaa valittaa ja huoata, ja sitten se uppoaa. Ensin vaipuu toinen puoli veden alle, sitten toinen, sitten se nousee, painuu taas ja vajoaa yhä enemmän. Äkkiä kuuluu aivan kuin kanuunan laukaus, ilma halkaisee kannen. Sitten laiva liikahtelee kuin hukkuva ja vaipuu yhä syvemmälle. Vesi, joka laivan sisällä on ollut kovassa puristuksessa,

purskahtaa esiin kaikista aukoista, aivan kuin iso valaskala purskuttaisi sieraimistaan jättiläismäisiä vesisuihkuja. Sitten kuuluu viimeinen korina ja laiva vaipuu syvyyteen muodostaen veteen ison suppilon, joka pyörii hetkisen, täyttyy vähitellen ja häviää. Viiden minuutin kuluttua vain Jumalan silmä voi meren pohjasta löytää hukkuneen laivan. – Ymmärrättekö nyt, jatkoi laivuri hymyillen, miksi laiva ei tule satamaan ja miksi miehistö ei tee valitusta?

Jos Gaetano olisi kertonut tämän kaiken ennen matkalle lähtöä, olisi Franz luultavasti miettinyt kauemmin, ennen kuin läksi. Mutta he olivat jo matkalla, ja peräytyminen olisi näyttänyt pelkuruudelta. Hän oli niitä miehiä, jotka eivät etsi vaarallisia tilanteita, mutta jotka kyllä tarpeen tullen kylmäverisesti taistelevat vaaraa vastaan, katselevat sitä aivan samoin kuin vastustajaa kaksintaistelussa, tarkkaavat hänen liikkeitään, arvioivat hänen voimansa; pysähtyvät niin paljon, että voivat hengittää, mutta eivät niin paljoa, että näyttäisivät pelkureilta. He huomaavat ensi katseella, millaiset ovat voittamisen mahdollisuudet, ja surmaavat yhdellä iskulla.

– Mitä vielä, sanoi hän. – Olen kulkenut Sisilian ja Calabrian halki, olen purjehtinut kaksi kuukautta Arkkipelagissa enkä kertaakaan ole nähnyt rosvon tai ryövärin varjoakaan.

– En minä tätä kertonutkaan saadakseni teidän ylhäisyyttänne luopumaan aikeestaan, sanoi Gaetano, – vastasin vain kysymykseenne, siinä kaikki.

– Se on totta, Gaetano, ja kertomukseenne oli hyvin huvittava. Kun tahdon nauttia siitä mahdollisimman kauan, niin menkäämme Monte-Criston saarelle.

Nopeasti lähestyttiin matkan päämäärää. Oli hyvä tuuli, ja vene kiiti kuuden tai seitsemän solmun nopeudella. Sitä mukaa kuin tultiin lähemmäksi, näytti saari nousevan merestä yhä korkeammaksi, ja illan kirkkaassa valossa näki, miten kalliolohkareet olivat päällekkäin aivan kuin asevarastossa kanuunan kuulat, ja niiden koloissa näkyi punertavaa kanervaa ja viheriäisiä pensaita. Vaikka merimiehet näyttivätkin aivan rauhallisilta, tarkastelivat he kuitenkin valppaina kuultavaa ulappaa. Etäällä näkyi ainoastaan muutamia kalastajaveneitä, joiden valkoiset purjeet keinuivat aivan kuin kalalokkien siivet.

Vene oli enää parin peninkulman päässä saaresta, kun aurinko alkoi laskea Korsikan taakse, jonka terävät kalliohuiput kohosivat korkealle taivasta kohden. Tämä kiviröykkiö nousi uhkaavana kuin jättiläinen Adamastor veneen eteen ja peitti auringon, vaikka säteet vielä kultasivat sen huippuja. Mutta yhä voitokkaampana nousi merestä varjo, valloitti huiputkin, ja lopulta saari oli kuin harmaa röykkiö, joka tummenemistaan tummeni. Puolen tunnin päästä oli pilkkoen pimeää.

Kaikeksi onneksi merimiehet liikkuivat tutuilla vesillä, sillä Franz ei tuntenut itseään aivan rauhalliseksi siinä veneessä keskellä pimeää yötä. Korsika oli kokonaan kadonnut. Monte-Cristoakaan ei näkynyt. Mutta merimiehet ilmeisesti näkivät pimeässä kuin ilveskissat, eikä peränpitäjä epäröinyt vähääkään.

Noin tunti auringonlaskun jälkeen Franz arveli huomaavansa veneen vasemmalla puolella noin neljännespeninkulman päässä jotakin mustaa, mutta hän ei voinut erottaa, mitä se oikeastaan oli. Hän oli vaiti, koska pelkäsi merimiesten nauravan hänelle, jos hän pitäisi mustaa pilveä maana. Mutta äkkiä näkyi kirkas liekki saarelta. Maa saattoi olla pilven näköinen, mutta tuli ei ollut mikään meteori.

## **Конец ознакомительного фрагмента.**

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.